

CURTII SPRENGEL

HISTORIA
REI HERBARIAE

TOMUS I.

AMSTELDAMI
SUMTIBUS TABERNAE LIBRARIAE ET ARTIUM.
1807.

VIRO

CUM MUNERIS SPLENDORE TUM ANIMI VIRTUTIBUS

EXIMIO,

CAROLO FRIDER. BEYMIO,

REGIS OPTIMI AMICO,

BONARUM ARTIUM PATRONO,

VENERATIONIS ET GRATITUDINIS

MONUMENTUM HOCCE

PIA MENTE

PONIT

AUCTOR.

Rei herbariae fata conscribere adgredior, impeditum opus et facundiae minime capax: praesertim cum me natura in mediocribus esse voluit hominibus, quibus facultates largita est colligendi, observandi; inveniendi vero fere negavit. Intempestivae tamen modestiae notam subirem, si nequaquam me idoneum iudicarem, qui haec studia tractem: ad quae natura ipsa et voluntate ferri me ab ineunte adolescentia sensi, in quibus etiam vitae tabernacula ponere decrevi, ut, praesentis aevi pertaesus, in antiquo mundo vivere possem. Ex quo enim iuvenis esse coepi, aestates fere omnes in investiganda plantarum natura, hyemum otia in tractandis me-

ditate cogitateque veterum ſcriptis conſumſi. Quo interius hanc doctrinae partem hiſtoricam cognovi, quo magis auctae ſunt eorum, quae collegeram, explicaveram, notaveram, divitiae, eo magis ſenſi, opus mihi eſſe otio diuturno et vacuo, ut digererem collecta, excerpta iudicarem, tractata retractarem, eoque modo princeps meum ac palmarium opus mihi proponerem, quo nomini meo commendationem et apud exteros quaererem, quodque meae aetati ita probarem, ut ne ſerae quidem poſteritatis iudicium extimeſcerem. Otium id ab omni interpellatione vacuum, quod liberam animi cogitationem et diligentiam cogitandi efficeret, conceſſit tandem belli ſors et gratia victoris. Itaque Chaerephontis Socratici illius, σφοδροῦ ἐφ' ὅ, τι ὁρμήσειε, ſimilem me videri ſtudui, omnesque intendi nervos, ut dignum opus ederem et probabiliter fungerer hac ſcriptione.

Qualem autem tractandi ſcribendique rationem ſequutus fuerim, brevibus indicare

libet. Facile intellexi, prouti ſcriptores, qui poſt Ciceronem aut Hippocratem fuerunt, nemo intelligere poteſt, niſi qui veteres illos in numerato habeat, ita omnem plantarum, a ſcriptoribus ſeriorum ſaeculorum memoratarum, cognitionem a Theophraſto et Dioſcoride proficiſci debere. Itaque acriori indies Theophraſti ſtudio incitabar, ut eum per duas fere hyemes de manibus non deponerem. Conferendae etiam erant Theophraſti et Dioſcoridis plantae cum ſerioribus omnibus, ut appareret, quis alterum ſequutus ſit, quid ab eo habeat ac retinuerit, ſive omiſerit, ſive addiderit, quomodo alter ex altero ſupplendus, interpretandus, corrigendus ſit. Id adſiduum ſtudium eo valuit, ut tandem clariora multa maioribus meis viderem, melius veterum plantas explicarem, veſtigia prima plurimarum detegerem, loca obſcura multa dilucidarem idque praeſtarem, quod ab auctore probabiliter in his ſtudiis verſato poſci poſſet. Summum etiam in ſynonymis dili-

gentiſſime tractandis ſtudium collocavi, quod ut proſpere ceſſerit atque in utilitatem rei herbariae, magnopere cupio.

Luxum literarium, quem iuvenis amavi, iam ſperno: loreolam enim nolo in muſtaceo quaerere: memoravi ſola ſcriptorum loca, quae fere claſſica ſunt. Namque alioquin voluminum plurium ſeriem edere debuiſſem, lectoribusque farraginem moleſtam obtuliſſem. Id maxime in hiſtoria plantarum biblica vitare ſtudui, utpote quae tot tamque variis modis tractata fuit, ut bibliothecam fere integram libri de ea conſcripti conſtituant.

Plantae a ſcriptoribus claſſicis, Herodoto, Diodoro, Strabone, Theocrito, memoratae paſſim memorantur. Neque enim hi ſcriptores propria ſibi capita poſtulare poterant, niſi plantarum adeo inſignem copiam tractaſſent, ac e. g. Virgilius.

Sibthorpii floram graecam, tamdiu exſpectatam, tandem accepi, in uſusque huius

libri converti, quotquot in primo fasciculo continentur plantarum illustrationes. Neque tamen omnem eo labore tolli difficultatem intellexi: plures enim plantas cum veteribus absque ulla ratione componit, alias valde dubias, oppositis temere synonymis, haudquaquam indubias linquit: ut σισυριγχίου, λογχίτιδος exempla docent. Interea haud inficior, plurimis plantis lucem foenerari insignem, insigniorem etiam exspectari posse, si totius operis pretiosissimi ambitus in lucem prodierit.

Arabum flora novam lucem ex itinere accipiet, quod in transoxanam et bactrianam provinciam Ruthenorum imperatoris iussu suscipitur.

Cum typis hic liber exprimeretur, equidem, cui rerum publicarum cura demandata erat, iter suscipere debui, quod, quominus ipse impressioni invigilarem, impedivit. Unde sphalmata plura superfuerunt, quae ad calcem operis indicavi.

Gratias ago ſincerrimas iis omnibus, qui me in hac hiſtoria conſcribenda adiuvarunt; maxime vero amico venerabili Leyssero; *collegis amiciſſimis*, Schradero *Göttingenſi*, Schwägrichenio *Lipſienſi*, Weigelio *Dresdenſi*, Schrankio *Landshutenſi*, Vogelio *Altorfino*, Bonato *Patavino; bibliothecariis denique meritiſſimis*, Biestero *Berolinenſi et* Reussio *Göttingenſi. Qui viri, ut officia ſua et ſtudia non male collocata exiſtiment, magnopere cupio ac opto.*

* * *

Non deſunt plantae, quarum prima veſtigia ſero inveni. Vulgares autem in iis adiungam.

Apud Hermolaum Barbarum *prima ſit mentio* Crucialis, *quae* Valantia *eſt* Cruciata.

Apud Brunfelsium *obveniunt: Salvia pratenſis* (agreſtis): *officinalis* (maior.). . . *Scabioſa Succiſa* (Morſus diaboli.). . . *Galium*

Mollugo . . *Plantago lanceolata*. . . *Mespilus germanica*. . . *Potentilla Anserina*. . . *Anemone Hepatica*. . . *Nepeta Cataria* (Mentha non odorifera). . . *Melampyrum arvense* (Trifolium maius). . . *Scrofularia nodosa* . . *Spartium scoparium* (Genista).

Apud Tragum: *Circaea lutetiana* (Lappa sylv.). . . *Campanula Trachelium* (Uvularia maior). . . *Lonicera Xylosteum* (Halimus). *Phyteuma spicatum* (Rapunculum sylvestre). . . *Rhamnus catharticus*. . . *Chenopodium rubrum* (Blitum iv.). *Chen. olidum* (Atriplex canina). *Chen. polyspermum* (Blitum iii.). . . *Phellandrium aquaticum* (Ligisticum sylvestre). *Angelica sylvestris*. *Rumex aquaticus* (palustris). . . *Acer campestre*. . . *Vaccinium Vitis idaea* (Myrtillus exiguus). . . *Erica vulgaris*. . . *Daphne Mezereum* (Daphnoides). . . *Sedum acre* (Portulaca tertia). . . *Potentilla rupestris* (Fragaria iv.), *argentea* (Pentaphyllum exiguum), *verna* (Quinquefolium i.). . . *Ranunculus*

aquatilis (Alga prima). . . *Stachys ſylvatica* (Heraclea). . . *Helleborus foetidus* (Pedicularia foetida III.). . . *Melampyrum nemoroſum* (Parietaria Lipſenſium). . . *Geniſta germanica* (Geniſtella). . . *Ervum hirſutum* (Vicia minima). . . *Sonchus arvenſis* (Intybus ſylveſtris II.). . . *Tragopogon pratenſis* (Barbula hirci). . . *Bidens tripartita* (Verbena ſupina).

Apud Matthiolum: *Campanula perſicifolia* (Phyteuma 827.). . . *Rhamnus Frangula* (875.). . . *Chenopodium glaucum* (Atriplex ſylv. II. 362.). . . *Statice Limonium* (696.). . . *Vaccinium Myrtillus* (196.).

Apud Valer. Cordum: *Rumex ſanguineus, obtuſifolius*. . . *Polygonum amphibium* (Phyllitis lacuſtris.). . . *Ranunculus repens* (VIII.).

Apud Thalium: *Rumex criſpus* (minor 102.). . . *Ranunculus Lingua* (πλατύφυλλος 100.), *fluviatilis* (Myriophylli ſpec. coliculis fluitantibus.). . . *Lamium amplexicaule*

(Marrubium χαμαίπετες 76.). . . *Galeopſis Ladanum* (Sideriti I. congener II. 103.). . . *Melampyrum ſylvaticum* (79. ore hiante.). . . *Turritis glabra* (Braſſica ſylveſtris longifolia 16.). . . *Geniſta piloſa* (minoris ſpecies 55.). . . *Lathyrus pratenſis* (ſylveſtris floribus luteis 74.).

Apud Dodonaeum: *Salicornia herbacea* (82.). . . *Campanula rapunculoides* (Cervicaria IV. 163.). . . *Iaſione montana* (Scabioſa minor 122.). . . *Chenopodium maritimum* (Kali album 81.). . . *Spergula arvenſis* (537.). *Thalictrum flavum* (maius III. 58.), *aquilegifolium* (IV. ib.). . . *Helleborus hyemalis* (Aconitum luteum minus 440.). . . *Hieracium umbellatum* (I. 638.). . . *Veratrum nigrum* (383.).

Apud Lobelium: *Agroſtis Spica venti* (ic. I, 3.). *Polypodium lycopodioides* (Viſcum indicum adv. 452.).

Apud Clusium: *Melica nutans* (hiſt. II. 219.). . . *Rumex alpinus* (Lapathum foliis am-

plis 2, 69.). . . *Limoſella aquatica* (Plantago aquatica minima 2, 110.). . . *Vicia Cracca* (ſylv. II. 2, 235.).

Apud Columnam: *Iungermannia epiphylla et Targionia hypophylla* (ecphr. 1. 332. 333.).

Apud Io. Bauhinum: *Scirpus lacuſtris* (Iuncus maximus holoſchoenus hiſt. 2, 522.), *maritimus* (Gramen cyperoides 2, 495.), ſylvaticus (Cyperus gramineus 2, 504.). . . *Holoſteum umbellatum* (Caryophyllus arvenſis 3, 364.). . . *Galium uliginoſum* (Rubia quaedam minor 3, 716.). . . *Plantago ſerpentina Vill.* (Coronopus Maſſiliotum 3, 510.). . . *Aiuga genevenſis* (Conſolida media 3, 432.), *alpina* (Conſolida alpina ib.).

CONSPECTUS.

REI HERBARIAE

HISTORIA.

LIBER I.

PRIMA
REI HERBARIAE RUDIMENTA.

In duas naturaliter disciplinas rei herbariae fcientia diducitur: quarum altera complectitur formarum variarum differentias, fpecierum generumque distributionem fyftematisque cognitionem, altera vero verfatur in plantarum fabrica exponenda partiumque ufu inveftigando. Illa, hiftoriae naturalis pars; haec potiffimum ad phyfiologiam refertur.

Quodfi in utriusque disciplinae hiftoriam inquirimus, aetate prior phyfiologia plantarum neceffario effe debet. Priftinum enim hominum genus vel patriae terrae hactenus adhaefit, ut remotarum regionum natura ac corpora naturalia eos plane laterent; vel, dum pervagarentur etiam alias terras, vitae tamen fustentandae ac quotidianorum folummodo emolumentorum curam habuerunt. Gentes eae αὐτόχθονες fructus fine dubio horaeos fylvarum camporumque pafcuorum gramina cognoverunt, quum victum praeberent quotidianum. Ea vero cognitio, e folo adfpectu proficifcens, notas haudquaquam characterifticas complectebatur, neque unquam disciplina tradi poterat.

Communis ea intelligentia ad solum usum quotidianum intenta ad scientiae dignitatem evehi nequaquam poterat, nisi liberalior naturae adspectus meditationi ansam praeberet. Quod nostris demum temporibus factum est, quum rei herbariae disciplina, a vili illo quotidiani usus respectu libera, maiori studio agitari coepit et nobiliori.

Neque reticenda est alia caussa impediti apud priscas gentes huius studii, mirabilium nimirum amor, quo irretitos videmus homines literarum rudes atque ab animi cultu alienos. Capitur omnis infantia generis humani adeo miraculorum studio, ut nusquam caussas naturales, sed divinam ubique efficaciam, nexum nusquam naturae operam, sed mira ubique quaerat ac incredibilia. Mutationes specierum, ortus plantarum ex animalibus, animalis ipsa vegetabilium indoles infantili humani generis aetate creduntur et defenduntur.

Historicam plantarum cognitionem aetate antecellere physiologia necessario debet. Protinus enim ut in caussas rerum naturalium inquiri coepisset, plantarum etiam, hominibus quotidie obviarum, ortus hominum mentes excitavit. Ortum autem vegetabilium earumque naturam infantilis illa aetas, comparatis semper animalibus, ex iisdem fere fontibus deduxit. Inertia enim humano generi eo carior, quo rudius est: inexplicabilia fugit, faciliorem ubique expositionem in viribus divinis

et animatis petit, quas mythologia iam ſuppeditat; abhorret autem ab operoſa illa et difficillima ſingularum rerum inquiſitione, e qua verum proficiſcitur ratiocinium. Inde exponendus eſt arctiſſimus ille nexus mythicae theogoniae et phyſiologiae, quam priſcum philoſophorum genus protulit.

Ante autem, quam haec ulterius perveſtigemus, neceſſarium arbitramur in antiquiſſimis literarum et artium monumentis plantarum veſtigia perſequi, ut eo melius pateat, quantus fuerit antiquarum cognitionum ambitus, ac quales inprimis plantae ab antiquitate fuerint aeſtimatae. Omne quidem id disputationis genus difficultates plurimas habet, tum quod remotiſſima illa tempora ſunt, tum quod regiones eae, quas priſca mortalium gens incolebat, haud ſatis etiamnum perveſtigatae ſunt, tum denique, quod plantae ab auctoribus antiquiſſimis obiter duntaxat et quaſi aliud agatur, nominari ſolent. Regiones orientales, quas generis humani vocaveris incunabula, a *Rauwolfio*, *Belonio*, *Buxbaumio*, *Tournefortio*, *Haſſelquiſtio*, *Forskoleo*, *Billarderio* et *Sibthorpio* peragratae, plantarum feraciſſimae, plurium videntur ſaeculorum labores requirere, priusquam tota antiquitas ſufficienter illuſtrata fuerit.

Ol. Celſii et *Claud. Salmaſii* ſtudia, digniſſima quidem, non poſſunt tamen non deſiderium excitare ulteriorum inquiſitionum.

CAP. I.

FLORA BIBLICA.

Tum *Wettii* tum *Vateri* nuperrimis disputationibus antiquissima aetas variorum capitum biblicorum tantum abest ut penitus negetur, ut potius adfirmari etiamnum debeat, Mosaicorum librorum nonnulla loca aetate omnino priora ceteris omnibus humani generis monumentis esse: licet adspersa sint plurima e seriore, praesertim regum Israeliticorum aetate.

Gens, cuius antiquissima literarum monumenta hic percontamur, e Perside orientali, s. Arachosia (quae ab oriente Candaharam contingit, septentrionali sui parte Bactrianae contermina) aut Caschmirae vallibus, ut *Herdero* placuit et *Hartmanno*, in Mesopotamiam, dein in Palaestinam migravit, unde in Aegyptum ducta, saeculis quinque elapsis demum Palaestinam iterum habitavit. Sub potentissimo eius gentis rege, Salomone, vicinae Tyri exemplo incitatum commerciorum et navigationum studium effloruit, ut naves Salomonis cum tyricis oras maris rubri et persici sinus ipsasque maris indici insulas appellerent. Ex eo inde tempore plantarum et aromatum, quae in India orientali proveniunt, cognitio ad eam gentem transivit. Quum tandem fato acciderit, ut regnum Israeliticum a Mediae, Babyloniae et Assy-

riae regibus everteretur, captivaeque tribus in contumeliofo exilio per ducentos fere annos degere deberent, divitiarum, quas India fert et Perfia, cognitionem haurire facile potuerunt.

Sequentem libet indicem plantarum biblicarum exhibere, qui, fyftema Linnaeanum fequens, probabilibus ut plurimum coniecturis nititur.

Olea europaea (זַיִת) ex antiquiffimis eft, quae in diluvio Noae iam memoratur (*Genef.* 8, 11.) Eius feracitas ac optimus proventus in terra promiffionis maxime celebratur (*Deut.* 6, 11. 28, 40.). Id *Theophrafti* (*hift.* 1, 18.) teftimonio confirmatur, qui oleam maxime fyriacam praedicat.

Crocus fativus (כַּרְכֹּם) per totum Orientem fponte crefcens, ob odorem (*Cant.* 4, 14.) fuavem laudatur, ficut et Homeridae eum (*hymn. in Pan.* 25.) cum hyacintho fimul nominant.

Cyperus Papyrus (גֹּמֶא) in limo Nili et Euphratis proveniens, faepius laudatur in priftinis iis libris. Bildadus apud Iobem (8, 11.) quaerit, poffitne Papyrus crefcere absque limo? Et obfcuro illo loco (*Efai.* 18, 2.) navigia e papyro fabricata citantur, quorum antiqui omnes, maxime *Theophraftus* (*hift.* 4, 9.) meminerunt.

Arundo vulgaris, modo אָחוּ modo קָנֶה dicta, haud facile determinatur. Complectitur autem gramina et cyperoideas, quae in Nilo, mari rubro et Syriae fluminibus crefcunt: nimirum *Cyperum*

niloticum, *longum* et *fastigiatum*; *Scirpum articulatum* et *maritimum*; *Arundinem Donacem*; *Saccharum cylindricum* Vahl., *biflorum* Forsk., *Andropogonem arundinaceum* Schrad., *annulatum* Forsk.

Andropogon Nardus (נֵרְדְּ) gramen radice fragrantissima, cuius solummodo *Cant.* 1, 14. 4, 13. mentio fit. *Ionesius* quidem (*Transact. of the soc. of Bengal*, 2. p. 405.) probare studet, *Valerianae Spicae* Vahl. radicem Nardum veterum exhibere. Perperam autem id fieri, patet e *Dioscoridis* (1, 6.) *Avicennae* (*lib.* 2, 225.) maxime vero ex *Abu'l Fadli* (*Cels. hierob.* 2, 3.) descriptione, qui gramen esse Nardum, diserte aiunt. Copiosissime autem provenit ea planta in Gedrosiae provincia, hodie Mekran dicta, quae indico oceano contermina, a septentrione Turan contingit: ubi Alexandri exercitus tanta abundantia eam deprehendi, ut pedibus calcata aërem fragrantia impleret (*Arrian. exped. Alex.* 6, 22.). Naves punicae, *Arriano* eodem teste, inde Nardum advehebant, quo factum est, ut et Salomonis tempore gens Israëlitica eam obtineret.

Frumentorum species, in s. scriptis obvia, sunt *Hordeum vulgare* (שְׂעֹרָה), antiquissimum frumentum (*Plin.* 18, 7.), quod sponte sua crescere ad flumen Araxen (Kur) in Phaetacarania (Georgiae parte orientali) testatur *Moses Cho-*

renensis (*geogr. p.* 360.) Hordeum nudum sponte nasci in Balascham, provincia Indiae maxime boreali *Marcus Paulus saec. XIII.* vidit. (*Ramusio viaggi* 2. *f.* 10. *a.*)

Triticum aestivum s. hybernum, (חִטָּה) quod laetissime et abundantissime in terra promissionis (*Deuter.* 8, 8.) proveniebat. Id sine dubio ex India pristini Ebraei. In Musicani enim regione sponte sua crescere testatur *Strabo* (15. *p.*1017.). *Andreas Michaux* Triticum Speltam spontaneum invenit anno 1782 in Persiae provincia Hamadan (*Lamarck. encycloped. méth.* 2, 560.).

Triticum Spelta (כֻּסֶּמֶת), quod serotinum frumentum (*Exod.* 9, 32.) vocatur et *Sorghum vulgare Pers.* (דֹּחַן), quod peculiarem *Forskoleus* speciem credidit, *Holcus Dochna* dictam. Et nostrorum temporum Arabes دخن Sorghum appellant (*Cels.* 1, 455.).

Ficus Carica (תְּאֵנָה) ex vulgaribus arboribus fructiferis earum terrarum, quas gens Israëlitica incoluit.

Ficus Sycomorus (שִׁקְמִים) in Aegypti et Palaestinae convallibus et pascuis frequentissima. Cedrorum (ארזים) tantam copiam procreasse Salomo dicitur (2 *Reg.* 10, 27.) quanta Sycomororum sit in convallibus. Tanquam materiem viliorem ligno cedrino *Esaias* (9, 10.) Sycomoros memorat: unde, quanto in errore versatur *Sick-*

lerus (*Gesch. der Obstcultur*, 117.) Moros habens eos Sycomoros, patet. De Sycomoro vid. *Warnekrosii collectanea in Repertor. für bibl. Lit.* 11, 7. 12, 3.

Solanum insanum (חָדֶק) citatur *Mich.* 7, 4. et *Proverb.* 15, 19., quod spinis horridum sit. Vocatur autem pari nomine arabico (حدق) frutex, in Phoenicia abundans, qui Melongenae satis similis sit (*Abu'l Fadli* apud *Cels.* 2. *p.* 41. 42.).

Zizyphus vulgaris (נַעֲצוּץ) per totam Syriam abundans, velut vulgaris vepres Pinui Cembrae opponitur (*Es.* 55, 13.).

Zizyphus Paliurus (חָרוּל) in arvis sterilibus crescens, (*Prov.* 24, 31.) unde et *Theophrastus* (*hist.* 3, 17.) cum Rubo componit, et *Virgilius* (*ecl.* 5, 38.) dicit:

> Pro molli viola, pro purpurea narcisso
> Carduus et spinis surgit paliurus acutis.

Vitis vinifera (גֶּפֶן) sponte in Armenia et Georgia crescens, ubi *Chardinus*, *Tournefortius* et *Güldenstädtius* colles propemodum omnes ea obsitos invenerunt. (*Cf. Annales horticulturae, quas sub titulo Gartenzeitung edidi, vol.* 3. *p.* 191.) Ibi et coluit Noa primus: provenit etiam per Syriam et Aegyptum inferiorem.

Nerium Oleandrum esse arborem illam, de

qua *Davides* (*pſ.* 1, 3.) canit, ad rivos plantatam ſemper virere, arbitratur *Haſſelquiſtius* (*it. Palaeſt.* 226.) qui frequentiſſimam eam invenit.

Bubon gummiferum exhibet Galbanum, (חֶלְבְּנָה) quod (*Exod.* 30, 34.) inter ſuffimenta citatur. Ex Abyſſinia, ubi ſponte provenit planta, Gummireſina haec Nilo provehitur.

Cuminum Cyminum (כַּמֹּן) in Palaeſtina cultum (*Eſ.* 28, 25.).

Coriandrum ſativum (גַּד) cuius ſemina rotunda cum Manna comparantur (*Exod.* 16, 31.). Optimum ex Aegypto venire *Plinius* (20, 20.) teſtatur: ubi et hodienum colitur. (*Forsk. flor. aegypt.* p. LXIV.)

Linum uſitatiſſimum (פִּשְׁתָּה) ex antiquiſſimis inde temporibus in Aegypto colebatur (*Exod.* 9, 31.).

Lilium candidum (שׁוֹשַׁנָּה) ſunt amoeni convallium flores (*Cant.* 2, 1.). *Plinius* (21, 5.) Palaeſtinae vallem, Phaſelida nominat, tanquam liliorum feraciſſimam. Artifex tyrius, quem Salomo iuſſit templum exſtruere, columnarum templi apicibus formam liliorum dedit.

Narciſſus orientalis ſ. calathinus ſ. Ionquilla (חֲבַצֶּלֶת) intelliguntur (*Cant.* 2, 1.) iuxta ſententiam interpretum antiquorum Chaldaici et Arabici. Abundavit autem iis floribus Palaeſtina.

Acorus Calamus, var. indica eſt קָנֶה הַטּוֹב

(Ierem. 6, 20.*)*, quam e remotiſſimis regionibus apportabant. In Guzurate et Goa provenire et coli, auctor eſt *Garcias (arom. c.* 32., apud *Cluſ. exot. p.* 200.*)*.

Allium aſcalonicum (שׁוּמִים)
— *Cepa* (בְּצָלִים) } *Num.* 11, 12.
— *Porrum* (חָצִיר)

Diospyros Ebenum (הָבְנִים). Inter mercimonia, tyriis navigiis apportata ex inſulis *(Ezech.* 27, 15.*)* lignum ebeni citatur. Creſcit autem ea arbor in Ceylonae ſylvis: quam inſulam tyriae naves attigerunt.

Amyris gileadenſis (בָּכָא 2 *Sam.* 5, 23.) ad explicationem ſaltem, quam *Abu'l Fadli (Celſ.* 1, *p.* 339.*)* exhibet. Balſamum ipſum, ex hoc frutice ſtillans בֶּשֶׂם dicitur *(Exod.* 30, 23.*)*.

Amyris Kaſal (Forsk. p. 80.*)* eſt arbor turifera, quae לְבֹנָה largitur. Creſcit in Arabia. Exhibuit iconem mancam *I. Bauh. hiſt.* 1, 303. Exemplar arboris turiferae, quod *Adanſonius* apportavit, examinatum fuit a *Lamarkio (encycl.* 2, 626.).

Lawſonia inermis (כֹּפֶר). Flores racemoſi fragrantes *Cant.* 1, 14. laudantur. Eſt κύπρος *Dioſc.* 1, 125. *Cf. Belon. obſ.* 2, 74.

Laurus Caſſia (קִדָּה et קְצִיעוֹת *Exod.* 30, 24. *Pſ.* 45, 9.) ob ſuavitatem odoris celebratur. Ar-

bor in Ceylona creſcens corticem largitur, quam tyriae naves advehebant.

Laurus Cinnamomum (קִנְּמוֹן *Exod.* 30, 23.). De Caſſia et Cinnamomo antiquiſſima relatio apud *Herodot.* 3, 110. 111. Ibi avium ope ſemina propagari refertur, quod egregie confirmat nuperrimus teſtis *Thunbergius* (*reſa* 4, 185.).

Fagonia arabica (דַּרְדַּר *Geneſ.* 3, 18.). Eſt tribulus ille, quibus ager, cui Iehova maledicebat, abundare debebat. *Forskoleo* teſte (*flor. ar. p.* 88.) ſpinas fert longiſſimas verticillatas.

Amygdalus communis (שָׁקֵד) per totum Orientem vulgaris, ſaepius citatur in libris veteris teſtamenti. Quin et virgae, quas Iacobus ex arbore לוז refecuit, ad antiquiſſimorum interpretum ſententiam, ad amygdalum referuntur (*Geneſ.* 30, 37.).

Pyrus Cydonia (תַּפּוּחַ) et *Cant.* 2, 3. 5. 7, 8. et aliis locis ob fragrantiam laudantur. In Palaeſtina ſat frequens arbor.

Punica Granatum (רִמּוֹן) in Palaeſtina (*Deut.* 8, 8.) et Aegypto (*Num.* 20, 5.) vulgaris, fructus fert colore pulcherrimos, quibuscum genae amaſiae componuntur (*Cant.* 4, 3.) et e quibus vinum ipſum conficitur (*Cant.* 8, 2.). Labitur opinione *Sicklerus* (*l. c. p.* 119.) dum malum punicum pro perſico malo habet. Iucundiſſimos certe fructus punicae eſſe, patet e teſtimoniis, quae

Bergius (von Leckereyen, me interprete, tom. 1, *p.* 255.*)* congeffit. Perfica mala multo ferius e Perfia in Afiam minorem et Aegyptum migrarunt. Fallitur infuper *Sicklerus,* dum eadem mala cum fructibus Cordiae Myxae f. *περσαίας* Aegyptiorum commutat.

Myrtus communis (הֲדַס).

Rubus fanctus (סְנֶה *Deut.* 33, 16.), quem *Tournefortius* in Oriente invenit, in Arabiae monte Sinai ea copia crefcit, ut inde is nomen acquifiverit.

Capparis fpinofa (אֹרֶן *Ef.* 44, 14.). Eft faltim infignis inter hebraicum nomen et vocem arabicam أرن confenfus, quam pofteriorem *Abu'l Fadli (Celf.* 1, *p.* 192.*)* ita exponit, ut ad nullam aliam facile plantam refpicere poffis.

Ciftus creticus largitur Ladanum, (לֹט) quod Ifmaëlitae et Gilead cum balfamo provehebant *(Genef.* 37, 25.*)*. De ladano hircorum id depafcentium barbis inhaerente *Herodot.* 3, 112. *Plin.* 12, 17.

Corchorus olitorius (מַלּוּחַ *Iob.* 30, 4.) olus Arabum fatis commune. *Cf. Abdollatif mem. Aegypt. p.* 8. *Alpin. de plant. Aeg. f.* 39. 40.

Nigella fativa. (קֶצַח *Ef.* 28, 25.) Rabbini eam vocem fic explicant, et hodienum Nigellae femina in Oriente pro condimentis ciborum habent.

Thymbra fpicata fine dubio Hyffopus eft Salomo-

nis. Namque Arabs Isaac ebnen Amram مروفا suum ad Hierosolymas frequentissimum ita describit, ut de hac specie dubitationi fere nullus supersit locus (*Bochart. hieroz.* 1, 674. ed. *Rosenmüller.*). *Hasselquistius* existimavit, *Gymnostomum truncatum* fuisse, quod is muscus muros et rudera Hierosolymitana habitet.

Bombax gossypinum et *Gossypium arboreum*, ex antiquis inde temporibus in Aegypto culta, lanam xylinam largiuntur, e qua pretiosam byssum Aegyptii texuerunt (*Cf. Forsterum de bysso veterum*, *Lond.* 1776. 8.). Duplici nomine, בַּד antiquo copiose, בּוּץ recentiori semel *Paral.* 15, 23. ea byssus citatur. Byssum Ebraeorum flavam fuisse, testatur *Pausanias* (5, 5.), *Herodotus* (3, 106.) easdem arbores describit. Male fabulosus *Philostratus* (*vit. Apollon.* 2, 20.) folia salicis similia facit.

Pterocarpus santalinus exhibet lignum depraedicatum santalinum, (אַלְגֻּמִּים) quod tyriae naves e Ceylona apportabant. Nec postmodum id lignum in Palaestina unquam occurrebat (1 *Reg.* 10, 11.). *Koenigius* eam arborem primus in Ceylona et Indiae montibus detexit (*Linn. suppl.* p. 318. 319.).

Cicer Lens (עֲדָשִׁים).

Vicia Faba (פּוֹל).

Hedysarum Alhagi (קִימוֹשׁ, קִמְּשׁוֹן). Pro-

verb. 24, 31. *Celſius*, auctoritate R. Melech fretus (*hierob.* 2, 207.) Urticam habet. Sed Rabbinus *Petachia*, ubi de montibus Ararat loquitur, hoc nomine manifeſto Hedyſarum Alhagi deſcribit (*itiner. ed. Wagenſeil. p.* 191. 192.).

Artemiſia iudaica ſ. *Abrotanum* (לַעֲנָה *Ierem.* 9, 15.).

Pinus Cedrus ſine dubio אֶרֶז eſt, cedrus Dei, altiſſima arbor, quam Ebraei cognoſcunt, materies optima. Regerit quidem *Celſius*, Salomonis iuſſu (2 *Paral.* 2, 18.) 80,000 hominum in montes abiiſſe ut ligna haec ſucciderent; noſtris vero temporibus pauciſſimas cedros in Libano ſupereſſe. At infirmatur ea obiectio, ſi obſervamus, *Vateri* et *Wettii* inquiſitionibus auctoritatem librorum Paralipomenorum ſatis labefactatam eſſe, neque numeros in iisdem obvios ad amuſſim intelligendos eſſe. Dein etiam fieri facile potuit, ut ante hos 3000 annos ſylvae cedrorum montes obtegerent, dum hodie paucae ſuperſunt.

Pinus Cembra (בְּרוֹשׁ) ab Eſaia cum cedro ob venuſtatem et altitudinem ſemper nominatur. Etiamnum frequens in Libano eſt.

Pinus Picea dicitur עֵץ הַשֶּׁמֶן ob terebinthinae copiam, quae inde elicitur.

Fagus Caſtanea forte תִּדְהָר et *Buxus ſempervirens* תְּאַשּׁוּר eſt, quas *Eſaias* (41, 19.) inter elegantes numerat arbores.

Iuglans regia ſemel *(Cant.* 6, 10.*)* nomine אֱגוֹז citatur.

Quercus Ilex (תִּרְזָה *Eſ.* 44, 14.).

Quercus Eſculus (אַלּוֹן *Ezech.* 44, 6.) in Baſanitica regione frequens, ad navigiorum materiem adhibita.

Cupreſſus ſempervirens dicitur גֹּפֶר fuiſſe, quo Noa ad arcam conſtruendam uſus fuit. Creditur ob levitatem commodiſſimam materiem fuiſſe.

Platanus orientalis intelligitur ab antiquiſſimis interpretibus ſub עַרְמוֹן, quae *Ezech.* 31, 8. ob frondes venuſtas laudatur.

Ricinus communis ſine dubio eſt קִיקָיוֹן, ſub cuius umbra cubavit Ionas.

Cucumis Dudaim ob fragrantiam et bellam formam eſſe דּוּדָאִים Leae *(Geneſ.* 30.*)* videtur. Rabbini quidem cum ſcriptoribus medii aevi plerisque *Atropam Mandragoram* eſſe arbitrantur. Quorum ſententias expoſuit *Hieron. Tragus p.* 891. 892. Neque tamen de hac radice dici poteſt, vel fragrantem eſſe vel eſui gratam.

Cucumeres Melones et *Chate* (אֲבַטִּחִים et קִשֻּׁאִים) anxie deſiderarunt Iſraelitae in deſerto *(Num.* 11, 5.*)*. Utraque ſpecies, *Forskoleo* et *Denonio* teſtibus etiamnum frequenter in Aegypto colitur.

Cucumis prophetarum פַּקֻּעֹת *(2 Reg.* 4, 39.*)*

eſſe videntur: namque Colocynthides in Palaeſtina haudquaquam proveniunt.

Piſtacia vera, cuius fructus בָּטְנִים nomine (*Geneſ.* 43.) tanquam Palaeſtinae peculiares Iacobus iubet in Aegyptum avehi.

Piſtacia Terebinthus nominibus אֵל, אֵלָה et אֵלוֹן frequenter occurrit.

Piſtacia Lentiſcus maſtichen largitur, quae צֳרִי dicta, cum piſtaciis et balſamo nominatur.

Excoecaria Agallocha lignum aloës eſt, quod אֲהָלִים (*Num.* 24, 6.) dictum ob odoris ſuavitatem laudatur.

Salix babylonica ſ. *aegyptiaca* (עֲרָבִים).

Boraſſus flabelliformis ſ. Lontarus domeſtica Gärtn. largitur, teſte Herberto de Iager apud *Kämpfer amoen. exot.* 668. *bdellium* בְּדֹלַח (*Geneſ.* 2, 13. *Num.* 11, 7.), quod in Paradiſo terreſtri fuit. Creſcere autem hanc palmam in Arabia felici et Perſiae litoribus auſtralibus teſtatur praeter Kämpferum *Forskoleus flor. arab. p. CXXVI.*

Iuniperus Oxycedrus (רֹתֶם *Ióh.* 30, 4. 1 *Reg.* 19, 5.). Sed *Forskoleus* (*flor. arab.* 214.) huc trahit Geniſtae ſpeciem, quam *Raetam* dicit, *Spartium* forte *angulatum*. Neque tamen altitudo ea eſt, ut ſub umbra ſedere quis poſſit.

Populus alba (לִבְנֶה)

Acacia vera ſ. *arabica Willd.* (שִׁטָּה) ob

materiem praeſtantiſſimam et olim et nunc etiam celebrata, noſtris temporibus ſimili nomine سطه Arabibus dicitur.

Phoenix dactylifera (תָּמָר).

En floram biblicam, quatenus coniectura probabili plantarum nomina conſequi poſſumus. Ditior omnino eſt Homericâ, haec tamen maiore certitudine definiri poteſt.

CAP. II.

FLORA HOMERICA.

Olea europaea. Binae varietates occurrunt: oleaſter (φυλίη) et olea culta (ἐλαία *Od.* 5, 477.). In hortis Laërtis et Alcinoi haec laudatur. Euphorbum, Panthei filium formoſum componit poëta cum olea, in agris humidis creſcente et floribus albis onuſta (*Il.* 17, 53.). Ad ſinum Phorcyos Ithacenſem olea erat umbroſa ſacra (*Od.* 13, 102. 122.). Ulyſſis thorus coniugalis e trunco oleae umbroſae conſtructus erat (*Od.* 23, 190.). Varia inſtrumenta ex oleae ligno fabrefacta erant: clava Cyclopis (*Od.* 9, 320.), trabes, qua Ulyſſes monſtro oculum extorſit (*Od.* 9, 378.), ſecurium denique manubria (*Od.* 5, 236. *Il.* 13, 612.).

Fraxinus excelſior (μελία) et nemoribus montoſis provenit (*Il.* 16, 767. 13, 178.). E ligno lanceae et iacula ſculpebantur (*Il.* 2, 543. 5, 666.),

quae ideo ſaepius τὰ μειλινὰ aut μελίαι appellantur: unde et bellicoſi viri et fortes vocantur ἐϋμμελίαι (*Il.* 4, 47.).

Crocus ſativus cum hyacintho et loto inter fragrantes flores numeratur, quibus Iupiter tellurem ornaverit (*Il.* 14, 347.). *Gladiolus communis* eſt is hyacinthus.

Scirporum ſpecies variae ſub σχοίνῳ intelliguntur, qui fluviorum ripas veſtit (*Od.* 5, 463.).

Cyperus forte *mucronatus* aut *longus*, in Italia et Graecia frequentes ſunt κύπειρον Homericum, quod perperam a *Voſſio* ad Galangam refertur.

Cyperus Papyrus funes largiebatur, qui τῶν βυβλίνων nomine, ad portas occludendas adhibebantur (*Od.* 21, 391.). Cf. *Theophr. hiſt.* 4, 9.

Arundo Donax, δόνακος nomine obvenit. E culmis eius graminis heroës Homerici ſagittas parant (*Il.* 11, 584.) quemadmodum noſtrae aetatis Itali fiſtulas inde aliaque conficiunt utenſilia.

Fueritne Arundo an Eriophori quaedam ſpecies, qua Achillis tentorium tectum erat, ambigo. E paludibus autem λαχνήεντα illum ὄροφον collegerunt (*Il.* 24, 450.).

Frumenti ſpecies ab Homeridis memoratae ſunt praeprimis *Triticum hybernum* ſ. *aeſtivum* (πυρὸς), quod cum *Hordeo vulgari* (κριθῇ) utplurimum coniungitur (*Od.* 4, 604. 9, 110.).

Penelopes anferes tritico faginantur *(Od.* 19, 536.*)*. Ipfos Hector equos tritico pafcit, vino fimul propinato *(Il.* 8, 188.*)*. *Galenus* arbitrans, non fine noxa equos tritico vefci, *μικροὺς πυροὺς* i. e. *τίφην* f. *Secale* intelligit *(facult. alim.* 1, 313.*)*. Variae regiones, ut Buprafion *(Il.* 11, 755.*)*, Argos *(Il.* 15, 372.*)*, Dulichion *(Od.* 14, 335.*)* et Syriae infula *(Od.* 15, 405.*)* ob tritici praeftantiam celebrantur. Hordeum infuper, *κριθῇ* in *κρῖ* contracto, hac voce appellatur, additis epithetis *λευκοῦ* et *εὐρυφυοῦς* *(Od.* 4, 41. 604. *Il.* 5, 196.*)*.

Triticum Spelta aut *Zea* Hoft. vocantur *ὄλυρα* et *ζεία*. Utraque pro pabulo equis datur *(Il.* 5, 196. 8, 560. *Od.* 4, 41.*)*. Hinc *Herodotus* de Aegyptiis refert, animalium more vefci *ὀλύρᾳ*, quam alii *ζέαν* appellent (2, 34.) *Galenus* (*expof. voc. Hipp. p.* 478.) utrumque idem habet, ut et *Diofcorides* (2, 113.), *Plinius* fere folus (18, 8.) discrimen agnofcit inter utramque fpeciem, quod, fi *Hoftium* (*gram. auftr.* 3. *t.* 29. 30.) fequimur, defendi poteft. *Triticum* enim *Spelta* habet internodia fpiculas aequantia margine glabra; *Tr. Zea* vero internodia fpiculis longiora margine pilofa.

Ficus Carica (*ἐρινεὸς*) faepius occurrit. Lycaon, Priami filius, ipfe in patris horto putaffe ficus dicitur.

Cornus mafcula (*κρανείη*) Fructus Circe Ulyf-

ſis comitibus, velut ſuillum pabulum, exhibuit (*Od.* 10, 242.). Sylvarum dicitur arbor, *τανύφλοιος* (*cortice protenſo*) *Il.* 16, 767.

Viola odorata et *Apium graveolens* (σέλινον) prata Calypſus nymphae adeo ornabant, ut Hermes ipſe mirabundus pedem figeret (*Od.* 5, 72.). Apium vocatur paludoſum (ἐλεόθρεπτον *Il.* 2, 776.). Diis infernis ſacrum, in iſthmicis ludis ad conficienda victorum ſerta adhibebatur (*Pindar. iſthm.* 2, 23. 8, 137.).

Tamarix gallica (μυρίκη) frutex humilior, trunco tamen ſatis valido, appellatur (*Il.* 6, 39. 21, 18.).

Zizyphus Lotus (λωτὸς), cuius ἄνθινον εἶδαρ (fructum florentem) Ulyſſis comites hactenus ceperunt, ut ipſorum patriae oblivifcerentur (*Od.* 9, 83.), eadem arbor eſt, cuius fructus in Barbaria *Fontaneſius* noſtris temporibus guſtavit (Cf. *antiqu. bot. p.* 51.).

Vitis cultura Homeridarum tempore latiſſime vigebat per Aſiam minorem et aegaei maris inſulas. In hortis Alcinoi inſulae Scheriae uvae ſolis calore torrefactae largiebantur dulce vinum (*Od.* 7, 121. Cf. *Seumii ambulationem ad Syracuſas*, 2, *p.* 236.). Pramnium vinum dulce etiam fuiſſe videtur, nomen merito derivatur a monte Carico, Pramne (*Villoiſon ſchol. ad Il.* 11, 638. Cf. *hiſtoriam meam medic.* 1. *p.* 162.). In Laërtis

hortis vineae adeo feraces erant, ut Ulyſſi, infanti, a patre quinquaginta vites promitti potuerint *(Od.* 24, 342.*)*. Achillis clypeus vindemiae iconem referebat *(Il.* 18, 561.*)*.

Ulmus campeſtris (πτελέα) in Iliade bis occurrit (6, 419. 21, 242.). Nymphae monticolae eas arbores ſepulcro Eetionis circumponunt.

Moly, quod Hermes Ulyſſi, velut antidotum ebrietatis commendat *(Od.* 10, 305.*)* in maximam iamdudum contentionem venit, varieque expoſitum fuit. Nigram ipſi poëta tribuit radicem, lacteum florem, effoſſu difficile habet. *Theophraſtus (hiſt.* 9, 15.*)* paullo curatius hanc plantam definiens, radicem contendit eſſe rotundam, ceparum more, folia ſcillae ſimilia, neque effodi adeo aegre, ac Homerus perhibeat. Optimum provenire apud Pheneum Arcadiae et Cyllenen: praeſtans eſſe antidotum. Unde efficitur, Allii ſpeciem eſſe. Simili plane ratione Moly ſuum deſcribit *Dioſcorides* (3, 54.) flore albido, foliis anguſtis et radice exigua. Quibus *Plinius* (25, 4.) addit, Graecos auctores florem flavum pingere, quum Homerus album pronunciet. Incertum tamen eſt, quosnam auctores Graecos Plinius ſubintelligat. Hunc vero ſequens *Car. Cluſius*, ineunte ſaeculo XVII., Allii ſpeciem quamdam Moly declaravit, quod folia radicalia lanceolata et flavum florem habebat *(App. alt. ad ſtirp. rar. in*

Exot.). Clusii auctoritate nisus *Io.* ***Bauhinus*** (*hist. plant.* 2, *p.* 562.) Allium id, e pyrenaeis montibus acceptum, verum Moly veterum pronunciavit: cuius vestigiis adhaesit ***Linnaeus***, dum Allium id nomine triviali *Moly* insigniret.

Nihilominus verum Homericum Moly ab ipso ***Clusio*** (*stirp. hist.* 2, 37. *p.* 191.) optime indicatur, quem sequitur *Io.* ***Raius*** (*hist.* 2, *p.* 1122.). Plantam hanc Clusianam cum plurimis aliis neglexit ***Linnaeus***, sed eadem est omnino cum ipsius *Allio nigro* et *A. monspessulano* ***Gouani*** (*illustr. t.* 16.). Omnes enim a veteribus, excepto uno Plinio, indicatae notae ad hanc speciem iure referuntur: radix nigra, folia latiuscula radicalia, flos lacteus: quid, quod ipsae radices, dum exaruit planta, aegerrime effodiuntur. Crescit autem per totam Europam australem et in ipsis balearicis insulis, quarum una sine dubio Aeaea, Circes domicilium, fuit.

Asphodelus in Odyssea, ut planta infernorum occurrit. Haud procul a rupe leucadica (Gibraltar hodie) ad Oceani undas et portas Solis, regio insomniorum incipit, ubi homines beate vivunt ad instar Deorum, ubi et prata florent asphodelorum (*Od.* 11, 539. 24, 13. 14.). Per australem autem Hispaniam, ***Clusio*** (*hist.* 2, 39. *p.* 196.) et ***Löflingio*** (*span. Länder*, *p.* 25.) testibus, vasti campi *Asphodelo ramoso* consiti, observantur.

Tubera radicis a prifca Graecorum gente comedebantur *(Hefiod. op. et dies, 40.)* et *Porphyrius* meminit *(vit. Pythag. p. 195.)*, Pythagoram etiam hoc cibo vefci folere. Sacer itaque afphodelus is apud Graecos veteres exiftimabatur, unde et ad tumulos plantari confuevit *(Porphyr. apud Euftath. ad Od. 10, 573.)*.

Lauri nemuscula memorantur in Sicilia *(Od. 9, 183.)*

Arbores fructiferae in hortis Alcinoi et Laërtis funt *Pyri*, quae ὄγχνας, *Mali*, quae μῆλα et *Punicae*, quae ῥοιὰς ferunt. Pyra eo nomine appellari, ob adftringentem indolem (διὰ τὸ ἄγχειν), *Euftathii* eft fententia, nimis artificiofa, et non fatis plaufibus digna *(Euft. ad Od. 7, 120.)*.

Crataegi probabiliter fpecies, quae forte *Azarolus* fuit, femel nomine ἀχέρδου *(Od. 14, 10.)* occurrit, quum arbuscula fpinofa facile manus laedat (ἄχερος, ἧς οὐχ ἅψασθαί ἐστι χειρί. *Euftath. ad h. l.*).

Rubi forte fpecies βάτος eft *(Od. 24, 230.)*, fed poteft etiam quivis frutex fpinofus intelligi.

Papaver fomniferum (μήκων) in hortis colebatur *(Il. 8, 306.)*. In Aegypto a priftinis inde temporibus caulis largiebatur fuccum, opium noftrum, quod νηπενθὲς dictum, Helena a Polydamna accepit *(Od. 4, 220.)*.

Pifum fativum (ἐρέβινθοι) et *Vicia Faba* (κύα-

μοι μελανόχροες) ferebantur Homeridarum aevo *(Il.* 13, 589.*)*.

Trifolii fpecies, quaenam fit, quam λωτοῦ nomine *(Il.* 2, 778. *Od.* 12, 283.*)* pabulum equorum fuit, in contentione eft.

Citrorum ligna, θύου nomine in Odyffea *(*5, 60.*)* invenire voluerunt nonnulli: ipfe quoque *Voffius* ita interpretatur. Vox illa tus etiam fignificat, atque a *Dionyfio Periegete (v.* 937.*)* eodem fenfu ufurpatur. *Theophraftus* quoque fub nomine θύας feu θυίας *(hift.* 5, 5.*)* arborem defcribit, quae eft Thuia articulata. Citrum medicam alio longe loco *(*4, 4.*)* Mali medicae nomine defcribit. Iure etiam ambigendum eft, cognoverint Graeci Citrum medicam ante Alexandri ἀνάβασιν. Namque ipfe *Athenaeus (deipn.* 3, 8.*)* licet fabulae malorum hefperiorum ab Hercule apportatorum meminerit, primum tamen citrorum veftigium eum locum habet Theophrafti. *Plinius* autem *(*13, 16.*)*, in lectica fomniabundus forte, quae in Graecis auctoribus male legerat, nepoti dictans, omnia confundit. Locum eum Odyffeae citros indicare perhibet, quod nonnifi ligna iunctim nominentur, cedri ac laricis. Laricem autem nequaquam reperimus eo loco: ipfeque *Plinius* opinione labitur, dum de Circe narrat, quae Calypfum refpiciunt. Id bene iam animadvertit *Anguillara (p.* 48.*)*.

Alnus oblongata Willd. (κλήθρη *Od.* 5, 64. 239.) axillis venarum in facie foliorum infera nudis a boreali *Alno glutinosa* differt: illa in australi Europa obvia.

Quercus Homericae ad duas potissimum species reducuntur: *Qu. Ilex*, cuius fructus ἄκυλα, et *Qu. Esculus*, cuius βάλανοι nominantur. Primus fere *Valer.* *Cordus* (*annot. in Diosc.* 1, 144.) monuit, φηγὸν Graecorum quercum potius esse orientalem, quam fagum nostram sylvaticam. Esculus enim, non fagus, Iovi sacra fuit (*Il.* 5, 693.). Δρῦς vero utplurimum ilicem signat: maxime ubi nigra materiei medulla (τὸ μέλαν δρυὸς) memoratur (*Od.* 14, 12.).

Platanus orientalis semel voce πλατανιστοῦ (*Il.* 2, 307.) laudatur. Qui acera intelligunt, ad verba: ὅθεν ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ, et ad laticis aquosi ex acerum alburno stillantis indolem consilium transtulisse videntur. Neque tamen iure, quum ὅθεν non ad arborem, sed ad solum umbrosum referendum sit: sic enim *Cicero* vertit:

„Sub platano umbrifera, fons unde emanat aquai.“

Aceris nomen insuper longe aliud apud Graecos, σφένδαμνος nimirum.

Caricis species quaedam θρύον est, quae cum σχοίνῳ ad fluminum ripas provenit (*Il.* 21, 351.).

Pinus Picea aut alia forte species, quod uberius in flora *Theophrasti* diiudicabitur, est πεύ-

κη. Materies (*Il.* 23, 328.) laudatur, quod pluvia nunquam putrefcat.

Pinus Larix (πίτυς). Excelfa (βλωθρὴ) dicitur (*Il.* 13, 390. 16, 483.), quam in montium cacuminibus fuccidant ad trabes navigiorum.

Pinus Abies (ἐλάτη). Excelfa eft (*Il.* 5, 560.). Idam habitat (*Il.* 14, 287.): materiem largitur levem, ad trabes et repagula commodam (*Il.* 24, 450.). Ex ea etiam rami politi et ipfi mali navium conftruebantur (*Il.* 7, 5. *Od.* 2, 424.). *Theophraftus* (*hift.* 3, 10.) mafculam et femininam distinguit. Cf. etiam *hift.* 1, 13. Prior poteft etiam ad *Pinum Pinaftrum* referri, cuius folia cum criftis galearum comparat boeoticarum.

Cupreffus fempervirens femel (κυπάριττος εὐώδης *Od.* 5, 64.) memoratur. Lignum eft fuaveolens.

Salices (ἰτέαι) vocantur ὠλεσίκαρποι (*Od.* 10, 510, quod femina comata facillime delabantur, mafculae etiam arbores amenta tota citiffime amittant (Cf. *Theophr. hift.* 3, 2.).

Populus alba, ad fcholiaftarum fententiam eft Ἀχερωΐς, quod Hercules, ad infernos defcendens, ex Acheronte eam fecum adduxerit (*Il.* 13, 389. 16, 482.).

Populus nigra eft αἴγειρος. Aquam amat (*Od.* 17, 208.) et aetherea vocatur (*Od.* 7, 106.) ubi perperam *Voffius* populum albam habet.

Certiſſime autem noſtram ſpeciem intelligi manifeſto e *Dioſcoride* (1, 113.) elucet, qui reſinae fragrantis meminit, e gemmis arboris elicitae, quae ob flavidum colorem cum electro commutaretur.

Buxi ſempervirentis lignum ad iuga armentorum adhibebatur (*Il.* 24, 268.).

Phoenix dactylifera ſemel tantum (*Od.* 6, 163.) in Delo inſula memoratur.

Phucagroſtis maior Caulin. aut *Zoſtera marina*, utraque maris mediterranei incola, φύκου nomine inſignitur (*Il.* 9, 5.). Litus vocatur φυκόεν (*Il.* 23, 693.). Seriore aevo Fucorum ſpecies intelligebantur, qui partim a *Dioſcoride* (4, 100.) et *Theophraſto* (4, 7.) notantur.

CAP. III.

MONUMENTA ARTIS ANTIQUAE.

Pauculae ſunt plantae in artis antiquae reliquiis delineatae; eae autem nonnunquam tam negligenter ſculptae aut exaratae aut pictae, ut coniectura tantum conſequi, haud certo ſcire poſſimus, ad quamnam pertineant ſpeciem.

I. AEGYPTIORUM.

Aegyptiorum monumenta *lotum* mythicam frequentiſſime habnet. Eſt ea *Nelumbium ſpecioſum*

Willd. f. *Cyamus Smith.*, facra Aegyptiis planta, quod elegantiffima foliorum rotundorum forma, pulcherrimus flos et myfticus ortus quotidianus e Nili undis ad divinam naturam fpectare videretur. Ifis ipfa loti folio coronata confpicitur (*Pococks Reife*, 1. *tab.* 60. 61.). E loto Ofiris ortus, in foliis loti tanquam in navigiis natare dii veteres dicebantur. Harpocrates loto infidebat: in ipfis numismatibus Ptolemaeorum ea planta occurrit (Cf. *antiqu. meas bot. p.* 56.). Fructus edebantur (*κύαμος αἰγύπτιος*), fed, facerdotibus et Pythagoricis, eorum aemulis, interdictum putabatur, ne fabis his vefcerentur (*Cic. divin.* 1, 30. Cf. *Smith's exot. bot. n.* 7. *tab.* 31. 32.).

Perfaeae arboris etiam et *Papyri* partes exhibent monumenta Aegyptia. Illa Ifidi facra (*Plutarch. If. et Ofir. p.* 378.) huius iconibus ftatuisque et ipfarum mumiarum integumentis appingitur. Arbor ea cum primis Aegypti incolis ex Aethiopia advenerat (*Diodor. Sicul.* 1, 34. *Schol. Nicandr. ther.* 764. *p.* 51.), ob cordatam foliorum formam et gratum fructuum faporem praefertim grata. Eft autem *Cordia Myxa*, quod *Schreberus* eruditiffime probavit (*Ufteri's Magaz.* 5, 14.). Fructus *μυξάρια* funt (*Diodor. l. c. Hefych. μυοξία*), in quibus interpretes tantopere defudarunt.

Scilla maritima, *κρομμύου* nomine, Aegyp-

tiis cariſſimum et antiquiſſimum remedium contra Typhonis peſtem, aërem paludoſum, Peluſii graſſantem, et hydropes inde ortos exhibuit. Hinc Peluſii templum κρομμύου fuit (*Lucian. Iupit. trag. p.* 152. *Sext. Empir.* 3, 224.). Typhonis oculus ipſe bulbus allegorice ab Aegyptiis nominabatur. Eo hieratico ſermone conſcriptos plures de hiſtoria naturali libros ſemet vidiſſe teſtatur *Heliodorus* (*aethiop.* 4, 142.), *Plutarchus* etiam et *Iamblichus* (*myſter. Aegypt.* 7, 150.) haud paucas eiusmodi appellationes evulgarunt.

Sycomorus in antiquo opere caelato, quod *Nordenius* (*voy. en Egypt.* 1. *t.* 58.) exhibet, unica fere eſt.

II. GRAECORUM.

Incredibilis ac paene divina illa Graecorum vis in arte ſculpendi, caelandi et pingendi ſolas fere deorum imagines aut hiſtoriae patriae capita aut etiam animalium icones complectebatur, plantas autem fere neglexit. Neque tamen deſunt, utut pauca, plantarum veſtigia.

De antiquiſſimo Achillei clypei artificio, in Iliade deſcripto iam ſermo fuit. Similia fere ſcutum Herculis Heſiodeum continet. Λάρναξ quoque Cypſeli, in templo Iunonis Olympiae ſervatus, caelata opera plurima habebat, inter quae Atlas

conſpiciebatur, Heſperidum mala portans: Bacchus etiam in antro cubans, quod circumſteterunt vites et mali et punicae (*Pauſan.* 5, 18. 19.).

Sacrae Diis arbores et herbae cum eorum ſimulacris plerumque ſimul fingebantur. Apollini laurus ſacra; Bacchus pampinis, Ceres ſpicis frumenti, Pan pinuum ramis coronati. Iovi eſculus (*Virgil. georg.* 2, 15.): Diti cupreſſus (*Plin.* 16, 33.): Veneri myrtus: Cybeli pinea arbor: Oſiri hedera (*Diod. Sic.* 1, 17.): Apollini tamarix (*Nicandr. theriac. v.* 613. *ſchol.*): Hermeti populus nigra ſacrae.

„Populus Alcidae gratiſſima, vitis Iaccho,
„Formoſae myrtus Veneri, ſua laurea Phoebo.“

(*Virg. ecl.* 7, 61.).

Ipſum plantarum ortum poëtae et Graeci et Romani Diis tribuerunt. Earum celeberrima exempla haec ſunt:

Hyacinthi Spartani formoſiſſimi mors Apollini amoris furore agitato adſcribitur. Ortus ex eo flos VV ſeu AIAI inſcriptas literas habuit, quod tum in Delphinium Aiacis, tum in Gladiolum communem quadrat (*Ovid. metam.* 10, 212. f.).

„Flos oritur, formamque capit, quam lilia; ſi non
„purpureus color hic, argenteus eſſet in illis.
„Non ſatis hoc Phoebo eſt, is enim fuit auctor honoris.
„Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, et *ai ai*
„flos habet inſcriptum, funeſtaque litera ducta eſt.“

Similiter fabulam narrant *Apollodorus* (3, 10, 3.) et *Lucianus* (*dial. deor.* 14.). Ex Ai

cis autem Telamonii cruore natum esse florem, cum *Nicandro* (*Athen.* 15, *p.* 683.) alii fabulantur.

Narcissus, sui ipsius amore flagrans, in florem cognominem mutatus est (*Pausan.* 9, 31. *Ovid. met.* 3, 510.). Esse vero Narcissum poëticum, patet ex *Ovidii* versibus:

„Croceum pro corpore florem
„inveniunt, foliis medium cingentibus albis."

Lauri ortus e Daphnes mutatione ab *Apollonio* (*argon.* 1, 12.) et ab aliis (*Eustath. ad Homer. Il.* 1, 14. *Geopon.* 11, 2.) et in ipsis gemmis (*Maffei* 2, *t.* 44.) celebratur.

Heliadum, Solis filiarum, mutatio in populos nigras, quae electrum exsudent, satis nota est (*Virgil. aen.* 10, 190. *Diodor. Sic.* 5, 23. *Ovid. metam.* 2, 340.). Alii volunt, alnos inde ortas fuisse (*Strabo* 5, 329.).

Hamadryadum fabula, a *Pindaro* primo excogitata (*Schol. Apollon. argon.* 4, 479.), cuique arbori suam tribuebat nympham, cuius vita ἰσόδενδρος fit. Inde cognomen id in Orphico hymno (1, 13.) iuniorem prodit originem. *Virgilius* tamen (*ecl.* 10, 62.) eas cognoscit.

Dryadum nomen et Epimelidum ab Arcadibus primis Naiadibus tributum fuit (*Pausan.* 8, 4.).

Mintham pellicem in Mentham mutatam esse

a Plutone, cecinit *Oppianus* (*halieut.* 3, 386.) Cf. et *Strab.* 8, 530.

Cupreſſus e Cypariſſo, Apollinis amaſio, nimis lugente (*Ovid. met.* 10, 136.). Plures Cupreſſi aliis Eteoclis filiae dicuntur (*Geopon.* 11, 4.).

Pinus puella fuit a Borea et Pane pariter adamata, ab illo vero trucidata (*Long. paſtor.* 2, *p.* 37. *Geop.* 11, 10.).

Violam primam ortam fuiſſe, cum Iona, Xuthi filium, Nymphae eſſent coronaturae, *Nicander* fabulatur (*Athen.* 15. *p.* 683.).

Roſa vel e Veneris ſauciae vel ex Adonis cruore (*Bion.* 1, 66. *Geop.* 11, 17.).

Anemonen e lacrimis Veneris (*Bion.* 1, 66.).

Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν Ἀνεμώναν.

Adonin ipſam aeſtivalem e cruore Adonis, quem Venus deperibat, *Ovidius* canit (*metam.* 10, 725.).

Myrrha, Cinyrae filia, in patrem amore furens, mutata fuit in cognominem arbuſculam (*Id.* 10, 490.).

Clytie nympha in florem verſa, quem Heſperin habeo matronalem (*Id.* 4, 267.)

Leucothoë virgo, ab Apolline adamata, in arborem turiferam mutata (*Id.* 4, 250.).

Myrtus e Myrſine puella occiſa (*Geop.* 11, 6.).

Tandem *Pherenicum*, poëtam Heracleoten

epicum celeberrimum fuiſſe his metamorphoſeon fabulis ferunt. Oxylum, Hamadryadis ſororis concubitu genuiſſe cecinit Ficum, Cornum, Fagum, Populum, Ulmum, Vitim, et omnes has arbores Hamadryadas vocari: unde *Hipponactem* dixiſſe aiunt, ficum eſſe vitis ſororem (*Athen.* 3, 5.).

In operibus ipſis antiquorum variae plantae ob formarum elegantiam aut ob uſum praeſtantem figurantur. *Acanthum mollem*, quem *Vitruvius* caſu ſculptoribus innotuiſſe refert, et poculis et columnis et aliis inſtrumentis caelatum addebant (*Virgil. ecl.* 3, 45.). *Ferula tingitana*, cuius ſuccum pretioſum, Silphii nomine, maximi aeſtimabant, Cyrenes incolae in numis ipſorum cum Batti antiſtitis imagine figurare conſuerunt (*Schol. Ariſtoph. plut.* 218.).

CAP. IV.

FLORA HIPPOCRATICA.

Poſt Herodotum primus fere proſaicus auctor, qui ſupereſt, Hippocrates Cous putatur. Librorum tamen ipſius nomine circum latorum collectio variis omnino auctoribus remotiorum temporum adſcribenda eſt. Etenim ex Aſclepiadum familia, qui templo Coo praefecti erant, ſeptem fere Hippocratis nomini appellantur: eorum primus, Gno-

fidici filius, Miltiadi tempore aequalis, ultimi autem, Thymbraei et Praxianactis filii, Ptolemaei Philadelphi tempore vixerunt. Per totum id ducentorum quinquaginta annorum ſpatium compoſiti ſunt libri illi, qui unius Hippocratis, Heraclidis filii nomen gerunt (Cf. *hiſt. meam med.* 1, *p.* 366 f.).

Univerſa plantarum cognitio his medicis auctoribus ſolummodo valet ad medicamenta inde petenda. Nusquam deſcriptio occurrit, qualem noſtra tempora eam volunt. Nomina nonnunquam omittuntur ipſa, e. g.: „Planta, cuius folium Aro ſimile „eſt, ſed album et lanuginoſum, atque hederae fo„lium magnitudine aequat" (*ulc. p.* 878.).

Alibi (*morb. mul.* 1. 626.) „dulcis ὀλοκωνίτις" citatur. *Galenus* (*expoſ. voc. Hipp.* 534.) aliter eam vocem explicare nequit, quam per oleris cuiusdam ſylveſtris ſpeciem. Hanc plantam *Melch. Guilandinus* arbitratur (*ad Conr. Geſner. inter Matthiol. epiſt.* 2, 85.), Cyperum eſculentum eſſe. Ipſi etiam *Conr. Geſnerus* adſtipulans, Moly omnino Dioſcoridis adiungit (*ib. p.* 92.). Sed refutat uberrime et ſufficienter *Matthiolus* (*ib. p.* 96.). Sic bis (*morb. mul.* 2, 644. *epid.* 5, 1151.) „radix" κατ' ἐξοχὴν laudatur. *Galenus* (*l. c.* 554.) arbitratur, plantam intelligi ſine caule, flore ac fructu, cuius terna folia duos digitos lata humi procumbant. E qua quidem explicatione nemo poterit plantarum ſpeciem deter-

minare: itaque ſumma florae Hippocraticae difficultas inde patet.

Neque tamen eo minus experiamnr, quid, *Erotiano*, *Galeno*, *Theophraſto* et *Dioſcoride* adiuvantibus, in his obſtaculis praeſtare poſſimus.

Blitum capitatum (βλίτον, *affect.* 526.) oleribus adnumeratur, quae alvum ducant: confirmatur id *Dioſcoridis* teſtimonio (2, 143.).

Amomum Cardamomum (καρδάμωμον, *morb. mul.* 1, 603.) ante Alexandri ἀνάβασιν Graecis ignotum fuiſſe videtur. Libri etiam, in quibus memoratur, Ptolemaeorum aevum ſapiunt.

Amomum Zingiber, *Meneſtheo* et *Xenocrati* dicitur Ἰνδικὸν φάρμακον (*morb. mul.* 2, 666.). Alii vero perhibuerunt, plantam eſſe Piperi ſimilem, cuius fructus μυρτιδανὸς audiat.

Piper nigrum (πέπερι, *vict. acut.* 401. *morb.* 3, 494.).

Olea europaea. Κοτινὰς (*morb.* 3, 495.) videtur fructus oleaſtri eſſe (*Galen. expoſ. voc. Hipp.* 506.).

Salvia officinalis, *cretica* et *triloba.* Tres hae ſpecies ἐλελίσφακον videntur ſignificare, quod ſaepius occurrit.

Iris florentina (ἶρις, *morb. mul.* 2, 673.).

Cyperus longus (κυπεῖρον, *vict. acut.* 409.). Eius radices odoratae officinales.

Andropogon Nardus (σχοῖνος εὔοσμος, *morb. mul.* 2, 673.).

Panicum italicum (κέγχρον, *morb. mul.* 1, 619.).

Hordeum vulgare. Varietas eius, κριθὴ Ἀχιλλῆϊς (*morb.* 3, 496.), laudatur. Distinguit eam *Theophrastus* (*hist.* 8, 4.) spicis ipsi folio insidentibus et granis satis ponderosis.

Rubia tinctorum (ἐρυθρόδανος, *vict. acut.* 407.).

Convolvulus Scammonea (σκαμμωνίον, *morb. mul.* 1, 597.)

Hyoscyamus albus (ὑοσκύαμος).

Atropa Mandragora (μανδραγόρα, *fistul.* 890.).

Anchusa officinalis (ἄγχουσα, *ulc.* 879.).

Anagallis arvensis (ἀνάγαλλις *ib.*).

Solanum nigrum (στρύχνον, *ulc.* 875.).

Cyclamen europaeum (κυκλάμινος *morb. mul.* 1, 612.). Drasticum succum exhibebant.

Verbascum Boerhaavii (φλόμος *ib.*).

Viola odorata (λευκοῖον τὸ μέλαν, *nat. mul.* 570. Cf. *antiqu. meas bot. p.* 4, 5.).

Zizyphus vulgaris (ῥάμνος, *affect.* 525. Cf. *Dioscor.* 1, 119.

Bupleurum rotundifolium dicitur quibusdam βούπρηστις (*morb. mul.* 1, 619.) esse. *Theophrastus* (*hist.* 7, 8.), *Plinius* (22, 22.)

et *Galenus* (*l. c.* 450.) olus ſylveſtre habent βούπρηστιν.

Tordylium officinale ſ. *Liguſticum peloponnenſe* complectitur σέσελι; (*vict. acut.* 387. *fiſtul.* 884.). Illud dicitur *Dioſcoridi* (3, 63.) creticum, hoc (3, 62.) Seſeli peloponneſiacum.

Peucedanum officinale (πευκεδανὸν).

Conium maculatum (κώνειον).

Athamanta cretenſis (δαῦκος) cuius ſemina roborantia dicuntur et calefacientia.

Athamanta Meum nonnullis videtur μόδου ῥίζη eſſe (*vict. acut.* 408.). Sed *Caelius Aurelianus* (*acut.* 3, 8.) interpretatur bryoniam.

Cuminum Cyminum (κύμινον αἰθιοπικὸν, *morb. mul.* 1, 603.).

Cachrys cretica (κάχρυς, *nat. mul.* 578.).

Cachrys ſicula (ἱππομάραθρον, *nat. mul.* 572.).

Crithmum maritimum (κρῆθμον, *morb. mul.* 1, 591.).

Smyrnium Olus atrum (ἱπποσέλινον, *morb. mul.* 1, 603.).

Anethum Foeniculum (μάραθρον, *morb. mul.* 1, 597.).

Ferula tingitana (σίλφιον), cuius ſemen φύλλον, vel λιβυκὸν vel αἰθιοπικὸν dicitur (*morb. mul.* 2, 626. 651. 670. *nat. mul.* 578.). Optimum Silphium erat Cyrenaicum (Cf. *annales meos hiſt. med.* 1.). Multo ſerius innotuit ὀπὸς Μήδικος, e

Ferula Aſa foetida, cuius meminerunt *Strabo* (11. *p.* 797.) et *Euſtath.* ad *Dionyſ. Perieget. v.* 1017.

Bubon Galbanum (χαλβάνη *vict. acut.* 402.).

Thapſia Aſclepium. Acris et cauſticus ſuccus, θάψος draſticum purgans conſtituit, ſaepius obvium.

Apium Petroſelinum (σέλινον, praeſertim ἥμερον.).

Apium graveolens (σέλινον ἕλειον, *affect.* 529. vel σίον.). Cf. *Anguillara p.* 122.

Pimpinella Aniſum (ἄννησον, *morb.* 3, 490.).

Paſtinaca Opopanax (πάνακες, *vict. acut.* 406.). Seriores addito Ἡρακλείῳ id distinxerunt ab Ἀσκληπίῳ (*Laſerpitio hirſuto*) et χειρωνίῳ (*Laſerpitio Chironio*). Sed L. Chironium L. valde dubium eſt. *Gouanus* enim (*illuſtr. p.* 20.) contendit, idem eſſe cum Paſtinaca Opopanace. Addit etiam ſe ex hac planta nullum principium reſinoſum elicere potuiſſe. Quod conceditur, quum clima monspeliacum a graeco longe differat (Cf. *Savigny in Encycl.* 4, 719. 720.).

Atriplex hortenſis (ἀνδράφαξις l. ἀτράφαξις, *morb. mul.* 1, 597.).

Beta vulgaris (σεῦτλον, *vict. acut.* 404. Τεῦτλον *morb. mul.* 1, 609.). Utraque planta olerum ad inſtar edebatur.

Sambucus Ebulus (ἀκτῆ, *morb.* 2, 468.). Folia alvum laxare dicebantur.

Rhus coriaria (ῥοῦς ἐρυθρή, *nat. mul.* 572.).

Tamarix gallica (μυρίκη, *haemorrh.* 894.).

Scilla maritima (σκίλλη, vel etiam σχῖνος, *morb. mul.* 2, 670. Cf. *Plutarch. Pericl.* 153. *Galen. l. c.* 576.).

Afphodelus ramofus (ἀσφόδελος *ulc.* 382.).

Narciffus poëticus (νάρκισσος). Bulbi officinales erant (*Diofc.* 4, 162.).

Acorus Calamus var. indica (κάλαμος μυρεψικος *morb. mul.* 2, 651.). Quae in Guzurate fponte crefcit, poft Alexandri demum expeditionem Graeciam adlata fuit.

Daphne Cneorum (κνῆστρον) *Galeno* fic explicante.

Daphne Gnidium. Semina (κόκκοι Κνίδιοι) draftica.

Erica arborea f. *fcoparia* (ἐρίκη, *nat. mul.* 572.).

Polygonum Perficaria πολύκαρπον (*morb. mul.* 1, 615.) effe videtur, quum *Galenum* cognomen illi κραταιόγονον putat. Hoc autem *Diofcorides* (3, 138.), *Plinius* (27, 8.) et *Galenus* (*fac. fimpl.* 7, 94.) ita exponunt, ut manifefta fit Linnaeana fpecies.

Laurus Cinnamomum et *Caffia*, κιννάμωμον et

κασσίης nomine ſemel occurrunt (*morb. mul.* 1, 609.).

Ruta graveolens (*πήγανον*).

Saxifraga Cotyledon (*κοτυληδὼν*).

Gypſophila Struthium (*στρουθίον*, *nat. mul.* 571.). In Andro inſula litus habitare.

Sedum Anacampſeros (*τηλέφιον*, *nat. mul.* 573.). Cf. *Dioſcor.* 2, 217. *I. Bauh. hiſt.* 2, 682.

Sedum album ſ. *acre* (*ἐπίπετρον*, *ulc.* 875.).

Euphorbia Characias (*τιθύμαλος*).

Euphorbia Apios et *Peplis* videntur ſuccum acrem praebuiſſe, qui *πέπλου* et *πεπλίου* nomine toties occurrit. Similem ſubſtantiam, *μηκώνιον* ſ. *μήκωνα λευκὴν* largiebatur forte *Euphorbia Paralias* (Cf. *Föëſ. oecon. Hipp. p.* 249.).

Sempervivum tectorum (*κρινάνθεμον*, *τὸ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν φυόμενον*, *nat. mul.* 570.).

Myrtus communis (*μυρσίνη*, *morb. mul.* 1, 599.) cuius baccae adhibebantur.

Punica Granatum. Fructuum cortex adſtringens *σίδειον* dicitur, grana vero *κόκκωνες* (*morb. mul.* 1, 606.).

Crataegus Azarolus forte eſt *ἀμαμηλίς* (*morb. mul.* 1, 607. Fructus cum melle componitur. *Athenaeo* teſte (14, 570.) eſt dulcis et *ἀπυρηνός*: arbor cum malis ſimul floret. *Galeno* haud facile adſentiri licet, dum (*facult. ſimpl.* 6, 83.) *ἀμαμηλίδα* eamdem habet ac *ἐπιμηλίδα* et

Arbutum Unedonem. Haec enim autumno floret, nec cum malis componi poteſt.

Sorbus domeſtica, cuius fructus οὖα appellantur (*vict. acut.* 405.).

Roſa canina (κυνόςβατος *ulc.* 875.).

Potentilla argentea eſt πεντάφυλλον illud, quod albidum et tomentoſum Tormentillam altitudine ſuperat (*ulc.* 880. Cf. *Grimmii interpretat. germanicam.*).

Tormentilla erecta (πεντάφυλλον μέλαν.).

Capparis ſpinoſa. Foliis et radicis cortice cauſticis utebantur externe (*fiſt.* 890. *Dioſc.* 2, 167. *Galen. fac. ſimpl.* 7, 88.).

Ciſtus creticus (κισθὸς, *morb. mul.* 1, 614.).

Delphinium Staphis agria (σταφὶς ἀγρία, *nat. mul.* 584.).

Nigella ſativa (μελάνθιον, *ſteril.* 675. Cf. *Dioſc.* 3, 93.).

Paeonia officinalis (γλυκυσίδη χηραμὶς et μέλαινα, *morb. mul.* 1, 611.).

Anemone coronaria (ἀνεμώνη, *morb. mul.* 1, 598.).

Aconitum Cammarum (κάμμαρον, *loc. in hom.* 411.). *Dioſcorides* faltem Hippocratis κάμμαρον idem exiſtimavit ac ἀκόνιτον (*Erotian. gloſſ.* 214.). Hecates Aeetae filiae inventum aconitum (*Diodor. Sic.* 4, 45.).

Nelumbium ſpecioſum (κύαμος αἰγύπτιος.).

Ranunculum creticum et *grandiflorum* complectitur βατράχιον, quod (*nat. mul.* 570.) ob acrem indolem commendatur.

Helleborus orientalis est celeberrimus ille ἐλλέβορος μέλας, qui optime provenisse in insula Anticyra, haud procul ab Euboea, et in Olympo Asiae minoris dicitur. Ibidem et *Tournefortius* nostram speciem observavit, quae a viridi foliis subtus pilosis, caule ramoso et floribus subrubicundis differt (*Lamarck. encycl.* 3, 93. *Hayne offic. Gewächse, t.* 2.). Melampodium dicebatur, quod vatem illum antiquum Melampum Proeti filiabus huius radicis ope medicinam fecisse ferebant (*Diosc.* 4, 151.). Quid, quod *Pausaniae* (10, 37,) testimonio, Amphictyones, Solonis tempore Cirrham obsidione tenentes, fontem fluminis Plisti ea radice venenarunt.

Teucrium Scordium (σκόρδιον.).

Teucrium Pseudhyssopus (ὕσσωπος, *morb.* 3, 490.)

Teucrium Polium (πόλιον.).

Mentha Pulegium (γλήχων, *morb. mul.* 1, 606. et χλωρὴ dicta, *affect.* 525.).

Mentha sativa (μίνθος, *affect.* 529.) et ἡδύοσμον (*nat. mul.* 570.).

Origanum creticum (ὀρίγανον, *morb. mul.* 1, 609.).

Origanum Dictamnus (δίκταμνος κρητικὸς. Cf. *Dioſc.* 3, 37.).

Marrubium Pſeudo Dictamnus (δίκταμνος.).

Marrubium creticum ſ. *peregrinum* (πράσιον, *ulc.* 878.)

Satureia capitata (θύμος).

Thymbra ſpicata (θύμβρα).

Ocimum Baſilicum (ὤκιμον, *affect.* 529.).

Seſamum orientale (σήσαμον).

Vitex Agnus (ἄγνος).

Lepidium latifolium (κάρδαμον, *morb. mul.* 1, 495.) et καρδαμίς (*ulc.* 876.), quod, *Galeno* auctore, idem eſt ac σκυρίδιον.

Iſatis tinctoria. Folia epithematibus inſerviebant.

Eryſimum officinale (ἐρύσιμον).

Cheiranthus Cheiri (λευκοΐον. Cf. *antiqu. meas bot.* p. 10.).

Sinapis nigra (νάπυ).

Malva rotundifolia (μαλάχη) Olus veſcum, cum Mercuriali et Blito componitur (Cf. *Heſiod. op. et dies*, 40.).

Geniſta aſpalathoides Lam. (μέλαινα ῥίζα, *morb. mul.* 2, 660.) *Galenus* (*l. c.* 520.) ἀσπάλαθον ἀρωματικὸν explicat: hic autem, niſi fuerit Geniſta canarienſis (quod negat *Valer. Cordus annot.* 1, 6.) eſt ſaltem haec ſpecies a *Poireto* in Barbaria inventa.

Anthyllis cretica (ἐβένος, *vict. acut.* 407. Cf. *Diosc.* 1, 129.).

Cicer lens (φακὸς).

Pisum sativum (ἐρέβινθος). *Dioscorides* (2, 126.) disertis verbis κριὸν (*Cicer arietinum*) ab ἐρεβίνθῳ distinguit.

Vicia Faba (κυαμὸς ἑλληνικός, *morb. mul.* 1, 608.).

Psoralea bituminosa (τρίφυλλον, cf. *Diosc.* 3, 123.).

Lupinus albus (θερμὸς).

Trifolium arvense forte λαγώπυρος ille est (*ulc.* 878.) quem λαγώπους legeris; folium, addit auctor, oleae simile sed minus.

Trigonella Foenum graecum (βουκέρας, *morb. mul.* 1, 617.) *Galenus* (*l. c.* 414.) idem putat ac αἰγοκέρας et τηλίδα.

Hypericum Coris (ὑπερικὸν, *morb. mul.* 1, 610.) si saltem idem est ac *Dioscoridis* planta (3, 171.).

Carthamus tinctorius (κνηκὸς).

Artemisia Apsynthium (ἀψύνθιον).

Artemisia chamaemelifolia (ἀρτεμισία).

Gnaphalium sanguineum (βάκχαρις, *vict. acut.* 401.). Cf. *Diosc.* 3, 51.).

Inula viscosa (κονύζα, *morb. mul.* 2, 650.) Sed sequitur corruptus locus: ὅμοιον δὲ ἐστι σελίνῳ οὔλῳ. Namque nullius Inulae aut Conyzae cum

Apio ſimilitudo adeſt. Corrigit *Bodaeus* a *Stapel* τῷ ἐλενίῳ, quod melius. Inveniſſe ſe hanc plantam in Dalmatia et prope Riminum teſtatur *Anguillara p.* 213.

Inula Helenium (ἑλένιον, *nat. mul.* 572.).

Tuſſilago Farfara (βηχίον). Cf. *Dioſc.* 3, 17.

Matricaria Parthenium (παρθένιον).

Matricaria Chamomilla (εὐάνθεμον, *morb. mul.* 1, 625.) *Galenus* idem putat ac χαμαίμηλον: alio loco (*nat. mul.* 570.) ἄνθεμον χλωρὸν aut ἠράνθεμον dicitur.

Anthemis Cotula. (παρθένιον τὸ μικρόφυλλον, *ulc.* 877.).

Centaurea Centaurium (κενταύριον).

Brotera corymboſa Willd. (χαμαιλέων μέλας, *ulc.* 879.). Acris ſuccus officinalis erat. Specioſa planta Thraciae incola, apud *Moriſonum* (*hiſt.* 3. *ſect.* 7. *t.* 33. *f.* 17.) icone conſpicitur.

Ariſtolochia cretica (ἀριστολοχία).

Cytinus Hypociſtis (ὑποκίστις, *nat. mul.* 572.).

Arum maculatum (ἄρον μέγα, *morb.* 3, 493.).

Arum Dracunculus (δρακοντίον, *intern. adfect.* 532.). Radix ῥίζα λευκή.

Corylus Avellana: thaſiae nuces (*morb.* 3, 490.).

Urtica dioica (ἀκαλύφη et κνίδη).

Xanthium orientale (ξανθίον, *morb. mul.* 2.

673.). Nonne tamen melius cum *Calvo* legeris: *διὰ τοῦ ἀσπαλάθου ξανθῆς ῥίζης*?

Pinus Pinea: fructus *κοκκαλοὶ*, *vict. acut.* 409. Cf. *Athen.* 2, 16. *p.* 57.

Cucumis ſativus (*κολοκύνθις*). Cf. *Ariſtot. probl.* 20, 14.

Cucumis prophetarum (*σικύη*), quam *Galenus* et *βουβάλιον* dici ait.

Cucumis Melo (*σικύος πέπων*, *adſect.* 529. Cf. *Athen.* 2, 27.

Cucurbita Citrullus (*ἕτερος πέπων ib.*).

Ricinus communis (*κρότων morb. mul.* 2, 649.). Idem docet eſſe *Galenus* ac *κίκι*. *Herodotus* (2, 94.) *τὰ σιλλικύπρια* vocat, quae Aegypti nominent *κίκι*.

Hippophaë rhamnoides (*ἱπποφαὲς*).

Populus graeca (*αἴγειρος κρητικὴ nat. mul.* 571.). Commendantur gemmae reſinoſae fragrantes *κόκκων* nomine (Cf. *Stapel. ad Theophr.* 3, 14. *p.* 218.).

Mercurialis annua (*λινοζώστις*). Olus veſcum.

Piſtacia Terebinthus (*τέρμινθος*, *ſiſtul.* 888.).

Tamus communis (*ἄμπελος ἀγρία*, *ἣν ἔνιοι καλοῦσι ψιλώθριον*, *ſiſtul.* 889. Cf. *Dioſc.* 4, 163. *Μόδον vict. acut.* 403. *Caelius Aurelianus* (*acut.* 3, 7.) Bryoniam interpretatur.

Ruſcus aculeatus (*μυῤῥίνη ἀγρίη*, *ulc.* 880. Cf. *Dioſc.* 4, 129.).

Celtis australis (λωτὸς. Cf. *antiqu. meas bot. p.* 49.)

Veratrum album (ἐλλέβορος λευκὸς.).

Acacia vera Willd. (ἄκανθος αἰγυπτίη, *morb. mul.* 1, 614.)

Adiantum Capillus (ἀδίαντον, *fistul.* 888.).

Zostera marina (βρύον θαλάσσιον, *nat. mul.* 570.).

CAP. V.

PRISCORUM PHILOSOPHORUM RES HERBARIA.

Quum Asiae minoris incolae, libertate, victus copia et commercio navigationis gaudentes, primum philosophari coepissent, Deorum natura et mundi ortus et generatio hominum, animalium et plantarum, eos praecipua admiratione adfecerunt. Coeperunt enim, ut cum *Aristotele* (*metaph.* 1, 2.) loquar, ab admiratione omnes, priscique philosophi φιλόμυθοι fuerunt, quod μῦθοι eum animi adfectum producunt, deductis effectibus, quae sub sensus cadunt, e divinis, quae haud observantur, caussis. Paullatim fere, si ad verum res exigatur, mythologia Homeridarum et Hesiodi abiit in cosmogoniam Ionicorum: de iisdem rebus et eodem fere modo ac poëtae, philosophabantur sapientiae antistites.

Prius autem physicam plantarum doctrinam, quam historiam earum naturalem coluerunt. Variarum, quas monstrant corpora naturalia, formarum cognitione destituti, alieni a specierum et generum informatione et a constructione systematum, multo faciliorem et generis humani infantiae magis congruam incesserunt viam, qua ortum et generationem crediderunt poëtice explicare. Quum instrumenta et encheireses eos laterent, quibus fabrica plantarum interna detegitur, substiterunt fere in comparandis animalibus, quae ipsis propiora videbantur, cum plantis, et in revelandis legibus, quas sequuntur divinae naturae et animalia et plantas regentes. Prior itaque physiologia plantarum poëseos potius philosophicae pars fuit, quam ratiociniorum concentus, quae ex observationibus proficiscerentur.

Sapientiae omnis antistes Thalès Milesius, in universo corporum ambitu, quae viribus internis moventur, nil nisi animas, daemones et divinas naturas invenit. (*Aristot. de anim.* 1, 2. 5.). Ut in Iliade (14, 200.) Oceanus Deorum pater Dearumque omnium, materque fertur Tethys, ita ex aqua Thales omnium rerum ortum deduxit. Arbitratur autem Aristoteles, nutrimentorum humidam naturam et seminum omnium ortum e guttula liquida ii opinioni ansam praebuisse (*metaph.* 1, 3.).

Primum omnium, quos memoria novit, Orpheum de herbis curiofius aliqua prodidiffe, *Plinius* (25, 2.) teftatur. Neque tamen thracico illi hierophanti, Oeagri filio, adfcribere potueris, quae impoftorum caterva, divo illius nomine abutens, multo ferius confarcinavit. (Cf. *hift. meam medic.* 1, *p.* 116.).

Pythagoras Samius, clarus fapientia, primus volumen de herbarum effectibus compofuiffe, Apollini Aefculapioque et in totum Diis immortalibus inventione et origine adfignata, Plinio dicitur (*l. c.*) A Perfidis Aegyptique Magis eos effectus accepiffe, adeoque ad hos attonita antiquitas fuiffe fertur, ut adfirmaret etiam dictu incredibilia. Sic aquam congelari docuit Pythagoras plantis, quas *Coracefiam* et *Calliciam* appellavit, dubio in his et ipfo *Plinio* (24, 17.). Ex Aegypti facerdotibus haufit Pythagoras cum *Epimenide* Cnoffio Scillae maritimae ufum, quem in fua ipfius vita protrahenda, aceto condito bulbo, praeftantiffimum inveniffe dicitur: aceto enim fcillitico ad centefimum et decimum feptimum usque annum vitam prolongaffe (*Pfeudo - Galen. de euporift.* 463.) Braffieae quoque laudes non parcius ab ipfo celebrabantur (*Plin.* 20, 9.). Laudatiffimum ipfi et anifum, maxime adverfus fcorpiones vino bibitum (*Plin.* 20, 17.). Sinapi principatum habere ex his, quorum fublime vis feratur, iudicavit, quoniam non

aliud magis in nares et cerebrum penetret (*Plin.* 20, 22.).

EMPEDOCLES Agrigentinus, e Pythagorae quidem schola profectus, peculiarem tamen elementorum quatuor doctrinam poëmatibus prodidit. E terra et igne potissimum plantas oriri, sursum per ignem, deorsum in terram crescere (*Arist. de anim.* 2, 4.). Id quod *Theophrastus* ita exponit (*causs.* 1, 13.): aethera diffundi per ramos, terram per radices. Ea autem elementaris theoria esotericis maxime tradebatur, qui, iam initiati, materialismum haud amplius respuebant.

Exoterici vero nil nisi priscam poëticam philosophiam, quae populo placeret, ab ipso hauserunt. Animatas esse plantas, quin animalia statuebat, quod nutent et ramos habeant directos, qui inflexi si remittantur, ilico repetant locum suum ac rectitudinem (*Plutarch. physic. phil. decret.* 5, 26.). Priores etiam ortu animalibus esse plantas, *μηδαμῶς* enim *ὁλοκλήρους* et *ἀσυμφυέσι τοῖς μορίοις διεζευγμένας* esse, quum in animalibus partes iam coalitae, vitaque eiusmodi propria cuiusvis partis in animalibus desit (*Ib.* 5, 19.). Hinc etiam recte dicere potuit: se quondam fruticem, avem et piscem fuisse (*Diogen. Laërt.* 8, 77. *Clem. Alexandr. strom.* 6, 627. *Athen.* 8, 17. *p.* 365.), quod cum Pythagorae metempsychosi congruit. Eam autem doctrinam imbibisse, et inde patet, quod

laurum putaverit digniſſimam arborem, in quam homo transiturus ſit (*Aelian. hiſt. anim.* 12, 7. *Plutarchi ſympoſ.* 3, 1, 2.). Eſſe vero ſexum utrumque mixtum in plantis et unitum, ſecedere tandem, dum e plantis animalia fiant (*Ariſt. gener. anim.* 1, 23. ad quem locum explicandum cf. *Philopon. h. l.* et *Sturzii Empedocl. p.* 557.). Ceteroquin animam ineſſe plantis ſuam, quae intelligentia et γνώσει, appetitu et ſenſatione polleat (*Ib.* 1, 1.). Ipſa ratione frui, *Sextus Empiricus* (*adv. Mathem.* 8, 286.) adducto Empedoclis ipſo verſu, teſtatur. Hinc etiam ὠοτοκεῖν, ova parere more animalium, dixit, et folia cum capillis beſtiarum et piſcium ſquamis congruere (*Ariſt. meteor.* 4, 9. *gener. anim.* 1, 23. *Theophr. cauſſ.* 1, 16.). Radicem vicem capitis et oris gerere, cum nutrimenta accipiat (*Themiſt. ad Ariſt. de anim.* 2, 4) quae Ariſtoteles fere repetit.

Similia fere tradidit Anaxagoras Clazomenius, Hippocrati Heraclidis filio tempore aequalis. Terram eſſe matrem, patrem plantarum vero ſolem. Animalia eſſe plantas, intelligentia et γνώσει praedita. Ipſum quoque ducere ſpiritum, quem ex aëre foliis abſorbeant iterumque exhalent (*Pſeudariſt. de plant.* 1, 1. 2.).

Democritus quoque Abderites, peragratis ab ineunte adoleſcentia Perſide et Aegypto, Magos conſectatus, mirabiles et magicas herbarum virtu-

tes celebrasse dicitur (*Plin.* 24, 17.). Composuit etiam librum, in quo incognitas illas et mirabiles tradidit vires. Esse e. g. herbam, cuius contactu illatae ab ave quadam exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus: quae, etiamsi fide carent, admiratione tamen implent, coguntque confiteri, multum esse, quod vero supersit (*Plin.* 25, 2.). Neque abest ab his Democriteis suspicio serioris, Alexandrinae forte, originis, quum *Φυσικὰ καὶ μυστικὰ*, quae ipsius nomen ferunt (*ed. Pizimentii Patav.* 1573. 8.), Saporem, Persarum regem, e quarto saeculo, nominent. Exstasse tamen praeterea et physiologiam plantarum Democriteam *Theophrasti* et *Diogenis* temporibus, inde patet, quod ille (*causs.* 2, 16.) opinionem Democriti adleget: plantas rectas aut strictas vita breviore gaudere et maturius florere: Diogenes autem disertis verbis eos libros nominet (9, 47.).

Fuisse hos eosdem libros, quos *M. Varro* legerit (*de re rust.* 1, 1.) quosque excerptos habemus in Geoponicis, credibile est. Democriti Georgica citat *Columella* (11, 3.). Serioris tamen multo aetatis esse hos libros, patet e loco Geopon. 10, 73. ubi pruna armeniaca *βερίκοκκα*, *τέρμινθον τερέβινθον* vocat, ac si Latinus fuerit saeculorum primorum aerae nostrae.

E Democriti adseclis *Apollodorus* plantam sensitivam, Aegyptiam aut Arabicam, observavit, quae

tactum fugeret, collabentibus foliis *(Plin. 24, 17.)*. *Averrhoa* ſit *Carambola* ſive *Mimoſa polyacantha*, ambigitur.

CAP. VI.

ARISTOTELES.

Summus ille Graecorum philoſophus, totam rerum naturam amplexus, a ſepiarum et nautilorum aliorumque oſtracodermatum ſtructura et generatione, ad elephantum usque et dipodes et canes aureos immenſo ingenio ac ſagacitate incredibili omnia percontatus, ad conſpectum totius naturae et adſinitatum obviarum ea applicavit. Tantum abeſt ut plantas neglexerit, ut potius duos integros libros de iisdem conſcripſiſſe ipſe fateatur. Theoriam vegetabilium vocat hos libros *(hiſt. anim.* 5, 1.*)* et alio loco *(de brevit. vit. c.* 6.*)* uberius ea ſemet explicaturum eſſe in libris de vegetabilibus pollicetur. Citant eos libros *Diogenes Laërtius* (5, 25.) *Athenaeus* (14, 18. *p.* 652.) et ſcholiaſtes *Nicandri* (*v.* 645. *p.* 42.).

Neque tamen genuini illi libri etiamnum exſtant, neque cum gravitate, dignitate et eruditione Ariſtotelis vilis illa compilatio congruit, quam *de plantis* vulgo inter Ariſtotelicos libros reperimus, quod mox uberius probabitur.

Ariſtoteles ipſe, antequam Platonis ſchola aperta eſſet, eorum temporum more, radices et herbas quaeſiviſſe et officinam inſtituiſſe fertur, unde Epicuro φαρμακοπώλης audiit (*Athen.* 8,. 13. *p.* 354.). Nec negari poteſt, et in genuinis ipſius ſcriptis experientiam rei herbariae apparere haud vulgarem, maxime vero ratiocinia ſpecioſa de natura plantarum ac conſenſu cum animalibus aut differentia ab iisdem. Incredibili ingenii vi ac ſolida ſubactaque doctrina inquiſivit tum in gradus et adfinitates organismorum, tum in functiones plantarum et phaenomena ſingularia, quae ex ipſius ſyſtemate philoſophico exponere ſatagebat.

Intimo animo Ariſtoteles ingentem illam ideam conceperat de ſerie continua organismorum, qua ſenſim perfectiores abeunt in minus perfecta. „Natura," inquit, „continuo progreditur ab inanimatis ad animalia, per viva quidem, quae tamen haud „animalia ſunt, ut ſatis exigua ſuperſit differentia vicinorum ſatis ſibi corporum. Inter marina animalia plura ſunt, quorum membra ſoluta vitam protrahunt, ſicut ἐπίπετρον dictum (*Sedum acre*) „clavis appenſum diu vitam protrahere poteſt. „Talia marina corpora quorſum pertineant, ambigitur" (*part. anim.* 4, 5.). Et alio loco (*hiſt.* 8, 1.) eadem repetit, addita ὀστρακοδερμάτων cum plantis comparatione. Eſſe eadem omnino plantas, reſpectu animalium reliquorum gradantium

nuncupanda. Senſum etiam alia marina corpora minime, alia perobſcure manifeſtare. Tertio loco (*generat. anim.* 3, 11.) plantas conſiderat velut ὀστρακοδέρματα terreſtria, haec vero velut plantas marinas. Quanto ζωτικώτερον ſit aqua terrâ, tanto vivaciora etiam eſſe oſtracodermata plantis. Cum inſectis etiam plantas comparat, quod illorum membra ſeiüncta pariter ac plantarum partes poſſint vitam protrahere. Apparere id praeprimis in ἀποφυτείᾳ vegetabilium: eas enim partes omnes vivere, quae ἀρχὴν τῇ δυνάμει ἐνοῦσαν in ſe contineant (*de brevit. vit. c.* 6.).

Inſignem credit differentiam utriusque regni ſtatui poſſe, quod plantae nullis excrementis (περιττώμασι) gaudeant; unde et radicem attrahere nonniſi praeparata iam nutrimenta: terra enim, et calore eius uti velut ventriculo (*part. anim.* 2, 3.). Exiguum περίττωμα, quo plantae gaudent, ſuavem producere ipſi videtur odorem, quem in plantis pluribus, in animalibus vero perpaucis animadverteris. Calida enim et ſicca eſt plantarum natura, ſicut *Anaxagoras* iam monuerit, terram matrem, ſolem vero plantarum patrem eſſe. Unde exponenda ipſi videtur fragrantia frequentior herbarum, fructuum et ſuccorum, quae ſub ferventiori Iove et in terra aridiore gignuntur (*problem.* 13, 4.).

Unicum agnoſcit *Ariſtoteles* totius vegetationis

finem, fructuum generationem. Hinc etiam, quo imperfectiora animalia, eo magis plantis hoc respectu fimilia ipfi videntur (*hift. anim.* 8, 1.). Omnis nutritio, omneque plantarum incrementum ad fructificationem tendere ipfi videtur (*gener.* 1, 8.). Semen quoque plantarum hactenus differre a feminibus animalium, quod illa non ex omnibus partibus proveniant, fed quod per fe fubfiftant et in aliud abeant individuum (*gener. anim.* 1, 18.).

Radicem plantarum et oris et capitis vicem gerere, fi aliena liceat componere organa, fi iisdem gaudeant functionibus (*de anim.* 2, 4.). Senfum in attractione nutrimentorum et in nutritione ipfa negandum plane non effe, hinc etiam *vivere* plantas (*de anim.* 2, 2.).

Sexus differentiam in plantis nullam agnovit *Ariftoteles*, ut gradus iterum ad minus perfecta animalia ftatuat: namque et in his iam connubium fexus utriusque in eodem individuo obfervatur (*gener. anim.* 1, 23.). Mixtio haec utriusque fexus ab *Empedocle* iam adfumta, axiomatis loco ab Ariftotele collocatur (*gener. anim.* 3, 10.).

Sed liceat ad fingulas transire obfervationes. Eminet autem ea praecipue de feminibus vetuftioribus, facilius germinantibus quam recentiora, quod haec contineant περίττωμα et debiliora fint (*probl.* 20, 17.). Quae de olerum feminibus hic intelli-

git, nos praeprimis de cucumerum aliorumque pinguibus feminibus experti fumus. Radiculas (ῥαφανῖδες) eo acriores effe, quo tenuiores fint (*probl.* 20, 11. Cf. *Athen.* 9, 2.). . Si quis σέλινον radice tenus circumfoderit et καχρύδια circumpofuerit, multo maiores et craffiores fieri radices. Ea καχρύδια vertunt Geoponici (12, 23.) in ἄχυρα, ut vel paleae fint vel hordeum toftum (*problem.* 20, 8.). . Quae florent, fructu nonnunquam carere videntur, ut σίκυος (*Cucumis Melo*) et κολοκύνθις (*Cucumis fativus*) et ῥόα (*nonne* ῥοῦς *Cotinus?*) feu forba ἄκαρπα, fed his tamen fructum effe: pericarpium effe florem in Cucumere Melone (*probl.* 20, 3.). Rofas umbilico afpero (*germine hifpido*) inftructae (*nonne R. mufcofa aut mofchata*) fuavius olere quam quibus germen laeve fit (*probl.* 12, 8.). Inquirit etiam in rationem, cur ἱπποσέλινον (*Smyrnium Olus atrum*) bienne fit? (*probl.* 20, 7.)

Non defunt tamen exempla, ubi genio aevi fui et mirabilium amori indulget. Sic rutam pulcherrimam et plurimam enafci arbitratur, fi ficui inferatur, quod fide omnino vacat (*probl.* 20, 18.).

PSEUDO-ARISTOTELES DE PLANTIS.

Haud neceffarium arbitror, quod *Iul. Caef. Scaliger* immenfam eruditionis fupellectilem, integrique voluminis laborem in eo collocaverit, ut

ſuppoſititios eſſe hos libros multoque iunioris aetatis, doceret. Namque cuivis, qui vel primis tantummodo labris linguae graecae rudimenta guſtaverit, vel pauciſſimos Stagiritae genuinos libros legerit, luce meridiana clarius apparere neceſſe eſt, *tum* ſumme indignam eſſe tanto philoſopho ratiociniorum (*ſi quae ſunt*) et ipſius orationis rationem, *tum* nec Graece primitus ſcriptos eſſe hos libros, ſed e, neſcio quo medii aevi, ſcholaſtico libello verſos tandem in Graecam linguam. Fuerit is interpres ineptus aut impoſtor, *Maximus Planudes* (*ut Scaligero*) aut *Theodorus Metochita* (*ut mihi*) aut *Gennadius*, aut alius quispiam Graeculus faeculorum XIV et XV, perinde eſſe videtur.

Ineptum voco interpretem, aut, ſi mavis, auctorem, quod nullibi „lucidi ordinis" amor, nullibi ſubacta doctrina, nusquam demum gravitas ſermonis ac orationis dignitas apparet.

Nugis ſcholaſticis de anima vegetabilium incipit, iisdem paullo intermiſſis dein pergit, iisdem denique finem orationi imponit. Nullum apparet argumentum cuiusvis capitis, nullus finis totius orationis, nulla cognitio plantarum. Ubi enim, ut paucula exempla abſurditatis adferam, de plantis vel annuis vel perennibus negatur, abrupta protinus oratione, addit: „Neque poſſumus haec „omnia ſcire, niſi per ſyllogismos." Et paullo

poſt: „Non debemus perſcrutari definitiones per „ſingulas.“ Sermo barbarus: φιτρὸν ponit pro καυλῷ. De antiquorum rei herbariae ſcriptorum libris loquens, barbare ſatis adiungit: πῶς ἂν ἐπιμελῶς σκοπήσωμεν τὰς βίβλους αὐτῶν, ἃς ἔγραψαν, καὶ δυνηθείημεν διερευνῆσαι τοῦτον τὸν μυελὸν ἐρεύνῃ συνοπτικῇ. En ridiculam dictionem, quae Ariſtotelica eſſe debebat! Idiota de limpido vitis latice loquens cum pice eum comparat: in quibusdam plantis eſſe humorem ἀρχέγονον, ſicut in Origano et planta, quae dicatur ὀπιγαἴς. Quot verba, tot ineptiae! Ὀπεγαἴς certe corrupta ex Arabibus mutuo accepta vox!

Genicula ſeu nodos graminum ſua potius lingua quam graece nominat δεσμοὺς, eosque (*quidne abſurdius fingi poteſt!*) cum nervis animalium componit. Ariſtoteles, ut memoravimus, ſexum utrumque haudquaquam diſtinctum eſſe in plantis contenderat: noſter Pſeudariſtoteles omnino distinctum ſexum tradit. Maſculas plantas enim ſemper eſſe aſperiores et duriores et horridiores, femininas debiliores et magis fructiferas. Vitam plantarum nullam eſſe, ſenſus enim cauſſam vitae eſſe. (*En philoſophum!*) Quae ἄψυχα ſint, ψυχὴν οὐκ ἔχειν: ζωὴν eſſe τὸ μέσον, et quae ſunt reliquae eiusmodi barbarae nugae.

Piget fere ac taedet adiungere, quae Oedipum poſcunt, ut exponantur: βελένιον τὸ δηλητήριον,

μεταφυτευόμενον εἰς Αἴγυπτον ἢ Παλαιστίνην, γίνεσθαι βρώσιμον (Cf. *Matthiol. epiſt. lib.* 5. *p.* 211.): *ἀρτεμισίαν*, quae inferatur in ſylveſtrem Artemiſiam. *(Ecquis unquam haec audivit!) ἀγρίαν μορέαν τὸ συκόμορον*: *μορέαν* in multas arbores inferi poſſe. Sed ſufficit his ſubſiſtere, ut quam futilis et contemtu dignus ſit is liber, quam parum cum Ariſtotelicis comparandus, pateat.

CAP. VII.

RHIZOTOMI.

Peculiare hominum genus, quod a radicibus effodiendis nomen habet, a tota antiquitate Graeca ſatis celebratum, neque indignum prorſus noſtra attentione, licet maxima eorum pars, literarum rudis, ſuperſtitioni dedita, radicibus et herbis magicas tribueret virtutes, goëtica arte eas ſecaret, praepararet ac venderet. Namque qui rhizotomi erant, *φαρμακοπῶλαι* etiam nominabantur, *ἐπιτραγῳδοῦντες*, ut *Theophraſtus* (*hiſt.* 9, 9.) ait, inventa ſua oſtentantes. Praeceperunt enim alias radices vento averſo, alias corpore peruncto effodere, alias noctu, interdiu alias. Aggravare nonnullas caput aut oculos laedere, unde allia comedere et vinum ſorbere neceſſe ſit, priusquam adgrediantur radices. Precari autem in ſe-

cando, nec ἄτοπον ipſe Theophraſtus iudicat. Ineptum autem vult praeceptum rhizotomorum, quod enſe acuto ter circumſcribi radix debeat, aut quod circumſaltare ac plurima περὶ ἀφροδισίων fabulari. Inepta exiſtimat praecepta, quod, qui helleborum ſecet, debeat aquilam cavere tam a dextra, quam a ſiniſtra, ortum ſolis ſpectare et plurima precari.

Ea tamen ſuperſtitioſa barbaries rhizotomorum non impedivit quosdam, quin curatius in naturam inquirerent vegetabilium bonasque publicarent de iis obſervationes. Exſtiterunt iam *Theophraſti*, magis etiam *Athenaei* et ſcholiaſtarum temporibus opera ῥιζοτομικὰ, quae citare ii ſcriptores haud ſuperfluum putarent.

T h r a s y a m Mantinenſem primum vocat *Theophraſtus (hiſt.* 9, 18.*)* et δεινότατον τὰ περὶ τὰς ῥίζας, qui naturas plantarum et vires indagans, eamdem plantam modo pharmacum eſſe, modo non eſſe, pro ratione hominis, qui ea utatur, praecepit. Ipſe etiam ἄπονον τὴν ἀπόλυσιν, ope toxici ex papavere et cicuta parati, invenit *(ib.* 9, 17.*)*. Quod imitati Hiſpani e ſola cicuta *(herba Apio petroſelino ſimili)* id toxicum praepararunt *(Strabo* 3, *p.* 251.*)*.

Thraſyae discipulum A l e x i u m, magis peritum in medicina iudicat *Theophraſtus* *(*9, 17.*)*.

E u d e m u s φαρμακοπώλης in ſe ipſo tentavit

herbarum virtutes (*Theophr. hist.* 9, 18.). De oleribus scripsit (*Athen.* 9, 2. *p.* 369.) et brassicam distinxit in tres species, *ἁλμυρίδα καὶ λειόφυλλον καὶ σελινούσιον*, illam suavissimam, hanc crispam. Fuerit idem Rhodius, qui de physica scripserit, Aristotelis discipulus, nescio (*Simplic. in Arist. physic.* 1. *f.* 21.)

Aristophilus, et is *Φαρμακοπώλης* Plataicus, ad coitum remedia habuit (*ib.* 9, 19.).

Videntur ex his rhizotomis nonnulli physicae ipsi et oeconomiae operam dedisse, ut ex variis *Aristotelis* et *Theophrasti* locis patet. Sic Cleidemus, qui de caussa coruscationis et fulminis ratiocinatus est (*Aristot. meteor.* 2, 9.), morbos plantarum indagaturus, ficum scabie, oleam lichene, viti *τῷ ῥεῖν* affici prodidit (*Theophr. causs.* 5, 12.). Ex iisdem etiam partibus constare plantas ac animalia docuit (*Theophr. hist.* 3, 2.). Serenda esse frumenta occidentibus vergiliis (*Theophr. causs.* 3, 28.).

Physicus etiam Menestor fuisse videtur, cum de humore vegetabilium praeceperit, quem *ὀπὸν* vocasse dicitur (*Theophr. hist.* 1, 3.). Is de mori fructificatione nonnulla prodidit (*Theophr. causs.* 1, 21.). Aquatiles plantas natura calidiores esse, quod gelu non enecentur (*ib.* 1, 26.). Nimis pinguem terram plantis nocere ob siccitatem facile contractam (*ib.* 2, 5.).

Phyficus fuit Hippon, quem *Ariftoteles* (*de anim.* 1, 2.) citat. Omnes fylveftres plantas cicures reddi poffe et vice verfa, obfervavit, unde fpecie haud differre iure effecit (*Theophr. hift.* 1, 6.).

Diogenes quoque, five fuerit Apolloniates, five alius, quem *Ariftoteles* (*de gener. et corrupt.* 1, 6.) nominat, ex aqua putrefcente et mixtione cum terra plantas oriri docuit (*Theophr. hift.* 3, 2.).

Leophanes quis fuerit, latet. *Ariftoteles* (*gener. anim.* 4, 1.) eum nominat, dum de fubligando tefte alterutro ad procreandam fobolem loquitur. *Theophraftus* (*cauff.* 2, 6.) citat eius fententiam, quod humus atra optimum plantarum nutrimentum fit.

Androtion oeconomus fuiffe videtur. Namque quae de oleae et myrti amicitia (*Theophr. cauff.* 3, 15.) et de purgatione neceffaria earum arborum (*hift.* 2, 8.) reliquit, eo fere redeunt. Eius de ficuum fpeciebus locum citat *Athenaeus* (3, 3.) γεωργικὸν nominat librum (3, 7.).

Hi omnes Theophrafto priores. Quonam vero aevo vixerint ῥιζοτομικῶν auctores fequentes, haud facile erui poteft.

Eumachus Corcyraeus (*Athen.* 15, 8. *p.* 681.).

Anacreon (*Schol. Nicandr. ther. v.* 590. *p.* 39.).

Micton (*ib. v.* 617. *p.* 40.).

LIBER II.
REI HERBARIAE INCREMENTA.

CAP. I.
THEOPHRASTUS ERESIUS.

Historicae cognitionis fundamenta egerant et medici et rhizotomi: philofophi de natura vegetabilium ratiocinantes viam muniverant, qua incedi poterat, fi quis phyfiologiam plantarum ardentiori agitare ftudio cuperet: maxime vero Ariftoteles fcholam fuam eo ardore inquirendi imbuerat, ut quivis ex eadem progrediens fchola naturam perfcrutari ac nova moliri geftiret. Quid quod tantus naturae amor in tota Peripateticorum fchola viguit, ut ipfi rifui *Luciani* obnoxia effet (*Vit. auct. p.* 386.).

Celeberrimus autem omnium verus rei herbariae parens, Theophrastus fuit Erefius, de quo uberius agere noftrum eft.

VITA THEOPHRASTI.

Erefius fuit, ex infula Lesbo, Melanthae fullonis filius. Nomen ipfius Tyrtamum fuiffe, ab Ari-

ſtotele autem in Theophraſti mutatum, ferunt varii auctores, diſertis vero maxime verbis *Strabo* (13, 918.) et *Diogenes* (5, 38.), ipſo adnuente *Cicerone* (*orat.* 19.) qui divinitate loquendi nomen inveniſſe eum teſtatur.

Annus, quo natus fuit, ſine dubio idem computatur, quo proelium ad Leuctram commiſſum eſt, nimirum Ol. CII. 3 = 370. ante Chr.

Praeceptores nominantur a *Diogene* (5, 36.) Leucippus, cives ipſius (ergo non Eleates) Plato et Ariſtoteles. Cum hoc vero tanta pietate et familiaritate coniunctus fuit, ut omnibus ille eum diſcipulis praetulerit, ipſe quoque in teſtamento iuſſerit, dilecti praeceptoris imaginem in templo eſſe erigendam (*Diogen.* 5, 51.).

Quum Ariſtoteles in Chalcidem ſeceſſiſſet, noſter illi in ſcholae regimine ſucceſſit, quod Ol. CXIV. = 324. ante Chr. accidit (*Diogen.* 5, 36.). Tanta autem fuit ipſius auctoritas, tanta gloria in regenda Peripateticorum ſchola, ut bis mille ad eum confluerent diſcipuli: tanta etiam apud Athenienſes exiſtimatio, ut, quum ipſum Agnonides impietatis accuſaſſet, parum abfuerit, quin accuſator crimen in ſe ipſum retorquere cogeretur. Apud exteros etiam in tam excelſum famae theatrum evectus eſt, ut Ptolemaeus Lagides eum Alexandriam invitaret (*Diogen.* 5, 37.).

Sophocle, Amphiclidae filio legem ſanciente,

ne quis philoſophus ſcholae praeeſſet, niſi ſenatui populoque Athenienſi placeret, omnes fere philoſophi et ipſe Theophraſtus in exilium abierunt, quod Ol. CXVIII. 3. = 306 ante Chr. accidit (*Athen.* 13, 9. *p.* 610.). Abolita autem ea lege et Sophocle punito reverſi ſunt exules et cum iis noſter (*Diogen.* 5, 38.).

Summam ſenectutem attigiſſe et plusquam centum annos vixiſſe, facile ex ipſius verbis in praefatione ad *characteres* effeceris, ubi ſemet XCIX annos natum librum conſcripſiſſe, fatetur. At iampridem animadverſum eſt, probabiliter pro ἐννενήκοντα legendum eſſe ἑβδομήκοντα. Namque *Diogenes* (5, 40.) anno LXXXV aetatis e vita disceſſiſſe manifeſto teſtatur. Accidit id Ol. CXXIII. 3 = 285 ante Chr.

Aegre tamen, annorum licet pondere confectus, tuliſſe fertur, ſe vitam cum morte commutare debere, quum vivere coepiſſet. Ipſius enim dictum adlegatur: ἡμεῖς, ὁπότ᾽ ἀρχόμεθα ζῆν, τότ᾽ ἀποθνήσκομεν (*Diogen.* 5, 41.). Et *Ciceroni* (*tuſc. quaeſt.* 3, 28.) moriens accuſaſſe naturam dicitur, quod cervis ac cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet; hominibus, quorum id maxime interfuiſſet, tam exiguam vitam dederit: quorum ſi aetas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, ut, omnibus perfectis artibus, omni doctri-

na hominum vita erudiretur: quaestum igitur fuiffe, fe tum, cum illa videre coepiffet, exftingui.

Tantus autem, etiam poft obitum, amor fuit civium erga eum, ut Athenienfes πανδημεὶ pedibus funus ipfius fequerentur (*Diogen.* 5, 42.). Vitae enim genere fuit fuavi, moribus optimis, facundia propemodum divina, patriae amore tanto, ut bis eam a tyrannis liberaffe dicatur (*Plutarch. adv. Colot. p.* 1126.). Maxime beneficum eum et prudentiffimum et laboris tolerantiffimum vocat *Diogenes* (5, 36.). *Cicero* (*acad. quaeft.* 1, 9.) ita moratum habet, ut prae fe probitatem quamdam ac ingenuitatem tulerit. Neque tamen eo minus fregiffe quodammodo auctoritatem veteris disciplinae: fpoliaffe enim virtutem fuo decore, imbecillamque reddidiffe, quod negaverit in ea fola pofitum effe, beate vivere.

Quae utut fint, facundia tamen fermonis et incredibili fere vi dicendi omnes fere fcholarum veterum antiftites vicit: unde τρυφὴν ἰδίαν nominare eum *Cicero* confuevit (*Plutarch. Cic.* 872.). De Demofthene etiam magnifice profecto et libere iudicavit, dignum effe urbe fua oratorem (*Plutarch. Demofth.* 850.). Ferunt infuper, dum orationes haberet aut lectiones, nullam omififfe corporis figuram, nullam vultus fpeciem aut manuum motum, quibus argumenta augere potuerit: femper etiam

corporis nitido et exacto cultu apparuiſſe (*Athen.* 1, 17. *p.* 21.).

Quum rei herbariae perquam ſtudioſus eſſet, hortum privatum coluiſſe, poſt Ariſtotelis e vita disceſſum dicitur, Demoſthene Phalereo, familiari ipſius in hoc ſibi cooperante (*Diogen.* 5, 39.). Eum hortum aedesque omnes horto adiacentes amicis teſtamento legavit, iis, qui voluerint in eo una vacare literis atque ſimul philoſophari; ea tamen lege, ut neque illum alienent, neque ut proprium quisquam poſſideat, ſed veluti ſacrum quoddam eodem iure ab omnibus poſſideatur. Nominavit autem, quos communiter uti eo horto praecepit, Stratonem et Calliſthenem, Neleum et Hipparchum, Demaratum et Melantam, Demotimum et Pancreonem, Nicippum et Callinum (*Diogen.* 5, 53.).

SCRIPTA THEOPHRASTI.

Libri ipſius adeo numeroſi et ex omni doctrinae genere tanta copia ornati, ut diverſos eorum titulos 227 *Diogenes* numeret. Inter eos haud pauci ſatis ampli fuerunt, ut πρῶται προτάσεις, quae octodecim; quaeſtiones quae viginti quatuor, poſteriorum analyticorum et de animalibus, quorum utrumque ſeptem libros comprehendit.

Nobis vero quum praeter novem (qui decem fuerant) libros de *hiſtoria* et ſex libros *de cauſſis*

plantarum pauca etiamnum ſuperſint, fatum ſcriptorum deperditorum enarrandum eſt.

Legaſſe ipſum omnes libros Neleo, Coriſci filio, verba teſtamenti manifeſto docent *(Diogen.* 5, 53.*)*. Inter eos *Ariſtotelis* etiam fuiſſe ſcripta teſtatur *Strabo (*13, 906. 907.*)*. Quum Neleus dein Scepſin Troadis migraſſet, bibliothecam etiam Ariſtotelicam et Theophraſteam eo avehi curavit: poſteris ſuis reliquit, indoctis hominibus, qui, nulla adhibita cura, ſub clavibus retinuerunt *(Strabo ib.)*. Ab ipſo autem Neleo Ptolemaeum Philadelphum libros pleroſque mercatum Alexandriam transferri iuſſiſſe, *Athenaeus* auctor eſt (1, 1. *p.* 3.*)*. Si *Straboni* fides habenda, plurimi tamen ſuperfuerunt Nelei heredibus: namque, quum Attalicorum regum ſtudium intellexiſſent, quibus Scepſis parebat, conquirentium libros ad inſtruendam Pergami bibliothecam, inepti Nelei heredes bibliothecam ſub terra occultarunt, ubi blattis et humore vitiatos poſteri tandem Apelliconti Teio ingenti pretio vendiderunt. Tenebatur is Apellicon librorum amore potius quam ſapientiae ſtudio: itaque eroſarum particularum quaerens inſtaurationem, in nova transtulit libros exempla, lacunas non recte implens, ed500ditque libros *ἁμαρτάδων πλήρεις*. Quum, ſtatim poſt mortem Apellicontis, Sylla Athenas cepiſſet, is etiam huius bibliothecae potitus eſt: a quo Tyrannio Grammaticus, Φιλαριστοτέλης im-

petravit, ut ſibi eius uſus permitteretur: acceſſerunt etiam bibliopolae nonnulli, ineptis uſi librariis, qui vitioſe transſcriptos libros et Romae et Alexandriae vendiderunt. Confirmat Apellicontis malam fidem *Athenaeus* (5, 14. *p.* 214.) et *Plutarchus* (*Sylla*, 468.) inter bibliopolas eos nominat Andronicum Rhodium, qui vulgaſſe ea exemplaria, quae Romae et Alexandriae circumferebantur, dicitur (Cf. *Porphyr. vit. Plotin. c.* 24.).

Quae cum ita ſe habeant, dolendum ſane eſt, hominum incuria magis quam iniuria temporum eos libros haud integros ad poſteritatem veniſſe: nec facile ex ipſis, quae ſuperſunt, exemplis manuſcriptis poſſe textum reſtitui.

Exſtant autem codices manuſcripti in bibliothecis Medicea, Veneta, Pariſina, Oxonienſi et Leidenſi. Eorum integer videtur Venetus, quem Beſſarion ſcribi iuſſerat (*Villoiſon anecd. graec.* 2, 251.); manci autem maxime Pariſini.

Editiones paucae ſunt. Princeps, quam coram habeo, Aldina eſt, ſine anno et loco impreſſa. Titulus: Τῶν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ περιεχομένων ὀνόματα καὶ τάξις· Θεοφράστου, etc. Sequuntur enim in eodem volumine *Ariſtotelis* et *Alexandri* Aphrodiſienſis problemata et *Theophraſti* metaphyſica. Aldus Manutius opus totum Alberto Pio Principi dicavit. Praeter novem libros de hiſtoria planta-

rum adeſt etiam fragmentum decimi de *viribus radicum.*

Secunda editio Ioannis eſt *Oporini*, quae Baſil. 1541. fol. lucem vidit. Textum Aldinae cum interpretatione latina habet, nec plauſibus noſtris digna videtur.

Tertiam Dan. *Heinſius* curavit Lugd. Bat. 1613. fol. Textum mendoſiſſimum, licet codice duntaxat uno aut altero adhibito, emendare, Caſauboni praeprimis auxilio, ſtuduit: Gazae verſionem adiunctam correxit, ac pleraque praeſtitit, quae ab homine erudito, ſed *ἀβοτανολογήτῳ* exſpectari poterant.

Sequutus tandem eſt Io. *Bodaeus a Stapel*, rei herbariae peritus et doctiſſimus vir, qui in ſola hiſtoria plantarum ſubſiſtens, eam 1644. fol. ita edidit, ut ampliſſimos adderet commentarios, textum et verſionem variis locis emendaret. Sed interpretatio antiqua Theodori Gazae ſatis negligens et mendoſa eſt, ut e. g. 3, 18. *τῆς ῥοῦ* (*Rhois Coriariae*) *fluidarum* reddat. Omiſſa ſunt fere omnia (*e. g.* 4, 7.) quae interpres non intelligeret.

HISTORIA PLANTARUM THEOPHRASTI.

Difficillimum opus molior aleaeque plenum periculoſae. Explicationem enim et determinationem periclitor plantarum omnium, quas rei herbariae parens nominat, ut, qualis fuerit cognitionum eius

temporis ambitus, pateat. Deſudarunt in eo opere a priſtinis inde temporibus doctiſſimi viri, quorum labores vicit fere *Bodaeus a Stapel*, cuius commentarii dictu difficile eſt, quantum auxilii mihi tulerint, quantum foeneraverint lucis. Neque tamen et id opus omne ita abſolvit, ut nihil ſuperſit negotii. Namque innumera loca obiter ſolummodo legit, textui mire corrupto nimis confiſus eſt, plantarum ipſarum haud ſufficientem cognovit copiam: haud raro etiam a *Plinio*, peſſimo Theophraſti interprete, ſeductus male plantas definivit.

Ipſe Theophraſtus in deſcribendis, quas memorat, plantis longe profecto alienus eſt a noſtrorum temporum ratione. Neque enim certum quemdam ordinem ſervat, ſolum fere uſum ſequens aut patriam ac locum, quem occupant. Aquatiles enim ſeorſim, et paraſitas, et olera et arbores ſylveſtres et frumenta tractat; ſaepius repetitis verbis, ſaepius regrediens ad id, de quo iam ſermo fuerat.

Dein naturam ipſam parum cognovit, nunquam peregrinatus fuiſſe videtur. De ipſis graecis plantis vel vulgaribus aliorum fide narrat, ut *ὥς φασι; οὕτως λέγουσι οἱ περὶ Ἀρκαδίαν, οἱ περὶ Ὄλυμπον*, toties occurrat. Ubi nihil certi ſcit, quod ſaepius fit, ingenue addit, *περὶ τούτου δὲ σκεπτέον*. Hinc errores haud pauci occurrunt: e. g. ubi de *ἀράκῳ* (*Lathyro tuberoſo*) et *ἀραχίδ-*

νη (*Lathyro amphicarpo*) (*hiſt.* 1, 11.) perhibet, nulla utrique eſſe folia.

Nomina ipſa ambigua ſunt, nec certis legibus definita. Ipſe enim (*hiſt.* 4, 11.) fatetur, προςαγορεύεσθαι ἄλλοις ὀνόμασι plantam. Ipſe ἀφάκην modo Leontodon Taraxacum (*hiſt.* 7, 8.) modo Lathyrum Aphacam, ἀπαρίνην modo Galium Aparinen, modo Arctium Lappam vocat. Τριβόλου nomine tria diverſa genera occurrunt. Ἀνδράχνη ſignificat modo Arbuti ſpeciem, modo Portulacam. Σκόρπιος modo Spartium villoſum, modo Arnicam ſcorpioidem aut Ranunculum Thoram.

Huc accedit, quod nullam fere prodat generis aut ſpeciei informationem, niſi unico fere loco (*hiſt.* 8, 4.) ubi hordei et tritici differentiam collocat in feminum feriebus circa ſpicam, quae in illo omnino, in hoc autem nequaquam obſerventur. Ceteroquin transmutationem ſpecierum ipſorumque generum adeo certam habuit, ut multus ſit in Ocimi et Serpylli (*cauſſ.* 5, 8.), Zeae et Tritici (*hiſt.* 2, 5.), Menthae ſylveſtris et ſativae (*hiſt.* 2, 5. *cauſſ.* 5, 8.) transmutatione expliqanda.

His praemiſſis ingenue fateor, plantas quasdam a Theophraſto nonniſi obiter memoratas a me haudquaquam exponi poſſe, e. g. Ἴκμη, in lacu Orchomenio (*hiſt.* 4, 11.), Θησεῖον (*hiſt.* 7, 11.), quod *Timachidas* (*Athen.* 15, 10) cum

mali floribus comparat et Ariadnes coronam inde textam fuiſſe refert.

Linnaeani autem ſyſtematis ordinem ſequi licet.

Hippuris vulgaris (*ἵππον hiſt.* 4, 11.) in lacu Orchomenio.

Liguſtrum vulgare (*κήλαστρον hiſt.* 1, 15. 3, 4.). In locis montoſis creſcere, ſempervirens eſſe, tarde florere et virgas pro baculis inſervire refert.

Phillyrea anguſtifolia (*ἀφάρκη hiſt.* 1, 15. 3, 6.).

Phillyrea latifolia (*λακάθη hiſt.* 3, 4. 6.). Cf. *Sibthorp. flor. graec. t.* 2.

Fraxinus Ornus et *rotundifolia* forte (*hiſt.* 3, 11.) deſcribuntur *μηλέας* nomine, cuius duas dari ſpecies ait traditque, quomodo inter ſe differant. Ornus ſine dubio arbor eſt quercui ſimilis, quae mel ſtillet (*Diodor. Sicul.* 17, 75. *Curt.* 6, 4. *Athen.* 11, 500. *Polyaen. ſtrat.* 4, 3, 32.). Cf. *Sibthorp fl. graec. t.* 3.

Salvia cretica (*σφάκελος hiſt.* 6, 2.) foliis anguſtioribus et

Salvia triloba (*ἐλελίσφακος ib.*) bene diſtinguuntur. Cf. *Sibthorp fl. graec. t.* 17.

Salvia Horminum (*ὅρμινον hiſt.* 8, 7.) una cum Seſamo ferebatur: ſemina Cumino ſimilia a nullo guſtari animali.

Piper nigrum (*πέπερι hiſt.* 9, 19.) cuius fruc-

tus ſoli, et albidi, cortice externo cincti, et nigri, cortice deſtituti, distinguuntur. Fabuloſus *Philoſtratus (vit. Apoll.* 3, 4.) plura narrat de Piperis cum Vitice ſimilitudine et de ſimiarum cultura, quod credulum vulgus delectare poteſt.

Crocum et odoratum et albidum et ſpinuloſum distinguit, inter primos veris flores numerat: alio loco *Crocum autumnalem (hiſt.* 6, 7.).

Gladiolus communis, ſine dubio ξίφιον illud eſt, quod (*hiſt.* 6, 7.) memoratur. Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 37. Sitne etiam φάσγανον (*hiſt.* 7, 11.) cuius tubera comedantur, ambigo. De eo enim uſu noſtratibus nil innoteſcit.

Iris Siſyrinchium (σισυρίγχιον, *hiſt.* 1, 16. 7, 13.) per Graeciam frequens, id ſingulare habet, quod bulbus alter alteri ſuperpoſitus ſit. Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 42. Is licet Ixiam Bulbocodium arbitretur σισυρίγχιον eſſe, bulborum indoles tamen multo magis huc trahenda eſt (Cf. *eamdem fl. graec. t.* 36.).

Iris florentina (ἶρις). Sed alia occurrit (*hiſt.* 7, 12.) flore minimo, quae forte *I. graminea* ſ. *iuncea*.

Irisne tuberoſa ſit ἀκόνιτον (*hiſt.* 9, 16.) ἀγρωστίδι ſimile et ποώδες radice tuberoſa, ambigitur (Cf. *Schulze toxicol. vet. p.* 17. *Sibthorp. fl. graec. t.* 41.).

Schoenus nigricans (μελαγκρανίς, *hiſt.* 4, 13.)

ob atrum ſeminum colorem, differt ab aliis craſſitie et altitudine culmorum.

Schoenus mucronatus (*σχοῖνος ὀξύς ib.*). Cf. *Sibthorp. t.* 43.

Cladium germanicum Schrad. Schoenus Mariſcus L. (*ὁλόσχοινος ib.*) cuius ſpicas faſciculatas, ovo ſimiles, ſatis bene deſcribit, ad *πλέγματα* maxime idoneas.

Cyperus comoſus Sibth. (*κύπειρος ὁ ἕτερος hiſt.* 4, 11. et *σχοῖνος hiſt.* 9, 19.) ob odoratas radices inſignis (Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 44.)

Cyperus faſtigiatus (*σάρι hiſt.* 4, 9.) culmo trigono comaque Cyperum Papyrum aequare, ſtolones autem e radice digiti craſſitie propellere dicitur.

Cyperus Papyrus (*πάπυρος ib.*) optime deſcribitur.

Cyperus eſculentus (*μνάσιον ib.*). Idem (c. 10.) ſub nomine aegyptio *μαλιναθάλλη* occurrit. Id nomen bene derivatur a *μάλα* et *ἀναθάλλω* *Harduin. ad Plin.* 21, 15. Tubera deſcribuntur, qualia meſpili fructus, folia gladioli ſimilia; illa et cruda manducari et cum hordeo cocta bellariorum vicem gerere. Cf. *Columnn. phytobaſ. p.* 5. Trahine huc poteſt *κάλαμος*, cuius fructus *ὀρόβοις λευκοῖς* ſimiles aſſantur? (*Diodor. Sicul.* 2, 57.). Certe autem hi ſunt *κάλαμοι*, quorum radicibus veſci Rhizophagos tradit *Diodorus* (3, 23.).

Panicum italicum (*κέγχρος hist.* 8, 3.) φόβην χνοώδη comam hirfutam f. fpicam gerere dicitur.

Panicum miliaceum (*μέλινον hist.* 8, 3.).

Sorghum forte *vulgare* eft illud triticum giganteum, quod ultra Bactrianam provenire ac grana olivaceorum mole ferre dicitur (*hist.* 8, 4.). Idem forte eft frumentum, cuius *Herodotus* (1, 193.) meminit, quod folia quatuor digitorum latitudinem habeant. Cf. *Bellon. obf.* 2, 100. Idem vidit in India *Philoftratus* (*vit. Apollon.* 3, 5.).

Andropogon Ifchaemum (*ἴσχαιμον hist.* 9, 15.) in Thracia crefcens.

Arundo Donax (*κάλαμος αὐλητικὸς hist.* 4, 12.) ubi et δόναξ et ζευγίτις, ob copulationem tibiarum ex eo confectarum nominatur. Infigni copia crefcere ad Cephifum. Optime et uberrime de his calamis commentatur *Harduin. ad Plin.* 16, 36.

Arundo Ampelodefmon Cyrill. neapol. fafc. 2, *t.* 12. eft φλεώ illa, quae et πλόκαμος dicitur (*hist.* 4, 11.) cuius foliis etiamnum Itali utuntur ad vinciendas vites et ad cribra, cuius radix lixivium praebet. Aliam φλοῦν indicam habet *Herodotus* (3, 98.).

Arundo Phragmites (*χαρακίας hist.* 4, 12.).

Arundo epigeios (*κάλαμος ἐπίγειος ib.*).

Stipa tenaciffima vel *Lygeum Spartum* eft λινόσπαρτον (*hist.* 1, 8.) quo ad conficiendas fportu-

las et ftoreas utuntur; alienum plane a *σπάρτῳ Ariftotelis* (*hift. anim.* 9, 40.) cuius floribus apes laetentur, quod fine dubio eft *Spartium fcoparium.* Claffieus autem locus de Stipa noftra extat in *Strabone* (3, 243.) ubi de σχοινοπλοκικῇ σπάρτῳ fermo eft, quae inter Saguntum et Setabin Hifpaniarum uberrime crefcat.

Avena fterilis (αἰγίλωψ, *hift.* 8, 7. 9.) ob culmorum copiam et molem terram extenuare dicitur.

Avena fatua (βρόμος, *hift.* 8, 9.).

Lolium temulentum (αἶρα, *hift.* 2, 5. 8, 7. 9.). In id Triticum fativum mutari.

Saccharum cylindricum (ἀλωπέκουρος, *hift.* 7, 10.). Cf. *Dalechamp hift.* 1, 436.

Hordeum nudum (κριθή, μάλιστα τῶν γυμνοσπερμάτων, *hift.* 8, 4.). Aliae fpecies ibidem, nimirum *H. hexaftichon*, *vulgare* et *Zeocrithon* (τῶν μὲν κριθῶν αἱ μὲν εἰσὶ δίστιχοι) memorantur.

Secale villofum forte eft στελεφοῦρος (*hift.* 7, 10.) qui fpicam gerat tritico fimilem fed hirfutam.

Secale cereale (τίφη *hift.* 8, 1. 2. 4.) tritico fimile, fed femen folliculis inclufum gerit. Secale cereale a Theophrafto primum memoratum, in Armenia fponte nafci dicitur a *Clavijo* (*Hiftoria del gran Tamorlan*, *p.* 103. Madr. 1782. 4.).

Triticum hybernum et *aeftivum* (πυρὸς χειμο-

σποϱούμενος καὶ τϱίμηνος cauſſ. 4, 12.) probe distinguuntur. Illud eſſe multi- hoc pauciculme.

Triticum Zea (*ζεία*, *hiſt.* 8, 9.).

Triticum Spelta (*ὄλυϱα*, *hiſt.* 8, 4.). De eadem ſub nomine *πυϱοῦ θϱακίου πολυλλόπου* (*cauſſ.* 4, 12.) loquitur.

Triticum repens (*ἄγϱωστις*, *hiſt.* 1, 10. 2, 2. 4, 11. Radice gaudere *γονατώδη*, quae culmos denuo edat, qui ſi abſciſſi fuerint, eſſe herbam vulgarem inter culta. Nutrimentum, quod ſtolones cum radiculis praebent, antiquitus cognitum fuit. Hinc Aegyptios *αὐτόχθονες* hac *ἀγϱώστιδι* nutritos, ac deinde, manibus eam geſtantes, Deos ſemper precatos fuiſſe, *Diodorus* narrat (1, 43.). Neque tamen negandum, poſſe et, hiſtorici viri negligentia, Papyrum intelligi.

Ficus Sycomorus (*συκάμινος*, *hiſt.* 4, 2.). Fructus e trunco ipſo. Cf. *Norden voy. en Egypte*, 1. *t.* 38.

Cornus maſcula (*κϱάνεια*, *hiſt.* 3, 4. 12.). fructus edules ferre et *πϱωϊβλαστότατον* eſſe.

Cornus ſanguinea (*θηλυκϱάνεια*, *hiſt.* 3, 6. 12.) paullo ſerius florere, fructus ferre non edules, ligno gaudere flexili et laxo.

Rubia tinctorum (*ἐϱυθϱόδανος*, *hiſt.* 7, 9.). At alio loco (*hiſt.* 9, 14.) alia planta eodem nomine occurrit, foliis hederaceis, ſed rotundioribus, de qua certi aliquid definire nequeo.

Galium Aparine (ἀπαρίνη, *hist.* 8, 8.).

Plantago maior (ἀρνόγλωσσον, *hist.* 7, 9. 10.).

Plantago Cynops (κύνωψ, *hist.* 7, 8.).

Plantago Coronopus (κορωνόπους, *hist.* 7, 9.).

Potamogeton ſerratus (τρίβολος ἐν τοῖς ἑλώδεσι τῶν ποταμῶν, *hist.* 4, 11.).

Heliotropium europaeum (ἡλιοτρόπιον, *hist.* 7, 8.).

Anchuſa tinctoria (ἄγχουσα, *hist.* 7, 9.).

Convolvulus ſepium (ἰασιώνη, *hist.* 1, 21. *cauſſ.* 2, 25.) μονόφυλλον ἄνθος, διαγραφὴν ἔχον τῶν πλειόνων: humi ſerpere et arbores ſcandere vicinas.

Menyanthes trifoliata (μήνανθος, *hist.* 4, 11.). Haec eſt τρίφυλλος ea, quae paludes *Paxamo* indigitabat (*Geopon.* 2, 4.).

Lycium barbarum aut *europaeum* forte οἶσος (*hist.* 3, 17.).

Cordia Myxa (πέρσιον, *hist.* 2, 3. 4, 2.).

Cordia Sebeſtena (κοκκυμηλέα αἰγύπτια, *hist.* 4, 5.).

Verbaſcum nigrum (φλόμος μέλαινα, *hist.* 9, 13.).

Atropa Mandragora (μανδραγόρας, *hist.* 6, 2.).

Solanum Melongena (στρυχνὸς, quem crudum comedunt, *hist.* 7, 7.).

Solanum inſanum (στρυχνὸς μανικός, *hist.* 9, 12.).

Phyſalis ſomnifera (στρυχνὸς ὑπνώδης, *ib.*).

Viola odorata (*ἰωνία μέλαινα*, *hist.* 6, 6.).

Cuscuta europaea (*ὀροβάγχη*, *hist.* 6, 8.). Ab ea plantas circumvinciri et angi, unde nomen. Fuit sine dubio haec *ὀροβάγχη*, quam et *ὀσπρολέοντα* vocat *Sotion* Tiberii tempore (*Geopon.* 2, 42.) et quam describit *Paxamus* (*ib.* 2, 43.).

Ceratonia Siliqua (*κερατωνία*, *hist.* 1, 18.). Vocatur etiam *σῦκος αἰγύπτιος* (*hist.* 1, 23. 4, 2.) cuius fructum manifesto *ἕλλοβον*, leguminosum habet et folia sempervirentia.

Rhamnus Alaternus (*φυλίκη*, *hist.* 1, 15.).

Rhamnus lycioides est forte *ῥάμνος ὁ μέλας* (*hist.* 3, 17.).

Zizyphus vulgaris (*ῥάμνος λευκὸς*, *ib.*).

Zizyphus Paliurus (*παλίουρος*, *ib.* 4, 3.). Cf. *Anguillara* *p.* 54.

Zizyphus Lotus (*λωτὸς Λιβυκὸς*, *hist.* 4, 3.). Sed *Celtim australem* simul describit, ut *Anguillara* (*p.* 74 f.) recte obseruat.

Evonymus europaeus (*εὐώνυμος*, *hist.* 3, 18.).

Hedera Helix (*κιττὸς*, *ib.*).

Beta vulgaris (*τεῦτλον*, *hist.* 7, 2.).

Asclepias procera intelligitur (*hist.* 4, 9.) ubi aegyptia planta describitur, parallelis foliis gaudens, qua medici *πρὸς τὰ γυναικεῖα* utantur. Cf. *Prosp. Alpin. de plant. Aeg. c.* 25. *Norden voy. en Egypte*, 1, *t.* 59.

Eryngium planum (*ἠρίγγιον*, *hist.* 6, 1.).

Bupleurum forte *rotundifolium* eſt *βούπρηστις*, olerum ſpecies (*hiſt.* 7, 8.).

Coriandrum ſativum (*κορίαννον*, *hiſt.* 7, 3.).

Ferula tingitana (*σίλφιον*, *hiſt.* 6, 3.) eſt libyca illa planta, quae *ὀπὸν κυρηναϊκὸν* largiebatur. Folium *μάσπετον* dictum, cum Apio Petroſelino comparatur, ſemen ob alas membranaceas *φύλλον* dicitur. Eam ſpeciem, alienam a perſica Aſa foetida, primus deſcripſit *Hermannus* (*parad. bot. p.* 165.) ſimul etiam *Rivinus* (*pentap. reg.*). Longe aliena eſt a perſica, quam *Kämpferus* (*amoen.* 536.) delineavit, quaeque eadem fere cum ea eſſe videtur, quam *Profp. Alpinus* (*exot.* 210. ſ.) e ſeminibus thracicis eduxerat. Perſicam ſpeciem ſ. *Aſam foetidam*, in Caucaſo naſci et a pecudibus adamari Ariſtobulus refert apud *Arrianum* (*exp. Alex.* 3, 28.). In Media provenire *Strabo* (11, *p.* 797.) vid. ſupra ad *Hippocr.* De ſilphio cf. *Laurence new ſyſtem of agriculture, p.* 384—400. Noſtra enim folia magis laciniata habet, quibus ad Petroſelini ſimilitudinem accedit. Nitida etiam ſunt et e petiolis latiſſime vaginantibus ſurgunt. Perſica autem ſpecies, quae noſtram Aſam foetidam largitur, habet foliola integriuſcula obtuſiuſcula alternatim ſinuata.

Ferula communis et *meoides* ſub nomine *νάρθηκος καὶ ναρθηκύιας* (*hiſt.* 6, 2.) egregie deſcribuntur. Utraque biennis, foliorum decompoſito-

rum capillaceorum vaginis latiſſimis, floribus luteis et ſeminibus Anetho ſimilibus inſignitur. Illa autem maior, folia habet longiſſima, haec minor foliola appendiculata ſetacea. Cf. *Dodon. pempt.* 2. *p.* 321. In inſulis Archipelagi creſcit etiam *Ferula glauca, νάρϑηξ* noſtratibus Graecis dicta *(Tournefort. it.* 1, 93.*)*.

Laſerpitium ferulaceum (*μαγύδαρις*, *hiſt.* 6, 3.) cum Ferulis componitur, ſed tenerius eſt Ferula tingitana, ſucco deſtitutum: ſemina tamen pariter alata. Deſcribitur egregie a *Tournefortio* (*it.* 2. *p.* 121.*)*. Cf. *Didym. in Geopon.* 2, 35.

Laſerpitium latifolium (*πάναξ χειρώνιον*, *hiſt.* 9, 12.). Folia ſimilia *λαπάϑου* dicuntur, pro quo Nicandri ſcholiaſtes legit *ἀμαράκου*; melius illud, namque plantae noſtrae folia multo magis cum Rumice quam cum Origano Maioranoide comparantur. Bene eam ſpeciem delineavit *Dodonaeus* (*pempt.* 2. *p.* 309.*)*.

Laſerpitium hirſutum (*πάναξ Ἀσκληπιὸν*, *hiſt.* 9, 12.) cuius folium Thapſiae ſimile et caulis articulatus praedicatur. *Haller ſtirp. helv. t.* 19. *Columm. ecphr.* 1, 86.

Laſerpitium formoſum Willd. puto *ὀρεοσέλινον* eſſe (*hiſt.* 7, 6.*)* quum cum Anetho comparetur.

Peucedanum officinale (*πευκέδανον*, *hiſt.* 9, 18.).

Tordylium officinale (*σέσελι*, *ib.*).

Athamanta cretenſis (*δαῦκος*, *ib.*). Sed ma-

nifesto corruptus locus, namque δαφνοειδὴς de nullo δαύκῳ dici potest.

Cachrys panacifolia (λιβανωτὶς καρπιμὸς, *hist.* 9, 12.) ita distinguitur, ut ad similitudinem foliorum cum Apio graveolenti respiciatur. Pictam habet *Morisonius (vol.* 3. *s.* 9. *t.* 1. *f.* 4.). In monte generoso Comensi se invenisse hanc λιβανωτίδα autumat *Anguillara (p.* 91.) vocari ab incolis Livistico salvatico.

Oenanthe pimpinellifolia (οἰνάνθη, *hist.* 6, 7.).

Thapsia Asclepium (θαψία, *hist.* 9, 10.). Primus delineavit *Matthiolus* 545.

Pastinaca Opopanax (πάναξ Ἡράκλειον, *hist.* 9, 12.). Folium magnum latum τρισπιθαμαίον et radices tuberosas describit, quas *Gouanus illustr. p.* 20. etiam habet.

Smyrnium Olus atrum (ἱπποσέλινον, *hist.* 7, 6.) radice atra magna, foliis Apii graveolentis similibus sed latioribus.

Anethum graveolens (ἄνηθον, *hist.* 7, 6.).

Apium Petroselinum (σέλινον.).

Apium graveolens (σέλινον ἕλειον, *hist.* 7, 6.).

Rhus Coriaria (ῥοῦς, *hist.* 3, 18.). Egregie describuntur folia pinnata villosa, inflorescentia, fructus et usus ad rem coriariam.

Drypis spinosa (δρυπὶς, *hist.* 1, 16.). Sed *Anguillara p.* 147. *Echinophoram spinosam*, alii *Salsolam Tragum* volunt.

Sambucus nigra (ἀκτῆ, *hist.* 3, 13. Egregia descriptio.

Leucoium vernum (λευκοῖον, *hist.* 6, 7.) ob radicem bulbosam praecocemque florem nil aliud esse potest.

Narcissus calathinus forte τὸ κρίνον διανθὲς, quod alterum florem alteri insertum gerit (*hist.* 1, 21.).

Narcissus orientalis (νάρκισσος ἢ λείριον, *hist.* 6, 6.).

Pancratium maritimum (ἡμεροκαλὲς, *hist.* 6, 1.).

Crinum asiaticum videtur illud bulborum genus fuisse, quod, in India crescens, capillos sub exterioribus squamis gerat (*hist.* 7, 13.). Eo enim modo *radix toxicaria* a *Rumphio* (*herb. amboin.* 6. *p.* 155.) describitur.

Bulbocodium vernum (βολβου κώδιον, *hist.* 6, 7.).

Allium Porrum (πράσον, *hist.* 7, 4.).

Allium sativum (σκόροδον, *ib.*).

Allium Scorodoprasum (*ib.*).

Allium ascalonicum (σκόροδον ἀσκαλώνιον, *ib.*). Alio autem loco (*hist.* 1, 16.) nomine γητύου ἀκεφάλου occurrit. Cf. *Athen.* 9, 3.

Allium nigrum (μῶλυ, *hist.* 9, 15.).

Allium Schoenoprasum (σκόροδον σχιστὸν, *hist.* 7, 4.).

Lilium candidum (*κρίνον*, *hist.* 6, 6.).

Lilium chalcedonicum forte τὸ φλόγιον, *hist.* 6, 7.

Erythronium Dens Canis (λείριον τὸ πορφυροῦν, *ib.*).

Scilla hyacinthoides est bulbus ille sub squamis lana farctus, ad litora crescens (*hist.* 7, 13.). *Plinius* (19, 2.) nescire se fatetur, quid sit. Invenisse tamen in exemplaribus *eriophoron* id appellari. *Dodonaeus* (692.) *Lanariam plumosam* et *Scillam hyacinthoidem* delineat.

Asphodelus ramosus (*hist.* 7, 12.).

Anthericum graecum (*ἀνθέρικον*, *hist.* 1, 7. 7, 12.).

Asparagus aphyllus (*ἀσπάραγος*, *hist.* 1, 16. 6, 1. 3.). Cf. *Tournefort. it.* 1, 88. Sparogam a Sclavoniae incolis vocari *Anguillara p.* 113.

Loranthus europaeus (*στέλις*, *causs.* 2, 23.).

Acorus Calamus var. indica (*κάλαμος εὔοσμος*, *hist.* 9, 7.). Cf. *I. Bauhin. hist.* 2, 729. 730.

Veratrum album (*ἐλλέβορος λευκὸς*, *hist.* 9, 11.).

Musa paradisiaca (*hist.* 4, 5.) ubi arborem esse in India refert, foliis duos cubitos longis, struthiocamelorum pennis similia.

Oryza sativa (*ὄρυζον*, *ib.*) cum Zea componit, granum cartilagineum esse. De cultura Oryzae

apud Indos prima relatio *Ariſtobuli* apud *Strabonem* (15, 1014.).

Rumex Patientia (λάπαθον, *hiſt.* 7, 2.).

Colchicum autumnale (ἐφήμερον, *hiſt.* 9, 16.). Sed videtur etiam ἀσπάλαξ (*hiſt.* 1, 11.) eſſe, quod talpae bulbum effodere conſueſcunt.

Amyris Kataf Forsk. (λιβανωτοῦ δένδρον, *hiſt.* 9, 3.). De eo etiam *Herodot.* 3, 107.

Amyris gileadenſis (βαλσάμου δένδρον, *hiſt.* 9, 6.). Deſcribit et *Pauſanias* (9, 28.) myrti magnitudine, foliis Origani Maioranoidis. Cytiſo et Terebintho ſimilem facit *Strabo* (16, *p.* 1107.).

Epilobium alpeſtre (οἰνοθήρα, *hiſt.* 9, 20.).

Acer Pſeudoplatanus (σφένδαμνος, *hiſt.* 3, 6. 10.). Cf. *Bellon. obſ.* 1, 17.

Acer creticum (γλῖνον, *hiſt.* 3, 11.).

Diospyros Lotus (διοςπυρὸς, *hiſt.* 3, 13.) cum Ceraſo comparatur.

Diospyros Ebenaſter ſ. *Melanoxylon* (ἔβενος, *hiſt.* 4, 5.). Sed ſimul graecam tractat, de qua vide ſub Anthyllide.

Daphne ſericea ſ. *oleaefolia* (*hiſt.* 1, 16. 4, 11.) ad lacum Orchomenium creſcere dicitur.

Daphne Cneorum (κνέωρον, *hiſt.* 1, 16. 6, 2.).

Erica ſcoparia ſ. *arborea* (ἐρείκη, *hiſt.* 1, 23.).

Polygonum forte *maritimum* aut *divaricatum* eſt περδίκιον illud radice ampla, quod a perdicibus id quaerentibus nomen habeat (*hiſt.* 1, 11.). Ἑλ-

ξίνη faltem cognominem adferunt *Diofcorides* (4, 86.) et *Galenus* (*fac. fimpl.* 6, *p.* 173.).

Butomus umbellatus (βούτομος, *hift.* 1, 11.) 4, 11.) maxime in lacu Orchomenio. Cf. Pfeudo-*Democrit. in Geopon.* 2, 6.

Laurus Cinnamomum et *Caffia* (*hift.* 9, 5.) defcribuntur quidem peregrinatorum fide, fed pleraque falfa. Frutices enim credit, in convallibus crefcere refert etc.

Caffyta filiformis fine dubio τὸ συριακὸν βοτάνιον eft, quod Καδύτας appellatur, arboribus, vepribus ac aliis plantis innafcens (*cauff.* 2, 23.). Miram eam vocat et paradoxam, qualem *Forskoleus* (*flor. aegypt. arab. p.* 84.) Volutellae aphyllae nomine, in Arabia inventam defcribit.

Cercis Siliquaftrum (κερκὶς, *hift.* 1, 18.) inter leguminofas numeratur.

Hyperanthera Moringa (βαλάνου δένδρον, *hift.* 4, 2.) defcribitur trunco παρεστραμμένῳ, foliis myrti fed longioribus.

Rhododendron ponticum ea arbor effe videtur, quae, rofas floribus geftiens, mare ponticum (τὴν ἔξω θάλατταν) accolit (*hift.* 1, 21.).

Arbutus Unedo (κόμαρος, *hift.* 1, 15. 3, 16.) cuius fructus μεμαίκυλον dicitur, folium laurino et ilicino fimile fempervirens, flores myrtinis fimiles racemofi terminales.

Arbutus Andrachne (ἀνδράχνη, *hift.* 1, 15. 3,

16.). Ob paniculae pedunculos hiſpidos fructum ἐκπαπποῦσθαι refert. Sine dubio lacuna in textu eſt. Forte de κοκκυγίᾳ (loco κοκκυμηλέας) ſermo erat, cuius *(Rhois Cotini)* fructus ἐκπαπποῦται.

Tribulus terreſtris et *Fagonia cretica* (*hiſt.* 6, 1. 5.), nomine τριβόλου deſcribuntur. Ille foliis cicerinis gaudet, haec etiam φυλλάκανθος, ſero proveniens et in ſiliqua ſemen gerit.

Sedum Anacampſeros (ἐπίπετρον, *hiſt.* 7, 8.), ſed ἄνανθος, vitio forte librarii, dicitur.

Agroſtemma flos Iovis (Διὸς ἄνθος, *hiſt.* 6, 6.).

Agroſtemma coronaria (φλὸξ, *ib.*).

Lychnis chalcedonica forte πόθος, *hiſt.* 6, 7.

Euphorbia Paralias (ὁ μυρτίτης καλούμενος τιθύμαλλος λευκὸς, *hiſt.* 9, 12. et μήκων ſempervirens, *hiſt.* 1, 15.), foliis gaudere dicitur anguſtis ſetaceis, montoſa amare et fructum κάρυα appellari.

Euphorbia Peplis (ὁ παράλιος κόκκος, *hiſt.* 9, 12.), foliis ſubrotundis.

Euphorbia orientalis (ὁ ἄῤῥην τιθύμαλλος, *hiſt.* 9, 12.), foliis oleae ſimilibus.

Euphorbia antiquorum, *hiſt.* 4, 5. bene deſcribitur. Idem eſt καυλὸς fortibus ſpinis, ſucco copioſo ficulnei ſimili, quem in India Ariſtobulus invenit (*Arrian. exped. Alex.* 6, 22.).

Rhizophora Mangle (*hiſt.* 1, 12. 4, 5.) fide peregrinatorum deſcribitur. De ea narrat et *Oneſicritus* apud *Strabonem* (15, 1016.).

Sempervivum tectorum (*ἀείζωον, hiſt.* 1, 16, 7, 14.).

Punica Granatum (ῥοιά). Fructus immaturus κύτινος (*cauſſ.* 1, 16. *Galen. comp. medic. ſec. loca*, 7, 256.).

Cactus Opuntia (*hiſt.* 1, 12.). Opus Locridis patria: ficus indica quoque appellatur.

Prunus domeſtica (κοκκυμηλέα, *hiſt.* 1, 18.).

Prunus inſiticia (σποδιάς, *hiſt.* 3, 7.), quae ſit velut prunus ſylveſtris.

Prunus Ceraſus (κέρασος, *hiſt.* 3, 13.). Videtur tamen haud adeo vulgaris in Graecia fuiſſe, licet egregie Theophraſtus deſcribat deſquamationem corticis, florem et fructum.

Prunus Padus (πάδος, *hiſt.* 4, 1.). *Amygdalus communis* (*hiſt.* 7, 12.).

Pyrus Cydonia, cuius duplex varietas, στρουθίον, Cydonia oblonga et κυδωνίον, Cydonia maliformis (*hiſt.* 2, 3.) recenſentur. Cf. *Athen.* 3, 81.

Pyrus cretica (ἴψος ὀψιβλαστότατον, *hiſt.* 3, 6. manifeſto autem κολυτέα τῆς Ἴδης *hiſt.* 3, 17.). Frutex eſt, folio laurino, ſubtus cano-tomentoſo nervoſo: nec florem nec fructum ferre dicitur. Deſcripſit tamen et florem et fructum *Alpinus exot. c.* 2.

Pyrus Amelanchier (συκῆ Ἰδαῖα, *hiſt.* 3, 17.).

Pyrus torminalis (μέσπιλος ἀνθηδὼν, *hiſt.* 3, 12.) ob inciſum folium et ſpinarum defectum.

Pyrus Aria (*ἀρία, hist.* 3, 6.). Bene describit *Anguillara p.* 81.

Mespilus Cotoneaster (*μέσπιλος, σητάνειος, hist.* 3, 12.).

Mespilus Pyracantha (*ὀξυάκανθα, hist.* 3, 4. 6.).

Crataegus Azarolus (*κράταιγος, hist.* 3, 15.). Male *Athenaeus* (2, 11.) pro Cerafo habet, quod animadvertunt *Bodaeus p.* 131. et *Lefebure de Villebrune ad Athen. p.* 187.

Sorbus domestica (*οἴη, hist.* 3, 12.).

Spiraea salicifolia (*σπειραῖα, hist.* 1, 23. Cf. *Cluf. hist.* 1. *p.* 84.).

Rosa centifolia (*hist.* 6, 6.) ad Philippos fponte crefcere dicitur: fponte crefcere in Macedonia iam *Herodotus* teftatur (8, 138.). Et noftris temporibus inventa eft ad Kubam in Schirwan Perfiae borealis (*Marfchall von Bieberftein Befchreib. der Länder am Kaukafus*, *p.* 78.): odoratiffima Cyrenaica vocatur, quae forte *R. mofchata*: fed fempervirens etiam memoratur (*hist.* 1, 15.), qualis in climate auftrali effe omnino poteft. Totus frutex *ῥωδωνία* vocatur, ficut *ἰωνία, κρινωνία*.

Rubus fruticofus (*βάτος, hist.* 1, 15.) fempervirens.

Rubus caefius (*hist.* 3, 18.) repens.

Rubus idaeus (*ib.*) erectus.

Tormentilla erecta (*πεντάφυλλον, hist.* 9, 14.).

Papaver Rhoeas (*ῥοιάς, hist.* 9, 13.).

Glaucium phoeniceum (*μήκων κερατίτις*, *ib.*).

Chelidonium maius (*χελιδόνιον*, *hist.* 7, 14.).

Corchorus olitorius (*κόρχορος*, *hist.* 7, 7.). Cf. *Plin.* 21, 53. *Anguillara p.* 92. eamdem credit cum *ἀναγάλλιδι* Dioſcoridis, de quo vehementer dubito.

Cisti duae ſpecies, inter quas *C. creticus* flore purpureo (*hist.* 6, 2.) obiter memorantur: mala lectio *κισσοῦ* pro *κίστου*.

Tilia europaea (*φίλυρα*, *hist.* 3, 10. 5, 4.) manifeſto eſt, quae folio, cortice, materie, flore fructuque inſigniter cum noſtra congruit.

Tilia alba forte ea eſt, quae folia ampliora et *ἐκλευκότερα* (candicantia) habere (*cauſſ.* 2, 26.) dicitur. Non Americam enim ſolummodo, ſed Hungariam etiam incolere, *Kitaibelus* nuper (*pl. hungar. t.* 3.) docuit. Graecia itaque incolam eam credere nil vetat.

Nymphaea alba (*σίδη*, *hist.* 4, 11.) in lacu Orchomenio.

Nymphaea lutea (*νυμφαία*, *hist.* 9, 13.).

Nymphaea Lotus (*λωτὸς*, *hist.* 4, 10.).

Nelumbium ſpecioſum (*κύαμος*, *hist.* 4, 10.). Et huius et Loti deſcriptionem vide apud *Herodot.* 2, 92.

Anemone nemoroſa (*ἀνεμώνη λειμωνία*, *hist.* 6, 7. 7, 8.

Anemone coronaria forte alia ἀνεμώνη, quibus ad ſerta conficienda utebantur.

Ranunculus forte *Ficaria* eſt ἀφία (*hiſt.* 7, 8.), quae ſimul cum foliis florem promit.

Helleborus orientalis (ἐλλέβορος μέλας, *hiſt.* 9, 11.).

Teucrium Polium (πόλιον, *hiſt.* 1, 16.).

Teucrium creticum (ἐλένιον, *hiſt.* 6, 6.). Miſſam ſibi e Cephalonia teſtatur *Anguillara p.* 172.

Teucrium Chamaedrys (χαμαίδρυς, *hiſt.* 9, 10.).

Satureia capitata (θυμὸς, *hiſt.* 6, 2.). Hunc thymum laudat praeprimis *Galenus* (*antid.* 1, 427.) ut optimam mellis materiam.

Satureia Thymbra (θύμβρα, *ib.*). Cf. *Bellon. obſ.* 1, 2.

Meliſſa cretica (καλαμίνθη, *cauſſ.* 2, 22.).

Mentha ſylveſtris (σισύμβριον, *hiſt.* 2, 5. *cauſſ.* 2, 22.).

Mentha ſativa (μίνθος, *ib.*).

Marrubium peregrinum et *creticum* (πράσιον, *hiſt.* 6, 2.). Duae hae ſpecies ſatis bene distinguuntur.

Marrubium Pſeudo-Dictamnus (ψευδοδίκταμνος, *hiſt.* 9, 16.).

Origanum Maioranoides (ἀμάρακος, *hiſt.* 1, 15.).

Origanum creticum (ὀρίγανον λευκὸν, *hiſt.* 6, 2.).

Origanum heracleoticum (ὀρίγανον μέλαν, *ib.*).

Origanum Dictamnus (δίκταμνος κρητικὸς, *hist.* 9, 16.).

Origanum Tournefortii (δίκταμνος τρῖτος, *ib.*) ob folia hirsutiora, qualia Mentha sylvestris habet, diversum. Cf. *Tournefort. it.* 1, 91.

Thymus vulgaris (ἕρπυλλος, *hist.* 6, 7.).

Lavandula Spica (ἴφυον, *hist.* 6, 6.). Ex auctoritate *Hesychii*, qui (*ad h. v.*) λαβαντίδα, i. e. Lavandulam dicit. Cf. *Bod. ad Theophr. p.* 669.

Ocimum Basilicum (ὤκιμον, *hist.* 7, 3. et aliis locis.). Diu quidem, maxime ob radicem lignosam haesitavi, essetne haec planta, neque tamen alii adsignare possum, quae Theophrastus illi tribuit. Cf. *Schol. Nicandr. alex.* 280., ἡδυόσμῳ ὅμοιον. *Tragus* (*stirp. hist.* 2, 25.) perperam Polygonum Fagopyrum esse vult, quod pabulum fuerit, priusquam siliquas proferat, metendum (*Varro r. r.* 1, 31.). Certiores nos tamen facit *Belonius* (*obs.* 2, 40.), ocimum in oriente lignescere, in triplo maiorem excrescere altitudinem acolerum loco comedi. Cf. *Amoreux in act. soc. reg. agricult.*, *Paris* 1789. p. 62 f.

Sesamum orientale (σήσαμον).

Melampyrum arvense (μελάμπυρον, *hist.* 8, 6.).

Antirrhinum maius (ἀντίῤῥινον, *hist.* 9, 21.). Sed corruptus locus, quum Aparines simile habetur. Bene tamen, fructus μόσχου ῥίνας habere.

Orobanche tinctoria (αἱμόδωρον, *hist.* 8, 8.).

Acanthus ſpinoſus (ἄκανθος, *hiſt.* 1, 16.).

Alyſſum ſativum (ἐρύσιμον, *hiſt.* 8, 3.).

Braſſica Eruca (εὔζωμον, *hiſt.* 1, 9. 7, 3.). Oleribus olim adnumerata, ut Lactuca comedebatur.

Braſſica Napobraſſica (γόγγυλις, *hiſt.* 7, 4.).

Raphanus ſativus (ῥαφανὶς, *ib.*). Et maior et minor varietas.

Heſperis triſtis (ἕσπερις, *cauſſ.* 6, 28.). Cf. *Plin.* 21, 7.

Portulaca oleracea (ἀνδράχνη, *hiſt.* 7, 3.).

Althaea officinalis (ἀλθαία, *hiſt.* 9, 17.).

Lavatera arborea forte μαλάχη f. ἄλιμον (*hiſt.* 1, 4. 4, 20.).

Spartium Scorpius (σκόρπιος, *hiſt.* 6, 1. 3. Cf. *Anguillara*, *p.* 143.).

Ononis antiquorum (ὄνωνις, *hiſt.* 6, 5.).

Anthyllis cretica (ἐβένη, δένδρον θαμνῶδες, ὥςπερ ὁ κύτισος, *hiſt.* 4, 5.). Ebenum hanc creticam primus ſtabilivit *Honorius Bellus* (*ad Cluſ. hiſt. app. p.* 309.), dein *Proſp. Alpinus exot.* 2, 32. addita icone *p.* 278.

Phaſeolus vulgaris (δόλιχος, *hiſt.* 8, 3.). Iam tum ex India forte cum Alexandri militibus adlatos fuiſſe phaſeolos, patet e deſcriptione Theophraſti et e loco *Galeni* (*fac. alim.* 1. *p.* 317.), ubi a *Diocle* inde Caryſtio, Theophraſto tempore aequali, deſcriptos fuiſſe refert.

Dolichos forte *Catiang* (*hist.* 4, 5.). Fuisse legumen quoddam in India, quod Graeci φάκος appellaverint, foeno graeco simile.

Arachis hypogaea (οὔιγγον, *hist.* 1, 1. 11.). Fructum sub terra ferre, βλαστὸν exilem, radicem longam et vescam, colligi Nilo redundante et aras eo coronari.

Lathyrus sativus (λάθυρος, *hist.* 8, 3.).

Lathyrus Aphaca (ἀφάκη, *hist.* 8, 5. 8.).

Lathyrus amphicarpos (ἀραχίδνα, *hist.* 1, 1. 11.). Ridiculum, Solanum tuberosum a *Clusio* huc relatum fuisse. Lathyrum tuberosum habet *Columna ecphras.* 1, 136. *p.* 301.

Lathyrus tuberosus (ἄρακος, *hist.* 8, 8.). Cf. *Galen. fac. alim.* 1, *p.* 316.

Vicia Faba (κύαμος, *hist.* 8, 3.).

Cicer arietinum (ἐρέβινθος, *hist.* 8, 3. κρίος 8, 5.).

Pisum sativum (ὁ πίσος, *hist.* 8, 3. ἐρέβινθος ὀροβιαῖος, 8, 5.).

Pisum Ochrus (ὦχρος, *hist.* 8, 3.).

Biserrula Pelecinus (πηλεκῖνος, *hist.* 8, 8.) inter Lathyros spontanea. *Coronillam* habet *Securidacam Clus. hist.* 2, 236. 237.

Colutea cruenta (κολουτέα πρὸς Λίπαραν, *hist.* 1, 18. 3, 14. 17.).

Glycyrrhiza asperrima (γλυκεῖα ῥίζα σκυθική, *hist.* 9, 13.). Narrat, hac radice vesci Scythas

cum hippace. Idem adfirmat *Pallaſius (Reiſe,* 1. *app. n.* 121.*)*, qui hanc ſpeciem frequentiſſimam in deſerto ad Iaikum invenit, quae a Calmuccis avide comedatur et theae loco infundatur.

Ervum Ervilia (ὄροβος). Pabulum boum cultum. Cf. *Ariſtot. hiſt. anim.* 3, 21. *Galen. fac. alim.* 1, *p.* 304.

Aſtragalus creticus Lam. (τραγάκανθα, *hiſt.* 9, 1.). Prius ſoli Cretae peculiarem putaſſe, iam vero et in Achaide Peloponeſi inventum fuiſſe. Hanc eſſe veram ſpeciem gummiferam, *Tournefortius* docuit, invenit etiam nuper in Caucaſo *Marſchallius (Beſchr. der Länd. am Cauc. p.* 78.*)*.

Medicago ſativa (μηδική, *hiſt.* 8, 8.).

Medicago arborea (κύτισος, *hiſt.* 4, 20.). Cf. *antiqu. bot. p.* 37.

Citrus medica (μηλέα μηδικὴ ἢ περσική, *hiſt.* 1, 22. 4, 4.). Bene deſcribitur, ſed optime proveniſſe in Graecia haud videtur, quum edules fructus non haberentur, ſed ob ſolam ſpiritus εὐοσμίαν in ore ſervarentur. Serebatur in vaſis fictilibus perforatis, ut radicem agere tutius poſſet.

Lactuca ſativa (θριδακίνη, *hiſt.* 1, 16. 7, 4.). Plures aderant varietates; candida, quae dulcior ac tenerior; rotundicaulis, Laconica, folio criſpo ſpinoſo (quae forte *L. criſpa*) et laticaulis, adeo gigantea, ut pro valvis hortorum haberetur.

?*Prenanthes purpurea* eſt *Tabernaemontano* (1, 319.) λιβανωτὶς ἄκαρπος, (*hiſt.* 9, 12.).

Tragopogon crocifolius (τραγοπώγων, *hiſt.* 7, 7.), folio croceo, calyce ampliſſimo et pappo plumoſo.

Sonchus maritimus (σόγκος 7, 9.) folio ſpinuloſo.

Leontodon Taraxacum (ἀφάκη, *hiſt.* 7, 8.), primo vero florens, per totum annum durat.

Cichorium Intybus (κιχώριον, *hiſt.* 1, 16. et aliis locis.).

Helminthia echioides (πίκρις, *hiſt.* 7, 11.).

Hyoſeris lucida (ὑποχοίρις, *hiſt.* 7, 11.).

Carthamus tinctorius (κνῆκος, *hiſt.* 6, 3. 4.).

Carthamus mitiſſimus (κνῆκος μαλακώτερος καὶ λειότερος, *hiſt.* 6, 4.).

Carthamus arboreſcens ſine dubio gigantea illa κνηκοῦ ſpecies eſt, quae (*hiſt.* 6, 4.) memoratur.

Carthamus lanatus (ἀτρακτυλὶς ἢ φόνος, *hiſt.* 6, 4.), qui vulneratus ſuccum edat cruentum. Cf. *Columm. ecphraſ.* 2. *Anguill. p.* 149.

Onopordon Acanthium (ἄκανος, *hiſt.* 1, 16. 6, 1. 4. 9, 13.). Cf. *Honor. Belli epiſt.* ad *Cluſ. p.* 310. Ὀνόγωρον dicit *Nicander*, *ther.* 71. E Creta advectum deſcribit *Anguillara p.* 189.

Carduus leucographus (λευκάκανθος, *hiſt.* 6, 3.).

Carduus arvenſis (ἡ ἄκανθα ἡ κεάνωθος, *hiſt.* 4, 11.). Cf. *Columnn. ecphraſ.* 1, 12. *Anguillara p.* 141.

Scolymus maculatus (σκόλυμος, *hiſt.* 6, 4.). Edulis tum radix tum floris baſis ipſa. Diu arbitratus ſum, noſtram Cynaram Scolymum intelligi, donec *Anguillarae* optimi (*p.* 135.), *Cluſii* (*hiſt.* 1, *p.* 153.) et *Beckmanni* (*Geſch. der Erfind.* 2, 209.) argumenta perpenderim. Docuerunt ii enim, Scolymum Linnaeanum, Bononienſibus *Eringio* dictum, radiceque veſca praeditum, omnino eumdem eſſe cum Theophraſteo, alienum autem a Dioſcorideo, quippe qui magis cum noſtra Cynara congruat. Id eryngium *Plinii* (22, 8.) eſſe, maxime probabile eſt.

Cynara Carduncuius (κάκτος, *hiſt.* 6, 4.). Edules petioli foliorum. Cf. *Athen.* 2, 28.

Arctium Lappa (ἀπαρίνη *altera*, *hiſt.* 7, 14.).

Carlina acaulis (χαμαιλέων λευκὸς, *hiſt.* 9, 13.).

Acarna gummifera (ἰξίνη, *hiſt.* 6, 4. 9, 1.). Maſtichinum largiri laticem ſanguineum. Cf. *Columnn. ecphraſ.* 1. Bene deſcribit, qualem in Umbria invenerit, *Anguillara p.* 138. Cf. *Alpin. exot. c.* 54. *ic. p.* 124. 125.

Acarna cancellata (πτέρνιξ, *hiſt.* 6, 4.). Capitula florum involucris ſpinuloſis et ſeminibus papposis demtis, comedi. Hanc et antecedentem ſpe-

ciem Cretae incolae et hodie amant. Σκαλίον vocari, Scaleram autem ab incolis Tarenti *Anguillara* teftatur *p.* 137. Cf. *Alpin. exot.* 2, 21. *p.* 255.

Santolina forte *Chamaecypariſſus* (ἀβρότονον, *hiſt.* 6, 7.).

Gnaphalium Stoechas (ἑλίχρυσον, *hiſt.* 7, 3. 9, 21.).

Inula viſcoſa et *Pulicaria* (κόνυζα ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, *hiſt.* 6, 2.). Cf. *Schol. Theocrit. id.* 7, 68.

Senecio vulgaris (ἠριγερὼν, *hiſt.* 7, 8.).

Doronicum ſcorpioides (θηλύφονον, σκόρπιος, *hiſt.* 9, 19.). Folia Cyclamini fimilia, radix ſcorpionem refert (Cf. *Columm. ecphr.* 2, 18. *p.* 36.).

Centaurea benedicta (ἄκορνα, *hiſt.* 1, 16. 6, 4. forte et ἄκορος, *hiſt.* 1, 22.), folio fpinofo, flore flavido et λιπαρῷ. Cf. *Anguillara p.* 146.

Centaurea Cyanus (μήκων Ἡρακλεία, *hiſt.* 9, 13.). *Fab. Columna* faltem huc refert (*phytob. p.* 74. *t.* 21.).

Brotera corymboſa Willd. (χαμαιλέων μέλας, *hiſt.* 9, 13.). Primus eam in Sclavonia et Apulia viderat, delinearique curavit optimus *Anguillara p.* 139. 140.

Echinops Ritro (ῥύτρος 6, 3.). Cf. *Anguillara p.* 142.

Orchis Morio (ὄρχις, *hiſt.* 9, 19.).

Ariſtolochia cretica (ἀριστολοχία, *hiſt.* 9, 13. 22.). Cf. *Nicandr. ther.* 510.

Typha latifolia (τύφη, *hist.* 1, 8. 4, 11.). Sed corruptus locus: pro ἄφυλλος enim ἀφυλλάνθης legendum. *Bod. ad Theophr. p.* 464.

Phucagrostis maior Caulin. (φυκοῦ γένος τῇ ἀγρώστιδι ὅμοιον, *hist.* 4, 7.). Cf. *Caulin.* in *Usteri's Annal.* 11, 33. Aliud nomen *Cymodoceae aequoreae* largiuntur huic plantae auctores *annalium bot. angl. vol.* 2. *p.* 96.

Alnus oblongata Willd. (κλήθρα, *hist.* 3, 4.).

Cocos nucifera (κουκιόφορα, *hist.* 4, 2.). A vulgari phoenice hanc palmam differre, quod fruticosa sit, fructum ferat rotundum, mole insignem et latice gratissimo plenum. Primus *Anguillara* (*p.* 70.) fructum hunc verum cognovit.

Poterium spinosum (φλέως, στοίβη καλουμένη, *hist.* 6, 1. 5.).

Thelygonum Cynocrambe (φύλλον θηλύγονον καὶ ἀῤῥηνόγονον, *hist.* 9, 19.).

Arum Colocasia (ἄρον, *hist.* 7, 11.). Cf. *Anguillara p.* 127.

Arum Dracunculus (δρακοντίον, *ib.*).

Corylus Avellana et *tubulosa Willd.* distinguuntur *hist.* 3, 15. Esse enim, quae rotundam et aliam, quae oblongam nucem ferat.

Carpinus Betulus (ζυγία, *hist.* 3, 4. 6. 10.), *Plinio* (16, 15.) et *Vitruvio* (2, 9.) ita vertentibus.

Quercus Ilex (πρῖνος, *hist.* 3, 16.).

Quercus coccifera (πρῖνος, ἡ τὸν φοινικοῦν κόκκον φέρει, *hist.* 3, 8.).

Quercus Cerris (ὀξύη ἀγρία). Namque folium habet solidum πολυσχιδὲς (l. δισχιδὲς), προμηκέστερον ἀπίου καὶ ἐξακανθίζον (*laciniae foliorum sunt mucronatae*). Καρπὸς βαλανῶδες ἐν ἐχίνῳ (*calyx hispidus crinitus*) καὶ οὐχ' ὡς ἡ Διὸς βάλανος ἀκανθώδης (*hist.* 3, 6.). *Caesalpinus* (*de plant.* 2, 3.) non sine difficultate *Fago sylvaticae* tribuit. Cf. *Bellon. obs.* 1, 41.

Quercus Suber (φελλὸς, *hist.* 3, 16.).

Quercus Pseudo-Suber Santi (ἁλιφιλοιὸς, *hist.* 3, 9.). Cf. praesertim *Dalechampii* descriptionem apud *Bod. p.* 154.

Quercus Aegilops (αἰγίλωψ, *hist.* 3, 9.).

Quercus Esculus (φηγὸς, *hist.* 3, 9.).

Quercus Ballota Desfont. (ἡμερὶς, *hist.* 3, 9.). De ea quercu loquitur *Strabo* (3, 215.).

Quercus Tournefortii (πλατύφυλλος, *ib.*).

Quercus faginea (σμίλαξ Ἀρκαδῶν, *hist.* 3, 16. Haec forte est παιδέρως *Pausaniae* (2, 10.) humilis, Sicyoni peculiaris, foliis subtus canis, minoribus quam Qu. Esculi. Cf. *Desfontaines in annal. phys. gall.* 38, 375 f.

Iuglans regia (καρύα περσικὴ, *hist.* 1, 18. 3, 7.).

Fagus Castanea (Διὸς βαλανὸς εὐβοϊκὴ, *hist.* 1, 18. κασταναϊκὸν κάρυον, *hist.* 4, 10.).

Morus nigra (συκάμινος, *hist.* 1, 19.).

Ostrya vulgaris (ὀστρύα, *hist.* 3, 4. 10.).

Pinus Abies (ἐλάτη). Graeci nostrates, Pontus euxini accolae, ἐλάτης nomine insigniunt *Pinum orientalem* (*Tournefort. it.* 2, 104.).

Pinus Larix (πίτυς). Hanc solam regerminare e caeso trunco, ut in Lesbo acciderit, incenso monte Pyrrhaeo (*hist.* 3, 10.).

Pinus maritima (πεύκη Ἰδαία, *hist.* 3, 10.).

Pinus halepensis (πεύκη παράλιος, *ib.*).

Pinus picea (πεύκη.).

Pinus Pinea (πεύκη κωνοφόρος, *hist.* 2, 3. *causs.* 1, 23.).

Thuia articulata (θυίον, θυία, *hist.* 5, 5.). In agro Cyrenensi copiosam esse Cupresso similem, radicem densam, materiem densissimam. Invenerunt in collibus Barbariae et *Shawius* et *Vahlius* (*symb.* 2. *f.* 48.) et *Fontanesius* (*fl. atlant.* 2. *t.* 252.). Male sagacissimus cetero *Anguillara* (*p.* 47.) ad Sabinam refert.

Cucumis sativus (κολοκύνθις.).

Cucumis Melo (σίκυος.).

Cucurbita Pepo (σικύα.).

Cucurbita Citrullus (πέπων.).

Salix Helix (ἰτέα ἕλιξ, *hist.* 3, 13.).

Salix riparia (ἰτέα μέλαινα, *ib.*).

Salix alba (ἰτέα λευκὴ, *ib.*).

Salyx babylonica (ἐλαιάγνος, *hist.* 4, 11.).

Humida loca amans, folio incano, flore populi fimili, fructu nullo. Cf. *Rauwolf itin. p.* 112.

Vifcum album (*ἰξία*, *cauff.* 2, 23.).

Iuniperus communis (*ἄρκευθος*).

Iuniperus nana (*κεδρὶς*, *hift.* 1, 15. 16.). Non arborefcit.

Iuniperus Oxycedrus (*κέδρος*, *hift.* 1, 16. 3, 12.). Nomine *ἀρκεύθου μεγάλης* defcribit *Diofcorides* (1, 103.). Cf. *Anguillar. p.* 45. 46.

Taxus baccata (*μίλος*, *hift.* 3, 10.).

Buxus fempervirens (*πύξος*, *hift.* 3, 15.).

Phoenix dactylifera (*φοῖνιξ*).

Cycas circinalis (*κύκας*, *hift.* 2, 8.). Inde panes confici.

Chamaerops humilis (*χαμαιριφὲς*, *hift.* 2, 8.). In Creta et Sicilia inveniri, e radice germinari, infervire ad fportulas et vitilia. *Anguillara p.* 71. Cefaglione appellari in Sicilia.

Tamus communis (*ἄμπελος Ἰδαία*, *hift.* 3. 17.) folio rotundo minori integro.

Populus alba (*λευκὴ*) et *nigra* (*αἴγειρος*, *hift.* 3, 14.).

Piftacia Lentifcus (*σχῖνος*, *hift.* 9, 1.).

Piftacia Terebinthus (*τέρμινθος*, *hift.* 3, 15.).

Smilax afpera (*σμίλαξ*, *hift.* 1, 16. 3, 18.) *φύλλον εἰς ὀξὺ προῆκον καὶ παραγωνίζον.*

Rufcus aculeatus (*κεντρομυῤῥίνη*, *hift.* 3, 17.).

Ruſcus racemoſus (*θραύπαλος*, *hiſt.* 3, 7. 4, 1.).

Ruſcus Hypophyllum (*δάφνη Ἀλεξανδρείη ἐπιφυλλοκάρπος*, *hiſt.* 1, 16. 3, 17.).

Acacia Senegal (*ἄκανθος λευκή*, *hiſt.* 4, 3.). Huius flores eſſe adſpectu pulcros (ſulfureos) et odore ſuaves: coronis ideo implecti, quod et teſtatur *Hellanicus* apud *Athen.* 15, 678.

Acacia arabica (*ἄκανθος μέλαινα*, *ib.*). Illam cortice albo, hanc fuſco inſigniri, utramque gummi largiri et egregiam materiem. Hanc materiem cum ligno lotino componit *Herodotus* (2, 96.) et ad navigia ſtruenda adhiberi teſtatur.

Acacia Catechu (*ἄκανθος τῆς Ἀρίας χώρας*, *hiſt.* 4, 5.) quae lacrimam fundat.

Mimoſa polyacantha (*ὕλημα ἴδιον περὶ Μέμφιν*, *hiſt.* 4, 3.). Totus aſpectus ſpinis horridus, folia filicina, quae ſi quis tetigerit, collabi et poſt aliquod tempus iterum erigi. Nulla, quod ſciam, Mimoſa Africae incola eſt, quae ſenſitiva ſit, praeter hanc ſpeciem, quam *Brucius* nomine *Ergett el Krone* (*Reiſe*, 5, *t.* 7.) delineavit.

Polypodium vulgare, in arborum truncis quandoque inveniri (*cauſſ.* 2, 23.).

Athyrium Filix femina (*θηλύπτερις*, *hiſt.* 9, 20.).

Aſplenium Trichomanes (*τριχομανὲς*, *hiſt.* 7, 13.). Stipite nigro, foliis parvis oppoſitis.

Asplenium Hemionitis (ἡμιόνιον, *hist.* 9, 19.).
Scolopendrium officinale (σκολοπένδρον, *ib.*).
Adiantum Capillus (ἀδίαντον, *hist.* 7, 13.).

Fucus bulbosus Turn. (Φύκους γένος, ὃ καλοῦσιν ἔνιοι πράσον, ἄλλοι δὲ ζωστῆρα, *hist.* 4, 7.) latifolius, colore herbido, radice densa bulbosa extus hirta supra squamata.

Fucus aculeatus Turn. (τὸ δὲ τριχῶδες, ὥσπερ τὸ μάραθρον, *ib.*).

Fucus saccharinus (πράσον, *ib.*). Nasci in oceano extra Herculis columnas, mira magnitudine, oriri autem velut ex umbilico. Est hic cotyledon, quali Fucum delineavit *Gunnerus flor. Nor v.* 2, *t.* 9. *f.* 4. 5.).

Fucus cartilagineus (Φύκους γένος κάλλιστον ἐν Κρήτῃ, ᾧ βάπτουσιν τὰς ταινίας καὶ τὰ ἔρια, *ib.*).

Fucus tamariscifolius Turn. F. *Myrica Gmel. fuc. t.* 3. (δρῦς, ἧς φύλλον μυρικωδέστερον καὶ λεπτὸν, πολὺ δὲ καὶ οὐκ ἀνόμοιον τοῖς τῶν ὀσπρίων λοβοῖς, κοῖλον δὲ ἔνδοθεν· ἡ δὲ μορφὴ σκολιωτέρα, ἀκρέμονας ἔχει σκολιωτέρας καὶ βραχυτέρας καὶ πυκνωτέρας, *ib.*).

Fucus siliquosus (ἐλάτη, ἧς φύλλον προμηκέστερον καὶ παχύτερον, ἡ δὲ μορφὴ μονόκαλος καὶ ὀρθὴ, *ib.*). In ramis animalcula marina residere.

Fucus forte *volubilis* s. *spiralis Barrel. ic.* 1303. est ἄμπελος ποντία, *ib.*

Fucus turbinatus Gmel. fuc. p. 97. *t.* 5. *f.* 1. (*συκῆ ποντία ἄφυλλος, ib.*).

Fucus palmatus Gmel. t. 30. (*φοῖνιξ ποντία, ib.*).

Fucus membranifolius Woodv. in *Linn. transact.* 3, *t.* 15 f. *F. Palmetta fl. dan.* 827. poteſt *δάφνη ποντία* eſſe.

Ulva Lactuca (*ἄλλο δὲ βότρυον, ὃ φύλλον ἔχει ποῶδες τῇ χρόᾳ, πλατὺ δὲ καὶ οὐκ ἀνόμοιον ταῖς θριδακίναις, ib.*).

Tuber cibarium Sibth. eſt *ὕδνον*, maxime *κεραύνιον, κράνιον, γεράνειον* (*hiſt.* 1, 9.) de quo et *Athen.* 2, 21.

Agaricus forte *delicioſus* f. *campeſtris*, *μύκης* (*hiſt.* 1, 8.).

Helvella forte *eſculenta* aut *Morchella eſculenta* erit *πύξος* f. ut legit *Athenaeus*, *πέζια* (*hiſt.* 1, 9.).

En totum vegetabilium, quae cognoviſſe Theophraſtus videtur, ambitum, in quibus definiendis ſi nonnunquam lapſus fuero, excuſandus eſſe videor et mancis deſcriptionibus et corrupto textu et ipſis auctoris erroribus. Etenim longe alienus Theophraſtus a praeceptoris more fuit, qui omnia, quotquot deſcripſit, ipſe etiam examinare fategit. Noſter vero peregrinatorum fide aut relationibus,

quas vulgus ferebat, nixus, plurimas immiſcuit fabulas, quae ſi ipſius fidem ſuperare videbantur, περὶ τούτου δὲ σκεπτέον plerumque adiunxit.

PHYSICA VEGETABILIUM.

Hiſtoriam plantarum naturalem Theophraſtus obiter et quaſi aliud agens tractavit, calamo eas fugaci delineans properavit ad rationes vegetationis, in quibus exponendis et ad artes, praeſertim ad hortorum et agrorum culturam applicandis omnis eſſe ſtudebat.

In *nominibus* partium deligendis curioſus fuit, eaque ſtudioſe definivit, quod ſatis laudandum, quum novo ſaepe et prius haud uſitato ſignificatu voces uſurpet. De definitionibus tamen agens (*hiſt.* 1, 6.) οὐκ ἀκριβολογητέον inquit τῷ ὅρῳ, ἀλλὰ τῷ τύπῳ ληπτέον τοὺς ἀφορισμούς. Accidentales tamen et eſſentiales differentias probe agnoſcit: ſylveſtres enim et urbanas, floriferas et non floriferas, arbores, frutices et herbas haud naturali et eſſentiali modo inter ſe differre manifeſto docet.

Foliorum formas non male expreſſit, plerumque tamen ſimilitudines adfert, προσεμφερὲς τῷ τῆς πτελέας, δάφνης, ἐλαίας. Ad marginem praecipue reſpexit, ἐντομὰς diſtinxit ab εὐσχίστοις foliis: μίσχον (petiolum) fere ubique deſcripſit. (*hiſt.* 1, 16.).

Arbores primus vocat μονοστελεχεῖς, Frutices vero (φρύγανα) πολυστελεχεῖς ἀπὸ ῥίζης: posse tamen et olera arborescere, quae δενδρολάχανα iccirco vocentur, et myrtum frutescere, ni continuo purgetur (*hist.* 1, 5.). Βρύον fere semper gemmas, βλάστημα autem germen e semine aut gemma prodiens (pousse ou rejetton Gallorum) ἕλικα capreolum, ἀκρέμονας ramos aut ὄζους vocat.

De fructibus agens paucissimas arbores ὄσπρια ferre aut gymnospermas esse existimavit: ἐλλοβοσπέρματα (*siliquosas*) optime distinxit ab ἐμφλοιοσπέρμασι et παπποσπέρμασι (*hist.* 1, 18. 7, 3.).

Ipsam vero plantae definitionem haud ausus est proferre: bene enim perspexit, adeo variam esse vegetabilium indolem, ut paucis verbis character eorum exprimi nequeat. (Ὅλως δὲ πολύχουν τὸ τῶν φυτῶν καὶ ποικίλον καὶ χαλεπὸν εἰπεῖν καθ' ὅλον, *hist.* 1, 2.). Neque radicem enim neque caulem neque florem neque fructum omnibus singulisque plantis tribui posse.

Ceteroquin, veterum philosophorum more, a comparatione animalium cum plantis proficiscitur, ut et fabricam plantarum et partium usum exponat. Hinc ad humidum radicale et calidum primigenium omnia reducere conatur (*hist.* 1, 3. *causs.* 1, 13.).

Quum Aristoteles in animalibus ad fibras et venas ubique consilium transtulerit, noster simili ratione haec principia in herbarum physicam intro-

duxit. Definivit autem *fibram* (ἶνα) longitudinale quid et continuum et fiſſile neque regerminans (ἀπαράβλαστον): *venas* vero eſſe maiores et denſiores et ramoſiores fibris. Inter utrumque principium ſemper carnem ſ. telam cellularem inveniri. Lignum maxime conflari ἐξ ἰνὸς καὶ ὑγροῦ. Progredi in folia et fibras et venas: e fibrillis ſolis conſtare folia graminea, ubi παράλληλαι progrediantur. Sic flores et fructus modo e fibris et carne, iam e fibris et cortice conflari (*hiſt.* 1, 17.). Venas et fibras omnium εὐγενεστάτας in abiete invenit (*hiſt.* 5, 2.). E quo quidem apparet, ἶνας Theophraſti eſſe faſciculos vaſorum ſpiralium, ſub ſenſus cadentes, atque ligni prima rudimenta conſtituentes, qui omnino non dividuntur. Venas autem habet vaſa peculiaria ſ. interſtitia textus celluloſi, quae humores peculiares vehunt.

Corticem plantarum, imprimis arborum, dividi in duas partes, epidermidem (ἐπιπολῆς) et corticem proprium (φλοιὸς κύριος.). Hunc maxime neceſſarium eſſe vitae, ut detracto eo pleraeque arbores intereant (*hiſt.* 4, 18. *cauſſ.* 5, 24.). Corticem facile ſecedere a ſubiacente ligno, quum humores adſcendant (*hiſt.* 1, 4. 5, 1.).

Ligni duritiem variam eſſe pro ſoli differentia. Quae enim in montium cacuminibus creverint, multo meliorem habere materiem, quam quae in paludoſis locis et udis (*hiſt.* 1, 11.). Unde et

materiem Macedonicam praeftare Euboica (*hift.* 5, 3.). Duriffimum lignum buxi credit et celtis (*hift.* 5, 4.). Duriorem etiam habet ligni partem eam, quae proxime medullam ambeat, μήτρα aut ἐγκάρδιον dictam (*hift.* 5, 5. 6.).

In medullae ufu fibi conftare nofter haud videtur. Modo enim in ea ἀρχήν τινα καὶ οἰκείαν ὑγρότητα quaerit, et, ut Arcades referant, medulla penitus exemta, arborem neceffario interituram effe perhibet (*cauff.* 5, 24.). Iam vero haud neceffariam effe ac effentialem partem, quum cavi trunci ferre tamen et flores poffint et fructus (*hift.* 4, 19.). Palmis nullam medullam, neque concentrica effe ligni ftrata, bene iam animadvertit (*hift.* 1, 9.).

Foliorum virorem exponere quidem nequivit; memoratu tamen digna explicatio, quam de fempervirentibus foliis exhibet: effe ea plerumque minoris molis et anguftiora et pinguia et fuaveolentia (*hift.* 1, 13.). In Aegypto et Delta praeprimis tantum non omnes femper arbores virefcere. Nullam effe rationem inter frondefcentiae tempus et defoliationis: plura fero germinare aut frondefcere, quae praecocius tamen folia perdant. Ante florum et fructuum proventum varias arbores deiicere folia (*hift.* 1, 15.).

Nutriri plantas per folia egregie iam obfervavit. Nonnullos arbitrari, quod fupinae foliorum faciei advehatur nutrimentum per partem

pronam, hanc enim ἔνικμον ἀεὶ esse καὶ χνοώδην. Quod non recte fieri existimat, nullos enim esse meatus, quae folium penetrent, sed utramque paginam absorbere nutrimenta aërea (*hist.* 1, 16.).

Folia seminalia s. cotyledones probe iam differre animadvertit a reliquis, formam enim esse rotundiorem simplicioremque, quae praecedere debeat angulosam et compositam (*causs.* 2, 22.). In eo *Göthium* τὸν πάνυ habet adseclam (*von der Metamorphose der Pflanzen, p.* 11.).

De crescendi modo plura eximie observavit. Radicem ubique primo propelli: eam hyeme et autumno, τὸν βλαστὸν vero vere et aestate augeri (*causs.* 1, 13.). Alternam esse actionem crescendi et fructificandi. Quae enim in ampliorem succrescant magnitudinem, raro fructus perficere, et dum hoc fiat, augmentum plantarum suspendi (*causs.* 2, 14.). Bulbos ceparum et alliorum recta deorsum radices pellere, nec, ut tubera versus latera (*hist.* 1, 10.).

De duplici sexu plantarum multa occurrunt, quae tamen cum nostris ratiociniis haud facile congruunt. Vidit quidem flores masculos melonum terminales, sed simplices eos dicit, et tolli debere, quod βλάστησιν impediant. Ibidem distinguit palmarum feminas a maribus (*hist.* 1, 22.). Sic et *Leontinus in Geopon.* 10, 4. Ὁ δὲ φοῖνιξ ἐρᾷ καὶ δριμέως ἑτέρου φοίνικος. *Plin.* 13, 4. *Ammian.*

Marcell. 24, 3. *Achill. Tat.* 1, *p.* 57. Nihilominus perverſam habuiſſe de eo ſexu ſententiam, vel inde patet, quod ubique fere arbores et ſylveſtres et urbanas distinguat in feminas et mares. Has eſſe nodoſiores illis, ut pateat ex κρανείας cum θηλυκρανείᾳ comparatione (*hiſt.* 1, 13.). Hinc etiam non mirum eſt, ſi mares fructibus onuſtos ipſe memorat (*hiſt.* 3, 6.).

In caprificatione multus eſt. Antiquum illum Graeciae morem, inſecta, quae ψῆνες dicuntur, ficubus apponere, ut inde ſemina gignantur matura, ſtrenue defendit, quod e putredine ζωοποιὸς ἡ φύσις poſſit ſemina perficere. In ſolo macro autem et aquilonio haud deſiderari caprificationem, quia propter alimenti penuriam ſponte fructus ſiccentur. Hinc etiam pulveris inſperſionem iuvare (*cauſſ.* 2, 12. 13. 5, 1.). Nec in Italia tamen nec in Laconia neceſſariam eſſe hanc methodum (*hiſt.* 2, 9.). Cf. *Pontederae anthol.* 2, 33—35. *Olivier voy. dans l'empire Othom.* 2, *p.* 171.

Quam parum lucida fuerit Theophraſti ſententia de ſexu plantarum, vel inde effici poteſt, quod amenta maſcula avellanae (ἴουλος) cum gallis Quercus cocciferae comparat nec eſſentiales habet partes aut flores (*hiſt.* 3, 7. 8.).

De vitalitate ſeminum obſervationes haud paucas inſtituit. Generatim quidem ultra quadriennium haud durare perhibet (*hiſt.* 7, 6.), multo

8 *

diutius tamen leguminosa. Et esse in Cappadocia et Media locos, ubi per quadraginta et quod excurrit annos semina possint durare.

His accedunt *observationes singulares physicae*, quarum insignis copia apud Theophrastum invenitur.

Crescere plantas plurimas *ἀπὸ δακρύων*, e gemmis aut bulbillis, qui in malo arbore miram faciem bestiarum praebeant, mediam enim esse turgidiorem, fructiferam, laterales vero graciles folii- et frondiferas (*hist.* 1, 13.). A semine solo crescere coniferas: et quae e seminibus solummodo crescant et propagentur, necessario deteriores fieri, haudquaquam easdem saltem qualitates servare, quam quae *ἀπὸ παρασπάδος, παραφυάδος* aut *ῥάβδων*. Phoenicem, quae nusquam nisi seminibus propagetur, propagari tamen capite secto in Babylonia (Cf. *Houttuyn's Pflanzensyst.* 1, 130.). Cupressum et laricem rarissime e caudice aut radicibus progerminare, fieri autem id in Creta et Tarrha (*hist.* 2, 3. 8.).

Generationem plantarum in locis, ubi ante non fuerunt, tum ex avium auxilio, quae seminibus vescantur (*causs.* 2, 24.) tum e fluviorum ripas inundantium graviditate declarat (*hist.* 3, 2.).

Soli et terrae efficaciam in plantarum indole mutanda magna fecit. In agro Elephantino nec vitim nec ficum folia perdere (*hist.* 1, 6.): apud

Gortynam Cretae esse platanum sempervirentem (*hist.* 1, 15.): punicam in Aegypto mutari in dulcem, circa Solos Ciliciae omnes fructus esse ἀπυρήνους (*hist.* 2, 3.). In Melo insula, quae sata sint, frumenta intra triginta aut quadraginta dies meti incipere. Quamobrem dicere incolas consuevisse: μέχρι τούτου δεῖ σπείρειν, ἕως ἂν εἴδῃ τις δράγμα. In Chalcia Rhodiorum insula hordeum, quod cum reliquis frugibus satum sit, meti iterumque seri ac tandem cum iisdem frugibus meti solere. Segetes Salaminis longe prius perfici quam in ceteris Atticae tractibus (*hist.* 8, 3.). E Sicilia in Achaiam advectam fuisse tritici speciem bimestrem, quae vero ὀλιγόχοος sit et ὀλιγόγονος. Ponderosissimum triticum ferre et Siciliam et Boeotiam (*hist.* 8, 4.).

Terram generatim eo fertiliorem esse, quo arctius partes mistae sint. Namque πλυντρίδα, qua fullones utantur, sterilem fere esse, fertiliorem sabulosam, λευκόγειαν (*causs.* 2, 5.). Sales plantis in totum nocere: consuescere tamen Indos palmarum proventum salis irrigatione promovere (*causs.* 2, 7. 3, 22.). Cf. *le Goux de Flaix in Bibl. oecon. phys. ann.* 3. *p.* 236. f.

Aëris et anni temporum efficaciam in producendis plantarum vicissitudinibus egregie observavit. *Vernum* tempus incipit ab ortu Arcturi acronyctico (πρὸ Ἀρκτούρου) Martio et terminatur ortu heliaco Pleiadum (ἐπὶ Πλειάδι) Maio. Inde

aestas, in duas divisa partes, quarum altera ad Sirii heliacum ortum (ἐπὶ κυνὶ) Iulio, altera ad ortum usque Arcturi heliacum (ἐπὶ Ἀρκτούρῳ) Septembri progreditur. Unde coepit *autumnus*, occasu pleiadum heliaco (μετὰ δύσιος Πλειάδων) Nov. terminatus. Neque tamen desunt menses in Theophrasto; γαμηλιῶν (Ian.), μουνιχιῶν (Mart.), θαργηλιῶν (Apr.), σκιροφοριῶν (Mai.), ἑκατομβαιῶν (Iun.), μεταγειτνιῶν (Iul.), βοηδρομιῶν (Aug.), πυανεψιῶν (Oct.).

De *morbis plantarum* exponendis optime meritus est. Praecipue vero frigoris effectus summo studio persequitur (*causs.* 5, 18.) licet tempestivas hyemes prodesse arboribus autumet: μὴ χειμασθέντα γὰρ κακοβλαστότερα γίνεσθαι (*hist.* 4. 16.). Omnibus arboribus, praesertim fico et viti, communem esse σκωληκισμόν. Oleam autem pati praeterea ἧλον, quem et μύκητα aut λοπάδα appellitent, quod a solis ardore oriatur. Ficum σφακελισμῷ radicum affici, quem, dum ramos corripiat, κράδον appellari. Scabiem arbores maxime infestare, quum ἐπὶ Πλειάδι (Maio) pluviae parum ceciderit. Vitem obnoxiam esse ῥοάδι καὶ ἀστροβολισμῷ, oleam ἀραχνίῳ et καυθμῷ (*hist.* 4, 17.).

Seminum vitium commune habet ἐρυσίβην rubiginem, proprium esse ciceri σφακελισμόν; triticum infestari κανθάριδι et cuminum ἅλμαις. Ru-

biginem frequentiorem esse in convallibus, quae vento nequaquam perflentur (*causs.* 5, 11.).

Ad horti et agri culturam pleraque pertinent, quae in libris de caussis plantarum tractat. Maxime artificia quaedam exponere studet, ut rutam seri cum ficulnei ligni fragmentis (*causs.* 5, 7.): olera terra obruta teneriora reddi et sapidiora (*causs.* 5, 5.): ex amygdala amara dulcem gigni, dum circumcidatur (*causs.* 1, 21.). Explicat etiam varia miraculosa: quod statuae ex oleae ligno fabrefactae sudare videantur (*causs.* 5, 4.): quod oleaster Megarensis continuerit κνημῖδας (*hist.* 5, 3.) etc.

CAP. II.

SCHOLA ALEXANDRINA.

Ptolemaeorum liberalitate et incredibili fere eruditionis omnigenae studio factum est, ut Alexandriam, aëre saluberrimo gaudentem et commercio per omnem terrarum orbem extenso florentem, confluerent et viri docti et qui doctrinam adfectarent. Etenim regiis sumtibus in Museo, regiarum aedium parte, nutriti, peregrini fere fuerunt, qui, munificentia regis adlecti, otio literario ibi indulserunt (*Strabo* 14, 991. 17, 1143.). Gloriosa Attalorum et Ptolemaeorum aemulatione tam immensa librorum cuiusvis generis copia Alexandriae

coacervata fuit, ut bonarum artium magiſtri et ſtudioſa iuventus ſolum id fere officium duxerint atque in eo vitam fere conſumſerint, quanam ratione libri veterum ſint exponendi ac commentariis illuſtrandi (*Galen. comm.* 2. *in libr. de nat. hum. p.* 16. 17. *Ammian. Marcell.* 22, 16.).

Praeter uſum ingentis bibliothecae non defuiſſe Alexandriae rerum naturalium muſea videntur. Namque ab ipſo inde Philadelpho φιλιστοροῦντι et ob corporis infirmitatem novis ſemper ſtudiis incumbente (*Strabo* 17, 1138.), omnes fere Ptolemaei commercium et navigationem inſigniter promoverunt. Non κιννα μωμοφόραν ſolummodo regionem, ſed ipſam etiam Taprobanen (*Ceylonam Dionyſ. Perieg. peripl. v.* 593.) et Erythiam (*Maderam ib.* 558.) et Heſperios Aethiopes (*Senegambiam*) frequentarunt navigia, resque naturales non paucas inde Alexandriam advexerunt (*Athen.* 14, 654. *Dio Chryſoſtom. orat. ad Alex. p.* 372 ſ.). Ipſorum regum exemplo, hisque egregiis ſubſidiis hiſtoriae naturalis ſtudium acerrimum eſſe Alexandriae debuiſſet, quum ipſe Ptolemaeus Evergetes commentarios de rebus naturalibus ſcripſerit, unde de phaſianis e Media Alexandriam adlatis locum excerpſit *Athenaeus* (*l. c.*).

Aliter tamen accidit: nec res herbaria nec animalium hiſtoria, profſperrime ab *Ariſtotele* agitata, ſperatos progreſſus Alexandriae fecerunt. Quod

praeprimis ſtudiorum rationi tribuendum eſt. Namque, qui libris legendis, transſcribendis et exponendis omnem fere vitam impendebant, neglexerunt naturam ipſam adeo, ut σχολαστικοῖς ſolis inhaererent (*Galen. comm.* 2. *in libr. de nat. hum. p.* 29.). Quum ipſi reges ludos Muſarum et Apollinis inſtituiſſent, quibus, qui vicerit, Olympicorum victorum more, coronaretur (*Vitruv.* 7, *praef.*) disputationes etiam ſophiſticas, grammaticas argutias, criticos commentarios omnibus aliis ſtudiis antepoſuerunt. Quae *Clearchus* apud *Athenaeum* (10, 457.) de griphis ac aliis ingenii luſibus fere puerilibus narrat, Alexandrinum ſcientiarum ſtudium egregie nobis pingunt. Hinc hiſtoriae naturalis dignitas mox adeo labefactata fuit, ut nil niſi mirabilia quaererent, veterumque ſcripta, φιλοκερδούντων hominum malitia et incuria ſatis corrupta aut interpolata exponere et grammatice illuſtrare ſtuderent.

Ipſius Theophraſti libri tantum abeſt, ut integri ab Alexandrinis lecti fuerint, ut potius et Nelei incuria et mala Apellicontis fide corrupti exſtiterint. Hinc neceſſarii erant commentarii, quibus *Andrantus* quidam inclaruit, difficilia exponere in Theophraſto ſibi ſumens (*Athen.* 15, 4.).

Otio etiam et opulentiae magiſtrorum tribuendum eſt, quod herbarum et radicum inveſtigationem contemtam tradiderint vel indoctis hominibus,

φαρμακοπώλαις aut ῥιζοτόμοις, qui, diducta, ut *Celſus* refert, medicina in tres partes, a medicis et bonarum artium magiſtris ſeparabantur. Empirica autem ſchola ſibi ſola eum vindicat honorem, ῥιζοτομίαν iterum ab indigno liberaſſe contemtu, ac de re herbaria doctrinam alacri ſtudio agitaſſe.

Quamlibet omnium propemodum ſectarum ſcholae Alexandriae floruerint, eodem regum patrocinio fruentes, peripatetica tamen alias fere omnes antecelluit, ut et celeberrimi Lycei adſeclae eo confluxerint.

PHANIAS Ereſius, Theophraſto fere tempore aequalis, quum ipſum Ariſtotelem audiiſſet (*Athen.* 2, 12.) libros reliquit περὶ φυτῶν (*id.* 2, 14.), e quibus locum ſumme memorabilem *Athenaeus* ſervavit (2, 20.). Dari enim Phanias docuit, plantas, ut filices, fungos et tubera, quae τῇ σπερματικῇ κορυνήσει καὶ σπερματώσει careant. Doctiſſimo *Lefeburio* (*Le banquet d'Athénée p.* 234.), qui antheras κορυνήσει et pollen σπερματώσει intelligi arbitratur, adſentiri nequeo. Germen enim, quod in Citris cum ἠλακάτῃ Theophraſtus comparat, cum κορύνῃ illa componitur et σπερμάτωσις facultatem ſignificat ſemina producendi. Alium locum Phaniae *Athenaeus* (3., 8.) male intellexiſſe videtur: loquitur enim de κέδρῳ ſpinis armata, unde ad Citrum id transferri debere grammaticus exiſtimat, quum κέδρος ipſa (*Iuniperus Oxycedrus*)

omnino folia acuta ſpinoſa habeat. Idem Phanias primus videtur, qui *σταφυλίνου* nomen pro Dauco Carota uſurpaverit *(Athen.* 9, 2.*)*; licet, qui eum exceperunt, Paſtinacam etiam ita nominaverint.

Diocles Caryſtius, ſecundus aetate famaque ab Hippocrate *(Plin.* 26, 2. *Galen. diſſect. matr.* 213.*)* *ῥιζοτομικὸν* conſcripſit *(Schol. Nicandr. ther. v.* 647. *Athen.* 2, 13.*)*. Experientiae ſoli in determinandis herbarum facultatibus confiſus *(Galen. fac. alim.* 1, 303.*)* phaſeolos *δολιχῶν* nomine bene cognovit *(ib.* 317.*)* Hippomarathrum foliis longiſſimis, ſeminibus Coriandri diſtinxit *(Plin.* 20, 23.*)*, quod *Cachrys Moriſoni* eſſe videtur.

Diphilus Siphnius, qui ſub Lyſimacho Alexandri ſucceſſore vixerit *(Athen.* 2, 11.*)* temporis ordine ſequitur. De alimentorum facultatibus ſcripſit, medicus *Athenaeo* dictus (2, 12.*)* Poëma fecit, e quo plura grammaticus Naucratites loca adducit (2, 14. 27.*)*. Maxime memorabilis eſt differentia, quam inter fungos edules et noxios ſtabilivit: illos eſſe teneros, graciles et maxime friabiles, hos autem lividos et duros, elixosque aquam piceo colore tingere *(Athen.* 2, 19.*)*. Primus Diphilus aſparagos edules memoravit, quos *ὄρμενον* vocavit, poſtea *ἀσφάραγον κράμβης* dictum (2, 22.*)*. Primus perſica mala, *τὰ περσικὰ*

κοκκύμηλα memoravit (3, 7.). Caſtaneas appellavit *σαρδιανοὺς βαλάνους* (2, 13.). Ceraſorum etiam meminit, quae Theophraſto iam innotuerant (2, 11.). Staphylinum idem deſcripſit (9, 2.).

Clearchus Peripateticus, in commentariis de re herbaria, fructus *Pruni inſiticiae* deſcripſit *βραβύλων* et *κοκκυμήλων* nomine (*Athen.* 2, 10.).

Asclepiades Myrleanus, Alexandriae florens, *Prunum Chamaeceraſum*, quae in Bithynia provenit, memoravit (*Athen.* 2, 11.).

Euthydemus Athenienſis in libro de oleribus melonem vocavit *σικύαν ἰνδικὴν*, quod tum iam ſemina ex India adferrentur (*Athen.* 2, 18.).

Solon Smyrnaeus, de re herbaria et de victus ratione ſcripſit (*Plin.* 20, 20. 21. *Galen. compoſ. med. ſec. loca*, 3, 202.).

Apollonius Memphites, Stratonis Berytii discipulus (*Galen. diff. pulſ.* 4, *p.* 51.) *περὶ βοτάνων* ſcripſit (*Schol. Nicandr. ther. v.* 559.).

Epicurum de herbis ſcripſiſſe *Diogenes* Laërtius teſtatur (10, 27.).

Singulare dein ſtudium reges, Pergamenus ultimus, *Attalus* Philometor et *Mithridates* Eupator in herbarum cultura et experimentis circa earum facultates collocarunt. Ille in horto coluit venenatas plantas, Hyoscyamum, Aconitum, Co-

nium, Helleborum, quarum virtutes et noxas ſtudioſe inveſtigavit, antidotis ſimul exhibitis (*Plutarch. Demetr.* 897. *Galen. antid.* 1, 425.). Iisdem experimentis inclaruit Mithridates, cui uni excogitatum dicitur, quotidie venenum bibere, praeſumtis remediis, ut conſuetudine ipſa innoxium fieret (*Plin.* 25, 2. *Appian. bell. Mithridat.* 248 f.). Commentarios, quos doctiſſimus ſua aetate et maximus regum reliquerat, in victoris Pompeii manus venerunt (*Plutarch. Pomp.* 639.). Eius auctoritatem regiam habet planta Eupatoria *Plinio* (25, 6.), nobis Agrimonia dicta. Iidem inſcripſit *Cratevas* rhizotomus aliam plantam *Mithridatiam*, cui folia duo a radice acantho ſimilia, caulis vero inter utraque ſuſtinens roſeum florem (*Plin. ib.*). Quam *Anguillara* (*ſemplici*, *p.* 174.) in agro Foroiulienſi viderat, *Caeſalpinus* (*de plant.* 10, 18.) Erythronium Dentem Canis eſſe docuit. Primum id certe exemplum praemii, quod Linnaeus tanti aeſtimavit, ut unicum id et immortale praedicaret. Noſtris etiam temporibus cum Commerſonio Schreberus regis illius nomen plantae ſatis ſingulari, ad Dorſteniam accedenti, quam Tambouriſſam Sonneratus appellaverat, dederunt.

Et horum regum exemplo et empiricae ſcholae dominio ῥιζοτομίας et rei herbariae ſtudium magis incenſum fuit.

Cratevas, Rhizotomus fere celeberrimus, huius aevi omnino eſt. Inter praeclaros rei herbariae auctores ab *Epiphanio* (*haereſ.* 1, *p.* 3.) relatus, a *Dioſcoride* (*praef.*) laudatus, quod ἀκριβεστέρως plantas deſcripſerit, taxatur tamen a *Plinio*, quod pinxerit effigies plantarum, quae vero fallaces fuerint, et coloribus tam numeroſis, praeſertim in aemulatione naturae, degeneraſſe transſcribentium variam ſortem (25, 2.). Ipſe etiam *Dioſcorides* (3, 140.), Cratevam, quae ab aliis audierit, de plantis referre, perhibet.

Eius operis, quod ῥιζοτομουμένων nomine a variis ſcriptoribus citatur (*Schol. Nicandr. ther. v.* 529. *Epiphan. haer.* 1. *p.* 3.) codex exſtat etiamnum in bibliotheca Veneta, ubi Aloyſius *Anguillara* eo uſus fuit (*Ei. libr. de' ſemplici. Vineg.* 1561. 8.). Doctiſſimus Carolus *Weigelius* transſcripſit, dum Venetiis degeret, eum codicem, mecumque fragmenta nonnulla communicavit, e quibus liquet, recte *Dioſcoridem* de eo iudicare, quod ἀπαρασημειώτους plurimas liquerit herbas. Praeter nomen enim et uſum nil deſcriptionis adeſt.

In nominibus ipſis ſatis facilis fuiſſe videtur: Φλόμου enim nomine, quo antiqui Verbaſcum appellaverant, inſignivit umbellatarum genus, forte Athamantam, iique duas adſignavit ſpecies, alteram foeniculi, coriandri folio alteram (*Schol. Nicandr. ther. v.* 856.). Bryoniam a quibusdam

σταφύλιον, ab aliis ἄμπελον ἀγρίαν, ab aliis autem χειρώνειον appellari (*ib. v.* 858.). Περιστερεῶνα s. περιστεροέντα herbam, quae nostra est Verbena officinalis, primus fere dixit (*ib. v.* 860.) Dorycnium dixit Halicacabum (*Convolvulus Dorycnium*) (*Diosc.* 4, 75.), quam egregie delineavit *Alpin. exot.* 73. Helenium aegyptium descripsit, quod *Teucrium* videtur *creticum* (*Diosc.* 1, 28.). *Sium angustifolium* primus fere nominavit (*Diosc.* 2, 154.). *Lunariam annuam* nomine θλάσπεως ἑτέρου, ὃ καὶ σίνηπι περσικὸν, descripsit (*Diosc.* 2, 186.). Sideritidem Heracleam dixit, quae nostrum forte est Phellandrium Mutellina (*Diosc.* 4, 35.). Baccharim Dioscoridis (*Gnaphalium sanguineum*) sub nomine ἀσάρου (*Anguillara p.* 27.); Αἰγίπυρον (*Theocrit. id.* 4, 25.) nominat, quam *Anguillara* doctissimus (*p.* 145.) credit esse Ononidem antiquorum.

Θερηπίδιον descripsit ἐπὶ λίθων καὶ ὀστρακων παρὰ θάλασσαν φυόμενον θριδακώδη ἰσχνὸν καυλὸν ἔχον, quod *Anguillara p.* 171. ubique per Sclavoniam reperisse testatur. Fueritne id *Fucus Palmetta* Gmelin. vel *alatus?*

Ἱππομανὲς, de quo iam *Theocrit.* (*id.* 2, 48.) dicit, φυτὸν εἶναι παρ' Ἀρκάσι, *Cratevas* ita exposuit, ut ad *Daturam Metel* consilium transferre possis (*Anguillara p.* 233. 234.).

Cum eodem iungendus Nicander Colopho-

nius, Damnaei filius, Apollinis Didymaei facerdos, qui Georgica fua Attalo tertio Philometori dicavit (*Suid. v.* Νίκανδρος. *Cic. de orat.* 1, 16.). In eo poëmate Buniada primus dixit, quae alias γόγγυλις (*Braffica Napobraffica*) appellata fuerat (*Athen.* 2, 19.) primus φιστάκια (*piftacias*) συριακὰ introduxit (*Athen.* 14, 17.) de ftaphylino (*paftinaca*) egit (*Athen.* 9, 2.) et de fungis letiferis (*ib.* 2, 11.). Aliud poëma, ὑακίνθου nomine, etiam periit (*Schol. Nicandr. ther. v.* 585.).

Quae fuperfunt, θηριακῶν et ἀλεξιφαρμάκων nomine ad nos venerunt. Venena et antidota, tum animalia tum vegetabilia in iis tractantur, hexametris difficilibus et non fatis concinnis, dictione afpera et dorica praefertim dialecto, qua imitatus effe Antimachum quemdam dicitur (*Schol. Nicandr. ther. v.* 3.).

Editio ἀλεξιφαρμάκων optima eft, quam *Schneiderus* Halae 1792. curavit, fcholiis et commentario doctiffimo ditatam. Theriaca et Alexipharmaca fimul prodierunt, *Soteris* cura Coloniae 1530. 4. cum fcholiis, absque iis, ftudio *Bandini* Florent. 1564. 5.

Scholia continent infignem notitiarum literariarum copiam, ipfae vero plantae male plerumque illuftrantur. Sic (*alex. v.* 405.) Smyrnium cum Ferula communi comparant: alio loco (*ther. v.* 511.) Ericae folia tribuuntur hederacea.

Plantae, quae occurrunt, tum antiquae ſunt, quas repetere ſuperfluum eſſet, tum primum a noſtro nominatae, in quibus parum ſubſiſtere licet.

Valerianam celticam ſ. *tuberoſam* primus nomine Νάρδου θυλακίτιδος (*alexiph.* 403.) proferre videtur. Epitheton enim, quo ab indica discriminatur, id docet.

Anchuſa italica (ἄγχουσα θριδακινίς, *ther.* v. 838.).

Onoſma orientalis (λύκαψος ὀρμηνόεις, *ib.* 840.).

Verbaſcum forte *Lychnitis* (θρυαλλὶς ἐρευθήεις, *ib.* 896.).

?*Convolvulus Dorycnium* (δορύκνιον, *alex.* 376.). Sed de lacteo ſucco nil nobis innoteſcit. Cf. *Schulze toxicol. vet.* p. 20. Invenit in Apulia *Anguillara* p. 270.

Coriandrum teſticulatum (κόριον δυςαλθὲς, *ib.* 157.). Cf. *Schulze* p. 31.

Echium rubrum (ἐχίειον, *ther.* 65. 637.).

? *Chironia Centaurium* (χείρωνος ῥίζα, *ther.* 500.).

Campanula Rapunculus (ἔρινος, *ib.* 647.). Cf. *Column. phytob.* p. 83. *t.* 23.

Tordylium officinale (σέσελιον, *ib.* 841.).

Caucalis orientalis (καύκαλις, *ib.* 843.).

Daphne oleaefolia (χαμαιλέα ἀειθαλὴς, *alex.* 48.).

Colchicum autumnale (ἐφήμερον, *ib.* 849.).

Polygonum divaricatum (πουλύγονον, *ib.* 264.).
Ruta graveolens (ῥυτὴ, *ib.* 306.).
? Oxalis Acetoſella (ὀξαλὶς, *ther.* 840.).
Cotyledon Umbilicus (κοτυληδὼν, *ib.* 680.).
Euphorbia ? Paralias (μήκων θυλακὶς, *ib.* 850.).
Aconitum Napellus. De eo narrat (*alex.* 36.), quod mures ſoleant radicem circumlambere, quod confirmatur a *Pallaſio* (*nov. ſpicil. glir. p.* 219.).
Aiuga Chamaepitys (χαμαιπίτυς, *alex.* 65.).
Origanum Onites (ὀνίτις ὀρείη, *ib.* 56.).
Meliſſa Nepeta (πολύκνημον, *ib.* 57.).
Meliſſa cretica (ὑδρήλη καλάμινθος, *ther.* 60.).
Meliſſa officinalis (μελισσοβότος, *ib.* 677.).
Thymus Tragoriganum (τραγορίγανος, *alex.* 310.).
? Thymus Zygis ſ. *Satureia graeca* (κονίλη, *ther.* 626.), ἀγρωρίγανον idem vult *Dioſc.* (3, 34.).
Ononis antiquorum (ὄνωνις πολύγωνος, *ther.* 872.).
Trifolium creticum (μελίλωτος, *ther.* 896.).
Doronicum ſcorpioides (σκορπιόεις, *alex.* 145.).
Piſtacia vera (πιστάκια, *theriac.* 891.) primo fere noſtro dicta inter Graecos, quae repetuntur ab *Athenaeo* (14, 649.) mutante in Φιστάκια: a *Damogeronte* vero (*Geopon.* 10, 12.) in ψιττάκια. Hic etiam primus in Terebinthum inſeri docet. Cf. omnino *Niclas ad Geopon. l. c.*

Heraclides Tarentinus, celeberrimus auctor, inter primarios rei herbariae ſcriptores laudatus *Dioſcoridi* et *Epiphanio* et *Galeno*, Mantiae discipulus, Empiricus, huius temporis eſt. Primus nomine *ὕλης ἰατρικῆς* uberrimum opus de re medicamentaria conſcripſit, aliud *συμποσίου* nomine (*Athen.* 3, 33.), ſed deſcriptionem plantarum omnino omiſiſſe *Dioſcoridi* dicitur.

Petronius *ἐν ὑλικοῖς* laudatur ab *Erotiano* (*expoſ.* 260.) et ab *Epiphanio* (*haereſ.* 1. *p.* 3.).

Andreas medicus dictus cum *Crateva* curatius botanicam partem materiae medicae expoſuiſſe fertur (*Dioſc. praef.*). *Νάρθηκα* nominat opus *Schol. Nicandr. ther.* 684. Alienus videtur ab Andrea Chryſari filio, qui nomina babylonica, arabica et chaldaica introduxit ac ſuperſtitiones pueriles (*Galen. fac. ſimpl.* 6, 68. *expoſ.* 484.). Orchidem Morionem dixit Serapiada, ob multiplicem bulbi uſum (*Dioſc.* 3, 142.). Carduum parviflorum *κίρσιον* dixit, ob auxilium adverſus varices (*Dioſc.* 4, 119.).

Iolaus Bithynius, iidem Epiphanio dictus et ſcholiaſti *Nicandri* (*ther.* 683.) deſcriptionem tamen plantarum mancam dedit (*Dioſc. praef.*).

Antonius *ῥιζότομος* (*Galen. compoſ. med. ſec. loc.* 3, 184.). Fuitne idem Antonius Cous cuius *ἄλυσσον* (Marrubium Alyſſon) *Galenus* (*antid.* 2, 11.) citat? Cf. *Dodon. p.* 88.

Asclepiodorus Alexandrinus, magna induſtria et vulgares et rariſſimas conquiſivit plantas (*Suid. voc.* Ἀσκληπιόδωρος).

Dalion, herbarius (*Plin.* 20, 17.).

Dionysius Uticenſis, ῥιζοτομικὰ ſcripſit (*Schol. Nicandr. ther.* 520.). Pinxit etiam herbas, Cratevae more (*Plin.* 25, 2.). Transtulit *Magonis* Carthaginenſis libros de re ruſtica in graecam linguam, Sextilio Praetori dicatos (*Varro de re ruſt.* 1, 1.). Ii libri γεωργικῶν nomine citantur ab *Athenaeo* (14, *p.* 648.).

Pamphilus, grammaticus potius fuiſſe videtur: commentatus eſt in *Nicandri* ophiaca (*Suid. v.* Παμφ.) *Athenaeo* ſaepius dictus (2, 12. 3, 7.). Inter ſcriptores tamen rei herbariae citatur ab *Epiphanio*, icones herbarum dediſſe *Suidas* teſtatur. Superſtitioſus idem forte μιγματοπώλης, qui nec ſomno quidem viderit plantas, quas deſcripſerit (*Galen. fac. ſimpl.* 6, 68. *comp. med. ſec. loc.* 7, 266.), e quo Geoponica multa habent excerpta, de δαμασκηνοῖς prunis (10, 39.) deque modo, quo ſemina, in disſitas regiones amandanda, terrae immittuntur, ut prius germinent (10, 86.).

Tryphonis hiſtoria plantarum ab *Athenaeo* (3, 5.) citatur.

Mnesitheus Cyzicenus (*Oribaſ. coll.* 4, 4.), περὶ ἐδεστῶν ſcripſit (*Athen.* 2, 16.). Confudit

tamen τίφην et ὀλύραν (*Secale et Speltam*) (*Galen. fac. alim.* 1, 312.).

Amerias Macedo in ῥιζοτομικῷ laudatus ab *Athenaeo* (15, 8.).

Iulius Bassus Tylius, *Epiphanio* dictus.

Glaucias Empiricus, de herbis edulibus fcripfiffe videtur (*Athen.* 2, 28.). *Plinio* dicitur (20, 23.) circa carduos diligentiffimus.

Icesius, fcholae Erafiftrateorum reftitutae antiftes (*Strabo* 12, 869.) non parvae auctoritatis medicus (*Plin.* 27, 4.) περὶ ὕλης ἰατρικῆς fcripfit (*Athen.* 15, 8.).

Menodorus, ipfius amicus (*Athen.* 2, 18.). Idem forte cum *Metrodoro*, qui ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων edidit (*Plin.* 20, 20.) pictis fimul effigiebus plantarum (*id.* 25, 2.).

Sextius Niger. Epiphanio laudatus, περὶ ὕλης fcripfit (*Erotian.* 244.), e quo quidem libro multa transfcripfit Diofcorides Phacas (*Galen. expof.* 402.). Vitio ipfi vertit Diofcorides, quod vulgares licet plantas non male delineaverit, confuderit tamen rariores, atque alias pro aliis venditaverit.

In eumdem errorem lapfi funt alii Alexandrini, qui cum naturam ignorarent, folisque grammaticis argutiis infudarent, peffima inde orta fuit confufio. Niceratum quemdam et Diodotum nominant *Diofcorides*, *Plinius* et *Epiphanius*, qui

eodem modo erraverint. Petronius Diodotus μυθολογούμενα scripsisse dicitur *(Plin. 20, 8.)*.

Id vel maxime elucet ex *Athenaei* Naucratitis lectione, qui nec ipsas patriae plantas vulgares unquam vidit, omnia e libris sumsit, quos nonnunquam male intellexit. Namque Theophrasti locum de Φύκους genere ita pervertit ut fungum putet (2, 19.). Confundit Corylum Avellanam cum Διὸς βαλάνῳ (2, 13.). Sub nomine Connari describit Zizyphum Iuiubam (14, 17.). Primam tamen mentionem facit Philadelphi coronarii ex *Apollodoro* (15, 8.). Cosmosandalum putaverim Cypripedium Calceolum (15, 10.), quod iam intellexit *Conr. Gesnerus (epist. 3. f. 96 b.)*... Echinopoda (3, 8.) habeo Genistam lusitanicam vel Spartium horridum *(Alpin. exot. p. 14.)*. Eius meminit etiam *Plutarchus (sympos. 1. 4. p. 621.)*.

CAP. III.

RES HERBARIA SUB ROMANORUM IMPERIO.

Quum Roma Graeciae potita esset, accepit a Graecis victis literarum disciplinas, maxime vero eloquentiae et historiae patriae studium agitari coepit, quippe quod ipsis reipublicae negotiis foveretur. Alias autem disciplinas nec eo ardore nec

nova plane ac ſua ratione coluerunt: in iis fere ſubſtiterunt, quae a Graecis acceperant: neque aliquid, ut cum *Strabone* (3, 257.) loquar, addiderunt. Ubi itaque Graeci lacunas reliquerunt, a Romanis reſarcinatio earum haud exſpectanda: omnes denique voces artium Graecam originem agnoſcunt.

Hiſtoriae naturali hactenus duntaxat operam dederunt, quatenus ad vitae victusque commoda pertinet. Varii ſcriptores collegerunt aut interpretati ſunt, quae Graeci reliquerant, ſed de ſuis pauca aut nulla addiderunt. Quod *Dionyſius* Halicarnaſſenſis (2, 91.) de mythologia refert, multo maiore fuiſſe ſuperſtitione repletam apud Romanos, quam apud Graecos, id valet etiam de hiſtoria naturali.

Optimus ille Marcus *Cato*, cuius auctoritati, ut cum *Plinio* loquar, cenſura ac triumphus minime conferunt, tanto plus in ipſo erat (29, 1.); exemplo Curii, herois frugaliſſimi incitatus, luxu ſemet abdicavit, praedium ipſe coluit et filiis inſtituendis et vitibus arboribusque plantandis vitam fere conſumſit (*Plutarch. Cato*, 340 f.). De re ruſtica, quam tantopere amavit, reliquit commentarium, etiamnum ſuperſtitem, et cura *Schneideri*, eruditiſſimi et optimi viri, pereleganter editum.

Quanquam vulgo notiſſimum ſit eius odium erga Graecos philoſophos, quod tantum fuit, ut

filium a Graecis literis revocaverit, vaticinatus, quum disciplinis Graecis imbuti fuerint Romani, imperium orbis terrarum amiſſuros eſſe, ut omnem etiam philoſophiam Graecanicam ludibrio ex ambitione habuerit *(Plutarch. Cato,* 350. *Plin.* 7, 30.*)*; haud tamen plane alienus ab eruditione fuit Graecorum. Ipſe enim, quum quondam Athenis degeret, orationem Graecam ad populum habuit: ſcripta ipſius e Graecis auctoribus plura continent: ac e Thucydide Demoſtheneque hauſit decus orationis et lepores *(Plutarch. l. c.* 343.*)*.

Communi ſui aevi confeſſione optimus agricola ac ſine aemulo *(Plin.* 14, 4.*)*; fundo ſuburbano arbuſtum maxime convenire iudicavit. *Pira* primum *volema* *(Martyn. ad Virg. georg.* 2, 88.*)*, *Aniciana*, *ſementina*, *tarentina*, *muſtea* et *cucurbitina: Mala ſtruthea* et *cotonia* (Pyrus Cydonia varr.), *Quiriniana*, *Scantiana*, *conditiva* et *punica: oleas orchites* *(Martyn. ad Virg. georg.* 2, 86.*)* et *ſorba* *(Cato, c.* 7.*)*: *vites Aminaeas* *(Voſſ. ad Virg. georg.* 2, 97.*)* *Margentinas*, *Apicias*, *Lucanas*, *helvolas* et *geminas Euganeas* *(c.* 6.*)*: *ficus Mariſcas*, *Africanas*, *Herculanas*, *Saguntinas*, *hibernas* et *Telinas atras* recenſet. In horto coronamenti omne genus et bulborum, myrtos, laurum Delphicam et Cypricam, nuces calvas (Iuglandes, Praeneſtinas et avellanas) coluit *(c.* 8.*)*. Salice Graeca (quae forte babyloni-

ca) vites vincivit *(c. 41.)*. Veratrum nigrum circa vites plantavit *(c. 116.)*. Braſſicae genera tria, levem nimirum latifoliam magnoque caule; criſpam apiacon (ſelinuntiam) et lenem minutis caulibus teneram et omnium acerrimam cognovit *(157.)*. *Ocinum* pro pabulo, viciam, fabam, foenum Graecum, ervum ſeruit *(37.)*. Sed ſementes exſugere hordeum, foenum Graecum et ervum: ſtercorare autem lupinum, fabam et viciam docuit *(38.)*.

Inſitionis varios modos bene cognovit, ipſamque ablactationem, quae vitibus ſemet contingentibus fiebat (41.). In aulas etiam, aut in qualos pertuſos vel calyces *(vaſa fictilia)* plantavit ramulos, ut propagarentur arbores fructiferae (52.).

Sequitur Catonem Marcus Terent. Varro, qui ſub magno Pompeio contra Mithridatem prima meruit ſtipendia, ubi corona navali decoratus fuit *(Plin. 7, 30.)*. Dein Pompeii copiis in Hispania legatus praefuit *(Cic. ad Dolab. 9, 13, Caeſ. bell. civ. 1, 38.)*. Tandem cum Caeſare conſuetudine iunctus curam comparandorum et digerendorum librorum, quos Caeſar congeſſerat, ſuscepit *(Suet. Caeſ. 44.)*. Bene meritus miles in otio literario delituit, donec fundus eius Caſinas ab Antonio diriperetur *(Cic. philip. 2, 40.)*. Quo facto Tuſculanum migravit, ubi plus quam octoginta annos natus deceſſit.

Libros *de re ruſtica*, qui ſuperſunt, a *Schnei-*

dero τῷ πάνυ editos, anno conſcripſit octogeſimo, ut ipſe teſtatur, „ſarcinas collecturus, priusquam „proficiſceretur e vita." Tum ex omni Graecarum literarum disciplina, tum e ſua ipſius experientia regulas collegit, quas ſequi debeat, qui agro hortoque colendo, fundoque rite adminiſtrando, operam dat.

Inter pabula refert etiam ocimum, quod viride ſecandum ſit antequam generet ſiliquas (1, 31.): dein erviliam (1, 32.) cannabim, ſpartum (1, 23.). Roſeta concidit radicitus in virgulas palmares, ut viviradix fiat (1, 35.). Ablaqueationem bene ita deſcribit: Eſt altera ſpecies ex arbore in arborem inferendi nuper animadverſa in arboribus propinquis. Ex arbore, e qua quis vult habere ſurculum, in eam, quam inſerere vult, ramulum traducit et in eius ramo praeciſo ac diffiſſo implicat (1, 40.). Medicam et Cytiſum ſerit pro pabulo; illa Medicago ſativa, haec arborea (1, 42. 43.). Taxandus itaque *Sicklerus* (*Geſchichte der Obſtz.* 320.) qui Citrus Medicam ſubintelligit. Nimis ſubtilem arbitror *Anguillaram*, qui (*p.* 83.) quod ſtatura non tam alta ſit, quam faciunt Graeci, dubitat eamdem eſſe Cytiſum cum Medicagine arborea. At continuo demeſſa pabulo, haud eam ſtaturam adipiſci potuit. Ceraſum, quam Graeci iam cognoverant, primus noſter e Romanis memorat: brumalibus diebus ſeri (1, 39.). Ea arbor a Lucullo

poſt Mithridaticam victoriam triumpho Romam primum advecta fuit (*Plin.* 15, 25.).

Diophanes Bithynus, Iulio Caeſari aequalis, interpretationem graecam librorum Magonis, auctore Dionyſio Uticenſi, in ſex librorum epitomen redegit (*Colum.* 1, 1.) et Deiotaro regi miſit (*Varro* 1, 1.). Ex ea epitome multa ſervarunt Geoponici: inter ea mirabilia plura de inſitione ficuum in platanos, mororum in caſtaneas, eſculos, malos, terebinthos, pyros, ulmos et populum albam, unde mora fieri alba (*Geop.* 10, 76.).

VIRGILIUS.

Immortalis poëta, Publius Virgilius Maro, Mantuanus, inter rei herbariae ſcriptores omnino recenſendus eſt. „Tantus enim amor florum" fuit, ut innumeris fere locis, maxime Georgicorum, eas praedicet. Quum agraria largitione celebri patrimonium ſuum Andinum perdidiſſet, Neapolin tendit, ubi ruſticari in campis phlegraeis aut liborinis (*Plin.* 18, 11.) et ſumma poëmata canere perrexit. In gratiam Maecenatis receptus, ab Auguſto Imp. magni aeſtimatus, Romam tamen ſemper vitavit, donec tandem, Aeneide confecta, Graeciam tenderet, ut divinum opus per otium expoliret. Brunduſii tamen deceſſit aetatis anno 52. Iuxta viam ad Puteolos tumulus eſt, lauro et Polypodii vulgaris varietate viterbienſi obumbratus.

Martynii et *Voſſii* eruditione illuſtrata elegantiſſima poëmata inſignem continent copiam plantarum, quae tamen ulteriori etiamnum indigent examine. Experiamur, quid conferri et noſtra opera poſſit ad explicandas iuventutis noſtrae pariter ac virilis aetatis delicias.

In *Amomo* Virgilii, quod manifeſte (*georg.* 4. 25.) *aſſyrium* vocat, exponendo deſudarunt tot tantique viri, ut disſuadeatur fere quivis novus conatus. Et plurimas quidem difficultates gignit *Dioſcoridis* deſcriptio (1, 14.) qui fruticem eſſe bryoniae foliis et leucoii floribus, creſcere autem tum in Armenia tum in Media tradit. Quod *Plinius* fere (12, 13.) repetit. Poſſemus quidem cum *Salmaſio* (*exerc. Plin.* 284.) autumare, ἄμωμον eſſe ſaepius aroma quodvis ſincerum et incorruptum. Hoc vero caſu certa quaedam ac determinata planta intelligi videtur. Longiſſima certe abfuit a veritate Euric. *Cordus*, qui (*botanol. p.* 19.), Amomum idem cum Anaſtatica credit hierochuntica, defenſus a filio Valerio (*in Dioſc.* 1, 14.) quod folia conſpici in ſiccata planta nequeant. Refutarunt hanc opinionem iure ſuo Amatus *Luſitanus* (*in Dioſc.* 1, 14.) et Ant. Muſa *Braſavolus* (*examen. ſimpl. p.* 156.). Ad veritatem vero proxime accedere Andr. *Caeſalpinus* pluribus videtur, qui *Piper Cubebam*, quod Garcias ab Orto (*arom. hiſt.* 1, 23.) primus deſcripſerit, pro Amomo veterum habet (*Caeſalp.*

de plant. 2, 23.). At ea ſpecies Piperis nec in Armenia, nec in Media creſcit, nec faciem eam habet, quam Amomo Dioſcorides tribuit. Ad primum reſpondet I. *Bauhinus* (*hiſt.* 2, 197.), plures fructus et plantas indicas a veteribus nominatas fuiſſe ab emporiis, e quibus proxime eas habuerint. Siquidem multis aliis exemplis conſtat, Armeniam et Pontum delata fuiſſe aromata indica, unde denique Romam transvecta fuerint. Nec a *Busbequii* (*legat. turc.* 1, *p.* 34.) inde temporibus quisquam in Armenia ſimilem Amomo plantam invenire potuit. Quod faciem Piperis Cubebae a deſcriptione Dioſcoridis plane alienam attinet (nam illud folia cordata integra et flores omnino nullos habet) Io. Bauhinus ſentit, Dioſcoridem nunquam vidiſſe plantam, ſed peregrinatorum fide hanc dediſſe deſcriptionem. Adiungam verba Aloyſii *Anguillarae*, e rariſſimo libello: *ſemplici* (*Vineg.* 1561. 8.) *p.* 34. „Oggi nel regno di Benin ed a „Manicongo ſi trova una ſorte di Pepe, laquale i „Portugheſi chiamano Pimenta del Rabo . . l'iſteſ- „ſo ſi trova anco in Soria ed è chiamato Pepe ſa- „vatico. E queſto un ſottofrutice con foglie di vi- „te et fiori in graſpi di color bianco, che dopo il „loro disfiorire laſciano alcuni grani grandi come „un granello di veſcia di ſapore acutiſſimo.“ Caſtor *Durantes* (*herbar. p.* 24.) pingit quidem Amomum, ſed forte ex imaginatione, quae Atriplicis

potius ſpecies eſt. Tandem *Pluknetius (mant. p. 27.) Arbusculam bacciferam circumplicatilem* huc trahit, quae *Ciſſus* eſt *vitiginea.* Eam autem verum ſiſtere Amomum, Arabes ſecuturus deinde evincam.

Liguſtrum vulgare (ecl. 2, 18.).

Fraxinus Ornus (Rigida ornus, *ecl.* 6, 71. ſterilis, *Georg.* 2, 111. Antiqua ſummis in montibus, *aen.* 2, 626.).

Valeriana celtica (baccar, *ecl.* 4, 20.).

Valeriana Saliunca, Allion. pedem. t. 70. *f.* 1. eſt *Saliunca humilis, ecl.* 5, 17. Accedit ea proxime quidem ad Val. celticam, ſed differt foliis cuneiformibus tridentatis, quae integerrima obtuſa in V. celtica ſunt, floribusque ſubcapitatis, qui racemoſi in V. celtica ſunt. Creſcit copioſe in Apennino monte. Cf. *Plin.* 21, 7.

Gladiolus communis eſt *Hyacinthus* Virgilii, ſuave rubens *ecl.* 3, 63. ferrugineus, *georg.* 4, 183. Ob nectaroſtigmatis lineas ΑΙ, Aiacis nomen legebant veteres in flore: unde exponendi verſus:

„Dic, quibus in terris inſcripti nomina regum
„naſcantur flores." *(ecl. 3, 100.)*

Martynus (georg. p. 432.) male Lilium Martagon huc trahit. Cf. *Theocrit. id.* 10, 28. *et ſchol. Plin.* 21, 11. *Anguillara p.* 154 f. Optimus *Sibthorpius fl. graec. t.* 58. varietatem habet, quam

Gl. triphyllum dicit, elegantiſſimo nectaroſtigmate conſpicuam.

Crocus ſativus, autumno florens, ob ſtigmatum colorem, *rubens* dicitur *georg.* 4, 182.

Lolium temulentum (infelix, *ecl.* 5, 37.).

Avena ſterilis (ib.).

Cornus maſcula (bello bona, *georg.* 2, 447.).

Cerinthe maior (ignobile gramen, apibus tamen gratum, *georg.* 4, 63.).

Zizyphus Paliurus (ecl. 5, 40.).

Zizyphus Lotus; Diospyros Lotus: (Genus haud unum, *georg.* 2, 84.) *Lotus* vero *corniculata*, ovibus grata, *georg.* 3, 394.

Ferula communis. (Silvanus florentes ferulas quaſſans, *ecl.* 10, 25.).

Cicuta viroſa. (Fiſtula ſeptem compacta cicutis, *ecl.* 2, 36. 10, 85.). E fiſtuloſis caulibus poſſunt tibiae confici.

Bubon gummiferum. (Galbanum, *georg.* 3, 415. 4, 264.).

Apium graveolens. (Virides apio ripae, *georg.* 4, 121. amarum, *ecl.* 6, 68.).

Anethum graveolens (bene olens, *ecl.* 2, 48.).

Hedera Helix (modo pallens, *ecl.* 3, 39. 4, 124. iam nigra dicta 2, 258. Solet enim quandoque folia habere nervis albis pallentia.).

Viburnum Lantana (lentum, *ecl.* 1, 25.).

Tamarix gallica (myrica, *ecl.* 4, 2.).

Sambucus Ebulus (*ecl.* 10, 27.).

Narcissus poëticus (purpureus, *ecl.* 5, 38.).

Narcissus serotinus (sera comans, *georg.* 4, 122.).

Lilium candidum (Silvanus grandia lilia quassans, *ecl.* 10, 25.).

Daphne Cneorum (Casia, *ecl.* 2, 29. viridis, *georg.* 4, 30. humilis apibus grata, *georg.* 2, 213. Cf. *Martyn.* ad h. l. *Anguillara p.* 31.).

Diospyros Ebenum. (Sola India nigrum fert Ebenum, *georg.* 2, 116.). Distinxerunt quidem aethiopicum, quod africanum putarunt, ab indico: sed *Herodotus* (3, 97.) manifesto aethiopicum Indiae ipsi tribuit.

Amyris Kataf (Turifera arbor, *georg.* 2, 139. Solis est turea virga Sabaeis, *georg.* 2, 117.).

Arbutus Unedo (depulsis hoedis dulcis, *ecl.* 3, 82.).

Rosa damascena (Paesti bis florens, *georg.* 4, 119.).

Papaver somniferum (vescum, quod terram emaciat, *georg.* 1, 212.; lethaeum, *georg.* 1, 78. 4, 545.).

Tilia europaea (pinguis, apibus grata, *georg.* 4, 183. 144.).

Aconitum Napellus (*georg.* 2, 152.)

Reseda Luteola (croceum lutum, *ecl.* 4, 44.).

Delphinium Aiacis (vaccinia nigra, *ecl.* 2, 18. mollia, *ecl.* 2, 50.).

Ranunculus hirſutus Ait. *Philonotis* Retz. (Sardoa herba, *ecl.* 7, 42.). *Dioſc.* 2, 206. Χνοωδέστερον dicit aliis ſpeciebus. Vidiſſe ſe hanc plantam in Etruria ad flumen, quod e Carrara venit, iuxta Venzam, teſtatur optimus *Anguillara p.* 178.

Satureia capitata (Thymus hyblaeus, *ecl.* 7, 37. Cecropius, *georg.* 4, 270.).

Satureia Thymbra (Thymbra graviter ſpirans, *georg.* 4, 31.).

Thymus Serpyllum (Serpylla late olentia, *georg.* 4, 30.).

Thymus vulgaris (apibus gratus, *ecl.* 5, 77.).

Origanum Dictamnus (*aen.* 1, 412.

„Dictamnum genitrix Cretaea carpit ab Ida,
„puberibus caulem foliis et flore comantem
„purpureo, non illa feris incognita capris
„gramina, cum tergo volucres haeſere ſagittae.").

Meliſſa officinalis (Melisphyllum, *georg.* 4, 63.).

Verbena officinalis (*ecl.* 8, 65.).

Acanthus mollis (*ecl.* 3, 45. *georg.* 4, 122.). Xyſtos hortorum eo decorare conſuerunt Romani, quod et ex *Plin. iun. epiſt.* 5, 6. patet, ubi *Acanthus mollis* in plano et, paene dixerim, *liquidus*! dein *lubricus* et *flexuoſus* vocatur.

Cheiranthus incanus (pallens viola, *ecl.* 2, 46. Cf. *Martyn. ad bucol. p.* 66.).

Althaea officinalis (hibifcus viridis, *ecl.* 2, 30. gracili hibifco fifcellam texere, *ecl.* 10, 71 Caulium fibrae, cannabina methodo feparatae, fila praebent mollia, fubtilia, fortia, candida, quae rite parata materiem praebent textoribus perutilem *Cavan. disf.* 2, *p.* 94.).

Bombax goffypinum f. *Goffypium arboreum* (nemora aethiopum molli canentia lana, *georg.* 2, 120. .

Spartium iunceum (Geniftae lentae, *georg.* 2, 12.).

Lupinus albus (triftis, *georg.* 1, 75.).

Ervum Ervilia (*ecl.* 3, 100.).

Medicago arborea (Cytifus apibus et capris grata, *ecl.* 10, 30.).

Citrus medica (Hefperidum mala, *ecl.* 6, 68.

> „Media fert triftes fuccos tardumque faporem
> „felicis mali . . . .
> „ipfa ingens arbos, faciem fimillima lauro etc."
> (*georg.* 2, 126.).

Cichorium Endivia (Intubum potis gaudet rivis, *georg.* 4, 120.)

Cichorium Intybus (Amaris intuba fibris, *georg.* 1, 120.)

After Amellus, georg. 4, 271:

„Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello
„fecere agricolae, facilis quaerentibus herba: etc.“

Cf. *Martyn.* ad h. l. *p.* 450. ubi delineavit.

Centaurea Centaurium (centauria graveolentia, *georg.* 4, 270.). Cf. *Cluſ. hiſt.* 2. *p.* 10. Succus radicis croceus graveolens.

Calendula officinalis (caltha luteola, *ecl.* 2, 50.).

Arum Colocaſia, *ecl.* 4, 20.

Carex acuta, *georg.* 3, 231. Conf. *Martyn.* ad h. l. *p.* 323 f.

Typha latifolia (ulva paluſtris, *georg.* 3, 175. *ecl.* 8, 87.).

Pinus Pinea (pinus in hortis, *ecl.* 7, 65.).

Pinus Picea (abies in montibus altis, *ecl.* 7, 68. *Voſſ.* ad h. l.

Quercus Ilex (arguta, *ecl.* 7, 1.).

Quercus Robur (Eſculus, *georg.* 2, 15. Cf. *Martyn. ad h. l.*).

Acacia vera Willd. (ſemper frondens acanthus, *georg.* 2, 119.).

Cupreſſus ſempervirens (cypariſſus idaea, *georg.* 2, 84. *aen.* 3, 680.).

Salicem capream Anguillara p. 86. credit eſſe *Siler* Virgilii, *georg.* 2, 12. licet *Plin.* 24, 10. ſemina medicamentum praebere perhibeat, unde *Caeſalpinus (plant.* 2, 50.*)* Evonymum europaeum divinat.

Salix vitellina (lenta ſalix, *ecl.* 5, 16.) flores apibus grati, *ecl.* 1, 55.

Salix argentea, (glauca, *georg.* 4, 183.).

Ruſcus aculeatus (horridus, *ecl.* 7, 43.).

Phucagroſtis maior Caulin. (alga vilis proiecta, *ecl.* 7, 4.).

Populus alba. (Herculeae coronae umbroſa arbor, *georg.* 2, 66. Alcidae gratiſſima, *ecl.* 7, 61.).

Piſtacia Terebinthus (*aen.* 10, 631.).

Poëtae ceteroquin ignoſcendum, ſi nec generis nec ſpeciei veram informationem habet. Inſitionem enim et in alienis generibus ſuccedere arbitratur: prunum lapidoſis cornis (*georg.* 2, 32.) mala platanis, pira ornis, quercum ulmis inſeri (*georg.* 2, 70.).

COLUMELLA.

Non multo poſt Virgilium, quem maximi facit, Tiberii aetate, quod ipſe (*de re ruſt.* 11, 3.) teſtari videtur, L. Iunius Moderatus Columella vixit, Gaditanus, in Baetica ſaltem provincia, a patruo Marco Columella, diligentiſſimo agricola et doctiſſimo educatus (2, 16. 5, 5.). Ipſe uſu longo et experientia doctus, aſſidua etiam praeſtantiſſimorum auctorum lectione inſtructus, itinera multa ſuscepit, ut Ciliciam viderit et Syriam (2, 10.): prudens vir et a praeiudiciis ſui aevi alienus, qui ipſe contra aſtrologos ſcripſit (11, 1.).

In libris 12 de re ruſtica a *Schneidero* noſtro optime editis, inſitionis rationem primus egregie exponit. Omnem enim ſurculum poſſe omni arbori inſeri, cui cortice et fructu ſimilis ſit (3, 11.). Liber decimus continet poëma de plantis hortenſibus, intellectu fere difficilius, quam Nicandri verſus. Nihilominus et hic plura mihi clarius videre videor.

Inter plantas oleraceas et culinares recenſet primus fere *Siſer*, quod Daucus certe Carota eſt.

Paſtinacam ſativam eodem nomine, ut etiam *Staphylini*.

Chaerephyllum quod *Scandix Cerefolium*.

Panax: *Laſerpitium Chironium*.

Olus atrum: *Smyrnii* ſpecies ſaepius iam dicta.

Apium graveolens.

Aſſyria radix, quae forte *Sium Siſarum*.

Beta pede candida: vulgaris.

Atriplex hortenſis.

Hyacinthi nivei et coerulei, qui ſine dubio alieni a Virgilianis, videntur ad noſtrum Hyacinthum orientalem referri debere.

Allii ſativi varietatem habet *Ulpicam*, quam et punicum dicit et *ἀφροσκόροδον*: praeterea *Porrum* ſativum et capitatum et *Cepam aſcalonicam*.

Aſparagi hortenſis, quem ruſtici vocent *Corrudam*, cultum uberius indicat, ut et *Capparidis*,

quam culturam omnem refpuere Graeci autumaverant.

Satureiam hortenfem distinguit a *Cunila transmarina*, quae *Sat. capitata* eſt. *Mentham ſylveſtrem* pariter ac Graeci, in M. fativam transire arbitratur.

Erucam (Braffica Eruca) *Naſturtium* (Lepidium latifolium) *Lepidium* (fativum) *Sinapi* (nigram forte) *Rapas* et *Napos* et *Raphanos* optime cognofcit.

Primus, quod fciam pruna *armeniaca* nominat 10, 404. 2, 15.

Inter legumina *Phafellum* (*Phafeolum vulgarem* 2, 10.) *Cytiſum* (*Medicaginem arboream* 5, 12.) *Geniſtam* (*Spartium iunceum* 4, 31.), Lupinos et Fabas aliaque in vulgus nota habet.

Inula eius I. *Helenium* eſſe videtur.

Cynara Scolymus egregie defcribitur *libr.* 10:

„Haec modo purpureo furgit glomerata corymbo,
„myrtiolo modo crine viret deflexaque collo
„nunc adoperta manet, nunc pinea vertice pungit,
„nunc fimilis calatho fpinisque minantibus horret,
„pallida nonnunquam tortos imitatur acanthos."

*Humulus*ne noſter *Lupulus* intelligatur fequentibus verfibus, ignoro:

„Quaeque tuas audax imitatur Nyfie viteis,
„nec metuit fenteis, nam vepribus improba furgens
„achrados indomitasque bryonias adligat ulmos."

Ulmi atiniae gallicae nomine praedicatur *Carpinus Betulus*, cuius folia bubus iucundiora foliis ulmi campeſtris ſint (5, 6.).

Rumpotinum vocat (5, 7.) arbuſtum gallicum vitibus ſuſtentandis idoneum, quod repetit *Plinius* (14, 1. 24, 18.). Eſt autem *Acer Opalus* vel *campeſtre*.

Salix viminalis et *perticalis* (vitellina) distinguuntur (4, 31.).

Cucumeres (forte *Melones*) ſub terra, fimo coacervato praecoces fieri, praecociores ſub ſpecularibus, quales Tiberius Caeſar per totum annum habuerit. Cucurbita alexandrina Citrullus eſſe videtur (11, 3.).

Inter frumenta denique *adoreum* celebrat (Triticum Spelta) *Hordeum hexaſtichon* et *diſtichon* et *Siliginem* (Secale cereale). (2, 6. 9.).

* * *

DIOSCORIDES.

Celeberrimus omnium, quotquot exſtant veterum de plantarum hiſtoria et materia medica ſcriptorum, ſingulare etiam ſtudium meretur, ſi de fatis rei herbariae ſermo eſt. Etenim per ſedecim, et quod excurrit, ſaecula, huic uni fere tanta tributa eſt auctoritas, ut ab eo proficiſcerentur, in eius verba iurarent, quicunque vel rei herbariae operam impenderent, vel medicamentorum cogni-

tionem fibi comparare ftuderent. Ad faeculi decimi feptimi usque initium rei herbariae univerfum ftudium et academicum et privatum folius fere Diofcoridis verbis comprehenfum ac finitum, liberalius tum demum agitari coepit, cum immenfa botanices augmenta, peregrinationes per disfitas regiones doctae, ac examen curatiffimum ipfius naturae manifefto docerent, quam angufti fint limites cognitionis, quae foli huic fcriptori, utut doctiffimo, fidat.

Pedacium *Diofcoridem* Anazarbeum Neronis certe aetate vixiffe, inde patet, quod Areus Afclepiadeus, cui libros fuos dicavit, Licinii f. Lecanii Baffi confulis amicus fuerit (*Galen. comp. med. fec. gen.* 5, *p.* 293. *Tacit.* 15, 33.). Ipfe fatetur ftipendia meruiffe ac exercitus romanos fequutum fuiffe (*praef.*). Graeciam certo, Italiam totam, Afiam minorem, forte et Galliam narbonenfem ipfe peragravit, plantasque plurimas in iis provinciis collegit. Multo maiorem autem copiam fide aliorum defcripfit.

Περὶ ὕλης ἰατρικῆς exftant libri, quorum codices manufcripti celeberrimi fervantur: 1) Viennae; huic adiunctae funt icones, quae vero haud praeftantes funt. Earum fpecimina inferuit *Dodonaeus* ftirpium hiftoriae, ut facile videas, veterum plantas inde parum lucis accipere: e. g. Arctium *p.*

149, Coronopus *p.* 109, Lotus aegyptia *p.* 573, Stoebe *p.* 123. Scriptus esse fertur saec. 6. (*Lambec. bibl. caesar. vindob. lib.* 2. *p.* 489. 519 f. *Weigel.* in *Baldingers Journ.* 32. *p.* 10 f.). Is est, quem Busbequius, orator austriacus Constantinopoli ad Matthiolum misit: nomine Cantacuzeni ab hoc citatus. 2) Parisiis servatur codex, a *Salmasio* (*exercit. Plin. p.* 254.) laudatus, *saec.* 9. scriptus. Adiunctae sunt icones, ac nomina tum arabica, tum coptica, unde in Aegypto scriptus esse efficitur. (Cf. *Millinus in Journ. d'hist. nat. N.* 20. *p.* 281.). 3) Neapolitanus iam Viennae servatur (*Kollar suppl. ad Lambec. bibl. vindob. p.* 33 f.). Antiquior is primo putatur. Cf. omnino *Weigelius l. c.* 4) Leidae sunt tres.

Editus est hic liber primum ab Aldo Manutio 1499. Venet. et satis vitiose quidem. Repetita fuit haec editio, Venet. 1518. 4. Ianus Cornarus emendatius textum edidit Basil. 1529. 4. Cum interpretatione Marc. Vergilii Colon. 1529. fol. Multo puriorem prioribus textum restituit Iac. Goupylus, editum cum versione Paris. 1549. 8. quem sequutus demum Ian. Anton. *Sarracenus* plenissimam dedit et castigatissimam editionem Frcf. 1598. fol. Hac ultima editione et ego utor: aegerrime autem semper tuli, nullum rei herbariae peritum virum utilissimo huic scriptori operam impendisse.

Numerosiſſimi exſtant, ut ſtudiorum ratio per faecula iuſſit, in Dioſcoridem commentarii, quorum copioſiſſimus fere *Matthioli* eſt, aeque fere utilis eſt *Caeſalpini* et Aloiſ. *Anguillarae.* Barthol. *Marantae* etiam, Valerii *Cordi*, Remb. *Dodonaei*, Io. *Manardi* et Fabii *Columnae* auxilio uti debet, qui plantas Dioſcoridis explicare ſatagit. Indicem locupletiſſimum nominum omnium, quae viri clariſſimi introduxerunt, Caſp. *Bauhinus* in pinace exhibuit, cuius frater Io. *Bauhinus* incredibili fere induſtria et ſtudio ſummo innumeras Dioſcoridis plantas expoſuit. Minima profecto fides habenda Leon. *Fuchſio*, Amat. *Luſitano*, *Ruellio*, *Tabernaemontano*, *Trago* et *Dalechampio*, qui, vel quod alieni a rei herbariae eſſent peritia, vel quod Italiam nunquam perſcrutati eſſent, plerumque fere errant et lectores ſeducunt. Barthol. *Maranta* nemo uberius, luculentius et diſertius explicuit rationes illuſtrandi et exponendi Dioſcoridis.

Italiae, „magnae frugum parenti, magnae virûm," ea laus tribuenda, quod rei herbariae rudimenta, poſt literas reſtitutas, prima poſuerit, quod *Matthiolos*, *Caeſalpinos*, *Anguillaras*, *Columnas* excitaverit, qui auguſtae patriae plantas colligerent, collectas cum veteribus compararent, comparatas exponerent. Quodſi ii viri nonnullas plantas Dioſcoridis vel penitus ſilent, vel perperam

explicant, quodſi ipſe etiam, qui per quatuor fere luſtra in principibus artis meae totus ſum, ſubinde lapſus fuero, vitio id auctori ipſi vertendum, qui non noſtro eoque ſyſtematico modo plantas deſcribere, ſed habitu quodam ſeu nota aliqua peculiari duntaxat indigitare conſuevit.

Quodſi enim ordinem ſpectes, qui alioquin lucis aliquid foenerare potuiſſet, nullus fere in Dioſcoride eſt, licet aromaticas arbores et gummiferas alimentaque et cerealia ſeorſim tractet. Ob nominis ſaepius adfinitatem plantas alieniſſimas coniungit, ut Medium et Epimedium, Althaeam cannabinam cum Cannabi, Hippophaeſtum (Cnicum ſtellatum) cum Hippophaë, Salſolam Tragum cum Hyperico hircino et Pimpinella Saxifraga (Tragio), Parnaſſiam cum Tritico etc.

Deſcriptiones adeo mancae ſunt, ut variarum plantarum nomen tantummodo, praetereaque nihil, exſtet. Quae fuerit Cinna *(4, 32.)* gramen in Cilicia noxium, ignoro. Talium plantarum deſcriptionem tentavit Barthol. *Maranta (method. cogn. ſimpl.* 2, 14.*)* licet haud ubique felici eventu. Ubique comparat *Dioſc.* habitum, folia, flores cum aliis plantis, nonnunquam ſatis inepte: ſic Elichryſo largitur folia Abrotani, Cnici folia habet *ἐντετρημένα*, Symphyto officinali eadem periodo tribuit *καῦλον κοῦφον καὶ δασέα.* Non raro a vocum ſignificatu aberrat, ut nulla ipſi fuiſſe certa no-

menclatio videatur: fic λόβος non legumen folum, fed quemvis fructum, non femel quoque florem ipfum σκιάδιον umbellam, fed et ftrobilum Origani et capitulum notat. Quod quidem bene *Galenus* animadvertit (*fimpl. facult.* 11, *p.* 144.), vocum fignificatum Diofcoridem ignoraffe, et ipfe rogat (*praef.*) ne τὴν ἐν λόγοις δύναμιν lector fpectet.

Eadem planta nonnunquam vel eodem nomine bis, ut Bromus, vel diverfis etiam, ut Lonicera Caprifolium, occurrit. Errores plurimos, quos incuria produxit, commififfe palam eft. Sic e ferulacea arbore euphorbium ftillare (3, 96.), Onofmam echioidem flore fructuque carere (3, 147.) femina filicum vermiculos effe (3, 121.) perhibet.

Infignis tamen thefaurus plantarum italicarum et graecarum, nonnunquam bene obfervatarum, accuratam meretur enumerationem.

? *Amomum hirfutum* Lam. Tsjana Kua *Rheed. mal.* 11, *t.* 8. (κόστος). Tres facit Diofcorides (1, 15.) fpecies, quarum una *arabica* eft, levis, alba, odorata; indica altera, craffa, levis, nigra, ferulacea; fyriaca tertia buxea, nigra, graveolens. Primus animadvertit Ant. Mufa *Braffavolus* (*exam. fimpl.* 238.) nullam cofti fpeciem recentioribus cognitam effe. Sperat, Alphonfum Ferrariae Ducem verum coftum apportari iuffurum. At fpes eum adeo fefellit, ut et noftrae etiamnum of-

icinae nullum omnino verum coſtum poſſideant; coſtum dulcem enim, quem venditant, eumdem eſſe cum Canella alba iamdiu comperi. Indicus coſtus forte eſt radix *Amomi ſylveſtris*, quae, etſi atra non ſit, tamen obſcuri, fuſci eſt coloris et nodoſa (*Rumph. amboin.* 6. *t.* 63.). Quae ſyriaca ſit ſpecies, plane ignoro (Cf. *Lam. encycl.* 1, 136.). Zedoariae radicem eamdem eſſe cum Coſto, perhibet *Anguillara p.* 34. Cf. *Niclas ad Geopon.* 7, 13. . . ? *Amomum Zedoaria* (καρδάμωμον 1, 5.) . . *Amomum Zingiber* (ζιγγίβερι 2, 190.). Ex Arabia traglodytica apportabatur.

Phillyrea latifolia (φιλλυρέα 1, 125.). Folia oleae ſimilia ſed latiora: fructum cum Lentiſco comparat. Cf. *Sibthorp. fl. graeca t.* 2. . . *Rosmarinus officinalis* (λιβανωτίς 3, 89.). . . *Salvia Horminum* (ὅρμινον 3, 145.). Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 20. . . *Salvia argentea* (αἰθιωπίς 4, 105.). Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 27. . . *Piper nigrum* (πέπερι 2, 189.).

Valeriana Dioſcoridis, *Sibthorp. fl. graec. t.* 33., foliis omnibus pinnatis, radicalium foliolis ovatis dentato-repandis, radice tuberoſa, quam ad Limyrum fluvium Lyciae Hawkins, Sibthorpii comes, invenit: eſt ſine dubio Φοῦ *Dioſc.* 1, 10. Namque, naſci in Ponto, Smyrnio Oleri atro ſimilia habere folia, flores ex albo-purpuraſcentes, radicem digiti minoris craſſitudine: quae omnia cum

elegantiſſima Baueri apud Sibthorpium icone conſentiunt. . . *Valeriana celtica* (νάρδος κελτική, 1, 7.). In Liguriae alpibus et Iſtria provenire. Cf. *Plin.* 12, 12. *Iacqu. coll.* 1, *p.* 24. . . *Valeriana tuberoſa* (νάρδος ὀρεινὴ ἡ καὶ θυλακίτις 1, 8.). Manifeſto corruptum eſſe textum, *Caeſalpinus* (4, 3.) iam divinavit et *Anguillara* (*p.* 24.) emendare ſtuduit. Optima eſt correctio, quam *Matthiol. p.* 35. ſuadet: loco οὔτε δὲ καυλὸν οὔτε καρπὸν οὔτε ἄνθος φέρει legendum οὔτε δὲ καυλὸς οὔτε καρπὸς οὔτε ἄνθες συμφέρει (ſed ſola radix). Delineavit *Alpinus exot.* 132. Folia eryngio ſimilia perhibentur, at molliora, neque ſpinoſa, dein vero nullum adeſſe caulem dicitur, adferri autem e Cilicia. Certe Dioſcorides plantam nunquam viderat. . . *Crocus ſativus* (κρόκος 1, 25.). Optimum eſſe corycium, tum lycium. . . *Gladiolus communis* (ξίφιον 4, 20.). Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 37. . . *Iris germanica* (ἶρις 1, 1.). Cf. *Anguillara p.* 17. *Sibthorp. t.* 40. . . *Iris foetidiſſima* (ξύρις 4, 22.). Cf. *I. Bauhin. hiſt.* 2, 73. . . *Schoenus mucronatus* (ὀξύσχοινος 4, 52.). Gramen marinum cyperoides *I. Bauh. hiſt.* 2, 498. Cf. *Sibthorp. fl. graec. t.* 43. . . *Schoenus nigricans* (σχοῖνος μέλας ib.). *Scheuchz. agroſtogr. t.* 7. *f.* 12 — 14. . . *Cladium germanicum* Schrad. Schoenus Mariſcus L. (ὁλόσχοινος σαρκωδεστέρα 4, 52.). Cf. *Hoſt. gram.* 3. *t.* 53. . . *Cyperus longus* (κύ-

πειρος 1, 4.). Cf. *Jacqu. coll.* 3, 191. Huc et νάρδος συριακή 1, 6. ζέρνα dicitur *Pſeudo-Democrito Geopon.* 12, 6. . . *Andropogon Schoenanthus* (σχοῖνος εὔοσμος 1, 16.). . . *Andropogon Nardus* (νάρδος ἰνδική 1, 6. ni fuerit *Valeriana Spica* Iones in *act. beng.* 2, 433. Sed dubito, quod ſemper graminis ſpeciem faciunt veteres. . . *Phalaris aquatica* (φάλαρις 3, 159.). Qui Ph. canarienſem, praeeunte *Trago* (2, 669.) credunt, negligunt altitudinem bipalmarem non quadrare, neque patria huius graminis eo aevo cognitam fuiſſe. . . *Arundo Donax* (δόναξ 1, 114.). . . *Arundo Calamagroſtis* (καλαμάγρωστις 4, 31.). . . *Avena ſterilis* (αἰγίλωψ 4, 139.). . . *Avena ſativa* (βρῶμος 2, 116. 4, 140.). . . *Triticum repens* (ἄγρωστις 4, 30.). . . *Triticum Zea* (ζεία 2, 111.). . . *Triticum Spelta* (ὀλύρα 2, 113.). . . *Lolium perenne* (φοίνιξ 4, 43.).

Globularia Alypum (ἄλυπον 4, 180.). Cf. *Actuar. meth. med.* 5, 8. ubi et deſcriptio. . . *Dipſacus fullonum* (δίψακος 3, 13.). . . ? *Penaea mucronata.* Ut Dioſcoridis (3, 99.) et noſtris temporibus Sarcocolla e Perſia advehitur, hunc fruticem autem id gummi largiri Linnaeus autumat. . . *Parietaria officinalis* (ἐλξίνη 4, 86.). Cf. *Caeſalpin.* 4, 38. . . *Sanguiſorba officinalis* σιδηρῖτις ἑτέρα 4, 34.). Cf. *Columm. ecphraſ.* 1, 37. *p.* 124. Hermodorum Liſtarchum primum

fuiſſe, qui hanc plantam detexerit, adfirmat *Anguillara p.* 257. et inſulis Archipelagi eam σιδηρίτιδα etiamnum nominari. . . *Galium Aparine* (ἀπαρίνη 3, 104.). . . *Galium verum* (γάλλιον 4, 96.). . . *Rubia tinctorum* (ἐρυθρέδανος 3, 160.). Ravennae, in Caria et Galilaea ſerebatur. . . *Plantago media* (ἀρνόγλωσσον μικρὸν 2, 153.). . . *Plantago altiſſima* (ἀρνόγλωσσον μείζον 2, 153.). . . *Plantago Coronopus* (ὀλέστιον 4, 11.). . . *Plantago Pſyllium* (ψύλλιον 4, 70.). . . *Hypecoum procumbens* (ὑπήκοον 4, 68. . . *Trapa natans* (τρίβολος ἔνυδρος 4, 15.). . . *Potamogeton natans* (ποταμογείτων 4, 101.).

Heliotropium europaeum (ἡλιοτρόπιον 4, 193.). . *Myosotis ſcorpioides* (μυοσώτις 2, 214.). *Lithoſpermum officinale* (λιθοσπέρμον 3, 158.). . . *Lithoſpermum fruticoſum* (ἄγχουσα τρίτη 4, 25.). Cf. *Alpin.* exot. *t.* 68. *Barrel.* 1168. *Galenus* (*facult. ſimpl.* 5, 71.) ὀνόκλειον vocat et aliam, quae forte Anchuſa tinctoria eſt, ἀλκιβιάδιον. . . *Anchuſa italica* (ἄγχουσα 4, 23.). . . *Anchuſa tinctoria* (ἄγχουσα ἑτέρη 4, 24.). . . *Symphytum officinale* (σύμφυτον 4, 10.). . . *Cynogloſſum officinale* (κυνόγλωσσον 4, 129.). . . *Borago officinalis* (βούγλωσσον 4, 128.). . . *Onoſma echioides* (ὄνοσμα 4, 147.). . . *Echium italicum* var. γ. Lycopſis monspeliaca *Moriſon. hiſt.* 284. (λύκοψις 4, 26.). . . *Echium rubrum*

(ἔχιον 4, 27.). Cf. *Cluſ. hiſt.* 2, 144. 145. . . *Cyclamen hederaefolium* (κυκλάμινος 2, 194.). . . *Hottonia paluſtris* (στρατιώτης χιλιόφυλλος 4, 103.). *Matthiolus* (797.) peſſime huc Phellandrium aquaticum retulit. In ſimili errore verſatur *Amatus Luſitanus* (446.) et *Maranta* ridet etiam eos, qui aliter ſentiant (2, 15. *p.* 178.). . . *Anagallis arvenſis* (ἀνάγαλλις 2, 209.). Phoeniceam habet et coeruleam, alteram putat marem eſſe, feminam alteram. . . *Plumbago europaea* (τριπόλιον 4, 135.). Cf. *Column. ecphraſ.* 161. Qui After Tripolium arbitrantur (*Matthiol* et *alii*) negligunt comparationem foliorum cum Iſatidis foliis. . . *Convolvulus ſepium* (σμῖλαξ λεία 4, 145.). Μαλακόκισσος *Pſeudo-Democrit. Geopon.* 12, 6. . . *Convolvulus Imperati* (κράμβη θαλασσία 2, 148.). Cf. *Rauwolf. it. p.* 54. et *Caſſian. Baſſ. geopon.* 12, 1. . . *Convolvulus Scammonia* (σκαμμωνίη 4, 171.). . . *Campanula Medium* (μέδιον 4, 18.). . . *Campanula Erinus* (ἔρινος 4, 29.). Cf. *Caeſalpin.* 9. 31. . . *Polemonium coeruleum* (πολεμώνιον 4, 8.). . . *Lonicera Caprifolium* (κυκλάμινος ἑτέρα, κισσάνθεμον ἢ κισσόφυλλον 2, 195.). . . *Lonicera Periclymenum* (περικλύμενον 4, 14.). . . *Coris monſpelienſis* (κόρις 3, 174.). . . *Verbaſcum Thapſus* (φλόμος θήλεια 4, 104.). . . *Verbaſcum ſinuatum* (φλόμος ἄῤῥην ib.). . . *Verbaſ-*

cum Lychnitis (τρίτη φλομὶς, λυχνῖτις *ib.*). Reliquae autem ſunt verae Phlomides. . . *Verbaſcum ferrugineum* (ἄρκτιον, ἀρκτοῦρος 4, 106.). Non credo eſſe Celſiam Arcturum, quae multo anguſtiora Verbaſcis folia habet: ἄρκτιον autem largiora habere debet. . . *Hyoscyamus reticulatus* (ὑοσκύαμος ὁ ἄνθη ὑποπόρφυρα φέρει, φύλλα σμίλακι ὅμοια, σπέρμα μέλαν καὶ τοὺς κυτίνους σκληροὺς καὶ ἀκανθώδεις 4, 69.). Cf. *Camerar. hort. p.* 77. . . *Hyoscyamus aureus* (ὑοσκ. οὗ τὰ ἄνθη μηλοειδῆ, φύλλα καὶ λόβοι ἁπαλώτερα, σπέρμα ὑπόξανθον, ὥσπερ ἐρύσιμον *ib.*). . . *Hyoscyamus albus* (ὁ τρίτος λιπαρὸς, οὗ τὰ ἄνθη λευκὰ, *ib.*). . . *Phyſalis ſomnifera* (στρύχνον ὑπνωτικὸν 4, 73.). Primus delineavit *Alpinus exot. c.* 33. . . *Phyſalis Alkekengi* (ἁλικάκαβος 4, 72.). . . *Solanum nigrum* (στρύχνος κηπαῖος 4, 71.). Eſſe herbam innocentis guſtus. Varietates orientales in Aegypto comeduntur. . . *Solanum inſanum* (στρύχνος μάνικος 4, 74.). . . *Lycium europaeum* (λύκιον 1, 132.). Cf. *Rauwolf. it. n.* 285. *Haſſelquiſt. it.* 498. Berberin creticam putat eſſe *Alpinus* (*exot. c.* 11.); ſed ſuccum ex eadem elici non invenit. . . *Chironia Centaurium* (κενταύριον μικρὸν ἢ λιμναῖον 3, 9.). . . *Cordia Myxa* (περσέα 1, 187.). . . *Zizyphus vulgaris* (ῥάμνος 1, 119.). . . *Zizyphus Paliurus* (παλίουρος 1, 121.). . . *Rhamnus infectorius* et *ſaxatilis*

(ῥάμνος ἑτέρα λευκοτέρα καὶ τρίτη μελαντέρα 1, 119.). Cf. *Anguillara p.* 54. . . *Cuſcuta Epithymum* (ἐπίθυμον 4, 179.). Eadem forte Poterio ſpinoſo (στοίβη ſ. φλέω, φέω) adnaſcens, *Plinio* (26, 8.) Hypopheo appellatur. . . *Viola odorata* (ἴον 4, 122.). . . *Hedera Helix* (κισσὸς 2, 20.). Tres eſſe potiſſimum differentias, albam, nigram, quam διονύσιον dicant, et ἕλικα dictam, candicantibus foliis praeditam. *Tournefortius* (*it.* 2, 14. 15.) orientalem varietatem fructibus auratis bene deſcripſit. Nil niſi varietatem eſſe *Anguillara* (*p.* 180. 181.) bene animadvertit. . . *Illecebrum Paronychia* (παρωνυχία 4, 54.). . . *Vinca maior* et *minor* (κληματὶς 4, 7. Sed miror, in Aegypto tantummodo indigenam dici, quum per totam Europam auſtralem proveniat. Cf. *Dodon.* 405. 406. . . *Nerium Oleander* (νήριον 4, 82.). *Roſae laureae* nomine deſcribit *Apuleius* (*metam.* 4, *p.* 64.). . . *Periploca anguſtifolia*, *Billard. ic. plant. ſyr. dec.* 2. *n.* 17. (ἀπόκυνον 4, 81.). Canes trucidare expertus eſt *Anguillara p.* 274. . . *Aſclepias Vincetoxicum* (ἀσκληπιὰς 3, 106.). . . *Aſclepias nigra* (κιρκαία 3, 134.). Folia Solano nigro ſimilia, flores nigricantes, ſemina corniculis incluſa, naſci locis petroſis. *Anguillara* (*p.* 229.) deſcribit plantam huic ſimilem in Apulia inventam. . . *Chenopodium Botrys* (βότρυς 3, 130.). . . *Chenopodium album* (κυνοκράμβη 4, 192.). . . *Atri-*

11 *

plex Halimus (ἄλιμος 1, 120.). Cf. *Anguillara p.* 57. . . *Salsola Tragus* (τράγος 4, 51.). . . *Salsola polyclonos* (ἔμπετρον ἢ φακοειδὲς, ἀλυκὸν ἐν ὀρεινοῖς καὶ παραλίοις 4, 181.). *Barrel.* 275. . . *Cressa cretica* (ἀνθυλλὶς, ἧς τὰ φύλλα φακῷ ὅμοια καὶ μαλακὰ, κλωνία σπιθαμῆς ὕψος 3, 153.). Cf. *Alpin. exot.* 156. Posset quidem reduci ad Arenariam peploidem, sed haec non spithamea aut dodrantalis est nec fruticosa. . . *Gentiana lutea* (γεντιάνη 3, 3.). . . *Lagoecia Cuminoides* (κύμινον ἄγριον 3, 69.). *Eryngium planum* (ἠρύγγιον 3, 24.). . . *Bupleurum longifolium* (καυκαλία 4, 123.). Media folia transire caulem, flores bryoniae quadantenus similes esse, in montibus crescere. . . *Bupleurum fruticosum* (σέσελι αἰθιοπικὸν 3, 61.). Bene describit, ut invenerit prope Massiliam, *Anguillara p.* 212. . . *Tordylium officinale* (σέσελι κρητικὸν 3, 63.). . . *Caucalis orientalis* (καύκαλις 2, 169.). *Bellon.* 3, 49. . . *Daucus Gingidium* (γιγγίδιον 2, 167. Cf. *Plin.* 20, 5. *Galen. fac. simpl.* 6, 166. *Anguillar. p.* 106. . . *Daucus mauritanicus* (σταφυλῖνος ἄγριος 3, 59.). In umbellae centro πορφυροειδές τι esse (flores abortivos centrales carnosos). . . *Ammi copticum* (ἄμμι αἰθιοπικὸν 3, 70. Cf. *Anguill.* 130. . . ? *Bunium Bulbocastanum* (βούνιον 4, 124.). Sed de tubere nulla fit mentio: forte *Peucedanum Silaus?* . . *Bunium aromaticum*

(ψευδοβούνιον, θάμνον σπιθαμιαῖον ἐν Κρήτῃ 4, 125.). . . *Conium maculatum* (κώνειον 4, 79.). Corruptum textum arbitratur *Anguillara p.* 273. et κοριάνδρου loco νάρθηκος φύλλα legendum esse. . . *Selinum Oreoselinum* (ὀρεοσέλινον 3, 76.). Sed caulis tantum modo σπιθαμιαῖος dicitur. Credit *Anguillara* (*p.* 123.) Scandicem Cerefolium esse, sed id σκάνδυξ est. . . *Athamanta cretensis* (δαῦκος κρητικὸς 3, 83. . . *Athamanta Matthioli* (μέον, τὸ καλούμενον ἀθαμαντικὸν 1, 3.). Cf. *Matthiol.* 25. . . *Peucedanum officinale* (πευκέδανον 3, 92.). . . *Crithmum maritimum* (κρίθμον 2, 157.). . . *Cachrys Libanotis* (λιβανωτὶς πρώτη, ἧς τὰ φύλλα μαράθρῳ ὅμοια, τὸ δὲ σπέρμα σφονδυλίου 3, 87.). . . *Cachrys Morisoni* (ἱππομάραθρον, σπέρμα κάγχρυϊ ὅμοιον, 3, 82.). Descriptio apud *Anguillaram p.* 124. (*Finocchio salvatico*). . . *Ferula communis* (νάρθηξ 3, 91.). . . *Ferula tingitana* (σίλφιον λίβυκον 3, 94.). . . *Ferula Asa foetida* (σίλφιον μηδικὸν 3, 94.). . . *Ferula persica* largitur forte σαγαπηνὸν, ὀπὸν πόας ναρθηκοειδοῦς, γενομένης ἐν Μηδίᾳ (3, 95.). . . *Laserpitium Libanotis* (λιβανωτὶς ἑτέρα 3, 87.). . . *Laserpitium silaifolium* (δαῦκος ἕτερος, οὗ τὰ φύλλα σελίνῳ ἀγρίῳ ὅμοια 3, 83. . . *Laserpitium latifolium* (πάναξ χειρώνιον 3, 57.). Linnaeus novam speciem *L. Chironium* fecit, quae vero eadem esse dicitur ac *L. latifolium. Lam. encycl.* 3,

423. . . *Laserpitium hirsutum* (πάναξ Ἀσκληπιὸν 3, 56.). . . *Heracleum Sphondylium* (σφονδύλιον 3, 90.). . . . *Heracleum gummiferum Willd., hort. berol.* 1, *t.* 53. 54. (ἀγασυλλὶς, ἡ τὸ ἀμμωνιακὸν φέρει 3, 98.). . . *Ligusticum Levisticum* (λιγυστικὸν 3, 58.). Imperatoriam Ostruthium credit *Anguill.* 211. . . *Ligusticum peloponnesense* (σέσελι πελοποννησιακὸν 3, 62.). . . *Sium angustifolium* (σίον 2, 154.). . . *Sium Sisarum* (ἐλαφοβόσκον 3, 80.). Cf. *Columm. phytobas. p.* 71. . . *Sison Ammi* (σίσων 3, 64.). . . *Bubon gummiferum* (μετώπων 1, 71.). . . *Cuminum Cyminum* (κύμινον 3, 68.). Καρναβάδιον dixerunt seriores, ut *Florentinus, Geopon.* 9, 28. ad quem locum vide *Niclas.* . . *Oenanthe pimpinellifolia* (οἰνάνθη 3, 135.). . . *Phellandrium Matellina* (σιδηρῖτις τρίτη, φύλλα κοριάνῳ ὅμοια, ἐνερεύθη, ἄνθη δὲ φοινικᾶ 4, 35.). *Columna* perperam pro Sanicula habet. . . *Coriandrum sativum* (κόριον 3, 71.). . . *Scandix odorata* (μύῤῥις 4, 116.). Cf. *Columm. ecphras.* 1, 33. *p.* 112. . . *Scandix Cerefolium* (σκάνδυξ 2, 168.). Mirum, huius oleris Theophrastum non meminisse, quum tamen satis copiose ab Atheniensibus coleretur. Cf. *Aristoph. acharn. act.* 2. *sc.* 4. ubi Euripidi obiicitur, a matre, quae Scandica vendiderit, natum esse. Cf. *Gall. noct. att.* 15, 20. *Plin.* 22, 22. . . *Seseli elatum* (3, 60. σέσελι μασσαλεω-

τικὸν). Cf. *Gerard. gallopr.* 253. Sequens huc trahit *C. Bauhin. ad Matth. p.* 550. Ipſe Matthiolus vero *Daucum Viſnagam.* . . *Seſeli tortuoſum* (ἱππομάραθρον ἕτερον 3, 82.). . . *Thapſia Aſclepium* (θαψία 4, 157.). . . *Paſtinaca ſutiva* (σίσαρον 2, 139.). Cf. *Columm. phytob. p.* 68. *Anguillara p.* 112. . . *Paſtinaca Opopanax* (ὀποπάναξ 3, 55.). Eademne cum L. Chironio L. ut duae potius plantae, haec nimirum et L. latifolium, ſub ea denominatione comprehendantur? . . *Smyrnium Olus atrum* (ἱπποσέλινον 3, 78.). . . *Smyrnium perfoliatum* (σμύρνιον, ὅπερ ἐν Κιλικίᾳ πετροσέλινον καλοῦσι, γενόμενον πλεῖστον ἐν τῷ Ἀμανῷ ὄρει. Φύλλα ὅμοια τῷ ἱπποσελίνῳ, ἀλλὰ πλατύτερα, ὑπολίπαρα, ῥωμαλέα 3, 79.). . . *Anethum graveolens* (ἄνηθον 3, 67.). . . *Anethum Foeniculum* (μάραθρον 3, 81.). . . *Carum Carvi* (κάρος 3, 66.). . . *Pimpinella Saxifraga* (τράγιον ἕτερον 4, 50.). Cf. *Columm. phytob. p.* 61. *t.* 17. *Rauwolfius it. p.* 123. Aſtragali ſpeciem huc trahit, quam *Billarderius* (*ic. pl. ſyr. n.* 9.) ſub nomine *A. emarginati* delineavit. Sed, quae in Libano monte creſcit, plantula, Dioſcoridi haud adeo nota ac vulgaris eſſe potuit. . . *Pimpinella dioica* forte eſt λιβανωτὶς ἄκαρπος 3, 87. Alia ſaltem eſt planta ac Theophraſti, Cachrydi Libanotidi ſimilis, ſine flore et fructu. . . *Pimpinella Aniſum* (ἄννησον 3, 65.). . . *Pimpinella per-*

egrina (δαῦκος τρίτος 3, 85.). Cf. *Columnn. ecphr* 1, 32. *p.* 109. . . *Apium graveolens* sativum et sylvestre (σέλινον κηπαῖον καὶ ἐλειοσέλινον 3, 74. 75.). . . *Rhus coriaria* (ῥοῦς βυρσοδεψική 1, 147.). . . *Sambucus nigra* (ἀκτῆ 4, 174.). . . *Sambucus Ebulus* (χαμαιάκτη 4, 175.). . . *Tamarix gallica* (μυρίκη 1, 116.). . . *Parnassia palustris* (ἄγρωστις ἐν τῷ Παρνασσῷ 4, 32.). Folia hederacea, flos albus.

Narcissus Pseudonarcissus et *poëticus* (νάρκισσος, ἄνθος λευκὸν, ἔσωθεν δὲ κροκῶδες, ἐπ' ἐνίων δὲ πορφυροειδὲς 4, 161.). . . *Pancratium illyricum* vel *Narcissus orientalis* (βολβὸς ἐμετικὸς 2, 201.). . . *Allium Ampeloprasum* (ἀμπελόπρασον 2, 180.). . . *Allium Porrum* (πράσον 2, 179.). . . *Allium sativum* (σκόροδον 2, 182.). . . *Allium arenarium* (ὀφιοσκόροδον *ib.*). Cf. *Bauhin. hist.* 2, 599. . . *Allium Scorodoprasum* (σκοροδόπρασον 2, 183.). . . *Allium Cepa* (κρόμμυον 2, 181.). . . *Allium nigrum* (μῶλυ 3, 54.). . . *Lilium candidum* (κρίνον βασιλικὸν 3, 116.). . . *Lilium Martagon* (ἡμεροκαλλὶς 3, 137.). Cf. *Anguillara p.* 231. . . *Uvularia amplexifolia* (ἰδαία ῥίζα, ὀξυμυρσίνη τὰ φύλλα ἔοικε, παρ' αὐτὰ δὲ ὡς ἕλικες μικραὶ πεφύκασιν, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθος 4, 44.). Vaccinium Vitim idaeam *Columna* credit et *Anguillara* (*p.* 259.). . . *Erythronium Dens Canis* (σατύριον ἐρυθρόνιον 3, 144.). . . *Ornithogalum sta-*

chyoides (ἐφήμερον 4, 85.). Folia lilii sed angustiora, flores candidi. Longe aliud certe est ac ἐφήμερον Theophrasti, nec plausibus digni, qui vel Lysimachiae speciem (*C. Bauhin.*) vel Lilium Martagon (*Matthiol.*), vel Convallariam maialem (*Fuchs.*), vel Digitalem etiam (*Column.*), vel Convallariam verticillatam (*Caesalp.* 5, 33.) putarunt. Per Europam australem, praesertim in Gallia narbonensi nostra species in nemoribus invenitur, delineata a *Rudbekio* (*camp. elys.* 2. *p.* 134. *f.* 3.). . . *Ornithogalum nutans* (ὀρνιθόγαλον 2, 174.). Stamina dilatata campanae more, ut C. Bauhinus, vocat alterum florem alteri innatum. . . *Scilla maritima* (σκίλλη 2, 202.). . . *Asphodelus ramosus* (ἀσφόδελος 2, 199.). . . *Anthericum Liliastrum* (φαλάγγιον 3, 122.). Florem Lilii candidi, sed minorem, habet, radicem συνελκομένην, fasciculatam. . . *Convallaria latifolia* (πολυγόνατον 4, 6.). Folia laurinis latiora, pedunculis axillaribus multifloris. Errarunt, qui C. Polygonatum dixerunt, quum hoc habeat pedunculos subunifloros; nec C. multiflora est, quippe quae magis boreales amat regiones. . . *Hyacinthus orientalis* (ὑάκινθος 4, 63.). . . *Hyacinthus ?comosus* quibusdam est βόλβος ἐδώδιμος 2, 200. . . *Aloë perfoliata* (ἀλόη 3, 25.). Folia esse scillae similia, sed crassa spinulosa deflexa, flores albidos. In Stoechadibus insulis copiose provenire *Quique-*

ranus de laud. Provinc. 59. Ἡπατίτιδα iam cognofcit *Didymus in Geopon.* 6, 6. . . *Acorus Calamus* (ἄκορον 1, 2.). Varietas indica nomine καλάμου ἀρωματικοῦ 1, 17. defcribitur. . . *Bambufa arundinacea.* Inveniri faccharum fali fimile ad culmos arundinum in India et Arabia (2, 104.). Huc etiam pertinet Nearchi apud *Strabonem* (15, 1016.) teftimonium, mel in arundinibus fine apibus apud Indos parari. Unde liquet, quantopere differat faccharum veterum Graecorum Romanorumque a noftro. Id fenfit primus fere *Manardus* (*ep.* 2. *p.* 23 f.) contradicentibus *Matthiolo*, *Mundella* (*p.* 234. 235.) aliisque. Bene illuftravit hanc rem *Salmafius* (*homon. hyl. iatr. p.* 109.). *Garcias* autem *ab Orto* primus fere docuit, Bambufam revera mellis concreti fpeciem per genicula transfudare, quae faccharum verum veterum fuerit (*hiftor. arom.* 1, 12.). Cf. Chrift. *a Cofta* (*hift. arom.* 6. Noftri facchari, e conquaffatis Sacchari culmis expreffi, veftigium primum inveniffe mihi videor in *Mofis Chorenenfis* geographia Armenica (*p.* 364.) qui ad Gondifaporam, Euphrati adiacentem, optimum coli faccharum adfirmat. Quum is fcriptor faeculo quinto medio vixerit, ante haec tempora folo melle illo Bambufae concreto utebantur. Saraceni id ab Euphrate demum Cyprum et Graeciam transportarunt (*Bongars gefta Dei per Francos*, 2, *p.* 270.). Cf. de melle Bambufae Phil.

Ruſſel in philoſ. transact. 80, *p.* 273 f. — Prima forte Bambuſae mentio apud *Herodotum* (3, 98.) ubi navigia e *καλάμοις* ſtrui refert. *Cteſias* (*de indicis rebus apud Phot. cod.* 73.) duo genera *καλάμου* facit, marem ſine medulla et feminam eo praeditam, hanc ſine dubio *Calamum Rotang*, illam *Bambuſam* noſtram. Repetit ea *Plinius* (16, 36.). . . *Oryza ſativa* (ὄρυζα 2, 117.). . . *Rumex Patientia* (λάπαθον κηπευτὸν 2, 140.). . . *Rumex acutus* (ὀξυλάπαθον *ib.*). . . *Rumex obtuſifolius* (λάπαθον ἄγριον, *ib.*). . . *Rumex divaricatus* (ὄξαλις ἢ ἀνάξυρις, *ib.*). . . *Rumex aquaticus* (βρεταννικὴ ἢ βεττονικὴ 4, 2.). Cf. *Plin.* 25, 3. . . *Leontice Leontopetalum* (λεοντοπέταλον 3, 110. Cf. *Barrel.* 1029. . . *Leontice Chryſogonum* (χρυσόγονον 4, 56.). Cf. *Moriſ.* 2. *ſ.* 3. *t.* 15. *f.* 7. *Rauwolf. it. n.* 119. . . *Colchicum autumnale* (κολχικὸν 4, 84.) . . *Aliſma parnaſſifolium* (ἄλισμα 3, 169.). Ob folia anguſtiora et flores albos huc potius quam ad A. Plantaginem aut aliam ſpeciem pertinet. Nec aliud eſt δαμασώνιον *Galeni antid.* 1, 433. licet ſemipedem altum illud tantummodo praedicat.

Epilobium roſeum Schreb. (ὄναγρα, 4, 118.). . *Veratrum album* (ἐλλέβορος λευκὸς 4, 150.). . . *Lawſonia inermis* (κύπρος 1, 124.). Cf. *Rauwolf it. n.* 60. *Haſſelquiſtius it.* 502. L. *ſpinoſam* etiam huc trahit. . . *Diospyros Ebenum*

(ἐβένος 1, 129.)... *Amyris gileadensis* (τὸ βαλσάμου δένδρον ἐν μόνῃ Ἰουδαίᾳ 1, 18.)... *Amyris Kafal* Forsk. (τὸ λιβάνου δένδρον 1, 81.). Vid. supra floram biblicam. Ex eadem arbore *Cancamum* (1, 23.) sumi, olim (*antiqu. bot. p.* 87.) demonstravi. Optime eodemque modo turiferam arborem *Diodorus* (5, 41.) describit. Distinguit *Dioscorides* (1, 83.) *mannam turis* a ture ipso, illam esse micas concussu elisas. *Galenus* (*meth. med.* 13, 175.) ὑπόσεισμα esse λιβανωτοῦ perhibet et adstringentem ii tribuit virtutem... *Erica arborea* (ἐρείκη 1, 117.)... *Daphne Gnidium* (χαμέλαια 4, 172.)... *Daphne Cneorum* (θυμέλαια 4, 173.)... *Polygonum Hydropiper* (ὑδροπέπερι 2, 191.)... *Polygonum Persicaria* (κραταιόγονον 3, 139.)... *Polygonum maritimum* (πολύγονον ἄῤῥεν 4, 4.)... *Polygonum incanum* (πολυγόνου θῆλυ 4, 5.). Ochreae ciliatae describuntur, φυλλαρίοις ἐοικυίαι ἐξοχαὶ πίτυος περὶ τοῖς γόνασιν ἐν κύκλῳ... *Polygonum dumetorum* (ἑλξίνη 4, 39.). Huc magis quam ad Convolvulum arvensem referenda esse videtur.

Laurus nobilis (δάφνη 1, 106.)... *Laurus Cinnamomum* (κιννάμωμον 1, 13.)... *Laurus Cassia* (κασσία 1, 12.). Speciem habet nigropurpurascentem, rosarum odore, medico usui praeprimis commodam, ζίγειρ dictam. Ea vox arabica est زنجر rubor. *Galen.* (*antidot.* 1, 434.) γί-

ζι dicit ſpeciem, cinnamomo proximam, quae forte جذع *e trunco* arboris ſumta ſit. . . *Rheum Rhaponticum* (ῥᾶ 3, 2.). Nil niſi radicem deſcribit craſſam extus nigricantem, intus ſubrufeſcentem, *ἄοσμον*, ſeu potius *εὔοσμον*. Venire autem e regionibus trans Boſphorum: ubi et *Ammianus Marcellinus* (12, 7.) a fluvio quodam hanc radicem nomen habere perhibet. Qui crediderunt, Centauream eſſe Rhaponticam (*Dodon.* 389.), patriam non agnoverunt, namque haec in Helvetiae Italiaeque alpibus provenit, neque qualitates habet, quas Dioſcorides ſuae ῥᾷ adſcribit. *Matthiolus* optime (*comm.* 475 f.) et Profp. *Alpinus* (*exot.* 2, 4. p. 187. 188.) differentias docuerunt inter hanc radicem et Rhei barbari, quod ab Alexandri Tralliani inde temporibus innotuit. Noſtram ſpeciem *Scribonius Largus* (167) radicem Ponticam dicit.

Hyperanthera Moringa (δένδρον τῆς βαλάνου μυρεψικῆς 4, 160.). Sed cum Tamarice comparat arborem, quod falſum. . . *Anagyris foetida* (ἀνάγυρις 3, 167.). Cf. *Cluſ. hiſt.* 1, 93. . . *Ruta graveolens* (πήγανον 3, 52.). . . *Styrax officinale* (στύραξ 1, 79.). Arborem cum Pyro Cydonia non immerito comparat: optime creſcere in Piſcidiae montibus, quod et teſtatur *Strabo* (12, p. 856.) et *Moſes Chorenenſis* (*geogr. Armen.* p. 353.). . . *Saxifraga Hirculus* (τράγον, ῷ δολί-

ζεται νάρδος κελτικῇ 1, 7.). Cf. *Cluſ. exot.* 1, 33. . . *Cotyledon Umbilicus* (κοτυληδὼν 4, 92.). *Bellon. obſ.* 1, 53. . . *Cotyledon ſerrata* (κοτυληδὼν ἑτέρα 4, 93.). . . *Gypſophila Struthium* (στρούθιον 2, 193.). . . *Gypſophila ?faſtigiata* (σύμφυτον πετραῖον 4, 9.). Sed dubius haereo. . . *Saponaria Ocimoides* (ὠκιμοειδὲς 4, 28.). . . *Trianthema fruticoſum* Vahl. (ἀκάκαλις 1, 118.). Frutex dicitur aegyptiacus, cuius fructus tamaricis ſimilis. Nullum alium cognoſco, qui huc trahi poſſit. *Amatus* quidem *Luſitanus* perperam olim *Ericam baccantem*, Luſitaniae propriam, alii *Empetrum nigrum* intellexerunt. . . *Tribulus terreſtris* (τρίβολος χερσαῖος 4, 15.). . . *Sedum Anacampſeros* (τηλέφιον 2, 217.). Vehementer fallitur *Columna* (*ecphraſ.* 1, 39.) dum Zygophyllum Fabaginem huc trahit. . . *Sedum Cepaea* (κηπαῖα 3, 168.). . . *Sedum ſtellatum* (ἀείζωον τρίτον 4, 91.). . . *Ceraſtium aquaticum* ſ. *Stellaria nemorum* (ἀλσίνη 4, 87.). . . *Agroſtemma coronaria* (λύχνις 3, 14.).

Aſarum europaeum (ἄσαρον 1, 9.). . . *Peganum Harmala* (πήγανον ἄγριον 3, 53.). Cf. *Dodon.* 121. *Bellon.* 3, 50. . . *Lythrum Salicaria* (λυσιμαχία 4, 3.). . . *Agrimonia Eupatoria* (εὐπατώριον 4, 41.). . . *Reſeda Phyteuma* (φύτευμα 4, 130.). Neſcio, qui factum ſit, quod *Columna* (*ecphr. t.* 22.) Scabioſam ſiculam huc

trahere potuerit. . . *Refeda alba* (σησαμοειδὲς μέγα 4, 152.). *Galenus* (*facult. fimpl.* 8, 108.) ἀντικυρικὸν ἐλλέβορον vocat. . . *Euphorbia officinarum* (δένδρον εὐφορβίου 3, 96.) Sed male id habet ναρθηκοειδὲς. . . *Euphorbia Chamaefyce* (χαμαισύκη 4, 170.). Ramos palmares procumbentes, folia lenti fimilia, fructus fub foliis rotundos habet, fed florem nullum. Haec quadrant omnino ad noftram fpeciem. Cf. *Cluf. hift.* 2, 187. . . *Euphorbia Peplis* (πεπλὶς 4, 169.). Folia portulacae, fubtus rubentia, fructus in foliorum axillis. Cf. *Cluf. l.* c. et *Scopol. carn. n.* 583. . . *Euphorbia Peplus* (πεπλὸς 4, 168.). Folia non bene cum rutaceis comparat. Cf. *I. Bauh. hift.* 3, 670. . . *Euphorbia Lathyris* (λάθυρις 4, 167.). Folia cum amygdalinis comparat, fructum effe tricoccum, τρίχωρον. Cf. *Matthiol. p.* 868. . . *Euphorbia Apios* (ἄπιος 4, 177.). Radix pyriformis, ramuli exigui, foliis exiguis. Cf. *Cluf hift.* 2, 190. *Bellon. obf.* 1, 42. . . *Euphorbia Pityufa* (πιτυοῦσα 4, 166.). Caulis cubitalis, πολυγόνατος, foliolis pinum aemulantibus, flores exigui fubpurpurafcentes. Cf. *Morif.* 3. *f.* 10. *t.* 1. *f.* 25. . . *Euphorbia Paralias* (τιθύμαλος παράλιος 4, 165.). Folia conferta lini fimilia, flores albicantes, nafci in maritimis. Cf. *Dodon.* 270. . . *Euphorbia heliofcopia* (τιθύμαλος ἡλιοσκόπιος 4, 165.). . . *Euphorbia platyphyllos* (τιθύμαλος πλατύφυλλος,

ib.). *Cluſ. hiſt.* 2, 190. . . *Euphorbia Cypariſſias* (τιθύμαλος κυπαρισσίας, *ib.*). . . *Euphorbia Myrſinites* (τιθύμαλος θῆλυς, *ib.*). Cf. *Cluſ.* 2, 189. . . *Euphorbia dendroides* (τιθύμαλος ὁ ἐν ταῖς πέτραις φυόμενος, *ib.*). Hanc ſpeciem per Liguriam et Etruriam invenit *Anguillara p.* 294. Cf. *Lobel. adverſ.* 150. . . *Euphorbia Characias* (χαρακίας, *ib.*). Nec E. amygdaloides, quum frutex ſit. Cf. *Cluſ.* 2, 188. . . *Sempervivum tectorum* (ἀείζωον τὸ μέγα 4, 89.). S. *arboreum*, quod in Cephalonia Anaſtaſiae nomine veniat, intelligit *Anguillara p.* 277. . . *Sempervivum ſediforme* (ἀείζωον τὸ μικρὸν 4, 90.). Cf. *Jacq. hort. vindob.* 1. *t.* 83. . .

Amygdalus Perſica (τὰ μῆλα περσικὰ 1, 164.). . *Prunus Armeniaca* (τὰ μῆλα ἀρμηνιακά, Ῥομαϊστὶ δε πραικόκια 1, 165.). . . *Meſpilus Pyracantha* (ὀξυάκανθα 1, 122.). . . *Roſa canina* (κυνόςβατον 1, 123.). . . *Rubus fruticoſus* (βάτος 4, 37.). . . *Rubus idaeus* (βάτος ἰδαία 4, 38.). . . *Tormentilla erecta* (πεντάφυλλον 4, 42.).

Capparis ſpinoſa (κάππαρις 2, 204.). . . *Papaver dubium* (μήκων ῥοιὰς 4, 64.). Vulgo P. Rhoeas habetur, ſed κεφαλὴ προμήκης obſtat. Folia Origani, Braſſicae Erucae, Cichorii aut Thymi ſimilia declarantur, unde inconſtantiam auctoris effeceris. . . *Papaver ſomniferum* (μήκων ἥμερος, κηπευτὴ 4, 65.). . . *Papaver Rhoeas* (ἡ ἀγρία μήκων, ἐγκαθημένην ἔχων τὴν κωδίαν, ὁ καὶ πιθῖτις

καὶ ῥοιὰς ὀνομάζεται, ib.). . . *Papaver hybridum* (*τρίτη ἀγρωτέρα μήκων καὶ μακροτέρα* (*μικροτέρα*) *τούτων, ἔχουσα τὴν κωδίαν ἐπιμήκη, ib.*). . . *Papaver Argemone* (*ἀργημώνη* 2, 208.). . . *Glaucium luteum* (*χελιδώνιον μέγα* 2, 201.). Tum ex eo, tum e Glaucio phoeniceo parabatur ſuccus Glaucii (3, 100.). *Μήκωνα κερατῖτιν* ſ. *θαλαττίαν* vocat *Galenus* (*facult. ſimpl.* 7, 99.). . . *Nymphaea lutea* (*νυμφαία ἄλλη* 3, 159.). . . *Nymphaea alba* (3, 158.). . . *Nymphaea Lotus* (*λωτὸς ὁ ἐν αἰγύπτῳ* 4, 114.). . . *Ciſtus ladaniferus* (*κίστου εἶδος λῆδον* 1, 128.). Cf. *Tournefort. it.* 1, 29. 30. . . *Ciſtus villoſus* (*κιστὸς ἄῤῥην* 1, 126.). Poteſt et *C. incanus* eſſe. . . *Ciſtus ſalvifolius* (*κιστὸς θῆλυ, ib.*). . . *Paeonia officinalis* (*γλυκυσίδη θήλεια* 3, 157.). . . *Paeonia corallina* (*γλυκυσίδη ἄῤῥην, ib.*). . . *Delphinium Conſolida* (*δελφίνιον* 3, 84.). . . *Delphinium Aiacis* (*δελφίνιον ἕτερον, οἱ δὲ ὑάκινθον, Ῥωμαῖοι βουκίνους* (vaccinia) 3, 85.). . . *Delphinium Staphis agria* (*σταφὶς ἀγρία* 4, 156.). Pedicularia herba *Scribon. Larg.* 8. . . *Aconitum Lycoctonum* (*ἀκόνιτον ἕτερον* 4, 78.). Lycoctonum etiam dici, folia habere platani ſimilia, ſed multo magis inciſa et coloris obſcurioris. . . *Nigella ſativa* (*μελάνθιον* 3, 93.). . . *Nelumbium ſpecioſum* (*κύαμος αἰγύπτιος* 2, 128.). . . *Anemone hortenſis* (*ἀνημώνη ἥμερος* 2, 207.). . . *Anemone*

apennina (ἀνημώνη ἀγρία, *ib.*). Folia latiora et flos purpureus. . . *Clematis Vitalba* (δαφνοειδὲς 4, 148.). . . *Clematis Viticella* (κληματῖτις 4, 182.). . . *Thalictrum minus* (θάλικτρον 4, 98.). . . *Ranunculus Ficaria* (χελιδόνιον τὸ μικρὸν 2, 212.). . . *Ranunculus aconitifolius* f. *platanifolius* (βατράχιον τέταρτον, ἄνθος γαλακτίζον 2, 206.). . . *Ranunculus Seguieri* (βατράχιον κορίου φύλλοις, ἄνθος ὑπόλευκον, *ib.*). . . *Ranunculus hirfutus* (βατράχιον χνοωδέστερον, πλεῖστον ἐν Σαρδονίᾳ γένόμενον, *ib.*). . . *Ranunculus repens* (βατρ. κορίου φύλλοις, ἄνθος μήλινον, *ib.*). Vel hic vel R. *fceleratus* eft βατράχιον ἢ χρυσάνθεμον Pfeudo-*Democrit. in Geopon.* 12, 6. . . *Ifopyrum fumarioides* (ἰσόπυρον 4, 121.). . . *Helleborus orientalis* (ἐλλέβορος μέλας 4, 151.). Folia platani fimilia, fubafpera, flores purpurafcentes. Optimum ex Anticyra et Helicone venire.

Aiuga Iva (ἀνθύλλις ἑτέρα, χαμαιπίτυος τὰ φύλλα, δασύτερα δὲ, ἄνθος πορφυροῦν 3, 153.). Cf. *Cluf. hift.* 2, 186. Invenit in Creta *Anguillara p.* 237. . . *Aiuga Chamaepitys* (χαμαιπίτυς 3, 175.). . . *Teucrium Botrys* (χαμαιπίτυς ἑτέρα, φυλλάρια λεπτὰ λευκὰ, ἀνθήλια μηλινὰ 3, 176.). . . *Teucrium Pfeudo-Chamaepitys* (χαμαιπίτυς ἑτέρα, κλάδους ἔχουσα πηχυαίους ἀγκυροειδεῖς, ἄνθος λευκὸν 3, 176.). Cf. *Cluf. hift.* 2, 185. In Italia, Gallia narbonenfi et Hifpania non

rarum. . . *Teucrium Marum* (μάρον 3, 49.) . . *Teucrium Scordium* (σκόρδιον 3, 125.). . . *Teucrium Chamaedrys* (χαμαίδρυς 3, 112.). . . *Teucrium lucidum* (τεύκριον 4, 111.). Chamaedryi ſimile, foliis exiguis, ciceris ſimilibus. . . *Teucrium montanum* (πόλιον ὀρείνον 3, 124.). Graveolens, canum. . . *Teucrium Polium* (ἕτερον πόλιον θαμνωδέστερον, οὐχ' οὕτως εὔτονον τῇ ὀσμῇ 3, 124. . . *Teucrium creticum* (ἑλένιον αἰγύπτιον 1, 28.). . . *Teucrium Pſeudhyſſopus* (ὕσσωπος ὀρεινὸς 3, 30.). Cf. *Columη. ecphraſ.* 1, 14. *p.* 67. . . *Satureia graeca* (ἀγριορίγανον, καλούμενον τῷ Νικάνδρῳ κονίλη 3, 34.). . . *Satureia Thymbra* (θύμβρα 3, 45.). . . *Hyſſopus officinalis* (ὕσσωπος 3, 30.). . . *Verbena officinalis* (περιστερεῶν 4, 60.). . . *Verbena ſupina* (ἱερὰ βοτάνη 4, 61.). Cf *Cluſ. hiſt.* 2, 46. . . *Lavandula Stoechas* (στιχὰς 3, 31.). . . *Mentha ſylveſtris* (σισύμβριον 2, 153.). Huius forte varietas distinguitur ἡδυόσμου ἀγρίου nomine 3, 42. . . *Mentha ſativa* (ἡδυόσμον ἥμερον, μίνθη 3, 41.). . . *Mentha Pulegium* (γλήχων 3, 36.). . . *Mentha cervina* (πολύκνημον 3, 108.). Divinavit id unicus *Caeſalpinus* (11, 37.). . *Lamium album* (λευκὰς 3, 113.). Cf. *Caeſalp.* 11, 31. . . *Lamium purpureum* (γαλιόψις 4, 95.). Neſcio, qualem plantam hoc nomine deſcribat *Anguillara p.* 278. . . *Betonica officinalis* (κέστρον 4, 1.). . . *Stachys germanica* (στάχυς

3, 120.). . . *Stachys heraclea* (σιδηρῖτις, οἱ δὲ ἡράκλειαν καλοῦσιν 4, 33.). . . *Ballota nigra* (βαλλωτῇ 3, 117.). . . *Marrubium vulgare* (πράσιον 3, 119.). . . *Marrubium Pſeudo - Dictamnus* (ψευδοδίκταμνος 3, 38.). Temere perhibet *Anguillara p.* 201. totum hoc capitulum ſuppoſititium eſſe. . . *Leonurus Marrubiaſtrum* (πυκνοκόμον 4, 176.). Cf. *Plin.* 26, 8. *Anguillar. p.* 298. . . *Phlomis fruticoſa* et *italica* (Φλομίδες διπλαῖ, δασεῖαι, περιφυεῖς τῇ γῇ, στρογγύλα ἔχουσαι τὰ φύλλα 4, 104.). Cf. *Dodon.* 146. . . *Phlomis Lychnitis* (Φλόμος ἀγρία), *ib.*). Folia Salviae ſimilia, flos aureus fulgens. . . *Clinopodium vulgare* (κλινοπόδιον 3, 109.). . . *Origanum Dictamnus* (δίκταμνος 3, 37.). . . *Origanum creticum* (δίκταμνος ἕτερος, φύλλοις ἐοικὼς σισυμβρίῳ 3, 39.). . . *Origanum heracleoticum* (ὀρίγανος ἡρακλειωτικὴ 3, 32.). . . *Origanum Onitis* (ὀνῆτις 3, 33.). . . *Origanum Maioranoides* (σάμψυχον 3, 47.). In Cyzico, Cypro et Sicilia provenire et laudatiſſimum eſſe. . . *Thymus Serpyllum* (ἕρπυλλος 3, 46.). . . *Thymus vulgaris* (θυμὸς 3, 44.). . . *Thymus Zygis* (ἕρπυλλος ἄγριος, ὃς καὶ ζυγὶς καλεῖται 3, 46.). . . *Thymus Acinos* (ἄκινος 3, 50.). . . *Thymus Tragoriganum* (τραγορίγανος 3, 35.). Optime naſci in Co, Chio, Smyrna et Creta. Cf. *Alpin. exot. c.* 36. . . *Meliſſa officinalis* (μελισσόφυλλον 3, 118.). . . *Meliſſa cretica* (καλαμίνθη

ἐρεινότέρα, ἔχει φύλλα ὠκίμῳ ὅμοια, ὑπόλευκα 3, 43.). Cf. *Barrel. ic.* 1166. . . *Melissa Calamintha* (καλαμίνθη τρίτη, ἧς τὰ φύλλα τῷ ἡδυόσμῳ ἀγρίῳ ὅμοια *ib.*). Sed poterit forte ad *Nepetam nudam* traduci: namque *Galenus* (*antidot.* 1, 430.) νέπετον καὶ καλαμίνθην eamdem credit. . . *Nepeta Nepetella* (καλαμίνθη, ἣ γλήχωνι ἔοικε *ib.*). Cf. *Anguillara p.* 202. . . *Ocimum Basilicum* (ὤκιμον 2, 171.). . . *Antirrhinum spurium* (ἐλατίνη 4, 40.). Folia Polygoni dumetorum pilosa. . . *Antirrhinum purpureum* (ἀντίῤῥινον 4, 133.). . . *Antirrhinum repens* (ὄσυρις 143.). Idem est cum A. monspessulano, ut *Smithius engl. bot.* 1253. evicit. . . *Antirrhinum Asarina* (χαμαίκισσος 4, 126.). Glechoma hederacea esse nequit, ob flores pallidos. . . *Orobanche elatior* (ὀροβάγχη 2, 172.). Differentes plantas esse Theophrasti et Dioscoridis, vidit iam *Anguillara* (*p.* 89.). . . *Vitex Agnus* (ἄγνος 1, 135.). . . *Acanthus mollis* (ἄκανθος ἐν παραδείσοις 3, 119.). . . *Acanthus spinosus* (ἀκάνθη ἀγρία 3, 120.).

Isatis tinctoria (ἴσατις 2, 215. 216.). . . *Lepidium sativum* (λεπίδιον 2, 205.). . . *Lepidium latifolium* (κάρδαμον 2, 185.). . . *Lepidium Iberis* (ἴβερις 1, 188.). Cf. *Damocratis* descriptionem apud *Gal. compos. med. sec. gen.* 10, 310. *Dodon.* 714. *Anguillara p.* 120. . . *Thlaspi campestre* (θλάσπι 2, 186.). . . *Cochlearia Ar-*

moracia (ῥαφανὶς ἀγρία 2, 138.). . . *Cochlearia Draba* (δράβη 2, 187.). Cf. *Columnn. ecphras.* 1, 109. *p.* 270. At *Clus. hist.* 2, 123. huc haud pertinet. . . *Coronopus Ruellii* (κορωνόπους 2, 158.). . . *Alyssum alpestre* (ἄλυσσον 3, 105.). *Columna,* licet sibi in hoc frutice non constet, vult tamen Veronicam esse, in φυτοβασάνῳ V. arvensem *p.* 21. facit, quum ἄλυσσον tamen φρυγάνιον dicatur, in ecphrasi vero *p.* 288. V. montanam. . . *Alyssum sativum* (μύαγρον 4, 117.). . . *Sisymbrium Nasturtium* (σισύμβριον ἕτερον, ἢ καρδαμίνη 2, 155.). . . *Erysimum officinale* (ἐρύσιμον 2, 188.). . . *Brassica Eruca* (εὔζωμον 2, 170.). . . *Brassica oleracea sylvestris* (κράμβη ἀγρία 2, 147.). . . *Cheiranthus incanus* (λευκόϊον 3, 138.).

Erodium malacoides (γεράνιον ἕτερον 3, 131.). Potest tamen et *Geranium molle* esse. . . *Geranium tuberosum* (γεράνιον φύλλῳ ἀνημώνης, ῥίζα ὑποστρογγύλη γλυκεῖα *ib.*). . . *Pistia Stratiotes* (στρατιώτης 4, 102.). Cf. *Alp. aegypt. t.* 108. . . *Althaea cannabina* (κάνναβις ἀγρία 3, 166.). . . *Malva sylvestris* f. *mauritiana* (μαλάχη 2, 144.). . . *Malva Alcea* (ἀλκέα 3, 164.). . . *Lavatera arborea* (μαλάχη κηπευτὴ 2, 144.). . . *Lavatera olbia* f. *Malope malacoides* (ἀλθαία 3, 163.). Cum utraque non omnino congruit.

Fumaria officinalis (καπνὸς 4, 110.). Haec

est *fel terrae* Scribonii Larg. (227.), quam male *Rhodius* (*ad h. l.*) pro Chironia Centaurio habet. . . *Polygala amara* (πολύγαλα 4, 142.). . . *Spartium iunceum* (σπάρτιον 4, 158.). . . *Spartium spinosum* (ἑτέρα ἀκακία ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ 1, 133.). Cf. *Anguillara p.* 63., qui in Corsica invenit, *Matthiol. p.* 172. Huc et alter Aspalathus 1, 19. Cf. *Alpin exot.* 12. . . *Genista aspalathoides* (ἀσπάλαθος 1, 19.). Eumdem esse cum ligno rhodio, fide Constantini Rhodii, rhizotomi Cretensis, perhibet *Anguillara* (*p.* 36.). Delineavit *Pona bald. p.* 16. Lignum rhodium alii Convolvulo scopario tribuunt: huius vero patria Teneriffa veteribus, ante Infantem Henricum, ignota fuit. . . *Ononis antiquorum* (ἄνωνις 3, 21.). Cf. *Dodon.* 743. . . *Anthyllis cretica* (τοῦ ἐβένου εἶδος θαμνῶδες, κυτίσῳ ὅμοιον 1, 129.). Cf. *Ponae bald. p.* 51. . . *Phaseolus vulgaris* (σμίλαξ 2, 176.). . . *Orobus vernus* (ἀστράγαλος 4, 62.). Cf. *Columna. phytob. p.* 48. *t.* 14. . . *Lathyrus Aphaca* (ἀφάκη 2, 178.). . . *Lathyrus Clymenum* (κλύμενον 4, 13.). *Columna. ecphras.* 1, 49. *p.* 155. Scorpiurum vermiculatam habet, nescio, quo demum iure. . . *Ervum Ervilia* (ὄροβος 2, 131.). . . *Coronilla Securidaca* (ἡδύσαρον 3, 146.). Cf. *Dodon.* 546. . . *Ornithopus compressus* (καταναγκη 4, 134.). Male *Rauwolfius* (*it. tab. inter* 54 — 60.)

Plantaginem Lagopoda huc refert. . . *Scorpiurus ſulcata* (σκορπιοειδὲς 4, 195.). . . *Hedyſarum Onobrychis* (ὀνοβρύχις 3, 170.). . . *Indigofera tinctoria* (τὸ ἰνδικὸν βαφικὸν 5, 107.). Cf. *Beckmann Geſch. der Erfind.* 4, 475. . . *Aſtragalus Glaux* (γλαῦξ 4, 141.). Cf. *Cluſ. hiſt.* 2, 241. . . *Aſtragalus ſeſamoides* (σησαμοειδὲς μικρὸν 4, 153.). . . *Aſtragalus creticus* (τραγάκανθα 3, 23.). . . *Aſtragalus pugniformis* (καταγάγκη ἑτέρα 4, 134.). . . *Aſtragalus Poterium* (ποτήριον 3, 17.). Planta ſpinoſa lanuginoſa, floribus albis, Tragacanthae ſimilis, radice gummifera. Nulla alia quam haec ſpecies eſſe poteſt. Cf. *Lobel. hiſt.* 492. *Cluſ. hiſt.* 1, 108. *Vahl. ſymb. bot.* 1, 65. . . *Pſoralea bituminoſa* (τρίφυλλον 3, 123.). Τριφύλλινον vocat *Galen.* (*antidot.* 1, 426.) ad Neapolin creſcere et vino conſervando inſervire. *Trifolium italicum* ſ. *creticum* (μελίλωτος 3, 48.). . . *Trifolium arvenſe* (λαγώπους 4, 17.). . . *Medicago ſativa* (μηδικῆ 2, 177.). . . *Medicago arborea* (κύτισος 4, 113.). . . *Glycyrrhiza glabra* (γλυκυῤῥίζα 3, 7.). *Plinius* (22, 9.) deſcriptionem male intellexit. Etenim, cum folia Dioſc. cum σχίνῳ (lentiſco) comparet, Plinius ἐχίνῳ ſine dubio legit, echinataque dixit. Male itaque *Gl. echinata* intelligitur, licet haec in Italia proveniat. . . *Lotus corniculatus* (λωτὸς ἥμερος 4, 111.). . . *Lotus rectus* (ἄγριος λιβυκὸς λωτὸς

4, 112.). Sed L. Diofcoridis huc pertinere non videtur, quum et patria Libya et altitudo duos cubitos excedens contradicant. Haec forte λωτὸς ἀνδρομήκης (*Diodor. Sicul.* 3, 43.), quam Agatharchides in Arabia invenit, quamque cum medica herba et agroftide comparat.

Hypericum Coris (ὑπερικὸν 3, 171.) κλωνάρια ὑποδασέα. . . *Hypericum Androfaemum* (ἄσκυρον 3, 172.). Cf. *Columm. ecphraf.* 1, 16. . . *Hypericum montanum* (ἀνδρόσαιμον 3, 173.). Cf. *Columm. ecphraf.* 1, 15. . . *Hypericum hircinum* (τράγιον 4, 49.). Conf. *Ponae bald. p.* 31.

Tragopogon crocifolius (τραγοπώγων 2, 173.). . *Sonchus oleraceus* (σόγκος 2, 159.). . . *Scorzonera tuberofa* (κονδρίλλης ἕτερον εἶδος 3, 161.). Radicem et caulem effe fucci plenum, ut Diofc. teftatur *Rauwolfius* (*itin.* 117.), qui circa Halepum invenit. . . *Lactuca perennis* (κονδρίλλη 2, 161.). *Anguillara p.* 109. Caccialepre eam vocari ait. . . *Lactuca virofa* (θρίδαξ ἀγρία 2, 166. . . *Crepis virens* (ἱεράκιον μικρὸν 3, 73.). . . *Crepis biennis* (ἱεράκιον μέγα 3, 72.). C. Diofcoridis effe nequit, cum caulem afperum et fpinulofum habeat. . . *Lapfana communis* (λαμψάνη 2, 142.). . . *Cichorium Intybus* (σέρις ἀγρία θριδακωδεστέρα 2, 160.). . . *Cichorium Endivia* (σέρις κηπευτὴ στενόφυλλος *ib.*). . . *Arctium Lappa* (ἀρκεῖον 4, 107.). . . *Carduus leucographus* (ἄκανθα λευκὴ 3, 14.).

Defcribit hoc nomine *Anguillara p.* 143. plantam, quam in Sclavonia et Umbria invenerit, et quae *Carthamus coeruleus* effe videtur. . . *Carduus arabicus* (ἄκανθα ἀραβικὴ 3, 15.). . . *Carduus parviflorus* (κίρσιον 4, 119.) . . *Carduus marianus* (σίλυβον 4, 159.). Cf. *Rauwolf. it. n.* 74. *Anguill. p.* 151. . . *Cnicus Cafabonae* (λευκάκανθα 3, 22.). Cf. *Schmidel. icon.* et *anal. t.* 51. . . *Cnicus ftellatus* (ἱππόφαιστον 4, 163.). . . *Onopordon Acanthium* (ἀκάνθιον 3, 18.). . . *Carlina acaulis* (χαμαιλέων λευκὸς 3, 10.). . . *Carthamus lanatus* (ἀτράκτυλις 3, 107. . . *Staehelina Chamaepeuce* (χαμαιπεύκη 4, 127.). Cf. *Alpin. exot. c.* 35. . . *Chryfocoma Linofyris* (χρυσοκόμη 4, 55.). Cf. *Caefalp.* 12, 14. *Columm. ecphraf.* 1, 20. Mirum, *Anguillaram (p.* 264.*)* eam non cognoviffe. . . *Santolina Chamaecypariffus* (ἀβρότονον θῆλυ, θάμνος δενδροειδὴς, ὑπόλευκος, φύλλοις λεπτοσχιδέσιν, ὥσπερ σεριφίου περὶ τὰ κλώνια, πλῆρες ἄνθους, ἐπ᾽ ἄκρου ἔχον κορυμβῶδες χρυσοειδὲς, εὐῶδες μετὰ ποσοῦ βάρους 3, 29.). Cf. *Cluf. hift.* 1, 341. *Columna ecphr.* 1, 13. perperam hanc plantam ad πόλιον (3, 124.) traduxit. Cur *Anguillara p.* 166. malit ad Art. Abrotanum relegare, nefcio. Quadrant fere omnia. . . *Santolina maritima* (γναφάλιον 3, 132.). . . *Artemifia Abrotanum* (ἀβρότονον ἄῤῥεν 3, 29.). . . *Artemifia Santonica* (ἀψινθίου τρίτον εἶδος, ὃ σαντώνιον

καλοῦσι 3, 28.) σαρδώνιον legit *Anguillara p.* 166. Obſtat tamen *Galen. (facult. ſimpl.* 5, 69.*)*, qui non ſemel tantum σαντόνικον dicit. . . *Artemiſia campeſtris* (ἀρτεμισία λεπτόφυλλος 3, 128.). . . *Artemiſia camforata* (ἀρτεμισία μονοκλῶνος εὐωδεστέρα 3, 127.). Cf. *I. Bauh. hiſt.* 3, 194. . . *Artemiſia pontica* (ἀρτεμισία λεπτοτέρα ἔχουσα τὰ φύλλα 3, 127.). *Artemiſia chamaemelifolia* (ἀρτεμισία πλατυτέρα ἔχουσα τὰ φύλλα *ib.*). . . *Artemiſia Apſynthium* (ἀψύνθιον 3, 26.). . . *Artemiſia fragrans* (ἀψίνθιον, θαλάσσιον, τινὲς δὲ καὶ σερίφιον καλοῦσι, ὅπερ πλεῖστον ἐν τῷ περὶ Καππαδοκίαν Ταύρῳ ὄρει γεννᾶται, βαρύοσμος, 3, 27.). Poſſitne forte et *Artemiſia maritima* intelligi, aut *A. taurica* Willd.? Artemiſiam maritimam vult *Anguillara p.* 165. . . *Gnaphalium ſanguineum* (βάκχαρις 3, 51.). Herba fruticoſa, ſuaveolens, coronaria: folia tomentoſa latiuscula, caulis cubitalis, flores purpureo-albicantes. Eam ſpeciem invenerunt *Rauwolfius (it. p.* 285.*)* et circa Aleppum *Ruſſelius (Alepp. p.* 195.*)*. Male autem interpretati ſunt, qui vel Digitalem Thapſi, ut *Lacuna* et *Matthiolus (p.* 538.*)* vel Inulam Vaillantii ut *Cluſius (hiſt.* 2, 21.*)* vel Salviam Sclaream, ut Leonicenus et *Caeſalpinus* (11, 37.*)* vel Baccharidis ſpeciem ut Linnaeus, crediderunt. . . *Gnaphalium Stoechas* (ἑλίχρυσον 4, 57.). . . *Gnaphalium Leontopodium* (λεοντοπόδιον 4, 131.).

Sed *Plantaginem creticam* facit *Alpinus exot. c.* 51., quae eſſe nequit, quod caules nominantur et planta dicitur διδακτυλιαῖος, ſummis quoque caulibus inſidere fertur flos. Quae omnia haud quaquam cum Plantagine cretica congruunt. . . *Baccharis Dioſcoridis* (κόνυζα μεγάλη 3, 136.). Cf. *Rauwolf. it. p.* 54. . . *Inula ſpiraeifolia* (κόνυζα μέση *ib.*). Cf. *Bauhin. hiſt.* 2, 1049. . . *Inula Pulicaria* (κόνυζα μικρὰ *ib.*). *Dodon.* 52. Haec eſt κόνυζα, quae paludes *Paxamo* indigitat (*Geopon.* 2, 4.). . . *Inula Helenium* (ἑλένιον 1, 27.). . . *Tuſſilago Farfara* (βηχίον 3, 126.). . . *Tuſſilago Petaſites* (πετασίτης 4, 108.). . . *Senecio Iacobaea* (ἠριγερὼν 4, 97.). . . *Aſter Amellus* (ἀστὴρ ἀττικὸς 4, 120.). . . *Anthemis Pyrethrum* (πύρεθρον 3, 86.). . . *Anthemis Cota*, *montana* et *Chryſanthemum monſpelienſe* ἀνθέμιδος nomine (3, 154.) comprehenduntur. Namque radius modo albus, modo flavus, modo roſeus indicatur. . . *Anthemis valentina* (βούφθαλμον 3, 156.). Namque folia foeniculi, flores flavi. . . *Chryſanthemum coronarium* ſ. *ſegetum* (χρυσάνθεμον 4, 58.). . . *Achillea Ageratum* (ἀγήρατον 4, 59.). . . *Achillea tomentoſa* (ἀχίλλεια, ἄνθος χρυσίζον 4, 36.). . . *Achillea tanacetifolia* (ἀχίλλεια, ἄνθος πορφυρὸν *ib.*). . . *Achillea nobilis* (ἀχίλλεια, ἄνθος λευκὸν *ib.*). . . *Achillea Ptarmica* (πταρμικὴ 2, 192.). . . *Tagetes patula* (ὀθόν-

να 2, 213.). Cf. *Caesalp.* 12, 43. . . *Centaurea Crocodilium* (κροκοδείλιον 3, 12.). Cf. *Anguillara p.* 141., qui e Crateva totum hoc caput sumtum esse testatur. . . *Centaurea ? Cyanus* (μήκων ἀφρώδης ἡράκλεια 4, 66. Cf. *Columnn. phytob. p.* 74. *t.* 21. Gratiolam credit *Anguillara p.* 268. . . *Brotera corymbosa* (χαμαιλέων μέλας 3, 11.). Cf. *Belon. obs.* 1, 16.

Orchis pyramidalis (ὄρχις, κυνοσόρχις 3, 141.). . . *Orchis Morio* (ὄρχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα καλοῦσιν 3, 142.). . . *Orchis ? bifolia* (σατύριον 3, 143. Qui potuerit *Tulipa suaveolens* s. *praecox* (*Clus. hist.* 1, 150.) huc trahi, nescio. . . *Serapias Lingua* (λογχίτις 5, 161.). Folia porri similia subrubentia, flores fusci seu ferruginei adspectu referentes πιλίσκια, τῷ δὲ τύπῳ προσωπεῖα κωμικὰ κεχηνότα, dependet autem γλωσσάριον λευκὸν, ex hiatu: semen (*capsula*) trigonum lanciforme. Hanc plantam praeter *Caesalpinum* optimum (10, 21.) omnes ignorant. Is autem in montibus Etruriae invenit et sagacissime Lonchitidem Dioscoridis esse divinavit. Cf. *Columnn. ecphras.* 1, 148. *t.* 322. ubi autem folia nimis angusta sunt. *Bauh. hist.* 2, 766. *Moris.* 3. *s.* 12. *t.* 14. *f.* 21. Irin tuberosam huc trahit praestantissimus *Sibthorpius*, sed ubi est γλωσσάριον λευκὸν ex hiatu corollae? Neque semina sunt ὅμοια λόγχῃ vel in Serapiade. . . *Neottia spiralis* (ἐπιπακτὶς ἢ ἐλλεβορίνη 4, 109.).

Nulli alii Orchidearum adiudicare possum ob folia exigua. Ceterae autem notae reticentur. Certe non est Helleborine *Caesalpini* (15, 30.), quae Cypripedium Calceolus esse videtur. . . *Aristolochia longa* (ἀριστολοχία μακρὰ 3, 6.). . . *Aristolochia rotunda* (ἀριστολοχία στρογγύλη 3, 6.). . . *Aristolochia Clematitis* (ἀριστολοχία κληματῖτις ib.). *A. baetica* (*Clus. hist.* 2, 74.) esse nequit, quippe quae purpureos flores, nostra autem flavicundos habet. Loco ἀειζώου μικροῦ, cuius foliis similia haec sint, *Anguillara* bene ἀσάρου ponit (p. 193.). . . *Cytinus Hypocistis* (ὑποκιστὶς 1, 127.).

Lemna minor (φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων 4, 88.). . . *Typha latifolia* (τύφη 3, 133.). . . *Urtica urens* (ἀκαλύφη τραχυτέρα 4, 94.). . . *Urtica dioica* (ἑτέρα λεπτόσπερμος, *ib.*). . . *Xanthium strumarium* (ξάνθιον 4, 138.). . . *Ambrosia maritima* (ἀμβροσία 3, 129.). . . *Myriophyllum spicatum* (μυριόφυλλον 4, 115.). . . *Thelygonum Cynocrambe* (φύλλον 3, 140.). . . *Poterium spinosum* (στοίβη 4, 12.). Cf. *Tournefort. it.* 1, 61. Hon. *Bellus* ad *Clus. hist.* 2, 308. Hanc et κολυμβάδα dici et ad vinum conservandum, ob aromaticam indolem, adhiberi, testatur *Galenus* (*antidot.* 1, 426.). . . *Arum Dracunculus* δρακοντίον 2, 196. . . *Arum italicum* (ἄρον 2, 197.). . . *Arum Arisarum* (ἀρίσαρον 2, 198.). . . *Quercus cocci-*

fera (κόκκος βαφικὴ 4, 48.). . . *Croton tinctorius* (ἡλιοτρόπιον μικρὸν 4, 194.). Primus fere *Clusius* (*hist.* 2, 47.) veram Dioscoridis plantam delineavit, post eum *Tabernaemontanus* (*herb.* 2, 265.). Sed *Caesalpinus* (11, 12.) et *Matthiolus p.* 894. toto coelo aberrant, dum modo Myosotidem modo Calendulam huc referunt. . . *Acacia vera* (ἀκακία 1, 133.). . . *Acacia Catechu* (λύκιον Ἰνδικὸν, ἐκ θάμνου τῆς λεγομένης λογχίτιδος· ἐστὶ δὲ εἶδος ἀκάνθης 1, 132.). Cf. *Garc. ab Orto hist. arom.*, 10. Meminit eius etiam *Galen. antidot.* 1, 424. . . *Ricinus communis* (κρότων 4, 163.). . . *Momordica Elaterium* (ἐλατήριον 4, 154.). . . *Bryonia dioica* (ἄμπελος λευκὴ 4, 184.). . . *Bryonia alba* (ἄμπελος μέλαινα 4, 185.). . . *Cucurbita Pepo* (πέπων 2, 164.). . . *Cucumis sativus* (κολοκύνθη 2, 162. . . *Cucumis prophetarum* (κολοκύνθις 4, 178.). . . *Cucumis Melo* (σίκυς 2, 163.).

Hippophaë rhamnoides (ἱπποφαὲς 4, 163.). . . *Cannabis sativa* (κάνναβις 3, 165.). . . *Pistacia Terebinthus* (τέρμινθος 1, 91.). . . *Smilax aspera* (σμίλαξ τραχεῖα 4, 144.). . . *Tamus communis* (ἄμπελος ἀγρία 4, 183.). . . *Rhodiola rosea* (ῥοδία ῥίζη 4, 45.). . . *Mercurialis annua* (λινόζωστις 4, 191.). . . *Iuniperus Sabina* (βράθυς 1, 104.). . . *Iuniperus Oxycedrus* (κέδρος 1, 105.). . . *Taxus baccata* (σμίλαξ 4, 80.). . . *Myristica*

moschata. *Caesalpinus* (2, 49.) credit νάσκαφθον (1, 22.) esse corticem externum huius fructus. . . *Ruscus Hypoglossum* (ἱππόγλωσσον 4, 132.). Cf. *Columnn. ecphras.* 1, 165. . . *Ruscus aculeatus* (μυρσίνη ἀγρία 4, 146.). . . *Ruscus Hypophyllum* (δάφνη ἀλεξάνδρεια 4, 147.). Cf. *Columnn. l. c.* . . *Ruscus racemosus* (χαμαιδάφνη 4, 149.).

Equisetum ?sylvaticum (ἵππουρις 4, 46.). Cf. *Pseudo-Democrit. in Geopon.* 2, 6. . . *Equisetum ?pratense* (ἵππουρις ἑτέρα 4, 47.). . . *?Marsilea quadrifolia* (ἐπιμήδιον 4, 19.). Planta aquatica sine flore, foliis hederaceis. Certe Botrychium Lunaria non est, cui adiudicat *Columna* (*phytob. p.* 65.). . . *Polypodium vulgare* (πολυπόδιον 4, 188.). . . *Polypodium Filix mas* (πτέρις 4, 186.). . . *Polypodium Dryopteris* (δρυοπτερὶς 4, 189.). . . *Aspidium Lonchitis* (λογχῖτις ἑτέρα 3, 162.). . . *Athyrium Filix femina* (θηλυπτερὶς 4, 187.). . . *Asplenium Hemionitis* (ἡμιονῖτις 3, 152.). . . *Asplenium Ceterach* (ἄσπληνον 3, 151.). . . *Asplenium Trichomanes* (τριχομανὲς 4, 137.). . . *Scelopendrium officinale* (φυλλῖτις 3, 121.). . . *Adiantum Capillus* (ἀδίαντον 4, 136.). Cf. schol. *Theocrit. id.* 13, 41. . . *?Marchantia conica* (λειχὴν 4, 53.). *Columnn. ecphras.* 1. *p.* 331. Potest tamen quoque ad Peltideam caninam reduci. . .

Parmelia iubata (βρύον κέδρινον 1, 20.). . . *Fucus aculeatus* (βρύον τριχῶδες θαλάσσιον 4, 99.). . . *Fucus cartilagineus* (βρύον κρητικὸν 4, 100.). . . *Fucus ?ſanguineus* (ὑπομήκης καὶ φοινίσσον, *ib.*). . . *Fucus ſaccharinus* (πλατὺ φῦκος, *ib.*).

Agmen claudat ἀνδρόσακες (3, 150.) crux exegetarum! De eo ſic: γίνεται μὲν ἐν Συρίᾳ ἐν παραθαλασσίοις τόποις, πόα δὲ ἐστι λεπτὴ (λευκὴ), λεπτόκαρφος, πικρὰ, ἄφυλλος, θυλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὸν σπέρματος. Totidem fere verbis reddit *Plinius* (27, 4.) addens, folliculos in cirrhis gerere. Commentatores Dioſcoridis in varias de hoc vegetabili ſententias abierunt, in plures nemo praeter *Anguillaram*. Is enim (*p.* 237.) modo Cuſcutam, iam Iunci ſpeciem, nunc Coluteam arboreſcentem intelligit. *Matthiolus* (*p.* 645.) plantam depingit maritimam, orbiculis pedicellatis praeditam, qualem in Etruria invenerit Lucas *Ghinius*. Mox et *Lobelius* (*adverſ.* 165.) eamdem in chamis conchis maris Monſpelienſia litora adluentis inventum delineavit, *umbilici marini* nomine. Citavit eumdem *Androſacis Cotyledonis folioſi marini* nomine *Magnolius* (*bot. monsp.* 19.). Tandem autem Ant. *Gouanus* (*flor. monspel. app.* 479.) docuit, ad regnum animale pertinere et *Madreporam Acetabulum Linn. ſyſt. nat.* eſſe.

Iidem opinioni, quam Matthiolus fovet, adſtipulatur etiam *Caeſalpinus* (16, 48.). Sed Eu-

ric. *Cordus (botanol. p.* 99.*)* et *Tragus* (810.) Cuſcutam eſſe perhibent: cui plura argumenta, praeſertim maritimam originem opponit Ant. Muſa *Braſſavolus,* qui ad litora maris adriatici frequens *ἀνδρόσακες* ſemet inveniſſe teſtatur *(exam. ſimpl. p.* 63. 64.). Ipſi adſentitur *Amatus Luſitanus (comm. in Dioſc.* 376. 482.*)*. Quorum virorum argumentis victus *Madreporam Acetabulum Linn.* eſſe, fatendum eſt.

Non deſunt plura, quae ſatis obſcura manent, ab ipſo auctore non cognita aut male deſcripta. Exemplo adducam Μαλάβαθρον, quod (1, 11.) aliqui pro nardi indicae folio habeant. Eſſe autem peculiare quoddam genus folii, quod paludibus innatet, nulla radice fultum. Id collectum, ſtatim filo traiectum, reconditum ſervari. Repetit id *Plinius* (12, 26.), novo addito errore, in Syria nempe gigni id malabathrum. *Galenus* duobus locis *(fac. ſimpl.* 7, 98. 114.*)* *μαλάβαθρον* et *φύλλον μαλαβάθρου* recenſet, congruere virtutem cum vi nardi. Mox uſus increbuit, *φύλλα* cum *μαλαβάθρῳ* eadem putare, quum *Plutarchus (Gryll.* 990.*)* dicat *νάρδους καὶ φύλλα καὶ καλάμους ἀραβικούς*. At vero in *Digeſt. l.* 39. *tit.* 4. *de publican. et vectig. l.* 16. distinguitur malabathrum a folio barbarico. His aliisque argumentis victus primus fere *Anguillara (p.* 29.*)* bene distinxit folium barbaricum, quod idem cum *Pipere Betle,*

Malabathrum autem dici *Tembul*. Idem Tembul vero tanquam Piperis fpeciem quoque defcribit. Falli autem et eum *Garcias* (*Cluf. exot.* 175 — 177.) perhibet, Malabathrum enim Caffiae ligneae (*Laurus Caffiae*) effe folium, *folium* vero κατ᾽ ἐξοχὴν effe Betle Indorum. Cf. *Trew. in nov. act. nat. cur. vol. 2. app. p.* 385. Coram habeo etiam iconem *folii*, quod manifefto Lauri Caffiae eft, et Betle dicitur, apud *Ramufium* (*viaggi* 1, 363.).

* * *

Praeter hanc in materiam medicam introductionem adfunt alii etiam tractatus ϑηριακῶν etc., ut et νόϑα dicta, quae ad graecas plantarum voces latinas etiam continent, ferioris certo originis, ut a monacho quodam compilata effe videantur.

PLINIUS.

Duumviri hi imperio totum orbem literarium per fedecim et quod excurrit faecula regentes praecipuam merentur in rei herbariae hiftoria attentionem. Plinius enim iisdem fere verbis plerumque, quibus Diofcorides, plantas defcribens, medio aevo gratior fuit Diofcoride, quod non latine folum fcripferat, fed quod fuperftitiones etiam plures et fabulas admifcuerat. Cum literae reftituerentur, neceffarium quidem fuit, ab horum duumvirorum

operibus proficifci, fed errores genuit plurimos nimia antiquitatis auctoritas: quae reiecit etiam omne aetatis, fontiumque, e quibus hauferint auctores, examen. Noftrorum autem temporum libertas ii examini vel maxime favet, id quod nobis doctrinae ambitum, quem in romano fcriptore inveneris, clare exponet.

Caius *Plinius Secundus*, maior dictus, patria Veronenfis, non Novocomenfis fuit (*Voff. hiftor. lat.* 1, 29.): natus Tiberio Caefare, anno aerae noftrae 23., patre Celere, matre Marcella. Sub Claudio ftipendia fecit in Germania, fub Nerone et Vefpafiano augur fuit et procurator in Hifpania, demum vero praefectus claffis Mifenenfis. Vir omni literarum disciplina ornatiffimus; lectionis uberrimae fegetem ditiffimam in libros fuos recepit, quod magis miraberis, fi fcieris, illum aetatis fuae tempus impeditum distentumque qua officiis maximis, qua principum favore egiffe. Sed erat, ut cum nepote Plinio iuniori (*epift.* 3, 5.) loquar, acre ingenium, ftudium incredibile, fumma vigilantia. Lucubrare a Vulcanalibus (ab autumno inde) incipiebat: in itineribus, quafi folutus ceteris curis, ftudio foli et lectioni vacabat. Ad latus notarius cum pugillaribus, cuius manus hieme manicis muniebantur, ut ne coeli quidem afperitas ullum ftudii tempus eriperet. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod ftudiis non im-

pertiretur. Hac intentione tot volumina peregit, quot fere nemo Romanorum sui temporis.

Ipsi viri clarissimi morti gloria immortalis proposita est, quod avido naturae studio eam sponte subierit. Fuit enim ingens illud Vesuvii montis incendium anni 79, quum ille classem Miseni imperio praesens regeret, quod ipsum adeo excitavit, ut Pomponianum peteret, prospiciendi caussa e proximo, ecquid iam mare admitteret. Ibi sulfuris fumo crassioreque caligine suffocatus statim concidit.

E tanti viri scriptis numerosis ad nos solum pervenit opus *historiae naturalis*, libris 37., quibus ex bis mille voluminibus scriptorum romanorum pariter ac graecorum universam naturae varietatem amplecti conatus est. A libro inde duodecimo ad vigesimum usque septimum omnia tractat vegetabilia, plantas, arbores, fruges, gramina totamque rem rusticam.

Optima editio totius operis est *Io. Harduini*, quam tribus voluminibus formae maximae comprehensis, Galliarum regis iussu anno 1723 absolvit. Quindecim codicibus manuscriptis usus esse dicitur. Rarissima autem est et pulcherrima editio *Bellocirii Danesii*, Paris. 1532. fol. Bene quoque de Plinio meruit *Dalechampius* in editione Lugdunensi 1587. fol.

Praeter has praestantiores nostri auctoris edi-

tiones commentarii etiam memorandi ſunt, inter quos eminent Claud. *Salmaſii* Plinianae exercitationes Ultrai. 1687. fol., omni eae quidem doctrinae genere abundantes, ſed et malo in Plinium animo et ſine ordine ſcriptae. Maxime autem vitio vertendum, quod a rei herbariae cognitione fere alienus ſibi tamen ſumſerit de plantis veterum iudicare. Veteres commentatores, *Hermolaus Barbarus*, Nicol. *Leonicenus* aliique textum quidem caſtigarunt, ad fontes Plinianos primi reſpexerunt, ſed rei etiam herbariae non ſatis experti fuerunt, ut eorum veſtigia tuto ſequi poſſimus.

Diu autem iam acriter Plinium perſtrinxerunt, quod ſine iudicio, ac omnino ſaepius ſine linguae graecae interiore cognitione, undique corraſerit, quae curioſa ſcituque digna ipſi viſa fuerint, quod nonnunquam penitus falſo aut negligenter ſaltem interpretatus fuerit Graecos. Id autem perſpicere non potuerunt, qui medio aevo coeci eum ducem ſolum ſequebantur. Quae enim reprehendit in maioribus ſuis, quod notas ipſas herbarum velut vulgares ſtrictim tantum et nominibus indicaverint (27, 8.) id et in ipſum cadit. Licet plures et diſſitas quidem Romani imperii provincias viderit, plantas tamen perpaucas ſolummodo, et vero rariores minime cognovit.

Plurimas quidem fatetur plantas in hortulo Antonii Caſtoris ſemet obſervaſſe, qui tertius fere poſt

Theophraſtum et Mithridatem regem peculiarem plantis alendis hortum conſtituit (25, 2.). Neque tamen rari ſunt errores graviſſimi, e cognitione plantarum manca orti. Confundit e. g. (12, 20.) Caſiam Romanorum (*Daphnen Cneorum*) cum Lauro Caſſia: fabam Graecam appellat Celtim auſtralem (16, 30.): oryzae florem tribuit purpureum (18, 7.): Gypſophilae Struthio lanuginoſum caulem et ſpinoſum (19, 3., ubi tamen defenditur a Paulo *Boccone muſ.* 1, 172.): liguſtrum neſcit an idem ſit cum celebri cypro, ſeu Lawſonia inermi (24, 10.): Myriophyllum cum Achillea Millefolio componit (24. 16.): ad gramina numerat, quam *Anguillara* (*p.* 94.). Sedum eſſe ſtellatum docuit. *Macer* ſ. Macis ipſi (12, 8.) cortex radicis cuiusdam magnae eſt.

Graeca ſua exemplaria adeo negligenter legit et interpretatus eſt, ut hippacem Scytharum, quae caſeus fuit (*Hippocr. morb.* 4, 508.) plantam crederet (25, 8.); ut μήκωνος ἀφρώδους folia, quae Theophraſtus Struthii (*Gypſophilae*) aequales habet, ſpeciem paſſerum (στρουθῶν) praebere nugaretur (20, 19.); ut in media hederae deſcriptione de ciſto loquatur, commutatis κισσῷ et κιστῷ (16, 34.); ut, ubi Theophraſtus perhibet, platanos eſſe raras (σπανίας) in Italia, noſter interpretetur, alias platanos eſſe in Italia alias in Hiſpania (12, 1.); ut, ubi de marrubio (πρασίῳ)

Graeci loquuti essent, ipse semper πράσον legerit et *porrum* interpretatus fuerit (22, 25. 24, 15. 27, 8.). Taceo plura, quae ipsi obiecta sunt, ut animadvertam, paucis duntaxat plantis vastissimo hoc opere locupletatam esse rem herbariam. Quae studio summo investigans tanquam novas, aut Plinio saltem peculiares inveni, hae fere sunt:

Salvia Verbenaca una cum Verbena supina (25, 9.) tractatur, adeo frequens per totam Europam australem, et mirum fuisset, si Plinius eius non meminisset. . . *Valeriana italica* Lam. est Nardus cretica (12, 12.) quam *Galen. compos. medic. sec. loca* 9, 4. etiam citat: sed descriptio Plinii ex Dioscoride de Phu desumta. Cf. *Ponae mont. bald. p.* 49. 50.

Eriophorum sine dubio *angustifolium* est arundo ea (19, 1.) e qua vestes conficiantur. . . *Stipa tenacissima*. Sparti usus per Hispaniam Africamque Carthaginensem uberrime (19, 2.) describitur, ut gramen id ocreatis cruribus textisque manicis, iligneisque conamentis convolvatur, maceretur et ad innumera vitae desideria adhibeatur. Cf. *Fischers Gemälde von Valencia* 1, 164. . . *Panicum miliaceum* et *italicum* (18, 7.) ita distinguuntur, ut illud a paniculis dictum, cacumine languide nutante, paullatim extenuato culmo, paene in surculum praedensis acervetur granis, cum longissima pedali phoba: *milii* vero (panici italici) co-

mae granum complexae fimbriato capillo curventur. . . *Panicum Dactylon* hoc nomine (24, 17.) alioque loco (25, 8.) *Canaria* appellatur, quod canes eam mandant. Cf. *Lobel. hist.* 12. *Clus. hist.* 2, 217. . . *Panicum verticillatum* est Miliaria (22, 25.). . . *Hordeum murinum* dicitur (27, 9.). Holcus, quae in saxis nascatur siccis: aristas habere in cacumine, tenui culmo, ob id a quibusdam appellari *aristidam*. Cf. *Anguillara p.* 210. *Lobel. obs.* 18.

Dipsacus pilosus, Gallidraga Xenocratis (27, 9.). Eadem est *Virga pastoris*, *similis Acanthae* Nyc. *Myrepsic.* (1, 11.). Cf. *Anguillar.* 142. . . *Galium Aparine*, Philanthropos (24, 17.) quod vestibus manibusque adhaereat. . . *Ilex Aquifolium* cum Quercu Ilice confunditur (16, 6.). . . *Potamogeton pusillus* (26, 8.). Castor aliam noverat speciem tenui folio, velut equinis setis etc.

Myosotis Lappula (25, 8.). Est et alia, quae ferat lappas minutas. . . *Pulmonaria officinalis*, Consiligo (25, 8.). . . *Asperugo procumbens* eodem nomine vocatur (26, 10.). . . *Primula vulgaris*, Dodecatheon (25, 4.). *Lobel. obs.* 317. . . *Azalea pontica* dicitur Aegolethron (21, 13.) cuius floribus mel venenatum fiat. Cf. *Tournefort. hist. acad. Paris.* 1704. 351. . . *Convolvulus Cantabrica* (25, 8.). Cf. *Clus. hist.* 2, 49. . . *Capsicum annuum* sine dubio est ea Piperitis, quam et

Siliquaftrum vocat (20, 17.). Cf. *Dodon.* 716. . . *Rhamnus Alaternus* (16, 26.). . . *Rhamnus infectorius* eft Calabrice (17, 8.). . . *Chenopodium Scoparia*, Scopa regia (21, 6.). . . *Atriplex hortenfis*, Chryfolachanum (27, 8.). . . *Samolus Valerandi* eodem nomine generico occurrit (24, 12.). Sed *Anguillara* (179. credit Anemonen Pulfatillam, quae a Bononienfibus fui temporis ita vocetur. . . *Plumbago europaea* eodem nomine (25, 13.) vocatur. Alio autem loco (26, 7.) Tripolium appellatur. . . *Thefium Linophyllum* eodem nomine (22, 22.). Cf. *Anguillara* 211. . . *Celofia criftata* eft Amarantus (21, 8.). . . *Ribes nigrum* eft fine dubio Cynosbatos (24, 13.). Idem vult piperis arborem italicam (16, 32.) *Dalechampius*, fed dubito. . . *Bupleurum baldenfe* intelligit *Anguillara* (169.) fub Bupleuro (22, 22.) capite Anethi, foliis longis multisque. . . *Sium Sifarum* (19, 5.). Sifer et ipfum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis e Germania. . . *Scandix Pecten* (24, 7.). . . *Peucedanum Silaus* (26, 8.). Cf. *Anguill.* 219. . . *Rhus Cotinus*, Coccygiae nomine (13, 22. 16, 18.). . . *Viburnum Tinus* (15, 30.). . . *Staphylea pinnata*, Staphylodendron (16, 16.). . . *Statice Armeria* (26, 8.).

Lilium chalcedonicum, rubens dicitur lilium (21, 5.). . . *Convallaria bifolia* bis occurrit, Cy-

claminos tertia dicta (25, 9.) et Ceratia uno folio (26, 8.). . . *Berberis vulgaris* (26, 13.). Spina, appendix appellata, quoniam baccae puniceo colore in ea appendices vocantur. . . *Iuncus maximus* eſt Combretum (21, 6.). Herba Luziolae Italis appellata (*Caeſalp.* 4, 58. *Anguill.* 179.).

Daphne Thymelaea (12, 7.). . . *Acer platanoides*, laciniatum Ait. et maculatum deſcribitur (16, 15.). . . *Polygonum Convolvulus* eſt Centunculus (24, 15.). Herba, quae, quia multa eſt, et ubique naſcitur, πολύγονον appellatur. *Scribon. Larg.* 46.

Caeſalpinia pulcherrima eſt Nyctegretum, quam Democritus narraverit in Gedroſia creſcere, colore hysgini, folio ſpinae (*acaciae*): eam et nyctalopa vocari, quod e longinquo noctibus fulgeat. (21, 11.). . . *Saponaria Vaccaria*, eſt Condurdum (26, 5.). . . *Silena baccifera* eſt Cuculus (*Cucubalus*) 27, 8. Cf. *Cluſ. hiſt.* 2, 183. . . *Oxalis ſtricta*, Oxys (27, 12.). Cf. *Lobel. obſ.* 495. . . *Lychnis ſylveſtris*, Malundrum ſ. Melandryon (26, 7.). Cf. *Cluſ.* 1, 394.

Reſeda alba, nomine eo generico occurrit (27, 12.). Cf. *Lobel. adverſ.* 76.

Pruni plures ſpecies nominantur, maxime vero *Chamaecerasus* (15, 25.). *Mahaleb* etiam nomine Vaccinii (16, 18.). *Pyrus torminalis* (15, 21.). . . *Roſae* campana, praeneſtina et ala-

bandina (21, 4.). . . *Geum rivale* fere *Petilium* illud (21, 8.), quod circa vepres nafcatur, inflexo floris cacumine, flore rofeo: fed autumno nafci dicit. . . *Geum urbanum* eo nomine (26, 7.) occurrit. *Fragaria vefca* (25, 9.) fecundum codices antiquos eft pentaphyllum illud fraga ferens, fed exftant aliae lectiones, ubi de *Trifolio fragifero* loqui videtur. Cf. *Leonicenum de Plinii error. f.* 3. 6. Antiquius, quam Plinii, eft *Ovidii* teftimonium de fragis aureae aetatis (*metamorph.* 1. *v.* 104.)

„Arbuteos fructus montanaque fraga legebant."

Spiraea Ulmaria eft Rhodora (24, 17.). . .

Actaea fpicata (27, 7.). Cf. *Lobel. obf.* 389. . . *Caltha paluftris*, Chamaeleuce 26, 6.). Cf. *Anguill.* 212. . . *Ranunculus Thora.* Limeum (27, 10.). Cf. *Anguill.* 213. . . *Ranunculus polyanthemos*, eodem nomine (27, 12.).

Lamium maculatum, Leuce (27, 11.). Cf. *Caefalpin.* 11, 31. . . *Nepeta italica* (25, 15.). . . *Nepeta Scordotis* a Pompono Laeto, Pompeii liberto defcripta (25, 6.). Bene delineavit Profp. *Alpinus exot.* 283. . . *Teucrium Scorodonia* eft alterum Scordium (25, 6.). Cf. *Lobel. obf.* 262. . . *Vitex trifolia* eft Garyophyllon (12, 7.) piperis grani fimile: quod egregie defcribit *Rumphius* (*herb. amboin. p.* 49. 50. *t.* 18. 19.). . . *Rhinanthus Crifta galli* eft Alectorolophus (27, 5.).

Anguill. 219. . . *Euphrasia Odontites* eo nomine (27, 12.).

Dentaria enneaphylla (27, 9.). Cf. *Columna. ecphras.* 1, 307. . . *Brassicae oleraceae* plures varietates recensentur, Sabellica, Pompeiana etc. (25, 8.).

Ononis Natrix eo nomine (27, 12.). Cf. *Lobel. obs.* 493. . . *Anthyllis Barba Iovis* eo nomine (16, 18.). . . *Cytisus Laburnum* (16, 18.) eodem nomine bene describitur. . . *Hedysarum Alhagi* forte Occhi illud Onesicriti est, e quo mel defluat, sed ficis similis frutex appellatur (12, 8.). . . *Trifolium italicum*, Oxytriphyllum (21, 9.). Cf. *Scribon. Larg.* 163.

Carduus leucographus (27, 11.). . . *Cnicus Erisithales* (26, 13.). Cf. *Dalechamp.* 1094. . . *Gnaphalium gallicum* est Impia (24, 17.). Cartafilago *Anguill.* 203. . . *Bellis perennis* eodem nomine (26, 5.). . . *Chrysanthemum segetum*, Bellium (21, 8.). . . *Inula Bubonium* forte After (27, 4.). Cf. *Clus. hist.* 2, 24. *Scopol. carniol. t.* 58. *Galenus* βουβώνιον dicit (*facult. simpl.* 6, 79.). . . *Centaurea nigra*, Hyosiris (27, 9.). Cf. *Anguill.* 216. . . *Calendula officinalis*, Caltha (21, 6.).

Aristolochia Pistolochia (25, 8.). Cf. *Clus. hist.* 4, 72.

Ari plures species recensentur (24, 16.).

Arum *Dracunculus*, *italicum*, *Arifarum* et *tenuifolium*. Cf. *Lobel. adv.* 260. . . *Pinus Pinafter*, Tibulus (16, 10.). . . *Pinus Cembra*, Taeda (16, 10.). . . *Fagus fylvatica* (16, 6.). . . *Acacia latronum* forte eft fpina lacrimarum pretiofa in gente Ariana (12, 8.). . . *Amarantus tricolor* eft Gromphaena (26, 7.). . . *Ephedra diftachya*, Polygonum quartum (27, 12.). Cf. *Cluf. hift.* 1, 91. . . *Myrica Gale*, Chamaeleagnus (24, 11.). Cf. *Dodon.* 780. . . *Humulus Lupulus*, Lupus falictarius (21, 15.).

Lycopodium Selago (24, 12.) eodem nomine. . . *Conferva glomerata* in alpinis fluminibus 27, 8.). . . *Boletus fuaveolens* (16, 8.). Ceterae omnes e Theophrafto, Diofcoride, Crateva aliisque faepe aliis nominibus excerptae.

GALENUS.

Vir, cuius fummum ingenium, eruditio vaftiffima et uberrima fertilitas omnem antiquitatem maxima cepit admiratione, nec rem herbariam intactam reliquit. Patre natus Nicone, architecto Pergameno, a prima inde iuventute optimis praeceptoribus in literarum disciplinam traditus fuit: pater ipfe φιλογεωργὸς experimenta inftituit, ut transmutationem frumentorum in lolium obfervaret. Ea omnino veritatem eius transmutationis confirmaffe perhibet *Galenus*: triticum in lolium, hor-

deum in avenam ſterilem abiiſſe (*facult. alim.* I, 518.). Galenus Aſiam minorem, Aegyptum, Graeciam totam Italiamque percurrens, Palaeſtinam ipſe adgreſſus eſt, ut balſami fruticem inveſtigaret, quum balſamum illud frequenter adulterari comperiſſet (*antidot.* I, 424. 433.). Imperatoris Marci Aurelii medicus per aliquod tempus, in patria Pergamo ultimam aetatem degit.

Ipſius tempore Imperatores romani in Creta plantarum utilium feraciſſima botanicos aluerunt, qui herbas radicesque ſedulo lectas Romam transmitterent (*antidot.* I, 424.). Neque tamen iis poſſe penitus confidere ipſe fatetur, ſed oportere medicum peregrinari, ut plantas officinales in locis natalibus obſervet, colligat et vere distinguere diſcat (*ib.* 428.). Taxat eos, qui medicamina omnia ſimplicia e Creta petant, ac reſpuant, quae a Cretenſibus botanicis lecta non fuerint: creſcere enim per Italiam aliasque regiones plurimas plantas, eademque virtute pollere, quam Cretenſes, quod *ἀμαϱάκου* et *μάϱου* exemplis oſtendit (*ib.* 431.).

Cinnamomum cum caſſia ſatis congruere: ſemetipſum integram arborem Cinnamomi Romae vidiſſe, e qua Marco Aurelio antidotum paraverit (*ib.* 433.). Crocum in antro Corycio optime creſcere, ut ipſe expertus fuerit (*ib.*).

Carpaſium praedicat Cinnamomo non multo in-

ferius, optimum crefcere circa Sidam Pamphiliae: cortex id vel radicis vel trunci effe debuit (*antidot.* 1, 434. *facult. fimpl.* 7, 89.). Neque idem eft cum Cubebis, ut *Amat. Lufit.* (*comm.* 13.) perhibet. Cf. *Cluf. exot.* 185. Equidem, rite collatis omnibus, quae veteres de carpefio tradiderunt, opinioni adfentior *Anguillarae* (150.), qui radicem effe *Rufci Hypophylli* arbitratur. Ea enim amaro-aromatica eft, et roborantium vice ab ipfo demum *Riverio* (*obf. cent.* 3, 53.) adhibita fuit. Graeci feriorum faeculorum manifefto Cubebas intellexerunt (*Nic. Myrepfic. antid.* 1, 133.).

Secalen vidit *Galen.* (*fac. alim.* 1, 312.) in Thracia frequenter cultam, ubi βρίζα ab incolis vocabatur. Panem tamen effe inferioris indolis, meliorem, qui e Spelta in Phrygia paretur: hordeum nudum (γυμνόκριθον) in Cappadocia coli (*fac. alim.* 1, 316.). Alexandriae femet vidiffe iuvenem, qui per plures annos folis phafeolis et ochris vixerit (*ib.* 316.).

Ἔλυμον vocat Panicum italicum, quod cum μελίνῃ f. Panico miliaceo componit (*fac. alim.* 1, 314. *fac. fimpl.* 6, 83.). Cochleariam Drabam (θλάσπι) optimam in Cappadocia gigni (*antidot.* 1, 435.). Eodem loco Centauream Rhaponticam nomine ῥήου praedicat (*fac. fimpl.* 8, 106.). Boletos efculentos distinguit (*facult. alim.* 2, 335.). Ὀποκάλπασον habet, fubftantiam Myrrhae ad-

mixtam venenatam, quae enecaverit homines quosdam infcitia eam fumentes (*antidot.* 1, 425. *de compof. medic. fec. loc.* 1, 154.). Idem videtur *Diofcorides* intelligere, dum ὀπὸν καρπάσου tanquam venenum foporiferum adfert (*alexipharm. c.* 13.). Et *Paullus Aegineta* καρπησίας ὀπὸν dicit (*lib.* 5, 44.). Haec venenata fubftantia nec cum καρπησίῳ fupra memorato, nec cum καρπησίῳ Byzantinorum confundenda eft. Nobis fere ignota eft, nifi quandoque et noftrae myrrhae admixta quaedam fubftantia reperiatur, quam *Schulzius* fapore igneo et venenata indole obfervavit (*toxicol. veter. p.* 52.).

Chryfobalanum, aroma roborans (*de compof. med. fec. loc.* 8, 281.) commendat, cumque eo *Actuarius* et Nic. *Myrepficus*, nomine ξανθοβαλάνου (349.). Non defuerunt, qui pro *nuce mofchata* habuerint, refutati a *Clufio* (*exot.* 179.). Nonne potius nux eft *Semecarpi Anacardii*, cuius defcriptionem et ufum vide apud *Roxburghium* (*coromand.* 1, *p.* 13. *t.* 12.)?

Neque tamen raro *Gal.* verfatur in erroribus. Styracem in calamis gigni (*antid.* 1, 435.), Acaciam veram fimilem effe τῇ λευκῇ ἀκάνθῳ, quae aut Carduus eft leucographus aut Gnicus Cafabonae (*facult. fimpl.* 5, 72.) perperam autumat.

Libellus περὶ ἀντιβαλλομένων, fi modo genuinus, errorum plenus eft. Ἑλένιον e. g. σελίνου di-

cit ἀρωματικὸν ac pro Gentiana fumi perhibet: pro Rheo Centaurium maius, quod et fuadet Nic. *Myrepficus* (*antidot.* I, I.) Rheum enim Rhaponticum ferioribus temporibus fere ignotum fuit, ut Centauream Rhaponticam aut Centaurium ii fubftituerent. Cetera omnia e Diofcoride, quem ubique citat.

Optima operum editio, quam fequor, eft bafileenfis 1538. vol. I — 5. fol.

LIBER III.

REI HERBARIAE DECREMENTUM.

CAP. I.

ROMANA AC GRAECA BARBARIES.

Veterum Graecorum Romanorumque res herbaria 1200 circiter ſpecies complexa, in iis fere ſubſtitit, quae vel in medicina aliisque artibus adhibentur, vel curioſa ac mirabilia videbantur. Unicus fere *Theophraſtus* naturam vegetabilium vitaeque rationes paullo curatius inveſtigans, haud tamen ultra prima rudimenta progreſſus fuit. Nomenclatura veterum vaga, nulli legi ſubiecta: deſcriptiones mancae, plurimae aliorum fide traditae, poſteritatis ſtudium inſigniter impediverunt.

Dioſcoridis tamen et *Plinii* auctoritas per ſaecula inconcuſſa fuit, temporum labe et hominum deſidia potius ſtabilita, quam ipſarum rerum veritate.

Generis humani ruina ſaeculo tertio et quarto aerae noſtrae e luxurie et mollitie incredibili, e tyrannide crudeliſſima imperatorum Romanorum, e

14 *

turpiſſima illa orientali pſeudoſophia totum terrarum orbem infeſtante, profecta praecipites ſecum traxit omnes ſcientias. A tertio inde ſaeculo per univerſum Romanorum imperium doctrina vera nulla, nulla ingenii libertas, nulla ſtudiorum ingenuitas. Servilis hominum deſidia, ab arbitrario tyrannorum imperio oppreſſa, in eo tota fuit, ut veteres transſcriberet et in epitomen redigeret. Artes omnes atroci tyrannidi inſervierunt: orientali ſuperſtitione ſeductum humanum genus eas duntaxat artes coluit, quae deſidiae, avaritiae, ſervili genio et luxuriei faverent.

Acceſſit inſanus ille ac ſtupidus furor indignorum hominum, qui Chriſti nomen uſurpabant, in omnes paganiſmi reliquias: bibliothecarum incendia et librorum cuiusvis generis dilapidatio: atrociſſimae demum perſecutiones eorum, qui ethnicorum cognitiones et eruditionem ſervare ſtuderent.

Nota haec omnia ac centies repetita, uberius demum a me expoſita ſunt in *vol. 2. hiſtoriae medicae.* Ex iis vero miſera rei herbariae ſors per ſe iam patet. Per plurima enim ſaecula ſoli fere medici, ignarum illud et ignavum vulgus, fuerunt, qui ſuo, i. e. barbaro et rudi modo rem herbariam colerent. Simplicia ſic dicta e plantis petita, nominibus vagis ſaepiusque falſis aut barbaris ſaltem praedita, adhibuerunt, ac in levibus futilibusque libris conſignarunt.

Taedet paene, pauca tantummodo e foeda illa farragine adducere.

Scribonius Largus, Claudii Caes. medicus, opusculum de compositione medicaminum satis barbare conscripsit, quod immenso Io. *Rhodii* studio Patavii 1655. 4. editum, pauca continet, quibus Plinii coaevi scripta illustranda sunt. . . Herbam (12.) quam πολύνευρον, ipse *nervalem* appellat, aliam non arbitror, quam *Plantaginem maiorem*. . . Herba *urceolaris* (39.) quam *Plinius Valerianus* (2, 18.) *Vitraginem* dicit, est *Parietaria officinalis*. . . *Cotyledona Umbilicum* eo nomine vocat, folia habere cymbalis similia et in parietibus humidis crescere (55.). . . *Symphytum officinale* satis perverse et Inulam rusticam et gallice *Alum* nominari (83.) *Teucrium Polium*, nisi potius pro πολίῳ legendum sit πολυγόνῳ, *tiniariam*. . . *Loniceram Periclymenum* vocat *Matrem sylvae* (129.) *Scolopendrium officinale*, Calcifragam (150.). Hypocistidem male dicit succum Rosae caninae (85.). Hyoscyamum album *Apollinarem herbam* (90.) *Rhoëm coriariam*, *syriacam*.

Marcellus Burdigalensis, Theodosii I. archiater, inscitia, an superstitione maior nescio, compositorum immensam corrasit farraginem, ab *Henrico Stephano* collectioni suae insertam, et a

Thoma *Reinesio* eruditissimo in variis lectionibus passim illustratam.

Quum Burdigalensis esset, gallica saepe nomina plantis suis adscripsit: *Visumarum* vocat Menyanthen trifoliatam (3.), *Burdunculum* Borraginem (5.), *Odocos* Sambucum Ebulum (7.), *Gilarum* Serpyllum (11.), *Tiniariam* Polygonum Convolvulum (17.), *Halum* Symphytum (31.), *Badltin* Nymphaeam (33.).

Palladius *Rutilius Taurus Aemilianus*, saeculo, ut videtur, quinto florens: citatur enim ab *Isidoro (orig.* 17, 1.*)* et *Cassiodoro (div. lect.* 28.*)*: fundos in Sardinia et ad Neapolin possedisse ipse testatur (4, 10.). Opus de re rustica ad menses, e Graecorum scriptis potissimum, composuit, a doctissimo *Schneidero* nuper egregie editum ac illustratum.

Paucissima in eo tanguntur, quae ad rem ipsam herbariam pertinent. Triticum credit in loco uliginoso transire in siliginem s. secale (1, 6.). Hordeum galaticum dicit (2, 4.), quod distichon *Isidoro* (17, 3.) et cantherinum, quod huic hexastichon. Canneta colit (3, 23.) ex Arundine Donace. Satureiam colit (3, 24.), Cepullas *(Cepas)* Colocasiae bulbos et Allium ulpicum *(sativi varietatem)* Cannabum (4, 5.), Armoraciam (4, 9.), Gith quod Nigella sativa (10, 13.) et Ciceram, quam a Cicercula *(Cicer arietinum)*

distinguit (4, 6.). Hypomelidas habet (13, 4.) poma ſorbo ſimilia, quae fructus ſunt vel Unedonis vel Azaroli.

Isidorus Hiſpalenſis, e ſtirpe Gothica, epiſcopus Hiſpalenſis († 636.) in opere magno etymologico (*Origines, ed. Vulcan.* Baſil. 1577. fol.) plantas et arbores varias ex Plinio potiſſimum recenſet, nominibus fere inhaerens, pauca tamen memoratu digniora adlegans. Sic primus, ni fallor, *Rheum Rhabarbarum (nomine Rhei barbari)* habet (17, 9. *col.* 426.) licet et *Alexander Trallianus* (8, 3.) idem iam commendet. Poſteri eam ſpeciem, ab Arabibus praeprimis commendatam et Rheo Rhapontico ſine dubio praeferendam, *Rhei indici* paſſim nomine citant (*Actuar. meth. med.* 515. *Nic. Myrepſ.* 1, 21. 209. 22, 5.).

Mellam dicit Iſidorus lotum cyrenaicum (*Zizyphi ſpeciem.*) (17, 7.). Fagum et eſculum, utramque fructibus eſculentis inſignem credit, licet errore veteris φηγοῦ ſeductus. Aſplenium vocat Saxifragiam, Inulam ruſtico nomine *Alant.* Electrum in *inſulis* Germaniae (*nonne Rugia?*) e pinubus ſtillare. *Meloſon* vocat arborem, quae ammoniacam gummin largiatur.

Conſtantini VII. iuſſu veterum monumenta a variis ſcholaſticis viris excerpta veſtigia induſtriae ſaltem nobis ſiſtunt Conſtantinopoli ſaeculo X. ad-

huc superstitis. Sicut *Theophanes Nonus* epitomen medicam, alii hippiatricam, ita et Cassianus Bassus Bithynus, compilationem edidit Geoponicorum veterum, e quibus pauca duntaxat huc pertinent.

In ipsis quidem Geoponicorum fragmentis, non semel sedulo a me perlectis, nihil fere ad rem herbariam inveni; superstitionibus et puerilibus consiliis omnia plena. Memoratu tamen dignum mihi visum fuit Cassiani Bassi ipsius consilium, quid Constantinopoli singulis mensibus serendum sit (12, 1.). Ianuario serit θαλασσοκράμβην, quae Convolvulus Imperati, Februario κοδιμέντον (*Petroselinum*), τευτλόῤῥιζον (*Betam Ciclam*), θρύμβην (*Satureiam capitatam*), μαρούλια (*Lactucae sativae varietates: vox haec deflexa a μαιουλίῳ, quod Maio vigeant. Bochart. hieroz.* 1, 696.), φρυγιατικὸν (?) ῥιγιτανὸν, κωμωδιανὸν (*quae forte varietates Lactucae*), Aprili σευτλομόλοχον (*Spinachia forte oleracea. Bod. a Stapel ad Theophr. p.* 778.).

Novas quasdam plantas ab Arabibus seriores Graeculi hauserunt, quod e Symeonis Sethi, opusculo de cibariis (*ed. Gyrald. Basil.* 1538. 8.) elucet. Auctor πρωτοβεστάρχης palatii Antiocheni, Michaële Duca, Imperatore Constantinopolitano, fuit, excerpsit autem potius *Pselli* maioris

molis librum περὶ ἐδεστῶν. Cucumeres dicit ἀγγούρια aut τετραγγούρια, Ocimum primus βασιλικόν. Primus, ni fallor, calyces Eugeniae caryophyllatae, καρυόφυλλα nominat, primus etiam Myristicae moschatae fructum, καρύα ἀρωματικά (Cf. et *Actuar. meth. med.* 5, 4.). Καρνάβαδιν Cuminum Cyminum est. (Cf. *Actuar. l. c. Nic. Myreps.* 1, 580. 406.). Ταρχὸν Artemisia Dracunculus.

Primus inter Graecos Καφουρὰν nominat, quam dicit gummi esse aut lacrimam arboris Indicae, quae tantae sit molis, ut centum homines eius umbra frui possint. Nasci in montibus maritimis, lignum esse leve et ferulaceum. Xylaloën dicit, quam veteres Agallochum, cuius plures differentias citat. Μαζιζάνιον vocat Solanum Melongenam.

Ultimus fere Graecorum medicorum, Nicolaus Myrepsicus, longe plura medicamina ex Arabibus potissimum corrasit, quam maiores ipsius cognoverant, barbaris ea nominibus passim conspurcata. Vixisse autem saeculo decimo tertio alibi (*hist. med.* 2, 321.) docui.

Salviam Horminum vocat ζεντογάλην (3, 62.): ζάρναβι cum Actuario (*meth. med.* 5, 8.) Cyperum rotundum: Rorem marinum δενδρολίβανον (1, 64.). Piper Malagetam et Cubebam nominibus specificis commendat (1, 22.) *Phalarin* canarien-

ſem, *ἀνεμοχόρτον* dicit (3, 46.) quaſi nomine etiam hodie a Graecis inſignitur (*Forsk. fl. conſtant. p.* xix.).

Primus *ὀξυφοίνικα Tamarindum* (1, 24.); *γλυκοκάλαμον Caſſiam Fiſtulam* (1, 449.); *Caſſiam Sennam*, et fructus quidem (1, 465. 472.) cum *Actuario* (*meth. med.* 5, 8.); *μυροβαλάνους ἔμπλετζ Phyllanthum Emblicam* (1, 24.) cum eodem *Actuario* (*ib.*) vocat. Primus *Fraga veſca φραγοῦλι* nomine (3, 46.) citat. *Erodium moſchatum* nominat *μοσχοβότανον* (3, 46.), *Betonicam orientalem δροσιοβότανον* (1, 1.).), *Centauream Benedictam καρδιοβότανον* (3, 60.), *Agroſtemma Githaginem κοκάλιδα τοῦ σίτου* (4, 2.), *Bubon macedonicum μακεδωνίσιον σπέρμα* (1, 1.). *Aſclepias Vincetoxicum* nomine ſpecifico occurrit (89.), Goſſypii ſemina nomine *βαμβακίου* (1, 425.), Artemiſia camforata, *καφουρᾶς βοτανῆς*. . . Iridis tuberoſae uſum a *Paullo* Aegineta primo memoratae nomine *ἑρμοδακτύλου* (*lib.* 7, *p.* 236.) hi ſeriores Graeci ab Arabibus probabiliter acceperunt, licet iam Theophraſto cognita fuerit.

Succinum, quod *ἤλεκτρον* veteres nominarant, noſter *βερονίκην* (*vernicem*) appellat (1, 327.) unde deceptus Fuchſius credit eum de Veronica officinali loqui. (Cf. *Geſner. epiſt.* 2. *f.* 61. a.).

CAP. II.
CAROLI MAGNI CAPITULARIA.

Summa medii aevi caligo fulgentiſſimo Caroli Magni ſplendori ceſſiſſet, niſi, qui eum ſequuti ſunt, imperatores eccleſiaſtico ſtupore ac aevi ſui deſidia iterum obdormuiſſent. Is enim, auctor immortalis dynaſtiae, quae imperio maximam Europae partem regere debebat, ſapientiſſime omnibus proſpexit, quae ad regendas imperii partes et adminiſtrandas pertinerent.

In *capitularibus de villis ſuis*, quae *Eckhardus* (*commentar. de reb. franc. orient. vol.* 2.) optime edidit, et *Antonius* (*hiſt. oeconom. germanic. vol.* 1.) praeclare interpretatus eſt, plura occurrunt, quae, non vulgarem fuiſſe ipſius cognitionem rei herbariae, oſtendunt.

Quae in hortis villarum (§. 70.) coli iuſſit, digna iudico hic recenſeantur. Sunt autem

Roſae,
Lilia,
Foenum graecum,
Coſtum (*Balſamita vulgaris* Willd. Haec enim Coſti hortenſis nomine in plerisque botanicis operibus, e. g. *Lobelii* (*adverſ.* 136.), *Dodonaei* (295.) etc. occurrit.),
Salvia,
Ruta,
Abrotanum,
Cucumeres (*Melones*),
Pepones,
Cucurbitae,
Phaſeoli,
Ciminum (*Cuminum Cyminum*. Dubito id hiemes Aquisgrani perferre. Videtur Imp. e Romanorum ſcriptorum libris eam plantam ſumſiſſe.),
Rosmarinus,

Careium *(Carum Carvi)*,
Cicera,
Squilla, (?)
Gladiolus,
Dragontea *(Artemisia Dracunculus:* nulli veterum dicta: *Sethus* enim iunior est*)*,
Coloquintida *(Cucumeres)*,
Solsequia *(Heliotropium europaeum)*,
Ameum *(Ammi maius)*,
Silum *(Sium angustifolium*, bonum iumentis pabulum*)*,
Lactuca,
Gith *(Nigella sativa)*,
Eruca alba *(Brassica Eruca)*,
Nasturtium,
Parduna *(Rumex acutus)*,
Olisatum *(Smyrnium Olusatrum)*,
Petresilinum,
Apium,
Savina,
Feniculum,
Diptamnum *(?Origanum Dictamnus)*,
Sisymbrium *(Mentha sylvestris)*,
Mentastrum *(Mentha aquatica)*,
Nepeta *(Nepeta Cataria)*,
Febrifugia *(Chironia Centaurium)*,
Beta,
Ibischa Mismalva *(Althaea off.)*,
Carruca *(Daucus Carota)*,
Adripia *(Atriplex hortensis)*,
Ravacaulus *(Brassica Napobrassica)*,
Allium Porrum var. margaritacea *(Uniones)*,
Radix *(Raphanus sativus)*,
Cepa,
Warentia *(Rubia tinctorum)*,
Faba maior *(Vicia Faba)*,
Cerfolium,
Sclareia *(Salvia Sclarea)*
Levisticum,
Anetum,
Intubus,
Sinapi,
Satureia,
Menta,
Tanarita *(Tanacetum vulgare)*,
Papaver,
Vulgigina *(Asarum europaeum)*,
Malva *(Althaea rosea)*,
Pastenaca,
Blida *(Amarantus Blitum)*,
Caulus *(Brassica oleracea)*,
Britta *(Allium Schoenoprasum)*,
Porrus *(Allium Porrum)*,
Ascalonitas *(Allium ascalonicum)*,

Allium,
Cardones (*Dipſacus fullonum*),
Piſus mauriſcus (*Piſum ſat.*),
Lacteridae (*Euphorbia Lathyris*),
Iovis barba (*Sempervivum tectorum*).

Specimen etiam *breviarii rerum fiſcalium Caroli M.* ab *Eckhardo* primum publicatum, dein ab *Antonio* optimo verſum et illuſtratum in horto villae cuiusdam Imperiali nominat Coliandrum (*Coriandrum*), Vittonicam (*Betonicam*), Acrimoniam (*Agrimoniam*).

Varias arbores manſuetas iubet Imperator *per ariciis ſervatoria* coli aut ſaltem conſervari, unde primus doctiſſimus et humaniſſimus *Brunſius* Helmſtadienſis, coniectura probabili conſequutus eſt, tepidaria hybernacula ſubintelligi, cui et *Antonius* (*hiſt. oeconom. germ.* 1, 445.) adſentitur. Melones ſaltem a Romanis iam in pulvillis vaporariis, quae lapide ſpeculari tegebantur, cultos fuiſſe, *Columella* (11, 3.) docet. Cf. *Voſſium noſtrum ad Virgil. georg.* 4, 122.

Eckhardus (*comment. rer. franc. or.* 2, 980.) edidit etiam farraginem compoſitam variis medicaminibus, tempore Caroli M. maxime commendatam, quae praeter adlegatas plantas ſequentes continet:

Pipinellam (*Pimpinella Saxifraga*),
Acer Gunderebam, (*Acer campeſtre*),
Centauriam (*Centaurea Centaurium*),
Camipiteum (*Aiuga Chamaepitys*),

Fraffifoliam Erobrama *(Rubus caefius)*,

Cauli femi Cholfamo *(Braffica Napus)*,

Bislinguam *(Rufcus Hypogloffum)*,

Aitiotidem Chraneunito *(Erodium mofchatum)*,

Quinquefolium *(Potentilla reptans)*,

Vincatofficam *(Afclepias Vincetoxicum)*,

Benedictum *(Geum rivale)*,

Bafilifcam *(Ocimum Bafilicum)*,

Reopontinum *(Rheum Rhaponticum)*,

Artemifiam,

Nymphaeam,

Gariofilas *(Caryophyllos aromat.)*,

Turnellam *(Tormentilla)*,

Gamandream *(Teucrium Chamaedrys)*,

Centonodiam *(Polygonum aviculare)*,

Origanum vulgare,

Iva *(Aiuga Iva)*,

Plantaginem,

Sparga *(Sparganium ramofum Anton.)*,

Saxifragam Steinpreha *(Afplenium Trichomanes)*

Canape *(Cannabis fativa)*,

Alleluia *(Oxalis Acetofella)*,

Abfinthium,

Millefolium,

Gentianam,

Marrubium.

CAP. III.

MONASTICA RES HERBARIA.

Ut temporis fui ignorantiae fuccurreret et monachorum defidiam tolleret, fapientiffimus Imp. Carolus fcholas coenobiorum inftituit, totumque fcientiarum utilium orbem circumfcripfit ita, ut *trivio* comprehenderet Grammaticam, Arithmeticam et Muficam, *quadrivio* vero Rhetoricam, Dialecticam, Geometriam et Phyficam *(Launoy de fcho-*

lis celebr. a Carolo M. inſtaur. in Opp. tom. 4. *P.* 1. *Ruhkopf. hiſt. ſcholarum p.* 22 f.*).* His addidit in capitulari ad Theotonam villam dato ann. 805. *(Baluz. capitul. reg. franc.* 1, 295. ed. Venet. 1772.*) artem medicinalem*, cuius cum praecipua pars herbarum cognitio putaretur, a monachis etiam herbae collectae fuerunt, quae uſu medico inclaruerunt.

Inſcitia autem temporum, monachorum ignavia, linguarum cultus neglectus et ſervilis animus hominum eorum impedimenta innumera obtulerunt, quin ullo quidem modo augeri, ne ſervari quidem herbarum cognitiones poſſent. Plinii codices male transſcripti, Caelius Aurelianus, Scribonius Largus et Marcellus Empiricus turbidi fontes fuerunt, e quibus et ii haurirent, qui conſcribere quaedam de herbarum uſu auderant.

Non defuerunt enim miſerrimo illo aevo monachi, qui, celebria antiquitatis nomina adfectantes, corraderent opuscula de herbarum virtutibus. Eorum duo praeprimis dubiae aetatis ſunt: Apuleii et Plinii Valeriani nominibus lata. Utrumque ſimul Argentor. 1533. fol. editum, Apuleii etiam cum commentario Gabr. Humelberg 1537. Tigur. 4. Probabile ſaltem eſt, hoc Apuleii opusculum ante annum 1200. conſcriptum fuiſſe, quum Iſaac *Voſſius* codicem figuris ornatum ante id ſaeculum ſe poſſidere teſtetur. *(Fabric. bibl. lat.* 3,

526.). Nihilominus monachi certe creduli et infcii labor eft: tot barbara nomina, tot fuperftitiones, tot lectionum Plinii fenioris corruptarum veftigia occurrunt. Nomina inepta Prophetarum, Aegyptiorum, Dacorum, Gallorum ubique citat. Ariftolochiam Graecos *Ararizam*, alios Ephafion, Dardanon, Picionicen, Tauxinon, Leftitin, Opetin, Italos Malum terrae, Dacos Abfinthium rufticum appellare. Betonicam a Prophetis Hierathiorinen, ab aliis Rufzmarinam vocari: maleficiis eam refiftere. Nymphaeam, thyrfo nigro foliis cichoraceis, in Ompenico (*Orchomenio*) lacu crefcere. Sed quorfum excipiam has ineptias? . .

Placidus *Actor*, qui citat Ifidorum, citatur autem a Vincentio Bellovacenfi, monachus fine dubio fuit. Compilavit materiem medicam, quae nunquam prodiit. (*Fabric. bibl. med. et infim. latin.* I, *p.* 12.).

Walafridus Strabus, Suevus, primum Decanus Coenobii Sangallenfis, dein Abbas Augiae divitis faeculo IX., ad Grimoaldum Abbatem Sangallenfem fcripfit poëma, quod *Hortuli* nomine edidit Io. Atrocianus Friburgi 1530. 8. Verfus, pro ea faltem aetate fatis boni; florum ipfa ac plantarum pauperrima meffis. *Elelifagus* (*Salvia*), Ruta, Abrotanum, Cucurbitae, Pepones, Marrubium, Abfynthium, Foeniculum, Gladiolus, Lybifticum, (*Li*-

gusticum), Caerefolium, Lilium, Papaver, Sclarea, Mentha, Pulegium, Apium, Bettonica, Agrimonia, Ambrosia (nescit tamen, an vera sit veterum planta), Nepeta, Raphanus, Rosa. Descriptiones non malae, vires ubique fabulosae.

Hic citatur a miserrimo monacho, qui Aemilii Macri, Plinio et Ovidio aequalis, nomen affectavit. Poëma de *herbarum virtutibus* ab eodem Io. Atrociano cum Strabo Friburg. 1530. 8. editum. Pessimi versus: e. g.

„Illius herbae vis frigida dicitur esse",

et rursus:

„Artemis graece quae dicitur, indeque nomen."

Ignorantia, in monacho saltem excusanda:

f. 24. „Alteamque vocant illam, quod crescat in altum"

f. 61. „Caulis romana, Graecorum brassica lingua"
„dicitur."

f. 90. „Frumentis nocuam lolium graecus vocat herbam,"
„quam nostri dicunt vulgari modo nigellam."

Barbaries nominum alemannicorum: Isatin *(f. 86.) Gaisdam*, lapathum *(f. 89.) paratellam*, chamaedryn *(f. 86.) Gamandream* vocat. Auctores denique, praeter Strabum, citat, quos nemo cognoscit, Asclepium, Iustum, Melineum et Meniacum, monachos sine dubio.

Cum Strabum citet, citetur ipse a Vincentio Bellovacensi *(spec. natur. 1. lib. 9. c. 104. f. 104. l.)* aetas ipsius in saec. X — XII. cadit.

Saeculo X. vixisse *Alfredus*, Episcopus Cridi-

enfis in Weftfexia Deuonia Angliae dicitur (*Act. erud.* 1702. *p.* 282.). *De naturis rerum* fcripfit libros, quos citat Bartholomaeus de Glanville (*propriet. rer.* 17, 1.) ubi phyficam vegetabilium exponit. Nihil praeterea de Alfredo innotefcit.

Supereft etiam *Hildegardis* abbatiffae Bingenfis, († 1180. *Trithem. annal. Hirfaug.* 1, 416.) fanctiffimae virginis, *phyfica*, feu collectio medicaminum ad varios corporis adfectus, a Io. Schotto Argent. 1544. fol. edita.

Infignis plantarum utilium meffis, fed barbaris utplurimum nominibus vocatarum.

Vichbona (*Phafeolus* 2, 9.)

Wichim (*Ervum Ervilia* 2, 12.)

Liquiricium (*Glycyrrhiza* 2, 22.)

Pfeffertruch (*Lepidium latifolium* 2, 23.)

Bachminza (*Mentha aquatica* 2, 41.)

Wegras (*Statice Armeria* 2, 52.)

Borith (2, 72.) Borrago officinalis.

Gerla (2, 62.) Sium Sifarum. (Cf. *Trag. p.* 440.)

Stur (2, 54.)

Conium maculatum (2, 85.) iam ut medicamentum refolvens externe commendatur.

Humela (2, 94.)? Humulus.

Herba Aaron (*Arum maculatum* 2, 96.)

Cardus niger (*Erotera corymbofa* 2, 98.). Bona Abbatiffa, quae nunquam plantam viderat, exfcribit alios transfcriptores.

Apiago (2, 104.)?

Webdyftel (2, 106.). Centaurea Calcitrapa.

Venich (*Panicum fanguineum.*)

Zytver (*Artemifia Santonica* 2, 18.)

Chriftiana (*Helleborus niger* 2, 25.)

Brunnecraſſum (*Siſymbrium Naſturtium* 2, 39.)
Römiſche Mentha (*Mentha criſpa* 2, 44.)
Stutgras (*Triticum repens* 2, 53.)
Zizania (*Lolium temulentum* 2, 75.)
Lungwurtz (*Pulmonaria off.* 2, 80.)
Fraſica (*Ranunculus Thora* 2, 89.)
Haſelvurz (*Aſarum* 2, 95.)
Stignus (*Solanum inſanum* 2, 97.)
De Vurz (*Rheum Rhaponticum* 2, 99.)
Winda (*Convolvulus arvenſis* 2, 103.)
Lylim (2, 106.)? *Lilium candidum.*
Menva (2, 113.) Menwel. *Rumex acutus.* Trag. 318.
Ringella (2, 130.). *Calendula officinalis.*
Blandonia (2, 131.)?
Alentidium (2, 132.)?
Pandonia (2, 135.). *Chelidonium maius.* Tabernaem. 1, 102.)
Baſiliſca (2, 138.). *Ocimum Baſilicum.*
Acoleia (2, 140.). *Aquilegia vulgaris.*
Saxifrica (2, 143.). *Aſplenium Trichomanes.*
Denemarcha (2, 148.). *Valeriana celtica* Trag. p. 63.
Geliſia (2, 153.). *Amarantus tricolor.* Eſt nomen *Celoſiae* corruptum. Cf. Trag. 917.
Dornella (2, 158.). *Dorella* Caeſalp. *Alyſſum ſativum.*
Storckenſchnabel (2, 160.). *Geranium Robertianum.*
Birchvurtz (2, 167.). *Tormentilla erecta.*
Erdpfefer (2, 168.) ? *Capſicum annuum.*
Plionia (2, 171.). *Poeonia officinalis.*
Scamphonia (2, 172.). *Convolvulus Scammonia.*
Hunesdarm (2, 173.). *Stellaria media.*
Razela (2, 174.). *Polygonum Perſicaria.* Trag. p. 91.
Dorth (2, 175.). *Avena fatua.* Trag. 672.
Simez (2, 180.)?
Dactiloſa (2, 134.). *Panicum Dactylon.*
Citteryurtz (2, 136.). *Zedoaria.*
Citocatia (2, 141.). *Solanum Dulcamara.* (Cito et caat-

re;) sed *Dodonaeus p.* 363. Cneorum tricoccon ita vocat.

Bervurtz (2, 142.). *Aethusa Meum.*

Ugera (2, 144.). *Colchium autumnale.*

Ebech (2, 146.). *Sambucus Ebulus.*

Kranchschnabel (2, 150.). *Erodium moschatum.*

Megilana (2, 157.). *Solanum Melongena.*

Cicula (2, 159.). *Cicuta virosa.*

Weich (2, 165.). *Holcus lanatus.*

Himmelsschluzela (2, 166.) *Primula vulgaris.*

Huofladtheda maior (2, 169.). *Tussilago Petasites.*

Huoflatheda minor (2, 170.). *Tussilago Farfara.*

Herba Brambere (2, 174.). *Rubus fruticosus.*

Herba in qua Walbere (2, 179.). *VacciniumMyrtillus.*

Arbores tertio libro recenset, inter quas plures rariores et novae occurrunt:

Arbor Camforae (3, 9.).

Quotanus (3, 22.). *Pyrus Cydonia.*

Vibex (3, 42.). *Vitex Agnus.*

Meltzboum (3, 49.). *Pyrus Aria.*

Yffa (3, 50.). *Taxus baccata.*

Boncitherus (3, 18.)?

Mulberboum (3, 27.). *Morus nigra.*

Fusarius (3, 43.). *Evonymus europaeus.*

Hartboum (3, 51.). *Cornus mascula.*

Sed oblivioni tradenda est haec barbaries, cuius nunquam meminissem, nisi e collatis nominibus istis cum Dodonaei, Tragi, Tabernaemontani et Brunsfelsii appellationibus barbaris et originem et prima herbarum quarumdam vestigia divinare possemus.

CAP. IV.

ARABUM RES HERBARIA.

Populo bellicoſo, qui furore quodam religioſo cultum a Mohammede ſuo inventum orbi terrarum gladio igneque obtrudere ſatagebat, qui inſcitiam ipſam et ſervile obſequium erga prophetae praecepta omnibus huic cultui addictis iniungebat, tali populo ſcientiae Graecorum et Romanorum placere per ſe non potuerunt. Neque iis unquam imbuti eſſent, ni providentiae divinae beneficio Neſtoriani, tyrannide orthodoxa Theodoſii II. et Zenonis Iſaurii e byzantino imperio pulſi, ad Euphratem ſcholas inſtituiſſent, quibus praeter dialecticam et rhetoricam et ars medica doceretur, dignitates academicae distribuerentur, et veterum Graecorum libri dialectici et philoſophici in Syriacum idioma verterentur (*Aſſemani bibl. orient.* 4, 940 f.).

Neſtoriani medici, et eruditione et uſu tantopere ſuperiores rudibus Arabibus videbantur, ut ipſius prophetae laudem mererentur (*Abulferag. hiſt. dynaſt. p.* 158.). Summus vero eorum fautor fuit Almanſor Califa, qui, protinus ut urbem pacis Bagdadum condidiſſet, pacis etiam artes populo ſuo amabiles reddere conatus eſt (*Elmacin. hiſt. Saracen.* 2, 4.). Qui Almanſorem ſequuti ſunt, Harrum - Arraſchid et ſummus Almamun, eodem ardore ſcholas, imo Academias per totum

Arabum imperium inſtituerunt, advocatis Neſtorianorum celeberrimis doctoribus, qui veterum libros e Syriaco in Arabicum idioma vertere iuſſi, novam plane facem doctrinae ac ſcientiae populo literarum alioquin rudi accenderunt. Baktiſchwarum et Hhonaini familia inprimis inclaruit Plinii, Galeni, Dioſcoridis aliorumque Graecorum interpretationibus (*Caſiri bibl. eſcurial.* 1, 240.). Hinc etiam veteribus arabicis codicibus Dioſcoridis notae marginales ſyriacae adſcriptae inveniuntur.

Singulari ſtudio agitare Neſtoriani medicaminum compoſitionem conſuerunt. In ſcholis ſuis, teſte *Aſſemano*, primi officinas legibus et praeceptis ſubiectas collocarunt, quarum praefecti diſpenſatoria ſequi debebant. Primum exemplum enim aromatarii quem ܒܣܡܢܐ appellarunt, ſiſtit Gregorius, epiſcopus Niſibenus, ſaeculi ſeptimi initio (*Aſſemani* 3, 472.). Sequenti ſaeculo nomitur *Abu Koreiſch*, Iſa dictus صيدلاني i. e. *ſeplaſiarius* (*Abulfarag. hiſt. dynaſt. p.* 228.). Sabor, Sahelis filius, noſodochii Neſtorianorum Dſchondiſaborenſis praefectus, ſaeculo nono, primum *diſpenſatorium*, كتاب اقراباذين conſcripſit. (*Abulfarag. p.* 269.). Laudabilis ille mos et ad Arabas tranſiit, ut a ſaeculo inde octavo ſeplaſiarios et diſpenſatoria in ſcholis eorum inveniamus (*Hiſt. mea med.* 2, 360 f.).

Acceffit, quod ad noftram rem magnopere refert, Abbaffidarum et Almoravidarum Califarum gloriofa cupido, orbis terrarum cognitionem promovendi et commercium populorum augendi ac amplificandi. Illuftre exemplum Almamunis, qui latitudinis gradum in defertis Africae primus metiri iuffit (*Abulfed. annal. moslem.* 2, 241.) fequebantur plures, qui itineribus in remotiffimas terrae partes fusceptis geographica opera fuperftruerent (*Sprengelii* collegae olim meritiffimi, *hiftor. geograph.* 160 f.). His itineribus et commercio Arabum florentiffimo plurima debemus nova fimplicia, Graecis plane ignota, officinis autem fcholarum Arabicarum ufum eorum. Iure miramur inprimis Chinae geographiam optimam, quam *Bakui*, Ibn *Alvardi*, Scherifus *Edrifi*, aliique fcriptores Arabici produnt; adfiduum enim erat et laetiffimum commercium inter Bafforam et Cantonem Chinae, ubi ipfi Arabes iudicem alebant (*Anciennes relations des Indes et de la Chine*, *p.* 9. Paris 1718. 8.).

Quodfi paullo curatius in originem itinerum eorum ac navigationum, e quibus tot tantaque emolumenta in univerfam hiftoriam naturalem manarunt, inquirimus, fola videtur imitatio Neftorianorum Arabas incitaffe, ut fimili ardore remotiffimas adirent Orientis provincias. Certum enim habemus atque exploratum, Neftorianos iam

a ſeptimo inde faeculo eccleſias et colonias in Chinae imperio ſtabiliviſſe. (*Aſſemani bibl. orient.* 3, 533.) quas in Mogolorum regionibus et in ipſo Cathay, fratres Minoritae, Ioannes de *Plano Carpini* et Gulielmus *Rubruquis* ſaec. XIII. frequentiſſimas invenerunt (*Hakluyt voyages* 1, *p.* 28. 41. 84.). Quid quod Arabum Abuzaidi et Wahabi temporibus aderant iam Chriſtiani in metropoli China (*Ancienn. relat. de la Chine*, *p.* 51. 68. 261. Cf. de Ioanne ſacerdote earum regionum praecipue doctiſſimi *Hydii adnotationes ad Perizol.* *p.* 153 ſ. et *Marianum Sanutum* Torſellam in *Bongarſ. geſt. Dei per Francos* 2, 185.). Quum autem a Neſtorianis totus cognitionum ambitus ad Arabas transierit, hoc etiam commercium cum Aſia orientali, vel terreſtri peregrinatione per regionem Transoxanam et deſertum Kaptſchack inſtituta, vel navigationibus frequentioribus a Baſſora ad Cantonem, immenſas ipſis attulit Indiae ultra Gangem ſitae et Chinae ipſius divitias.

Primi fere Arabes, qui haec Neſtorianorum veſtigia perſequerentur, Wahabus et Abuzeidus ſaec. IX. fuerunt, quorum iter in orientales Aſiae ditiones egregiam protulit hiſtoriam, a *Renaudotio* verſam (*Anciennes relations des Indes et de la Chine*, 1718. Pariſ.) quam immerito nonnulli ſuppoſititiam habuerunt (*Deguigues* in *Notices et ex*-

traits des manufcrits du Roi, 1, 157.). Pofterior his eft Abu'l Haffan Aly *Maffudi*, faec. X. (*Herbelot. bibl. orient.* 564.) cuius *aureum pratum* cofmographiam fiftit, quam *Deguignius* in epitomen redegit (*Notices et extraits* 1, 1 f.). Tertius Arabum cofmographus eft *Scherifus Edrifienfis* Aegyptius, apud Rogerium, Normannorum regem, Neapoli degens, faec. XII. (*Herbelot bibl. orient.* 786.). In opere fuo cofmographico copiofe de plantis egerat (*Cafiri bibl. efcurial.* 2, 12.); unde dolendum, quod epitome, quae tum arabice Romae 1592. tum latine a Maronitis, Gabriele Sionita et Ioanne Hefronita Parif. 1617. edita fuit, tam pauca de plantis contineat. Quartus cofmographus *Ebn Alvardi* Halepenfis faec. XIII. operi fuo cofmographico plantarum copiam uberrimam inferuit. Editum id fuit a Beronio Lundinenfi 1790 f., gallice autem verfum a *Deguignio* (*Notices et extraits* 2, 20 f.). Quintus cofmographus eft celeberrimus Syriae princeps *Abulfeda* faec. XIV. quem *Reiskius* latine interpretatus eft (*Büfchings Magazin* 4, 121 f. 5, 301 f.). Sextus *Abdorrafchid Bakui* Perfa, faec. XV., dedit cofmographiam gallice verfam (*Notices et extraits* 2, 388.), fed errorum et fabularum plenam: fic Sanbul (*Nardum*) et Aoud (*Agallochum*) et Coftum in Andalufia crefcere perhibet. Ultimus de-

nique eſt *Leo Africanus*, qui Romae 1526. Africae deſcriptionem edidit, impreſſam Lugduni Batavorum 1632. 16.

De re autem herbaria ipſa non pauci egerunt Arabes, plerique vero tanquam aliud agentes, ut, vel materiam medicam vel rem ruſticam tractantes, obiter tamen deſcriptionem herbarum adderent. Eorum quidem primi et incertae aetatis et nationis, a poſterioribus duntaxat citantur. Videntur autem plures eorum Neſtoriani aut Perſae fuiſſe.

Coſſaeus primus eſt, quem interpretes latino-barbari *Alcuzi*, *Alcanzi* dicunt, a patria Coſſaea (*Khuſiſtan*) nominatus, quum a Rhazeo citetur et Serapione ſeniori, ante nonum ſaeculum vixiſſe videtur.

Badigorius, forte corruptum Pythagorae et ſuppoſititium nomen, ni fuerit Neſtorianus, Rhazeo ſaepius dictus.

Scharak Indus, a Rhazeo citatus, plane ignotus.

Abu Saher ſaec. VIII. de plantis ſcripſit, figuris additis iuxta Dioſcoridem, peregrinator curioſus, qui plurimas orbis regiones vidiſſe dicitur (*Bibl. pariſin. n.* 968.).

Iahiah ebn Maſawaih, Meſues ſenior, Neſtorii adſecla, Khalifae Harun-Arraſchid (*ſaec. VIII.*) medicus (*Abulſarag hiſt. dynaſt. p.* 237. 255. *Aſſemani* 2, 435.). Rhazeo ſaepius dictus, a quo etiam ſolo fragmenta ſervata ſunt.

Hhonainus, Iſaaci filius, Neſtorii ſectam pariter amplexus, celeberrimus interpres, Khalifarum Bagdadenſium ſaeculi IX. initio medicus (*Aſſemani* 4, 706. *Abulfarag.* 264. *Caſiri* 1, 286 f.) in ſynonymis maxime plantarum graecis, ſyriacis et arabicis deſudavit (*Rhaz. contin.* 21, 97.).

Abu-Merig, monachus dictus et *Iſaac ebn Amram* plane ignoti auctores a Rhazeo laudati.. *Maſeriawaihus* Iudaeus Baſſorenſis, interpres pandectarum Aharonis (*Abulfarag. p.* 158. 198.). *Hobaiſch*, Honaini e ſorore nepos (*Barhebr. p.* 170.). Rhazeo et Serapioni laudatus.

Abu Hanifa el Dainuri, Aſſyrius, de re ruſtica ſcripſit ſaec. X. ineunte, Serapioni ſaepius dictus (*Caſiri* 1, 323.).

Muhammed Abu Bekr Rhazeus, e Rai Irakenſi urbe natus, noſocomii Bagdadenſis director, ingens volumen reliquit, quod diſcipulorum auditiones, male ſaepius ſcriptas continet (*Barhebr. chron. ſyr.* 172.). Titulo El-Hhawi ſ. Continentis interpretatio latino-barbara prodiit Boneto Locatello curante, Venetiis 1506. fol. Eius liber XXI. complectitur plantas officinales, pleraſque e Dioſcoride arabico, plusculis novis additis, quae melius explicari poſſent, ni nomina barbare ſcripta et nimia deſcriptionis brevitas obſtarent. Pauca inſunt botanica tractatui ceteroquin egregio *de vario-*

lis et morbillis, quem Io. Channing arabice et latine Oxon. 1766. 8. edidit.

Abu'l Fadli Schiierziita, saec. X. scriptor utilissimus, cuius codicem manuscriptum de re herbaria et medica Ol. *Celsius* e Golii bibliotheca emtum egregie adhibuit ad plantas biblicas aliasque illustrandas.

Aly Abbatis filius, Persa, Emiri Bagdadensis medicus saec. X., ingens volumen, quod *regium* dicitur, reliquit, nonnisi latino-barbara interpretatione nobis notum, quam Bernardinus *Ricius de Novaria* Venetiis 1492. fol. edidit.

Al-Hussain Abu-Ali Ebn Sina, vulgo *Avicenna*, Bokharensis, Emiri Raiensis medicus, dein Vesirus provinciae Hamdan, denique minister imperii Ispahanici, saec. XI. (*Abulfed. annal. moslem.* 3, 92 f. *Abulfarag.* 350. *Casiri* 1, 269.). Celeberrimus ipsius Canon arabice Romae 1593. fol. editus, libro 2. plantas medicas et notas Persis fere omnes continet. Editione hac praestantissima et nitidissima, quam iuvenis orientalium linguarum omnium peritissimus *Klaprothius* mihi dono dedit, frequenter usus sum. Differt tamen magnopere haec editio ab aliis codicibus, ab Hebraica versione, qua Plempius usus fuit et ab interpretatione vulgari latino-barbara, quae plerumque ditior est. *Plempius* edidit Lovanii 1658. fol. commentarium in librum 1. et 2., adhibitis codicibus plurimis.

Ioannes Serapion, incertae aetatis, egregium opus de materia medica reliquit, cuius interpretatione latino-barbara Gerardii Carmonenſis Lugd. 1525. 4. utor. Multo magis hic auctor ad hiſtoriam naturalem plantarum et patriam reſpicit, quam priores.

Ioannes Meſuach ſ. Meſue iunior, Kahirenſis Khalifae medicus fuiſſe dicitur (*Leo Afric. p.* 273.). Pauperem reliquit de ſimplicibus tractatum, cuius interpretatione latino-barbara, quam *Marinus* Venet. 1562. fol. edidit, utor.

Migravit cum imperio Muhammedanorum ſcientiarum etiam ambitus ad Hiſpaniam, ubi ſub mitiſſimo et ſaluberrimo Khalifarum Cordubenſium regno quaevis ſcientia omnesque artes laetiſſime floruerunt.

De re ruſtica doctiſſimum opus conſcripſit ſaec. XII. Abu Zacharjah *Ebn Alvam* Hiſpalenſis, cuius in bibliotheca Eſcurialenſi latentis capita prima XVII. in Hiſpanum ſermonem a Rodrigo *Campomanes* verſa Matriti 1751. edita ſunt. Totius operis epitomen dedit *Caſirius* (*bibl. eſcurial.* 1, 326 ſ.).

Muhammed Abu'l Walid *Ebn Roſchd*, vulgo *Averrhoës* Cardubenſis, iudex Andaluſiae, ob contemtam Muhammedis religionem acriter punitus, Marocci 1217 obiit (*Caſiri* 1, 185.). Opus ipſius medicum, titulo *Colliget*, latino-barbare ver-

fum a *Suriano* Venet. 1496. fol., pauca continet et parum utilia de herbis officinalibus.

Sed praeftantiffimus omnium auctorum Arabum eft Abdallah ebn Achmed Dhiaëddiu *Ebn Beithar*, Malaga-Hifpanus. Is ardore incredibili pulfus, totum orientem, herbarum colligendarum cauffa, permigravit. Vefirus dein Kahirenfis fuit faec. XIII. Opus ipfius, collectionem fiftens ampliffimam fimplicium, latet etiamnum in bibl. Efcurialenfi (*Cafiri* 1, 275.). Ipfe quidem auctor nihil defcripfit, nifi quod ipfe viderit, ultra duo millia plantarum addidit iis, quas Diofcorides cognoverat, citatis tamen ubique maioribus et adiunctis nominibus hifpanicis. Nihil magis doleo, quam quod haec rei herbariae hiftoria confcribenda fit absque ullo Beitharidae adiumento.

Agmen claudat *Abdollatifus* Bagdadenfis, cuius memorabilia Aegypti a *Whitio* arabice Oxon. 1788. et a *Wahlio* germanice 1790. edita, non paucas continent plantas egregie illuftratas.

En totum fontium ambitum, e quibus fequens fyllabus plantarum ab Arabibus inprimis aut primo memoratarum confcriptus eft. Olim quidem credidi, *Forskolei* et *Niebuhrii* opera fummum poffe auxilium adferre, fiquidem arabica nomina ipfa plantarum indici copiofo addiderint. Curatius autem examen docuit, non magna inde fperanda effe, quum nomina plantarum fere ubique alia fint, ac ab ara-

bicis fcriptoribus ufurpantur. Sic Forskoleus nomine *Beneffedfch*, quod *Violam odoratum* apud Avicennam fignat, quinque valde diverfas plantas ornat: Ocimum Bafilicum Forskoleo *Höbok*, Ebn Alvam, Serapioni et Avicennae eft *Baderadfch*: Thymus Serpyllum *Satar* Forskoleo, Abu'l Fadli vero et Ebn Alvam ita Origanum vocat aegyptiacum: Punica Granatum *Kelkel* dicitur Rhazeo et Serapioni, *Megatfch* Ebn Alvardi, et *Rimon* Ebn Alvam ipfique Forskoleo: *Kelkel* iterum Caffia Tora Avicennae.

Nec fola haec eft aut unica difficultas. Gravior complectitur raritatem codicum Arabicorum, qui in bibliothecis maximis Parifinis, Efcurialenfi, Leidenfi, Oxonienfi latentes, a nobis nunquam ne vifi quidem funt. Serapionis itaque utiliffimi, Mefuae et Rhazei libros legimus peffime et latino-barbare verfos. Interpretes ii, vel malis codicibus ufi, vel defidia aut negligentia aut ipfa ignorantia ducti, longe aliud faepe dicunt, quam quod auctor. Id quaevis fere pagina Avicennae luculenter docet. Unde felices faepe praedicavimus *Bochartum*, *Plempium*, *Celfium*, *Hydium*, *Cafirium*, quibus ufus codicum Arabicorum conceffus erat.

Accedit tamen et codicum mira varietas. Quos *Plempius* comparavit, eam differentiam habuerunt: et ipfe nofter Avicenna Romae impreffus in-

numeris fcatet locis, quae nec ab interpretibus medii aevi, nec ab aliis lecta fuerunt.

Ipfi Arabes, folo fere Beitharide excepto, *ἀβοτανολόγητοι*, praeceptoribus fuis, Neftorianis, confidentes, Graecorum defcriptiones, nonnunquam ita perverterunt, ut Oedipo opus fit, dum, quid intellexerint, fcire voluerimus. Unicum huius rei exemplum adferam. Diofcorides (3, 58.) *Αἰγυστικὸν* fuum crefcere in Apennino, monte Alpibus confini, perhibet. *Avicenna* (*lib.* 2. *p.* 169. *Rom.*) de زوفرا loquens, addit, iuxta Diofcoridis fententiam crefcere in monte Acabis (اقابيس), qui conterminus fit provinciae Aegypti. Acabis illud fine dubio corruptum eft ex افنين (*Apenin*).

Nihilominus audaces fortuna iuvat! Nos quidem, difficultate laborum tantum abeft, ut unquam deterriti ut potius et iam magis adlecti ac excitati fuerimus. Tamdiu enim ac toties defudavimus in hoc ftudiorum genere, ut longe plura maioribus noftris clara ac perfpicua, videamus. Audacter itaque adgrediamur

FLORAM ARABUM.

Omittenda autem funt, quae nimis nota Graecis, ab Arabibus haud amplius illuftrata fuerunt, adductis duntaxat iis, quae Arabum ftudio uberius patefacta funt.

Amomum Zingiber زنجبيل *Avic.* 166. e. Dio-

fcoride plura adducit, quam nofter continet, totumque caput fequens de Hydropipere huc trahit, quod alio loco rurfus occurrit. In Hifpania videntur Arabes id coluiffe, namque *Ebn Alvam* culturam tangit (*Cafiri* 1, 336.). Culturam, qualem in Calicut viderit, bene defcribit Lud. *Barthema* (*Ramufio*, 1, *f.* 174. b.). . . *Am. Zerumbet* زرنباد *Maferdfchawaiho* et *Mefui* feniori iam dictum (*Rhaz. contin.* 22, *c.* 362.). *Avicenna* 166. radicem plantae dicit, fimilem cypero, fed maiorem, et minus aromaticam, colore pulveraceo, adferri autem e Sin, quae peninfula eft ultra Gangem et ipfa China. Apud Scrapionem (*c.* 172.) Ifaac ebn Amram radicem hanc cum Ariftolochia rotunda comparat, fed colorem et faporem effe Zingiberis. *Garcias* (*Cluf. exot.* 213.) in Malabaria primus eam fpeciem invenit, et fylveftris Zingiberis nomine notam effe incolis perhibet. Folia latiora effe foliis Zingiberis bene *Murrayus* (*nov. comm. gött.* 6, 26.) animadvertit. . . *Am. Zedoaria* جدوار. *Maferdfchawaihus* virtutem debiliorem Doronico iudicaverat, quem refutat *Avicenna* 155, eo potiffimum argumento, quod Zedoaria prope a Napello (بيش) crefcere foleat, et ipfius antidotum fit. Haec vero fidem fuperant, ni بيش illud indica fuerit planta venenata, quam commutarunt Arabes cum Aconito veterum. Cf. *Angelum de S. Iofepho ad Pharmacop. perf.* p. 369.

Fructus huius ſpeciei Cardamomum ſiſtunt, قاقلة *Avic.* 243., cuius maiorem et minorem varietatem cognorunt, priorem Iſaac ebn Amram (*Serap. c.* 64.) praefert. Locum natalem Scherifus *Edriſi* (*geogr. nub.* 65.) indicat, nempe Fandarinam Indiae: ſimilem autem eſſe fructum ſemini cannabis. . . *Alpinia Galanga* خولنجان *Avic.* 270. f. خالونجان 272. et diverſo capite خسرودارو 270. quam iuxta *Maſerdſchawaihum* habet ſpeciem viliorem. Primam deferri e Sina, manifeſto Iſaac ebn Amram perhibet (*Serap. c.* 332.). Haec eſt minor odorata, quam egregie *Garcias* (*Cluſ. exot.* 211.) illuſtravit. Altera maior, e Iava et Sumatra proveniens, erit *Kämpſera Galanga*. . . *Curcuma rotunda* خاليدونيون *Avic.* 275. Sed duas ſimul appellationes habet ماميران et زرنباد. E priore Khalidumenun fecerunt latinobarbari *Chelidonium*. Inveniri autem in Malabaria *Garcias* (*Cluſ. exot.* 210.) in regno Conchae *Marcus Paulus* (*Ramuſio* 2. *f.* 48. b.). . . *Iaſminum Sambac* زنبق; *Abulfadli* apud *Celſ. hierob.* 1, 384. Neque tamen alii flores odorati ab hac denominatione excluduntur. . . *Iaſm. fruticans* ياسمين *Ebn Alvam* apud *Caſir.* 1, 329., ubi et aliae ſpecies intelliguntur. Citrinos enim (*Iaſminum humile*) ut et *Meſue* ſenior (*Rhaz. contin.* 22. *c.* 838.) ab aliis floribus diſtinguit. Iſaac ebn Amram (*Serap. c.* 176.) manifeſto etiam diſtinguit albos a citrinis et hos a

coeleſtibus floribus: idem autem eſſe Sambac et Iaſminum. Et hodie in Arabia coli tum I. Sambac (nomine فل) et *I. officinale*, Forskoleus adfirmat (*flor. arab. p.* 56. 102.). . . *Salvia haematodes* forte eſt Behen rubrum بهمن الاحمر *Abulfadli* apud *Hyde (relig. vet. Perſ. p* 510.) Folium enim latum, ſicut folium خبازي Malvaceae, in quo reperiantur maculae fuſcae, radicem longam et craſſam. Breviter eam cum albo Behen tangit *Avic.* 141. Ex Armenia provenire Meſue apud *Serap. c.* 223. *Rauwolfius it.* 288. de ſolo albo loquitur, quod Centaurea Behen eſt. . . *Fraxinus Ornus* لسان العصافير *Avic.* 200. *Serap.* 226. Lingua avis omnibus fere Arabiſtis dicta. Cf. *Matth. Sylvat. c.* 511. . . *Piper Betle* تنبل *Avic.* 263. Prima certe et optima deſcriptio. Eſſe folium ſimile Limonio (ليمون) ab Indis maſticatum cum calce et nuce Arecae (*Fauſel*) unde dentes rubrum adſumant colorem, odoris autem optimi eſſe. Bene id illuſtravit *Garcias* (*Cluſ. exot.* 175.), uberius etiam *Angelus de S. Ioſepho* (*Pharmacop. perſ. p.* 368.). Tembul nomine deſcribit ipſe *Marcus Paulus ſaec. XIII. (Ramuſio* 2. *f.* 56. a.). . . *Pip. Cubeba* كبابة *Avic.* 191. E Sin apportari, quod *Garcias* (*Cluſ. exot.* 184.) ita explicat, ut e Sumatra et Iava, ubi frequenter naſcatur, in Sinam apportari dicat. *Serapion* quidem (*c.* 288.) Dioſcoridis Ruſcum aculeatum huc trahit, ipſe tamen

ad finem capitis fatetur, hanc defcriptionem fatis male quadrare. . . *Pip. nigrum* فلفل *Serap. c.* 367. *Avic.* 236. *Bakui (Notices et extraits* 2, 418.*)* in Malabaria crefcere in locis humidis, fructus a foliis obumbrari, alioquin enim a folis calore corrumpi. *Abulfeda (Büfchings Mag.* 4, 270.*)* ibidem arbores fcandere ait. . . *Pip. longum* دار فلفل *Avic.* 159. Cf. *Garc.* apud *Cluf. exot.* 182.

Iris tuberofa سورنجان *Avic.* 220. Ferre flores albos et citrinos, folia terrae proxima, crefcere ad montes. Distinxerunt Arabes rubram ab alba radice, illam effe venenatam, hanc calidam et ficcam. Sed Serapion applicat ad hanc herbam, quae de Colchico dixerat Diofcorides *(Serap. c.* 194.*)*. Hinc *Hermodactylorum* non una fpecies: noftra venenata, fufco colore florum distinguitur; alba et citrina videtur cum Iride florentina quadrare. Cf. *Io. Bauhin. hift.* 2, 730. 731. . . *Ficus Beniamina* Nux Mechel f. Rachaba *Serap. c.* 164. Arborem effe ficui fimillimam, fructus parvos ferre pendulos ad bafin foliorum, comedi etiam a paftoribus. Varingae parvifoliae nomine *Rumphius amboin.* 3, 139. hanc fpeciem illuftravit. . . *Fic. Sycomorus* جميز. Optima defcriptio apud *Abdollatifum p.* 11. Fructus uberrimos ferre, ut per quatuor menfes iis Aegyptii nutriantur, fed prius incidi debere, ut acre lac effluat. Cf. *Abulfadli* apud *Celf. hierob.* 1, 311. . . *Ficus religiofa* eft ea fpe-

cies, quam *Abu Hanifa* apud *Abdollatifum p.* 13. defcribit, fructibus feffilibus. Ex India in Arabiam et Aegyptum migravit. . . *Fic. bengalenfis* تنكب *Avic.* 158. Cf. *Forsk. p.* 179. Sed Avic. commutat cum Platano Graecorum. . . *Saccharum officinarum* سكر. Prima certe huius graminis mentio fit in itinerario *Abufaidi*, quod *Renaudotius* vertit (*Anciennes relat. p.* 101.) ubi id ad Siraf crefcere perhibet. In Almanfura Indiae (urbs ab Almanfore condita, *Bakui notices* 2, 419.) fponte provenire *Abulfeda* (*Büfchings Mag.* 4, 269.), ad Gondifaporam prope Euphratem *Mofes* Chorenenfis (*geogr. p.* 364.). Coli autem in Andalufia Scherifus *Edrifi* (*Geogr. nub.* 149.). Unde et Ebn *Alvam* modum colendi et fuccum eliciendi defcribit (*Cafiri* 1, 330.). Culturam in Aegypto docet *Schemfedin* (*Notices et extraits* 1, 266.) optimum crefcere ad Afjut docet *Abu Obeid* Cordubenfis (*Cafir.* 2, 2.). Bene distinguitur hoc faccharum a melle bambufae: huius optima et puriffima fpecies vocatur سليماني f. regia, vilior, quam faccharum farinae appellamus فنيد (fenid). Cf. *Rhaz. c.* 593. *Serap. c.* 50. Durum faccharum candum fecuri percutiendum, vocabatur طبرزد. De Fenid loquitur *Avic.* 235. in provincia Mekhran, quam Indus perfluit, e coctis arundinibus elici eum fuccum, e quo paretur id groffum faccharum. Ab Arabibus fine dubio fac-

charum per plures regiones propagatum, Chriſtianis tandem occidentalibus innotuit. *Albertus Aquenſis (Bongars geſta Dei per Francos*, 1, 270.*)* in agro tripolitano zucram coli, calamellum (cannamelum): *Fulcherus* Carnotenſis a. 1099. circa Laodiceam *cannamellos* hos invenit *(Bongars*, 1, 401.*) Gulielmus Tyrius* in Idumaea *(ib.* 835.*). Marinus Sanutus* 1306. in Cypro ſumma quantitate: „et in Sicilia naſceretur ſi hoc procuraretur" *(Bongars* 2, 24.*)*. . . *Andropogon Nardus* سنبل *Abulfadli* apud *Celſ. hier.* 2, 2. manifeſto dicit idem eſſe سنبل cum Graecorum νάρδῳ. E Iava praeprimis provenire teſtatur *Bakui (Notices et extr.* 2, 397.*)*. Bene distinguit *Avicenna (*225.*)* romanam ab indica et ſyriaca. Illam multo viliorem eſſe: eſt enim Valeriana celtica. Cf. *Serap. c.* 52. *Cluſ. exot. p.* 201. 202. . . *Androp. Schoenanthus* اذخر *Avic.* 127. Duas ſpecies facit, arabicam et اجاخي, quae Nabataea forte eſt: namque Adſcham eſt mons in Hedſchas *(Bakui l. c.* 409.*)*. Optime ſpicas deſcribit Abu Hanifa apud *Serap. c.* 19. . . *Sorghum vulgare* ذرة, دخن vel etiam *bicolor*, a priſtinis inde temporibus per totum Orientem cultum, a *Forskoleo* ſub nomine *Holci Durrae* et *Dochnae (flor. arab.* 174.*)* deſcribitur. *Niebuhrius (Beſchreib. von Arabien* 154.*)* tres per annua meſſes praebere et quadringenties multiplicari adſerit. *Ebn Alvam (Caſiri* 1, 332.*)* etiam in Hiſpania ab

Arabibus cultum fuiſſe, Scherifus *Eddriſi* (*geogr. nub.* 9.) vinum etiam, ſeu potius cereviſiam inde confici teſtatur.

Fagara Avicenna Juſſ. *Lam. encycl.* 2, 445. فاغرة *Avic.* 236. breviter tantummodo tangit, ſemina cum cannabis ſeminibus comparat, apportari autem e Sofala. Similia habet *Serapion* (*c.* 200.) e Meſue et ebn Amram. Bene illuſtravit et delineavit fructum *Cluſius* (*exot.* 185.). Ex India transgangetica et Sina ſine dubio Arabibus apportabatur: e Sina quoque Incarvillius Juſſieuo miſit. . . *Ciſſus vitiginea* حماما (ἄμωμον veterum). Supra iam probabili coniectura adſequutus ſum, Amomum veterum huc pertinere. Id vero nunc ad certitudinis ſpeciem quamdam evehendum eſt, quum Arabes uberius ſuum Hamama deſcribant quam Graeci ἄμωμον. Incipiam autem ab *Avicenna*, qui *p.* 173. fruticem nominat, vitis modo arboribus circumplicatum, foliis Bryoniae, floribus Cheiranthi colore, ligno odorato hyacinthino (يقوت). Optimam ſpeciem eſſe, quae fulvo colore ſit, e montibus Armeniae veniat et odore ſuavi polleat: peiorem viridem, odore rutaceo, e locis humidis provenientem. His addit *Honainus* apud *Serap. c.* 279. ingredi et lignum et baccas medicamenta odorifera atque adeo inebriare. Rubellum autem florem indicat Davides Antiochenus apud *Hydium* (*ad Perizol. p.* 103.) aliique, quos idem citat, acrem aromati-

cum ſaporem baccarum praedicant. Summa confuſio orta fuit medio aevo ex incuria eius, qui Serapionem interpretatus erat. Vertit enim *Hamama* pedem columbinum, unde ſeplaſiarii fere omnes Geranium columbinum aut molle pro eo habuerunt. Primus fere refutavit eum errorem *Ruellius* (*nat. ſtirp.* 1, 232.). His omnibus rite perpenſis, Anguillaraeque ſupra citato loco adſumto, non poſſum quin huic ſpeciei adiudicem, quidquid Arabes de حماما ſuo perhibuerunt. Folia enim cordato-ſubrotunda lobata utrinque villoſa, ſemper fulva, flores pallidi, baccae acri aromate praegnantes coeruleſcentes, lignum odoratum ſubrubens in hac planta conveniunt. *Rauwolfius p.* 128. ipſe ex Armenia acceperat. Primus delineavit *Pluknetius* (*mantiſſ. t.* 337. *f.* 4.) uberius deſcripſerunt *Lamarkius* (*encycl.* 1, 30.) et *Vahlius* (*ſymbol.* 3, 18.). . . *Ciſſus rotundifolia* ريحان السليمين *Avic.* 252. Fruticem deſcribit arbores ſcandentem, umbellis flavidis, quale Anethum habeat, floribus exiguis, folio, quali gaudeant Malvaceae (الخطمي forte Sida cordifolia, quae per Arabiam creſcit). Hanc ſpeciem primus Forskoleus *Saelanthi* nomine *p.* 35. deſcripſit et *tab.* 4. delineavit: uberius illuſtravit ſummus *Vahlius* (*ſymbol.* 3, 19.). . . *Santalum album* صندل *Avic.* 241. Ubi Santalum rubrum citat, album etiam adducit, Macaſſarenſe vocari, e Sin autem

(*India transgangetica*) advehi et praeſtantiſſimam ſpeciem eſſe. Cf. *Serap. c.* 346. In ea Indiae parte, maxime vero in Timor inſula quoque invenerunt *Garcias* (*Cluſ. exot.* 173.) et Ant. *Pigafetta* (*Ramuſio* 1, *f.* 396. a.): mirum, quod, quid ſibi velit Macaſſar, Garcias neſciverit. Eſt autem Celebis inſulae ſynonymon (*Barros decada* 4. *da Aſia*, *p.* 628.).

Cyclamen perſicum فقيلاسوس *Avic.* 240. Eſſe ſpeciem perſicam Arthanitae. . . *Convolvulus Turpethum* تربد *Avic.* 264. Ex India adferri. *Meſue* (*Rhaz. c.* 173.) primus fere eſt, qui id draſticum purgans adhibuerit. Cf. *Serap. c.* 330. *Meſue iun. f.* 67. commutat cum planta ferulacea, quam Linnaeus dixit *Seſeli Turbith.* Egregie *Garcias* (*Cluſ. exot.* 206.) hiſtoriam verae ſpeciei illuſtrat, qualem in India cisgangetica invenit. Figuram dat *Hermannus lugdb. t.* 178. 179. . . *Coffea arabica.* Primum ac optimum huius potus veſtigium repcriſſe mihi videor apud *Avicennam p.* 261. titulo شراب, ubi قهوة manifeſto dicitur. Nomine enim بن, quali nunc inſigniunt Arabes arborem, haudquaquam occurrit. . . *Muſſaenda frondoſa* لاعبة *Avic.* 199. Arbor apibus gratiſſima, folio colorato, flore rubro in paniculam diſpoſito. . . *Ophiorrhiza Mungos* لحية *Avic.* 199. Bona deſcriptio apud *Kämpfer amoen. exot.* 577. . . *Datura Metel* جاوز ماثل *Avic.* 156. Eſſe venenum

narcoticum in capſulis ſpinoſis. Cf. *Serap. c.* 375. . . *Hyoscyamus puſillus, muticus* et *reticulatus* بنج *Avic.* 145. Primus flavo, ſecundus albo, tertius purpureo (ارجوان) colore. Cf. *Serap. c.* 340. . . *Atropa Mandragora* لوفحا *Avic.* 198. et يبروح 187. Fabulas multas de hac planta ſuperſtitioſa circumtulerunt Arabes et Perſae, praeſertim *Luthfallah*, auctor lexici perſici (*Caſiri* 2, 351.) quas citat *Herbelot (bibl. orient. p.* 17.) et repetit Iac. *de Vitriaco (Bongars geſta Dei per Francos*, 1, 1099.). In vetuſto codice Dioſcoridis Cantacuzeno icon eſt Dioſcoridis et εὑρέσεως, ut feminae. Canis intereſt, a Mandragora ἀνθρωπομόρφῳ, quam femina tenet, enectus (*Lambec. bibl. vindob. lib.* 2. *p.* 566.). . . *Solanum* forte *aethiopicum* مربص, quod *Serapion c.* 343. ut ſpeciem Atropae deſcribit. . . *Sol. Melongena* بادنجان *Avic.* 144. . . *Sol. inſanum* حدق *Abulfadli* apud *Celſ. hierob.* 2, 44. . . *Strychnos Nux vomica* جاوز القي *Serap. c.* 164. *Hobeiſchus* primus commendaſſe id remedium, ut vomitus cieatur, deſcripſiſſe etiam videtur. Non in India ſola, ſed in Perſia etiam creſcit (*Chardin voy. en Perſe* 3, 14. . . *Strychnos colubrinus* بندق الصيني *Avic.* 2, 125. ob venenatam ligni qualitatem memorabilis. Ad purgandum tamen uſurpant Abugerig et alii apud *Serap. c.* 358. Cf. *Garc.* apud *Cluſ. exot.* 215. Neſcio ſitne aliud lignum colubrinum, quod Ibn

Alvardi (notices 2, 37.*)* in Karkar ad ripas Nili indicat. Videtur ſaltem, quum Scherifus Eddriſi *(geogr. nub.* 14.*)* nigrum colorem ipſi tribuat. . . *?Ignatia amara* نارمشكى *Avic.* 1, 215. Conveniunt ſaltem patria (inſulae maximae orientales) flores odorati, ſemina angulata aromatica acria. . . *Ardiſia humilis* موردزفرم *Avic.* 1, 211. Comparatio cum Ruſco et patria (Sina) me induxit ut huc traherem: ſed de viribus roborantibus, quas Arabes praedicant, nil innoteſcit. . . *Cordia Myxa* لبخ *Avic.* 136. *Abdollat.* 9—11, qui praeſertim amplam deſcriptionem, partim ex Abu-Hanifa et Daïnari adfert; edulem eſſe fructum, in Perſia autem venenatum, nucleum valde amarum. Cf. *Alpin. aegypt.* 30. . . *Cordia Sebeſtena* غبريا et سبستان *Ebn Alvam* apud *Caſir.* 1, 329. 337. Colebatur in Hiſpania arabica: drupae edules. Bona deſcriptio Iſaaci *ebn Amram* apud *Serap. c.* 8. . . *Zizyphus Lotus* سدر *Avic.* 220. et fructus نبق. Hunc adeo gratiſſimum Arabes fere omnes invenerunt, maxime eam varietatem, quae in provincia Adel creſcat, cuius drupae incredibili gaudeant ſuavitate et odore gratiſſimo, ut et regibus offeratur, et in paradiſo a feminis coelicolis, quas Hury vocant, defunctis tradantur *(Serap. c.* 120. *Herbelot bibl. orient. p.* 796.*)*. In Hiſpania colebatur, teſte Ebn Alvam *(Caſiri* 1, 328.*)*. Patriam peculiarem tamen habet Tunetanum regnum Scherifus

Edrifi (*geogr. nub.* 77.). Dici etiam سلم teftatur *Abulfadli* (*Celf. hierob.* 2, 191.). Cf. *Shaws travels, app. p.* 47. *n.* 632. . . *Zizyphus vulgaris* ضال *Abulfadli l. c.* . . *Ziz. Paliurus* ميبش Ebn Alvam apud Cafir. 1, 330. *Abulfadli* apud *Celf. hierob.*, 20. male Lotum graece nominari dicit. . . *Ziz. Spina Chrifti* عوسج *Avic.* 232. Cf. *Alpin. aegypt.* 43. *Rauwolf* 381. qui manifefto adfirmat, coronam Chrifti fervatoris e fpinis huius arboris plexam fuiffe, quippe quae circa Hierofolymas fatis frequens fit.. *?Cerbera Manghas* جوزالكثر *Avic.* 152. Arbor venenata lactefcens indica, flore luteo: cuius fuccus infpiffatus cum Turbith congruat. . . *Gardenia gummifera Thunb. diff.* 2, 16. 20. Gummi praebet cum Elemi Indiae occidentalis fatis congruum. Defcribunt autem Arabes قنقام fuum (κάγκαμον Graecorum) ita, ut ad Elemi hoc, quod vel ex Amyride zeylanica vel e Gardenia noftra elicitur, transeant. Cf. *Antiqu. bot. p.* 84 f. . . *Nerium Oleander* دفلي Manifefto Beitharides hanc intelligit (*Bochart. hieroz.* 1, 699.). Sed *Avic. p.* 158. diftinguit duas fpecies, quarum fluviatilis eft noftra, fed fylveftris eft fpinofa, foliis falicinis, forte *N. falicinum* Vahl. . . *Cynanchum viminale* مرخ *Hyde relig. Perf.* 335. Eft fomes ad excipiendum ignem. *Forskoleus p.* 53. peculiarem habet fpeciem, fed immerito. . . *Afclepias gigantea* f. *procera* Ait. عشر *Avic.* 233. Venenatiffimam lacte-

fcentem habet, in Arabia yemenica crefcentem. Sed faccharum tamen in Yemen et Hedfchas, velut falis frufta, in eius foliis produci, quod nigrum et vilioris indolis fit. Abu Hanifa apud *Serap. c.* 50. et lac et faccharum ipfum laudat adverfus hydropes. Effe autem id faccharum amaricans fimul et acre, vocari arborem etiam *Scherzehre.* Hanc Perfarum Scherzehre illuftravit et icone e Thevenoto *Hydius (relig. vet. Perf.* 335.*).* Aliam iconem habet *Alpinus aegypt. p.* 86. qui Beidalofar vocat. Optime defcribit, qualem arborem hanc ad oras Perfici finus faepe viderit, *Angelus de S. Jofepho (ad Pharmac. perf. p.* 361.*).* Letiferum effe fuccum lacteum adfirmat et ipfam umbram pecoribus: quod confirmat *Chardinus (voy. en Perfe* 3, 13.*).* Cf. et *Niebuhrii Arabiam* 150. et *Salmaf. hyl. iatr. p.* 109. Eft ceteroquin faccharum illud productum vegeto-animale ex aphidibus et cynipum genere, quod nidulans in foliis ea contrahit atque glomera haec faccharina aut mellea efficit. . . *Atriplex hortenfis* سرمق Ebn Alvam apud *Cafir.* 1, 333. . . *Atriplex Halimus* ملوخ *Avic.* 211. Manifefto enim *Beitharides (Bochart hieroz.* 2, 225.*)* ad hanc fpeciem trahit. . . *Salfola fruticofa* f. *Anabafis aphylla* قلي vel etiam اشنان *Avic.* 248. *Serap. c.* 25. *Rauwolf.* 3. . . *Ferula perfica* et *Afa foetida* انجدان *Avic.* 130. fuccus حلتيت et radix محروث *ib. p.* 211. *Serap. c.* 251. Cf.

Hyde ad Perizol. p. 163. In Segeſtana Perſiae praeprimis copioſam eſſe hanç ferulam *Abulfed.* (*Büſchings Mag.* 4, 263.). E Coraſan Indiam advehi, *Garcias* apud Cluſ. exot. 152, prae omnibus autem *Kämpfer amoen. exot.* 540 — 552. . . *Daucus lucidus* intelligi videtur, ubi Arabes (*Avic.* 206.) de bdellio ſiculo loquuntur, aut ubi ſtoracem liquidam in Calabria reperiri aiunt (*Platear. circa inſtans*, *f.* 248 *c.*). Namque gummi emanat odoriferum (*Boccone muſ.* 1, 30. . . *Paſtinaca Secacul Ruſſel Alepp. p.* 157. Tordylium Secacul *Mill. dict. ic. t.* 268. شقاقل *Avic.* 257. Radix ſaccharo condita aphrodiſiaca putatur. *Rauwolf p.* 74. cum ic. *Averrhoës* tamen (*Coll. lib.* 5. *f.* 85 *a.*) Hiſpanorum Panical (*Panicaut* Gallorum) *Eryngium* huc trahit. . . *Semecarpus Anacardium* بلاذر *Avic.* 141. Fructum cum nucleo dactylorum, *Serap. c.* 356. cum corde avis conferunt, rubro colore praeditum eſſe, adferri e Sin, ſed etiam ex ignivomo monte Siciliae, in quo bonus Arabs vehementer fallitur. In Cananor et Calicut Indiae invenit *Garcias* (*Cluſ. exot.* 198.). . . *Tamarix orientalis* ſ. *articulata* كشت *Avic.* 192. vel قسط 2, 212. Melleus humor in foliis redundat, de quo *Angelus a S. Ioſepho ad pharmac. perſ. p.* 360. *Beitharides* apud Channing ad *Rhaz. de variol. p.* 179. vocat شير خشك. Cf. *Garc.* apud *Cluſ. exot.* 164. . . *Muſa paradiſiaca* موز, quam Graeci obiter tantum

et per traditionem cognoverant, Arabes, ex India transplantatam adeo adamarunt, ut *Abdollatiſus p.* 20 ſ. eximiam et graphicam omnino deſcriptionem dederit. Credidit autem cum Colocaſia et Phoenice aeque cognatam eſſe; radicis propaginibus multiplicari, folia elegantiſſima et ampliſſima, florem ſpathaceum, plerumque albidum: fructus continere ſeminum rudimenta abortientia. Apud eumdem *Abu Hanifa:* patriam eſſe Oman Arabiae felicis, ubi duorum duntaxat menſium opus ſit, ut planta fructum ferat: e foliis etiam elegantiſſimos parari tapetes. Scherifus Edriſi *(geogr. nub. p.* 28.*)* quinque habet varietates, quae in terra Zingitana creſcant. Hunc eſſe fructum, quem primis parentibus interdixit Deus, narrat *Leo Africanus (p.* 771.*)* unde et Jac. de *Vitriaco* arborem paradiſi vocat. *(Bongars geſta Dei per Francos*, 1, 1099.*)*.

Narciſſus orientalis نرجس et *Ionquilla* نسرين *Avic.* 214. Ex utroque oleum parabatur, ex hac ſpecie debilius. Colebatur utraque in Hiſpania. Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 334. Hic credit Neſrin eſſe Roſam moſchatam, ſed *Avic.* manifeſto dicit, 242. Narciſſi ſpeciem eſſe... *Aloë perfoliata* صبر *Avic.* Multo melius eam cognoſcere debuerunt Arabes, quum in patria creſceret. Diſtinguunt autem tres varietates, *ſuccotrinam* optimam, *arabicam* et *ſemandſchanaeam.* Cf. *Geogr. nub. p.* 23. Succotoram inſulam fabulantur Ariſtotelem diſcipulo

Alexandro praeprimis commendaſſe, ut pretioſum id medicamentum inde obtineret (*Ancienn. relat. p.* 115.). . . *Lilium candidum* سوسن *Avic.* 220. Sed plura notat, quae et in *Iridem* forte *ſuſianam* quadrant. E bulbis parantur faeculae, quae fucum candidiſſimum praebent, كتم forte, quo cum Henna uſus fuit Mohammedes (*Abulfed. vit. Muhamm. p.* 65.). Cf. *Murhard.* in *elegant. Zeit.* 1807. *N.* 31. . . *Bambuſa arundinacea* قصب, unde *mel arundinis* عسل القصب *Avic.* 225. Id in Khesran, urbe perſica, maxime parabatur (*Bakui in Notices*, 2, 452.) et apud Mandurkham Indiae e ſucco ſacchari *Tebaſchir* dictum (*ib.* 419.) طباشير *Avic.* 189. Claſſicus eſt locus Beitharidis apud *Channing.* in edit. Rhazei *de variol. p.* 63 ſ. Cf. *Salmaſ. hyl. iatr. p.* 255. *Ruſſel* et *Macie* in *philoſ. transact. vol.* 80, 273. 81, 368. *Lüdgers diſſ. de Tabaſchir*, Gott. 1791. 8. *Humboldtius* (*plant. aequinoct. p.* 70.) ſimilem concretionem et in nodis Bambuſae Guaduae, quae in monte Quindiu Americae meridionalis creſcit, obſervavit. . . *Calamus rudentum* eſt forte خيزران illud, quod in India vulgare dicitur (*Bakui* in *Notices* 2, 416. *Abulfed. Büſchings Magaz.* 4, 272.). Cf. *Salmaſ. l. c.* . . *Calamus Zalacca* ديودار *Avic.* 159. forte etiam بزر 144. Sed dubius haereo. *I. Bauhinus* ſaltem (*hiſt.* 1, 405.) huc trahit. . . *Calamus Rotang*, unde *Sanguis draconis* دم الثعبان

aut خرذغ perſ. *(Hyde ad Perizol. p.* 111. *Kämpfer. amoen. exot.* 552.*)*. *Avicenna* dicit دم الاخوين *ſanguinem duorum fratrum*, *p.* 160. Vehementer fallitur *Serapion c.* 331. dum deſcriptionem Phellandrii Mutellinae apud *Dioſcor.* 4, 35. huc trahit.

Amyris gileadenſis بلسان *Avic.* 140. Hunc fruticem licet Graeci et Romani iam cognoverint, Arabes tamen multo frequentius coluerunt. Avicenna aegyptiacum habet fruticem, ſtaturae Lycii europaei, odore Rutae. Creſcere autem praecipue ad Heliopolin (عين شمس) quod confirmat *Abdollatifus p.* 13. Is addit etiam, e radicum propaginibus ſpurium oriri in aliis regionibus fruticem, qui oleum non largiatur, vocari البشم, et provenire per Arabiam et Perſiam. In ſola Heliopoli coli, Ebn *Alvardi*, *Bakui (Notices et extraits* 2, 29. 445.*)*, *Marianus Sanutus* Torſella *(Bongars geſta Dei per Francos*, 2, 260.*)* et Iacobus de *Vitriaco (ib.* 1, 1128.*)* adfirmant. . . *Amyris Opobalſamum* ſine dubio eſt illud البشم, de quo *Abdollatifus* loquitur, vocatur enim haec ſpecies ita in Arabia *(Forskol. p.* 79, 80.*)*. *Abulfadli* tamen nomine بكا etiam hanc distinguit. Ferre enim folia longiora quam Baſcham et fructus maiores *(Celſ. hierob.* 1, 339.*)*. Cf. *Alpin. aegypt.* 60. . . *Amyris Kataf* Forsk., ut ſupra iam monuimus, arbor eſſe turifera videtur, quam Arabes كندر et لبن vocant. *Abulfadli* apud *Celſ.* 1, 231.

244. In Caramania vidiſſe ſemet hanc arborem teſtatur *Chardinus (itin.* 3, 13.*)*. *Marcus Paulus* αὐτόπτης teſtatur copioſe provenire in Eſcher *(Adſchar)* Arabiae felicis ad ſinum perſicum *(Ramuſio* 2, *f.* 59. *a.)*. . . *Lawſonia inermis* حنا *Abulfadli* apud *Celſ.* 1, 224. *Avic.* 173. Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 332. *Rauwolf p.* 60. cum ic. . . *Memecylon tinctorium* ورس *Avic.* 165. *Serap. c.* 170. In Yemen creſcere et in India, tingi autem flavo colore. . . . *Laurus Camfora* كافور. Primi fere, qui huius arboris meminerint, ſunt Arabes duo, quos *Renaudotius* edidit *(Ancienn. relat. p.* 4.*)*. Creſcere autem in inſula Ramni *(Sumatra)*: Bakui in Java *(Notices* 2, 397.*)*: Scherifus Edriſi in inſula Soborma (alias Sumabar, Borneo) *(Geogr. nub.* 36.*)*. Optimam eſſe ſpeciem, quae e Fanſura, regno inſulae Sumatrae, evehatur *(Abulfed. Büſchings Mag.* 4, 277.*)*. *Marcus Paulus* *(Ramuſio* 2, *f.* 52. *b.)* Fanſuram facit regnum ſumatrenſe, quod optimam largiatur camforam. Iſaac Ebn Amram *(Serap. c.* 344.*)* amplam deſcriptionem adiungit. Eſſe gummi arboris, quod e fruſtulis ligni ebulliat; Fanſorenſem eſſe optimam, hanc primum fuſcam, ſublimatam vero candidam reddi. Talia etiam habet *Avic.* 189., ſed textus ita corruptus eſt, ut nullo modo eum intelligere poſſim. . . *Laurus Caſſia* سليخة *Avic.* 226. Difertis verbis ait, Caſſiae corticem una cum cortice

Cinnamomi inveniri et ad eamdem forte ſpeciem pertinere: cetero exiſtere plures varietates, optimam eſſe rubram, peſſimam nigram. Folium huius arboris vocatur ساذج 218., quo trahit *Avic.*, quae Graeci de malabathro praedicaverant. Cf. *Garc.* apud *Cluſ. exot.* 177. . . *Rheum palmatum* ſ. *undulatum* ريوند *Avic.* 252. *Serap. c.* 206. *Meſue iun. p.* 50. Manifeſto docet *Avic.*, e Sina advehi hanc radicem, quae longe differat a Graecorum Rheo, quod Rhaponticum fuerat. In provincia Koukam Indiae Sinae contermina praecipue creſcere, *Bakui (Notices* 2, 4. 16.*)*. Veriſſimam patriam habet *Marcus Paulus (Ramuſio* 2, *f.* 13. *a.)*, Tanguthi montes, ab occidente Chinae, et montium iuga ad urbem Singui chinenſem *(ib. f.* 45.*)*. . . *Rheum Ribes* ريباس *Avic.* 254. *Serap.* c. 249. Naſci hanc plantam in locis montoſis Syriae et Perſiae, foliis ampliſſimis rotundis gaudere et baccis acido-dulcibus: conferre maxime in morbis acutis. Plura loca *Hydius (de relig. vet. Perſ. p.* 512. 513.*)* e codicibus arabicis et perſicis adducit, e quibus liquet, plantam hanc nonniſi in rupibus creſcere, distingui etiam ſolere ſyriacam et bactrianam, capreolos ad rubedinem vergentes comedi, folia betae ſimilia eſſe. Male olim cum Ribe noſtro commutata fuit planta, donec Angelus de S. Ioſepho *(ad Pharmac. perſ. p.* 364.*)* primus doceret, veram eſſe Rhei ſpeciem. Invenit eam,

et *Chardinus* in Perſia *(itin.* 3, 14.*)* et in montibus Syriae *Rauwolfius (itin. p.* 266. cum ic.*)*. Optima deſcriptio *Fontaneſii in annal. muſ. gall.* 1, *t.* 49.

Caſſia Fiſtula خيار جنبر *Avic.* 271. *Serap.* 12. Neſtoriani iam pulpam leguminum in materiam medicam introduxerunt: namque *Meſuis* ſenioris deſcriptio apud Serapionem optima eſt: leguminum disſepimenta transverſa, ſaporem et colorem pulpae egregie indicat. Ex Arabia felici et ipſa Aegypto advehebatur. Avicenna aliam venire e Baſsrah, aliam e Kabul, utramque vero haud ibi ſponte creſcere, ſed ex India advehi. *Abdollatifus (p.* 33.*)* copioſe in Aegypto eam inveniens, florem ſpecioſum luteum et ſimilitudinem arboris cum Ceratonia Siliqua (خروب) exprimit. Mercem eſſe Saracenorum egregiam teſtatur *Marinus Sanutus* Torſella *(Bongars geſta Dei per Francos*, 2, 24.*)*. Cf. *Garc.* apud *Cluſ. exot.* 197. *Alpin. aeg.* 7. . . *Caſſia Senna* سنا *Serap. c.* 58. Ab hoc fere ſolo commemoratur et a *Meſue iun. p.* 77. . . ? *Caſſia Tora.* Neſcio, hucne pertineat حب القلقل *Avic.* 179. granum Kelkel, quod citrinum in medulla unctuoſa boni ſaporis haeret. *Forskoleus (p.* 86.*)* ſaltem id nomen huic ſpeciei tribuit. . . *Caeſalpinia Sappan* بقم *Abulfadli* apud *Celſ.* 1, 176. Rubrum lignum tinctorium, in inſulis Indiae orientalibus et Zingitana provincia *(Zan-*

guebar) provenire: Scherifus Eddrifi ex infula Ramana Indiae *(Sumatra: geogr. nub.* 3.) advehi, Bakui e Ceilona *(Notices* 2, 411.) Abulfeda e Colona Malebarica *(Büfchings Mag.* 4, 274.). *Marcus Paulus* in regno Lambri Sumatrae crefcere adfirmat: ipfe femina Venetiam apportaverat, fed non germinarunt *(Ramufio* 2. *f.* 52. *b.*). Deinde et in Ceylona invenit *(f.* 53. *a.*). Quorum quum nemo arborem ipfam viderit, haud miraberis, defcriptiones minus congruere. Folia enim Scherifus cum foliis Oleandri, Abulfeda cum foliis Zizyphi componit. Ab utrisque differunt. Cf. *Rumph. amboin.* 4. *t.* 21. *Roxburgh. coromand. t.* 16. Maxime memorabile eft, tinctorium hoc lignum *brafilium* a Rabbinis appellari CCC annis ante Brafiliam detectam *(Celf. l. c.)* unde effici fere poteft, Brafiliam potius ab hoc ligno, quam lignum a provincia nomen accepiffe. . . *Hyperanthera Moringa* بان *Avic.* 139. Cf. *Belon.* 2, 61. *Burm. zeyl. t.* 75. . . *Guilandina Bonduc* بندق *Avic.* 147. Quum fatis notam habeat, fuspicor, et in Perfia eam crefcere. . . *Melia Azedarach* ازادرخت *Avic.* 132. Magnam effe arborem, cuius fructus Zizypho Loto fimilis fit, in Turkeftan provenire et in Syria. Colebatur et in Hifpania. Ebn Alvam apud *Cafir.* 1, 330. . . *Zygophyllum Fabago* Andirian *Rhaz. c.* 24. اردفياني (Ardafiani) *Avic.* 137. *Rauwolf. p.* 113. . . *Aquilaria ovata* اغالوجي

Avic. 132. *Agallochum fecundarium* maculis et venis variis, odoratum, cuius optima varietas ad Tfchampacam crefcit. Cf. *Rumph. amboin.* 2, 34. 35. *Cavan. diff.* 7, 377. . . *Terminalia Chebula* بليلج *Avic.* 144. Alterum nomen هليلج, non huic foli fpeciei, fed et Phyllantho Emblicae et ipfi Meliae Azedarach convenit: hinc vagum eft. Sed distinxerunt cum Avicenna Arabes fere omnes citrinum fructum a kebalenfi, fubnigro hoc et fubrubro. Effe autem utrumque eiusdem arboris, primam enim meffim illum, fecundam hunc largiri. Confuerunt medio aevo quinque fpecies numerare, ad verfum illum:

„Myrobalanorum fpecies funt quinque bonorum:
„Citrinus, Chebulus, Belliricus, Emblicus, Indus."

(*Muf. Brafav. exam. fimpl. p.* 222. Vox *kebalenfis*, quae a Latinobarbaris in *Belliricos kebuli* mutata fuit, originem habet ab urbe Kabol in Zableftan, non, quod ibi proveniant, fed quod mercatores eo deferant (*Abulfed. Büfchings Mag.* 5, 352.). Ab eadem arbore varios hos fructus venire, *Adanfonius* etiam nuperis temporibus teftatus eft (*Famill. des plantes* 2, 447.). Qui Myrobalanorum fpecies illuftrarunt, Garcias et Cofta, in folo fere Phyllantho fubftiterunt, Terminaliam noftram nemo ante *Königium* (*Retz. obferv.* 5, 31.) cognovit. In Calicut et Cananor praecipue invenit my-

robalanos kebalenses Odoard. *Barbessa (Ramusio* 1, 359. *a.) Gärtnerus (de fruct. et sem.* 2, 90. 91.*)* optime kebulos et citrinos myrobalanos ad eamdem speciem pertinere, belliricos autem specie differre. Cf. *antiquit. bot.* 100. . . *Peganum Harmala* حرمل *Avic.* 174. *Serap. c.* 285. Bona descriptio apud hunc, ad capsulam usque trivalvem. Adhibebatur ut purgans. Sed male interpres *Averrhoïs (lib.* 5. *f.* 87. *b.) Cicutam* reddit. . . ? *Aegle Marmelos* Correae de Serra (*Crataeva* Linn.*)* سل *Serap. c.* 261. Fructus est Indicus cydoniae similis aureus et calefaciens. Cf. *Rumph. amboin.* 1. *t.* 81. . . *Garcinia Mangostana* جاوز حندم *Avic.* 152. Est fructus mellei saporis, magnopere delectans. In Malacca praeprimis frequens *Rumph. amboin.* 1, *t.* 43. *Le Gentil (itiner.* 1, 608.*)*. Hicne est fructus, quem *Philostratus (vit. Apollon.* 3, 6.*)* describit? . . *Euphorbia nereifolia* ميوبنا *Avic.* 210. Lactescentem et subvenenosam esse plantam, cuius folia rariora Nerio similia sint.

Eugenia caryophyllea قرنفل *Avic.* 243. *Serap. c.* 319. Caryophylli aromatici ab Arabibus primis ex India advecti fuerunt. Bakui patriam Sandabil appellat *(Notices* 2, 401.*)*. *Marcus Paulus* regnum Caindu tibetanum *(Ramusio* 2, 35. *a.)* ubi egregie describit arborem; Ant. *Pigafetta* bene delineat, ut viderit frequentissime in insula Gilolo *(Ramusio* 1, 394. *a.)*. . . *Prunus Maha-*

leb محلب *Avic.* 210. *Serap. c.* 44. Ex Hifpania adferebatur. . . *Corchorus olitorius* ملوخية *Avic.* 212. *Abdollat.* 8. Planta edulis, fed ftomacho nocens. *Mofes* Maimonides etiam fpeciem cognoverat, quae forte eft *C. aeftuans* (Cf. *Wahl. ad Abdollat. p.* 40.). . . *Glaucium luteum* ماميثا *Avic.* 210. Beitharides apud *Channing. ad Rhaz. de variol.* 110. Succus defaecatus in globulos formatus ad collyria adhibebatur. . . *Thea viridis* ثة (Tfah.). Prima eius mentio occurrit in itinerario Arabum faeculi IX., quod *Renaudotius* edidit *(Ancienn. relat. p.* 31.*)* ubi frutex appellatur, foliis punicae fed fuaveolentibus; haec infundia qua bulliente et remedium adverfus omnes morbos putari. . . ? *Aconitum album* f. *ochroleucum* بيش *Avic.* 147. Recens radix venenata, ficcata innocua. *Angelus* a S. Jofepho *(ad pharmac. perf. p.* 359.*)* adferit, a Perfis hanc radicem obfoniis mifceri. Credebatur olim, ipfi Napelli toxico eodem modo obftare ac Aconitum Anthoram. Sed hariolantur Arabes etiam circa noftrum Napellum, quem بيش موش بوحا vocant *(Avic.* 150.*)*, ignotum ipfis, quum in Arabia et Perfia crefcere non videatur. Fallitur Avicenna, dum ad Napellum hiftoriam Cicutae apud *Galen. facult. fimpl.* 3, 38. traducit. Nonne itaque cum *Fuchfio (paradox. f.* 17. *a.)* contendamus, Arabibus ignotum fuiffe Aconitum? Defendere ftudet *Matthiolus (comm. p.*

769.) Avicennam, dum ſibi miſſam fuiſſe ex Oriente radicem Anthorae, Zedoariae nomine, quae cum Napello Moyſi Avic. (*Biſch muſch*) congruat, teſtatur. Sed fateor, me haec omnia clare non perſpicere.

Ocimum monachorum فلنجمشك *Avic.* 236. *Serap.* c. 156. . . *Oc. baſilicum* بادرنج *Avic.* 146. *Serap.* c. 157. . . *Thymbra ſpicata* زوفا *Avic.* 166. Iſaac ebn Amram apud *Bochart. hieroz.* 1, 674. *Celſ. hierob.* 1, 421. . . *Thymbra verticillata* سراج القطرب *Avic.* 200. . . *Cakile maritima* قاقلة *Avic.* 243. *Serap.* c. 65. Eſſe plantam ſalſuginoſam velut Kali, ſed comedi, folia eſſe Naſturtii ſimilia. *Bochart. hieroz.* 2, 224.

Tamarindus indica تمر هندي *Avic.* 262. *Serap.* c. 348. Deferri e Khaiſaran, Yemen et India: pulpam leguminum recentem eſſe optimam. . . *Bombax goſſypinum* كرفس *Abulfarag. hiſt. dyn.* 433. *Serap.* c. 66. alio nomine *Horon.* Cf. *Tavernier itin.* p. 21. . . *Goſſypium herbaceum* قطن Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 332. Satis frequenter cultum in Hiſpania. . . *Malva rotundifolia* خبازي *Abdollat.* p. 8. *Avic.* 274. . . *Althaea ficifolia* حطمي *Avic. l. c.* *Abdoll. l. c.* Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 335. Hinc nomen Ketmiae. . . *Hibiſcus ficulneus* باميه *Abdoll.* p. 7. *Alpin. aeg.* p. 91. *Forsk.* p. 70. 125. Huc et *H. eſculentus.*

Spartium spinosum شبشغان نار *Avic.* 157. . . *Spart. iunceum* باداشغان *Avic.* 150., alio loco باداشغان 192., e quo paretur كشت بر كشت *textilia monilia.* Cf. *Matth. Sylvat.* c. 182. *Cot.* . . *Pterocarpus Santalinus* صندل *Avic.* 241. *Serap.* c. 346. Ebn Alvardi, Abulfadli et Scherifus Eddrisi patriam habent insulas Indiae orientales (*Geogr. nub.* 35. *Cels. hierob.* 1, 180 — 182.). In insulis Noceris (Nicobarensibus) invenit *Marcus Paulus* (*Ramusio* 2, *f.* 52. *b.*). . . *Phaseolus vulgaris* et *multiflorus* لوبية *Avic.* 201. *Serap.* c. 81. . . *Phas. Mungo* ماش *Avic.* 212. *Abdollat.* 32. Decoctum febricitantibus propinabatur. In Guzurate et Decan provenit. *Garc.* apud *Clus. exot.* 236. . . *Dolichos Lablab* لبلاب *Avic.* 202. *Serap.* c. 41. Sed confunditur cum Hedera aut Cisso. Cf. *Alpin. aeg.* 75. . . *Indigofera tinctoria* نيل *Avic.* 214. *Serap.* c. 47. Sed vereor, utrumque commutasse cum Isatide aliisve plantis. . . *Hedysarum Alhagi* الحاج *Avic.* 262. Frutex in Khorasan et regione ماوراء النهر (transoxana, inter Oxum et Iaxarten) frequens, in quo mellea substantia ترنجبين (Terendschabin) inveniatur. Id Hedysarum etiam vocari عاقول *Rauwolf.* 89. *Tournef.* 1, 123. *Kämpfer amoen.* 725. *Faber de manna Ebr.* in *Reiske opusc. med. arab.* p. 121. Notatu dignum est, quod, cum *Diosc.* 1, 83. mannam etiam memoret, sed turis micas, *Mesuen* hallucinari,

lum hanc mannam Arabum cum illa Graecorum confundat. . . *Aſtragalus emarginatus* سوقوطون *Avic.* 223. . . *Trifolium indicum* اكليل الملك *Avic.* 124. *Serap. c.* 18. Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 536. *Alpin. aeg.* 124. حندقوق etiam dictum: *Antiqu. bot. p.* 62. *Hyde de relig. vet. Perſ. p.* 492.

Artemiſia iudaica شيح *Avic.* 256. *Serap. c.* 14. *Rauwolf. p.* 456. *Abulfadli* apud *Celſ.* 1, 456. . . *Artem.* forte *indica* eſt, quam *Honainus* primus apud *Avic.* 125. laudat. Ex hac enim ſpecie *Moxa* Chinenſium paratur (*Kämpf. amoen.* 897. *Rumph. amboin.* 5, *t.* 91. *f.* 2.). . . *Centaurea Behen* بهمن الابيض *Avic.* 141. Behen album. Cf. *Hyde relig. vet. Perſ.* 510. *Rauwolf. p.* 288. . . *Echinops ſpinoſus* بادورد *Avic.* 140. . . *Orchis Morio:* Vana Bakui, quod in Schirwan creſcat (*Notices* 2, 518.) بوزيدان *Buzeidan Avic.* 144. Cf. *Matth. Sylvat. h. v.*

Phyllanthus Emblica املج *Avic.* 128. Parari docet e fructibus edulium, quod *Such* سكّ appellatur (*p.* 219.). *Serap. c.* 95. *Garc.* apud *Cluſ. exot.* 197. Cf. *Antiquit. bot. p.* 98. . . *Quercus Ballota* بلوط *Avic.* 148. Edulis enim glans, cum ſaccharo bonum nutrimentum praebebat. . . *Iuglans regia* جوز et خسف *Abulfadli* apud *Celſ.* 1, 82. Sponte creſcere in Diarbekr et Kom et Zableſtan (*Abulfed. Büſchings Mag.* 4, 257. 5, 326. 350.). . . *Pinus Cedrus* شربين *Celſ. hie-*

rob. 1, 80. Cf. *Niebuhr. Arab.* 149. . . *Pin. Cembra* صنغام *Avic.* 179. nucibus duris ſubtriquetris cuneiformibus. . . *Pin. halepenſis* صنوبر الكبار *Avic.* 152., cuius ſtrobilus جلوز appellebatur. . . *Pin. orientalis* تنوب *Avic.* 262., quae picem liquidam dat; ſtrobilus قصم قريش dicitur. . . *Pin. Pinea* صنوبر *Avic.* 242., cuius nux edulis حب dicitur (*p.* 179.). . . *Altingia excelſa Noronna in Annal. bot. angl. n.* 5. *p.* 325. Haec arbor altiſſima Iavae, Cochinchinae et inſularum maris rubri indigena, Pinui maxime adfinis, distinguitur ſolo numero binario feminum ſub quavis ſquama ſtrobili latentium. Haec eſt arbor *Raſamala*, quae *ſtoracem liquidam* largitur, e rimis corticis emanantem. Cognoverunt autem eam Arabes nomine ميعة *Miah Avic.* 211. *Serap. c.* 46. Hanc iam Hobeiſchus e cortice arboris excelſae effluere, et ex inſulis Indiae orientalibus advehi bene ſcivit. . . *Stillingia ſebifera* أوصلي *Avic.* 131. Eſſe oleum ſpiſſum, quod fructum arboris ambeat et e Sin auſtrali advehatur. Cf. *Lamarck. encycl.* 2, 290. *Tomex ſebifera* vix huc pertinet. . . *Croton Tiglium* فل *Serap. c.* 261. Cum pineae nucleis comparatur: unde nomen pineorum nucleorum *Acoſtae* (*Cluſ. exot. p.* 292.). . . *Cocos nucifera* نرجيل (Nerdſchil). Primum teſtimonium occurrit in itinerario Abuzeidi et Wahebi (*Ancienn. relat. p.* 2, 111.) et praecipue de uſus mira varietate, quem haec palma

praebeat. *Avicenna* de fructu, titulo الهندي *(nucis indicae) p.* 153. loquitur. Cf. Lud. *Barthema (Ramuſio* 1, *f.* 175. a. b.*)*. . . *Areca Catechu* رعبدة et فوفل *Avic.* 236. *Serap. c.* 345. Arborem eſſe Coco ſimilem, nucem deferri e Sin. Cf. *Garc.* apud *Cluſ. excot.* 187. . . *Aleurites moluccana* بندق *Avic.* 160. Comparat cum Ricini ſeminibus, praedicat virtutem emeticam. . . *Momordica Elaterium* vel *Cucumis prophetarum* حنظل *Avic.* 175. Alvardaeus apud *Celſ.* 1, 368. Cucumerum et Cucurbitarum plurimae ſpecies Arabibus gratae, frequenter ab iisdem cultae et ſatis accurate distinctae fuerunt. *Cucumeres* primum generico nomine جبابم veniunt *(Abdollatif. p.* 30.*)*. *Cucumis Melo* eſt بطيخ *(ib. Avic.* 241.*)* et perſice خربزة *(Celſ.* 1, 374.*)*. Huius varietas eſt النغاج (Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 333.) cortice tenero ſtriato. *Cuc. Chate* eſt عبدلاوي *(Abdollat. l. c.)* cortice hirſuto, pomo fuſiformi. *Cuc. ſativus* فقوص *(Abdollat. l. c.) C. Dudaim* ضغبوش *Abdollatif. l. c. Cuc. anguinus* forte دبا *Abdollat.* longiſſimus. Namque *Cucurbita lagenaria* ex America venit. . . *Cucurb. Pepo* قثا *Avic.* 249. . . *Cucurb. Citrullus* قثا الحبام *ib.* بطيخرقي et زبش *Abulfadli* apud *Celſ.* 1, 371. . . *Cucurb. Melopepo* شلنق *Abdollat. l. c.* et *Abulfadli* apud *Celſ.* 1, 365. (Distinctiones et nomina Forskolei neglexi, utpote parum certa.). . . *Aca-*

cia vera قرظ et سنط *Abdollat.* 28. Optima descriptio. . . *Ac. gummifera* Brouſſonet apud Willd. طلح *Abdollat. p.* 29. *Leo Afric. p.* 773. Maſtichis ſimile gummi largiri. Bene deſcribit *Höſtius* (*Marocc.* 306.).

Pandanus odoratiſſimus كاذي *Serap. c.* 40. Ex Arabia felici adferri flores odoratiſſimos, cum quibus oleum paretur. Cf. *Forsk. p.* 172. . . *Salix aegyptiaca* بنجنكشت *Avic.* 168. صفصاف *Abulfadli* apud *Celſ.* 2, 108. خلاف *Alpin. aegypt.* 62. *Rauwolf.* 111. 112. Deſtillari e gemmis aquam odoratiſſimam. . . *Sal. babylonica* غرب *Avic.* 279. *Rauwolf.* 160. A florum odore vocatur in Perſia بيد مشكى *Hyde relig. vet. perſ. p.* 336. Angelus a S. Ioſepho ad *pharmac. perſ. p.* 360. . . *Canarium commune* مبيسم *Avic.* 212. Fructum eſſe nucem trigonam, patriam Macaſſaram (Celebes), panem inde confici. Delicatum Amboinenſium panem ex his fructibus parari, teſtatur *Rumph. amboin.* 2, 148. . . *Spinacia oleracea* اسفاناخ Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 332. *Avic.* 131. A Meſues inde temporibus nota. *Rhaz. c.* 52. . . *Cannabis ſativa* قنب Ebn Alvam apud *Caſir.* 1, 332. *Avic.* 248. Semen شهدانج *Avic.* 256. Paratur ſubſtantia inebrians حشيش e contuſis foliis. Cf. *Alpin. de medic. aegypt. f.* 121. b. *Kämpfer amoen.* 645., qui etiam e farina ſeminum pultem parari imbriantem tradit. *Chardin. itin.*

4, 207. et *Falk. topogr. Kenntn. des ruſſ. Reichs,* 2, 265. per totum Orientem dominari hunc uſum teſtantur. . . *Meniſpermum Cocculus* ماهرج *Avic.* 211. *Serap. c.* 365. E lacteſcentibus eſſe, feminibus piſces inebriari. . . *Cycas circinalis* eſt ſine dubio ea arbor, quae farinam praebere in inſulis orientalibus dicitur (*Ancienn. relat. p.* 17.). Optimum et fere primum teſtimonium Chriſtianum reperies apud *Marcum Paulum* (*Ramuſio* 2. *f.* 52. b.). Ipſo Sagu nomine citat *Pigafetta* (*Ramuſio* 1, 394.). . . *Excoecaria Agallocha.* Praeſtantiſſimum lignum *agallochon*, quod toties ab Arabibus celebratur. عود *Avic.* 231. Afferri e Sin et India et Arabia per Sofalam: optimas ſpecies eſſe Mondeliam et Kakeliam et Kadmurinum et Semandurinam. Alio nomine اغالوخي 132. Cf. commentarium doctiſſimum *Celſ. hierob.* 1, 140 — 150. Fructus dicitur هرنوه (*Avic.* 163.) ſimilis piperi, ſed colore ſubflavo et odore praeſtantiſſimo. E Comaria, inſula Iavae propinqua, praecipue venire id lignum, peregrinatores priſtini arabes (*Ancienn. relat. p.* 78.) Scheriſus Eddriſi (*geogr. nub.* 72.), Abulfeda (*Büſchings Mag.* 4, 277.) et Ebn Alvardi (*apud Celſ.* 1, 148.) e Iava autem Bakui (*Notices* 2, 397.) et Ebn Alvardi (*Celſ.* 1, 153.) teſtantur. E Sumatra optimam Agallochi ſpeciem, Calampat dictam, evehi, vendi autem omnem fere Chinenſi-

bus, utpote ditioribus auro, refert Ludov. *Barthema* (*Ramuſio* 1, 181. a.) viliores ſpecies Bochor appellat et Loban. Cf. *Garc.* apud *Cluſ. excot.* 173. . . *Myriſtica moſchata.* Fructus ſatis cognitus Arabibus nomine بسباسا *Avic.* 148. et calix ſ. Macis, nomine طاليسفر *Avic.* 183. *Serap. c.* 2. E Iava advehi Bakui (*Notices* 2, 397.) teſtatur. Bene deſcribit αὐτόπτης Ludov. *Barthema* (*Ramuſio* 1. *f.* 181. b.), ut viderit arborem in inſula Banda; ut in inſula Gilolo, Ant. *Pigafetta* (*Ramuſio* 1, 394.). . . *Boraſſus flabelliformis* ſ. Lontarus domeſtica Juſſ. et Gärtn. Avicennae 206. dicitur دوم, quod nomen etiam hodie ſervatur teſte *Forskoleo* 126. Ex hac palma paratur, teſtibus *Kämpfere* (*amoen.* 668.) et *Rumphio* (*amboin.* 1, 50.), Bdellium, quod مقل *Avic.* dicit. Distinguit autem in mechenſe et iudaicum. Rumphius *Punatam* dicit id ſuffumigium et totam parandi rationem indicat. Accedit, quod probabilitatem auget, *Abulfedam* (*Büſchings Mag.* 4, 203.) مقل palmam dicere humilem Tuneti frequentem: quo ſine dubio *Chamaerops humilis* intelligitur, cum Boraſſo flabelliformi facillime confundenda. Ipſe *Matthiolus p.* 92. teſtatur ſe Neapoli palmam hanc humilem bdelliferam vidiſſe. . . *Clutia lanceolata* علوه Planta harranica, contra ſerpentum morſus commendata (*geogr. nub.* 81.). Cf. *Forsk. p.* 122.

Superſunt Gaſtromycetes duo, quorum Avicenna meminit: alter كسنج (*p.* 194.) dictus. *Tuber* certe eſt, ſub terra proveniens, magnum, reniforme, edule, album, cortice inciſo, quod in patria, regione transoxana, et in Khoraſan obſervavit. . . Alter eſt *Cyathus* غوشنة *Avic.* 2 9. tuber cartilagineum, figura cyathi, exilis, epiphragmate tectus. Eſtne *Cyathus Olla* Perſ.?

* * *

Neque abſolutus hic index neque certiſſimus manifeſto tamen docet, haud parvam plantarum utilium, aut perſicarum aut indicarum ac chinenſium ſuppellectilem, Graecis Romanisque haud cognitarum, ab Arabibus introductam fuiſſe. Centum et quinquaginta fere plantas numeravi, quarum cognitionem Arabibus debemus, quae ſi prius notis MCC. adduntur, numerus fere MCD. eruitur plantarum, quas media aetas e fontibus cognoſcere potuit: quinquaginta enim fere ab ipſis monachis aut medicis medii aevi, ceu ſpontaneae per Galliam et Germaniam inventae fuerunt. Unde, quantopere aberret Halleri iudicium a veritate patet, qui ante C. Geſnerum (1550.) octingentas tantummodo ſpecies notas fuiſſe perhibet (*Bibl. bot.* 1, 285.).

CAP. V.

LATINOBARBARA AETAS.

Qui medio aevo rem herbariam attigerunt, Arabes fere folos (eosque peffime verfos), aut Plinii farraginem aut Diofcoridis miferrimam interpretationem fequuti fuerunt. Naturalium rerum defcriptores antiqui quum nusquam fere clare fatis et distincte femet expresferint, neque nifi obiter duntaxat plantarum formas et colores indicaverint, Latinobarbarorum defidia exemplaribus etiam caruit, quorum veftigia fequeretur. Nullus ordo, nifi alphabeticus; nulla veritas, quum male intellecta Arabum et Graecorum loca folummodo transfcribere confuefcerent; nulla doctrinae ratio, quum haud nova docere, fed, quae centies dicta effent, iterum repetere fui ducerent officii.

SAECULUM XII.

Arabum florentiffimum et mitiffimum in Hifpania imperium, fcholarum arabicarum celebritas et doctrinae gloria, ab undecimo inde faeculo plures adlexit Chriftianos e Germania, Italia, Gallia ipfaque Anglia, qui, liberaliter excepti a fcholarum arabicarum praefectis, totum doctrinarum ambitum cum linguarum orientalium cognitione in patriam retulerunt. Interpretati funt hi Arabum discipuli eorum libros, ut *Hermannus* Comes Veringenfis (*Trithem. annal. hirfaug.* 1, 148.), *Ge-*

rardus Cremonenſis (*Pipin.* in *Muratori ſcript. rer. ital.* 9, 587.), Daniel *Morlaeus* Oxonienſis (*Wood. antiqu. oxon.* 1, 56.) et, qui ceteros omnes eruditione antecelluit, Constantinus Africanus, Carthaginenſis. Is, poſtquam quadraginta fere annos in ſcholis Arabum degiſſet, in Montis tandem Caſſini coenobium receſſit, ubi et Arabum ſcripta latine interpretabatur et totum eruditionis arabicae cyclum in compendium redigebat (*Leo Oſtienſ.* in *Muratori ſcript. rer. ital.* 4, 455.).

Conſtantini opera (*ed. Baſil.* 1536. fol.) et librum amplectuntur *de gradibus*, in quo medicamenta omnia, ab Arabibus adhibita, licet ſatis negligenter, tractantur. Myrobalanos credit indos et citrinos ex eadem arbore venire, illos eſſe maturos fructus, hos immaturos: emblicos cum prunis componit (*p.* 345.). Paſtinacam Secacul; *Oculceam* dictam, cum Carduo mariano confundit (*p.* 352.).

Saeculo ſequente, duodecimo nimirum, monachi Salernitani, tum regione herbarum utilium feraciſſima, tum exemplo Arabum moti, qui Siciliae et Calabriae potiti erant, ſuperſtitioni antiquae doctrinam, ſanctaeque ruditati Arabum eruditionem ſubſtituere coeperunt (*Orderic. Vital.* in *Duchesne ſcript. normann.* 477.).

Supereſt *regimen ſanitatis Salerni*, quod ſaucio regis Angliae filio Roberto verſibus leoninis di-

carunt monachi (*ed. Ackerm. Stendal* 1790. 8.). Id praeter vulgatiffimas Italiae plantas nil fere continet, quod paullo interiorem rei herbariae cognitionem proderat. *Efcula* (c. 44.) *Ackermannus* legit, quae melius *mefpila* funt: namque efculus nusquam in Italia crefcit. *Athanofa* (c. 66.) eft Tanacetum vulgare: *Enula campana* (c. 68.) toties praedicata, Inula Helenium.

Iidem fcholae Salernitanae adhaefit Io. f. Matth. *Platearius fenior*, a iuniori Pifano, faeculi XV. fcriptore, bene distinguendus: quem faeculo XII. vixiffe e manifefto Aegidii Corbolienfis teftimonio efficitur, qui ab ore huius doctoris Salernitani fefe pependiffe adfirmat (*Leyffer. hift. poët. med. aev. p.* 499.). Frequenter etiam nofter citatur a fcriptoribus faeculi XIII., Vincentio Bellovacenfi, Alberto Magno et Petro de Crefcentiis: ipfe autem tanquam recentem memoria adlegat Conftantinum Afrum.

Liber Platearii, qui fupereft, *Circa inftans* dictus (*ed. Lugd.* 1525. 4.), faeculum fapit: alphabetico ordine medicamina cuiusvis generis nominat, additis pauciffimis novis. *Acaciam* habet fuccum prunellarum (*Pruni fpinofae*): *Bauciam* dicit Paftinacam (*f.* 228. d.). *Cretanum*, Crithmum maritimum (*f.* 233. b.). Storacem liquidam credit in Calabria reperiri (*f.* 248. c.), quo fine dubio Dauci lucidi fuccus fuaveolens refinofo-

gummofus intelligitur. Pro Spica celtica *Saliuncam* nonnunquam poni (*f.* 248. b.).

Primus ceteroquin *Spiraeam Filipendulam* (*f.* 237. a.), *Clematida Flammulam* (*f.* 236. d.) et *Galeopfin Tetrahit* (*f.* 251. c.) nominat.

Huius aevi fine dubio HERBARIUS effe videtur, cuius nusquam mentionem invenio, nifi apud Vincentium Bellovacenfem. Arbitror autem, monachum quemdam compilaffe ex Arabum fcriptis et Plinio, quidquid de plantis innotefceret. Huic autem operi eadem fere autoritas, quam Plateario et Conftantino, tributa fuiffe videtur.

SAECULUM XIII.

Melioris paullo conditionis fpes adfulfit, quum civitatum italicarum, Amalfi, Genuae, Venetiarum, Pifae et Florentiae commercium adeo augeretur ac extenderetur, ut et rerum naturalium cognitioni vim et imperium profperare videretur, et fuperftitionis dominium et antiquorum praeiudiciorum labefactari. Memorabilem locum invenio apud *Petrum Aponenfem*, celeberrimum vergentis faeculi auctorem. Is (*diff.* 67. *Concil. different.* Venet. 1520. fol.) de habitabili aequatoris zona disceptans, refert, femet noviffe hominem, qui in regione Çinçorum (Zanguebar) viderit faccum loco ftellae polaris auftralis: de ipfa fibi quoque retuliffe Marcum Venetum (Paulum), omnium, quorum

meminerit orbis, maximum circuitorem et diligentiſſimum indagatorem, et inde apportari Venetianis lignum aloës et camforam et verci (indigoferam). Fratris etiam Cordelarii e Malabaria teſtimonium adducit, quod ſol bis transeat verticem, ut nusquam umbram videre poſſis, neque ſtellam polarem borealem, niſi in ipſo horizonte.

Tantum itaque efficere ea itinera, commercii cauſſa ſuscepta, potuerunt, ut priſtina praeiudicia de terrae forma abrogarentur, meliores autem opiniones divulgarentur. Quae quidem emolumenta neſcio an ex alio quodam itinere tam copioſe manifeſtoque redundaverint, quam e longiſſima *Marci Paulli* peregrinatione. Totam enim fere Aſiam, Tatariam et Chinam et inſulas Oceani indici ab anno 1270—1295. pervagatus, carceri tandem a Genuenſibus traditus, memoriae tradidit totam itineris longiſſimi hiſtoriam (*Ramuſii coll.* 2. *Purchaſii coll.* 3.). De Curcuma, Pipere Betle, arbore turifera, camforifera, Rheo palmato, Caeſalpinia Sappan, Eugenia caryophyllata, Pterocarpo ſantalino aliisque plantis primam reliquit et optimam inter Chriſtianos relationem.

Praeceſſerant eum iam ordinis Minorum fratres Ioannes de *Plano Carpini* et *Gulielmus Rubruquis*, qui per borealem maris caſpii regionem Tatariam ipſamque Chinam tetenderunt (*Ramuſio coll.* 2. *Purchaſii coll.* 3. *Hakluyt coll.* 1.). Eam

itineris orientalis viam, quam primi muniverant Neſtoriani, legerunt mercatores plerique Europae borealis (*Sartorii hiſtor. civit. hanſeat.* 198. *Sprengelii hiſt. invent. geograph.* 252.). Ipſae autem merces hac via apportatae melioris indolis iudicabantur quam quae navigiis Alexandriam adferrentur (*Sanut. Torſella in Bongars geſt. Dei per Francos*, 2, 24.).

Sequuti ſunt *Odericus de Porta Naonis* et Ioannes *Mandevillius* ſaeculo XIV. (*Ramuſio coll.* 2. *Hakluyt.* 2. *Reiſen und Wanderſchafften des hocherfahrnen Ioh. v. Montavilla,* Frcf. 1580. 8.), qui pauca tamen hiſtoriam naturalem illuſtrantia reportarunt. Mandevillius tamen balſami fruticem deſcribit et modum, quo verum a ſpurio distinguatur, admiſtis ubique fabulis abſurdis. Praeſtrinxit enim animum miraculorum amor, inſcitia eius aevi nutritus, ut, qui redirent a peregrinatione, *mirabilia mundi* recitare cogerentur, in coenobiis legunda et ſcholis (*Sprengelii hiſt. geograph.* 219.). His mundi mirabilibus adnumerandae *oves vegetabiles*, quarum Odericus et Mandevillius primi meminerunt (*Ramuſio* 2, 251. *b.*) quaeque ab herbariorum conſcriptoribus indubitate repetuntur. Eſſe autem, referunt Odericus et Mandevillius, in regione *Chadiſſa* fructum ingentem, quem maturum ſi discideris, agnum intus inveniri ſine lana, eum una cum fructu comedi. Eam

plantam, *Barometz* dictam, in Savolzenfi regione, inter Volgam et Iaik, inveniri, fabulatur Hierón. *Cardanus (variet. rer. lib.* 6. *c.* 22. *p.* 63.*).*

Mirabilia ea plantarum fabulofa maxime invenies in ALBERTI Magni, Lauingenfis, poft epifcopi Ratisbonenfis, libello de virtutibus herbarum, animalium et lapidum *(Opp. ed. Jammy*, Lugd. 1651. *vol.* 5.*).* Adiungam optimi Conr. *Gesneri (praef. ad Trag.)* iudicium: „In libro de mirabilibus mundi diverfa herbarum vocabula nominantur, fed corruptiffima. Haec legat, qui bonas horas male collocare volet.“ Quam aequum fit id iudicium, ex initio ftatim libelli elucet. Ibi enim de *Elitropia* praecipiens, fic nugatur auctor: „Apud Chaldaeos vocatur *Ireos*, „apud Graecos *Mantuchiol*, apud Latinos *Elitropia.* Huius autem virtus mirabilis eft, quod, „fi colligatur fole exiftente in leone in Augufto, et involvatur in lauri folio et fimul addatur dens lupi, nullus poterit contra ferentem habere vocem loquendi, nifi verba pacifica.“ Et paullo poft: „*Calidonia* vocatur a Chaldaeis *Aquilaris*, a Graecis *Valis. Provinca* a Latinis provençalibus dicta, vocatur a Chaldaeis *Iterifi*, a Graecis *Vorax. Nepta* Latinis, *Greith* Chaldaeis, „Graecis *Retus.*“ Citat ineptus homo folum *Macrum* et Alexandrum Imperatorem (?) de influentia planetarum in herbas. „Affodillus herba Sa-

„turni; Poligonia herba Solis; Chynoftates (?) Lu-„nae; Arnogloffa Martis; Pentaphilon mercurii; „Acharonia, quae et Jufquiamus, Iovis; Pifterion „(περιστερεῶν) Veneris.

Credidit *Lambecius (bibl. Vindob.* 6, 844.) antiquum librum: *Puch der Natur*, dictum nil effe nifi germanice redditum Albertum, fed fallitur. Manifefta enim adfunt indicia, eum librum anno 1349. Ratisbonae fcriptum effe *(Panzeri annales german. typogr.* 83.). Albertus autem iam 1280 vivere defiit *(Martene collect. ampliff.* 5, 128.).

Eodem faeculo vixit *Alfredus*, Philofophus dictus, qui commentaria fcripfit in Ariftotelem *(Fabric. bibl. med. et inf. lat.* 1, 180.) a Bartholomaeo *Glanville (propr. rer.* 17, 1.) ita citata, ut haeream, huncne velit, an feniorem Alfredum, quem fupra citavimus.

Paullo melioris indolis eft liber ruralis, quem fenator bononienfis, Petrus de Crescentiis, vergente ad finem hoc faeculo, reliquit *(Opus ruralium commodorum.* Bafil. 1548. fol.). Verfione utor, quam frater Francifcus Argentinenfis 1493. edidit, iconibus deturpatam adeo foedis adfpectuque horrendis, ut artis progreffus nullibi luculentius fub fenfus cadere poffint, quam comparatis his figuris cum iis, quas *Humboldtius, Ventenatius* et *Roxburghius* nobis largiuntur.

Ceteroquin auctor non maiores folos legerat,

ſed uſu ipſo et experientia doctus fuit. Semetipſum menſe Auguſto inſeruiſſe ramulos mali eiusdem anni profſperrime, teſtatur. Toto libro ſecundo leges vegetationis pro more ſaeculi, at non male, exponit. Neceſſariam eſſe certam quamdam adfinitatem inter arbores inſerendas et eas, quibus inferitur: miras tamen inſitionis et fabuloſas recenſet artes. E praeſectis quercubus oriri ſalices aut populos. Bene autem de abſorbtione plantarum, quae per poros fit, de neceſſitate gemmae ad multiplicandam aut propagandam ſpeciem. Libro tertio enumerat plantas utiles, inter quas quaedam obſcurae, e. g. *Verſig*, quae Berberis *Tabernaemontano* 3, 471. dicitur, poteſt etiam Crataegus Azarolus eſſe. *Avornus* eſt ſine dubio Cytiſus Laburnum (Io. *Bauhin. hiſt.* 1, 2. 362. . . *Zizulus* (Giuggiole Ital.) *Zizyphus vulgaris.* . . *Sicomorus*, quae in Germaniae montibus creſcat. . . *Muniacus*, pruno adfinis, quae Io. *Bauhino* 1, 169. *Armeniaca* eſſe videtur. Aliae plurimae notatu dignae: Spinachiam, ab Arabibus introductam, noſter primus inter Chriſtianos occident. Memorat: ſic *Fraxinellam* (Dictamnum album), *Flammulam* (Clematida), *Tetrahit* (Galeopſin), *Zuberum* (Quercum Suber), *Sanguinum* (Cornum ſanguineam), *Acer Opalum*, *Rincum marinum* (Crithmum). Glycyrrhizae cultum et Pineae uberrime et bene deſcribit.

Vincentius Bellovacensis, medii aevi Plinius, ampliſſimi operis, *Speculi quadripartiti* (ed. Lugd. 1494. fol.) tomo ſecundo hiſtoriam naturae univerſam complectitur; ſed ſcholaſticus vir et ἐκ βιβλίων κυβερνήτης nihil agit niſi Ariſtotelem, Dioſcoridem (ſic) Gallienum, Yſidorum, Macrum, Plinium, Avicennam, Platearium, Aetorem, Caſſium Felicem (qualis fuerit, neſcio) citare et de oppoſitis argutiſſime disceptare. Pauciſſima, aut nulla fere, notatu digna occurrunt. De *Bernice* arbore (*Terminalia Vernice*) primus fere loquitur, ſequens peregrinatores ſui aevi (*lib.* 13. *c.* 85. *f.* 166. d.) Myrobalanos tamen Graecorum (*Hyperantheram Moringam*) cum myrobalanis Arabum confundit (*lib.* 12. *c.* 79. *f.* 154. d.).

SAECULUM XIV. ET XV.

Commercium Italorum florentiſſimum et itinera frequentia in remotiſſimas regiones ſimplicium cognitionem augere et amplificare debuerunt: ſed impeditum etiamnum id ſtudium fuit inſcitia vulgari linguarum. Pauciſſimi docti Arabicam linguam coluerunt, nulli fere Graecam, ut et ipſe Franc. *Petrarcha*, decus ſui aevi, queri conſueſceret, ſe, licet in Barlaami Graeci disciplinam ſemet tradiderit, a lingua tamen antiquorum Graecorum rudem eſſe (*Mém. ſur la vie de Pétrarque*, 1, 670.). Maius obſtaculum fuit ſervile doctorum ingenium,

quod, exhauftos effe ab Arabibus thefauros, neque novi quidquam inveniri poffe autumaret. Arabum imperia, quam noxia fint humano ingenio, quam turpe fit, coecis oculis eos fequi, qui ipfi nil fciverint, nifi a Graecis male accepta, nemo luculentius monftravit, fortius contendit conviciisque ipfis defendit, quam *Petrarcha (rer. fenil.* 12, 910. 913.*).* Qui, doctiffimus fui aevi, quum ipfe Graecarum literarum rudis fuerit, facile inde efficitur, quanta fontium Graecorum fuerit infcitia. Nihilominus quivis fcriptorum adeo adfectavit hanc eruditionis partem, ut rifui etiam fe exponeret. Eius rei innumera paene teftimonia celeberrimus *Matthaeus* fiftit *Sylvaticus.* Sic *(c.* 300.*) Guadam* vel *Fabuciam* graece appellari millepedes: *(c.* 42.*) Amarifmam (Aneuryfma)* interpretatur Matrem fanguinis etc. Sic *Vincentius Bellovacenfis (f.* 93. b.*) aroma* ab aris vel ab aëre derivat.

Ipfi enim fontes Graeci, Neftorianorum et Arabum interpretationibus mutati, monachorum denique infcitia contaminati, longe alii legebantur ab eius aevi hominibus, quam veri, textu reftituto, ad nos pervenerunt. *Bartholomaeus Glanville* Anglicus alium habuit Diofcoridem ac nos, fiquidem Caffiae Fiftulae defcriptionem ex eo petiit *(c.* 28.*)*, quam haudquaquam Anazarbeus cognovit. Adfcriptum erat Diofcoridi medii aevi integrum caput de Jafmino, quod deeffe in codice Cantacuzeno demum

vidit Matthiolus. Ariſtotelis ſcripta a Ioanne Damaſceno expoſita, in epitomen redacta, quam *ſummae* nomine citare ſolebant, longe aliena fuerunt a veris Stagiritae libris.

Pſeudonymos multos citare conſuerunt, *Caſſium Felicem* et *Poſſidonium* Matthaeus Sylvaticus, *Democritum* et *Aeſculapium* alii. Nomina autem haec illuſtria a monachis ſine dubio adfectata, inſcitiae eorum faeculorum adeo impoſuerunt, ut oraculorum vice eorum auctoritas haberetur.

Ad hanc aevi illius labem acceſſit ſcholaſtica inquirendi, disſerendi, ſcribendi ratio. In contrarias ſemper partes disputaturi, nullum finem alium cognoverunt illorum ſaeculorum homines, quam ingenii vim, ratiociniorum aciem et dialecticae exercitium oſtentare: auctoritate ſola celeberrimorum nominum vincti ac detenti, veritatem minus quam gloriam quaeſiverunt. De plantarum anima, de rationibus earum ſeminalibus, et ſenſualitate disputantes, neglexerunt omnino naturae obſervationem. Hinc iure *Leonicenus (de Plinii error. lib.* 2. *f.* 16. a.*)* taxat *Petrum Aponenſem*, quod, qui centaurii maioris radice continuo uſus fuerit, ignorare ſe id tamen fateretur *(concil. differ.* 100.*)*.

Simon de Cordo Ianuenſis et Matthaeus Sylvaticus celeberrimi ſine dubio ſunt ſcriptores huius ſaeculi. Ille, medicus Papae Nicolai IV. et ſacerdos palatinus Bonifacii VIII., gloriatur, ſe

peregrinatum esse per orientem, ut plantas in loco natali obfervaret, quas veteres descripserint. Ea autem iactatio adeo communis est omnibus fere scriptoribus barbarorum saeculorum, ut fidere iis nullo modo possimus. Conatus est nomina plantarum et medicaminum graeca, arabica et latina cum vulgaribus comparare eoque modo exponere. Male vero id tentamen plerumque cessit, cum expers literarum, rudis etiam a rerum ipsarum cognitione esset. Edidit „*clavem sanationis*, simplicia me„dicinalia, latina, graeca et arabica, alphabetico „ordine elucidata. Venet. 1514. fol." cuius praecipua pars rediit cum Matthaei Sylvatici opere.

Is *(Matthaeus Sylvaticus)* Mantuanus, Salerni commoratus erat, ubi „Colocasiam colere in vi„ridario suo secus spectabilem fontem" adfirmat *(c. 197.)*. Ipse etiam semina *Cantalidis (? Athamantae cretensis)* e Graecia adferri curavit et in horto suo coluit *(c. 133.)*. Sardiniam etiam viderat et Montem pessulanum *(c. 181. 528.)*. Dein Milani artem medicam exercuisse dicitur, anno autem 1317 conscripsit opus „Pandectarum medici„nae Lugd. 1534. fol." in quo explicantur nomina graeca, arabica et latina plantarum aliorumque simplicium, quae tunc temporis adhiberentur. Id opus licet *Reinesius* laudibus immeritis extollat *(var. lect.* 3, 18.*)*, equidem nil nisi inscitiam auctoris paucissimasque coniecturas video, quibus ad expli-

canda arabica plantarum nomina uti poſſimus. Simon Ianuenſis Algam paluſtrem vocat Nenufar (*Nymphaeam*) et alio nomine Caccabum Veneris et Papaver paluſtre. Noſter ingenue fatetur, „Arabes non multum curare in omnibus iſtis herbis, „unumque pro alio ponere, ſi easdem virtutes habere credant" (*c.* 122.). Ipſe tamen omnem operam impendit, ut confuſionem vitaret perniciofam. Quaeſivit ab Hiſpanis, Arabibus et Graecis, quaenam intelligerentur plantae ſub receptis nominibus (*c.* 180. 521.). Neque tamen, qui ipſe careret rerum et linguarum cognitione, finem ſuum attingere potuit.

Agrifolium (*c.* 21.) commutat cum Loto Graecorum, latine vero dici *Ciceraſo*. *Thoram* habere flores violaceos et *Anthoram* ſubrubeos (*c.* 45.). *Apii* duodecim ſpecies numerat, inter quas et Ranunculus ſardous (*hirſutus c.* 48.). Caballum marinum (*c.* 117.) inveniri nugatur in Ypotamo, fluvio Meſopotamiae, quae media regio ſit inter Scirtim et Euphratem. Tormentillam differre arbitratur *Simon* a Quinquefolio, quod illa habeat folia ſeptena, intelligit itaque *Potentillam rectam*. Mire confundit (*c.* 167. 168.) Ciſtum, Hederam et Lablab: Caprifolium, Oxyacanthum et Lycium (*c.* 259.): Iſatidem et Rubiam tinctorum (*c.* 366.): Inulam et Laſerpitium Chironium (*c.* 375.).

Meliora pauciſſima ſunt. Ad Amalfi oppidum

ſophiſticari Agallochum radice Chamaeleae, quae vero laxet, cum Agallochum adſtringat *(c. 30.)*. Bacham Arabum *(Caeſalpiniam Sappan)* manifeſto *Preſillum* lignum, longe ante detectam Americam vocat *(c. 82.)* Buzeidem eſſe Satyrii bulbum *(c. 116.)* Saliuncam non raro pro Spica celtica poni *(c. 616.)*. Bene Simon ſaccharum Arabum a Graecorum ſimili ſubſtantia differre arbitratur, immerito ob id taxatus a *Leoniceno (de Plinii error. lib. 4. f. 55. a.)*.

Editor Baptiſta *Sardus*, Papienſis, addidit nonnulla nova. Sic de Fragariae uſu *(f. 170. d.)* loquitur: Carduum ſtellatum, Lyſimachiam Nummulariam *(Graſſula lunaria)*, Gratiolam officinalem, Thapſiam garganicam deſcribit.

Bartholomaeus Glanville, comes Suffolciae, ordinis Minorum monachus, *de proprietatibus rerum* volumen conſcripſit (Argent. 1491. fol.), quod Caroli V., Galliarum regis, iuſſu ſacerdos ipſius palatinus Io. *Corbichon* gallice interpretatus eſt (Lyon 1482. fol.). Hinc, quam immerito compilator quidam *(Mélanges, tirés d'une grande biblioth. 10, 202.)*, Corbichonem ipſum faciat auctorem, patet.

Noſter totum librum XVII. plantis dicavit, iis autem ſolis, quae vel in ſacra ſcriptura vel in gloſſis occurrunt, non neglectis tamen aliis vulgaribus. Auctores citat Ariſtotelem, Dioſcoridem, Pli-

nium, Iſidorum, Alfredum, Platearium et Albertum: illos vero alios, ac nunc leguntur. „Calami „ſcripturales“ ex Arundine Donace iam tum diu obſoleverant (17, 31. Cf. *Beckmanni hiſt. invent.* 3, 56. 4, 297.). Sexuum coniunctionem in plantis haud agnoſcit, cum rationem in ſe ſeminalem contineant, per quam ex ſe producendi ſpeciem ſuam habeant potentiam. Allium bene a cepa et a lilii bulbis discriminat: bene cyprum Cant. 1, 14. deſcribit. Dudaim Leae fuiſſe Mandragoram. Prinum (Quercum Ilicem), prunum et lentiſcum confundit.

Iacobus de Dondis, Ioannis, Petrarchae amici (*rer. ſenil.* 6, 897. 15, 1053.) filius, Patavinus, *aggregator* dictus, librum de ſimplicibus conſcripſit, quod ſine loco et anno editum habuit *Trewius (praef. ad Blackwell. herb.* §. 16, 7.).

Coram eſt editio Veneta 1499. 4., quae foliis CL et aliquot non numeratis conſtat. In praefatione dicitur ipſe liber: *Aggregator practicus de ſimplicibus*, ad finem vero: *Herbolarium de virtutibus herbarum.* Alphabetico ordine plantae nominantur, adiunctis virtutibus medicis, ex Arabibus et Plateario etc. Adſunt icones, rudes eae quidem et ligno inciſae, ſed praeſtantiores omnibus illis, quae in aliis herbariis occurrunt. Pro Acoro eſt *Iris Pſeudacorus*, quae repetitur etiam ſub Ireos. Ariſtolochiae longa et rotunda ſunt ve-

rae, nec quas Germanici habent herbarii, Fumaria. Branca urſina eſt Heracleum Sphondylium. Capillus Veneris eſt Aſplenium Ruta muraria. Coriandrum, Cyperus, Lavandula, Siler montanum (*Laſerpitium ſilaifolium f.* 124.), Serpentaria (*Arum Dracunculus f.* 127.) oſtendunt, auctorem fuiſſe Italum et plantas vivas delineaſſe. Optimae etiam figurae Fragariae et Gentianae luteae. Hedera terreſtris forte Veronica eſt hederaefolia: Hermodactylus, Colchicum: Naſturtium aquaticum, Sium anguſtifolium. Peſſimae tamen figurae Dauci cretici, Menthae, Granorum Solis, Mandragorae (tamen non fabuloſa, ut in herbariis aliis), Paeoniae, Sinapis, Spicae celticae et nardi. Adiecta eſt enumeratio laxantium, ubi Bartholomaeus Anglicus ſaepius citatur.

Alia editio multo vetuſtior ſ. l. et a. exſtat in bibl. Göttingenſi, ubi et titulus et praefatio deeſt, icones etiam multo peiores.

In eadem etiam bibliotheca ſervatur belgica interpretatio ſine titulo, anno 1484 impreſſa, multo abſolutior aliis, quas vidi editionibus. Continet enim praeter laxantium etiam aliorum ſimplicium enumerationem. Icones fere eaedem ſunt, quas antiqua latina continet, pauculis aliis adiectis.

Solent nonnulli (ut *Mittarelli Biblioth. cod. cc. p.* 28.) Arnaldo Villanovano tribuere, cum prooemium eius nomen ferat. Sed citata Arnaldi

verba sequuntur. Plures editiones, 1520. 4. 1522. 4. italice mihi in literis humanissimis indicavit Cl. collega Patavinus, Ios. Ant. *Bonatus*.

Amicitiae humanissimi *Schrankii*, collegae Landshutensis, acceptam refero editionem fere antiquissimam: „Aggregator compilatione clarissimi phi„sici Iacobi de Dondis civis." Venet. 1481. fol. In praefatione ipse fatetur, se anno 1355 hunc librum conscripsisse. Alphabetico ordine persequitur simplicia, sine ulla descriptione: vires et usus ex Arabibus et Latinobarbaris, ad ipsum usque Simonem Ianuensem exscribit, nullo adiecto iudicio: dispositio operis secundum usus medicos.

Alium longe tenorem habet, quam e Trewiana bibliotheca mecum benigne communicavit Vogelius Altorfinus, editio Veneta 1543. fol. Ad solas qualitates primarias et secundarias et ad virtutes contra morbos index medicaminum secundum Arabas et Arabistas institutus est.

Eodem saeculo Conradus quidam *de Megenberg*, Canonicus Ratisbonensis, interpretatus est *librum naturae (Puch der Natur)*, quem eumdem esse cum Alberti Magni tractatu supra citato, *Lambecius* falso autumat (*bibl. Vindob.* 6, 844. Cf. *Panzer. Annal. der deutsch. Liter.* 1, 83.). Edita autem est haec interpretatio 1475. Augustae Vindelicorum et 1482. bis eodem anno.

Initio faeculi XV. vixiffe videtur *Chriftoph. de Honeftis*, Florentinus, prof. Bononienfis; cum (*ex-pof. in Mefuen*, *f.* 98. a.) Thomam de *Garbo* prae-ceptorem fuum vocet, qui obiit 1370 (*Petrarc. fe-nil.* 12, 2. *p.* 1007.). Commentaria Chriftophori in antidotarium Mefues cum Marini editione Venet. 1562. fol. impreffa pauca continent notatu digna. Loco Secacul Arabum fumebant aevi eius officinae Sigillum Salomonis.

Huius libri ad exemplar confcriptae funt numerofae editiones *horti fanitatis*, quae faeculo XV. prodierunt. Editionem latinam Moguntinam, a Iac. *Meydenbach* curatam 1491. fol., aliam vulgari fermone Saxoniae inferioris confcriptam Lübec. 1492. fol., tertiam teutonicam, Io. *Schönfpergeri* opera Augsburgi 1488. 4. typis impreffam, coram habeo. Alphabetico ordine plantas recenfet, in praefatione peregrinationes iactantur, per Graeciam et Orientem, focio pictore, fusceptas, quas de fe ipfo gloriatur auctor Lübecenfis, Magifter Io. *van Cube* (*c.* 568.), de alio quodam „domino nobili" Moguntina editio. Ioannem *Cubam* autem medicum Francofurtanum fuiffe, editio Francofurtana Egenolfii 1533. teftatur. *Arndes*, civis Lubecenfis impulfu editionem noftram factam effe, ipfe auctor fatetur. Icones ligno incifae pleraeque eaedem, nonnullae tamen penitus diverfae, paffim meliores Lübecenfes. Ipfe textus nonnunquam pe-

nitus alienus, quod ut luculentius pateat, ſigillatim perluſtranda eſt utraque priori loco citata editio.

Moguntina.	Lübecenſis.
c. 14. De Allio citatur Vincent. Bellovac.	c. 4. nil de eo.
c. 34. Apium ſylveſtre eſſe Hipposelinum (Smyrnium Olus atrum.).	c. 7. confunditur cum Ranunculo hirſuto.
c. 36. Apium haemorrhoïdarum videtur Ranunc. Ficaria.	c. 9. idem.
c. 40. Ariſtolochia rotunda eſt Fumaria bulboſa.	c. 10. idem.
c. 7. Affodillus eſt Iris florentina, citantur Dioſcorides et Iſidorus; ſeptem facultates.	c. 20. Citatur Avicenna et 19 facultates.
c. 6. Acorus, figura mala.	c. 21. figura melior.
c. 21. Ambroſia, deſcriptio et icon mediocres.	c. 22. figura peſſima.
c. 4. Acacia eſt Prunus ſpinoſa, cum icone mediocri.	c. 26. figura peſſima.
c. 26. Anacardus, figura imaginaria.	c. 33. idem.
c. 18. Aloë, icon corolla tetrapetala, foliis integerrimis. Iſidorus citatur.	c. 35. eadem icon. Iſidorus fere nusquam citatur, ſed Bartholomaeus Anglicus.
c. 22. Amomum eſt Geranium robertianum.	c. 51. figura alia, ſed mere arbitraria.
c. 132. 434. Conſolida maior ſ. Symphytum peſſime delineatur.	c. 107. multo melius.

Moguntina.	Lübecensis.
c. 133. Consolida regalis s. Delphinium pessime.	c. 108. optime.
c. 89. Cardus est Dipsacus fullonum.	c. 110. Idem tamen c. 288. sub Labro veneris et 519. nomine Virgae pastoris occurrit.
c. 450. Caulis Spinachia: pessime.	c. 161. 471. *Heydensch kolbis*, melius.
c. 157. Diptamnus est Convallaria multiflora.	c. 169.
c. 188. Fraga, non male.	c. 213.
c. 222. Hermodactylus est Leontodon Taraxacum.	c. 248.
c. 247. Laureola, Daphne non male.	c. 286. Laurea, fig. arbitraria.
c. 276. 277. Mandragora, cum radice virum et mulierem referente. *).	c. 306. 307.
c. 338. Paeonia, pessima figura.	c. 364. non mala.
c. 392. Ribes (Arabum dicitur) sed nostrum est; figura mala.	c. 427. figura melior.
c. 395. Rododendron est Rosa.	c. 432.
c. 458. Scolopendria, figura mala.	c. 445. figura melior.
c. 486. Verbena pessima.	c. 514. non male.

*) Insignis monachorum φενακισμὸς, quo e radice homuncionem aut femellam sculpserint, relicto capillamento radicularum, talemque radicem velut naturalem, vendiderint saepe 30 aureis nummis, exponitur ab *Amato Lusitano (in Diosc. p. 432.)*.

Utraque ceteroquin editio exteras plantas fere omnes imaginarias arbitrariis iconibus exprimit, Afam foetidam, Balauftiam, Myrobalanos, ipfum Napellum, Piper, Rhabarbarum, Oryzam (*Rizum*) Scammoneum, Schoenanthum, Tamarindum, Thapfiam, Zedoariam, Saccharum. Lübecenfis editio pauca habet, quibus caret Moguntina: e. g. Flores frumentorum (*Centauream Cyanum*), Cubebas et Diapenfiam (*Saniculum.*), Auguftana editio minorem habet utraque numerum (434.).

Aliam editionem, *Herbarii* nomine Moguntiae 1485. officina Fauftii Schoyfferique editam recenfet *Trewius* (*praef. ad Blackwell. herbar. §. IV. n.* 1.). Ea nonnihil differre a noftra utraque videtur. Namque Tamarindi loco, ubi noftrae habent Umbelliferam, Herbarius habet Tanacetum; Apollinariae nomine, quae Scribonio Largo hyoscyamus eft, et hic et in noftris Conium maculatum dicitur, Herbarius habet Tuffilaginem. Hunc Herbarium vocat Brunfelfius Hieronymum continuo ab ipfo citatum. Eft fine dubio

Hieronymus *Brunsvicenfis*, chirurgus Argentinenfis, cuius *liber de arte deftillandi* easdem fere plantas ipfasque icones continet, quas in Orto fanitatis videmus. Eumdem itaque librum effe recte iudicant C. *Gesnerus* (*praef. ad Trag.*) et *Trewius* (*praef. ad Blackwell.*). Prima editio Brunfuicenfis libri eft Argent. 1500. fol. Invenio in an-

tiquitatibus botanicis non parum desudasse. Namque Gentianam Cruciatam primum a se delineatam credit *Borith* esse Ebraeorum. Eam vocem Io. Mich. *Langiûs* Altorf. 1705. et Ol. *Rudbek* Upf. 1722. uberius illustrarunt. Herba non est, sed vel sapo, vel purpura.

Ridiculum plane errorem committit Hieronymus, ubi de *Sambuco* loquitur. Eum enim esse triplicis coloris, albi, lutei et rubri perhibet. Legerat autem literarum rudis homo *Sambacum (Jasminum)* Arabum, ab Arabum commentatoribus cum Leucoio commutari. Leucoia autem dividebat id aevum in alba *(Leucoium L.)*, lutea *(Cheiranthus Cheiri)* et rubra *(Cheiranthus annuus.)*.

Numerosas editiones, titulo parum mutato, variis linguis, omitto, quippe quae a *Trewio*, *Hallero* et *Panzero* uberrime recensentur.

Novas tamen figuras, naturae magis congruas, novam etiam praefationem continet, quam Eucharius *Rhodion* cum Chrift. *Egenolfio* Francofurti ad Moenum 1533. molitus est. Icones has seorsim etiam edidit bibliopola, titulo: Herbarum imagines vivae 1535. et 1536. 4. In easdem commentatus est Theod. *Dorstenius*, medicus Cassellanus, in *Botanico* Frcf. 1540. fol., sed nulla fere augmenta scientiae, quae id tempus iam attulerat, conspicua sunt.

Insunt eaedem figurae Egenolfianae, additis

Brunfelſianis, Tragianis et Fuchſianis, etiam Dioſcoridi, qui ex interpretatione *Ruellii* a *Ryffio* 1543. editus eſt. Transierunt denique etiam in Adami Loniceri, qui Egenolfii gener fuit, opera, de quibus infra.

Ortolfum de Bavaria Heydeneberger pariter huc refero, quum liber eius de medicinis ſimplicibus „*Arzneybuch*" Aug. Vind. 1488. 4. ſine figuris nomina plantarum officinalia ſola et vires e Plateario et Alberto contineat (*Trew. ad Blackw.* §. 11. *Panzer Ann. d. deutſch. Lit. p.* 98.).

Huc et *Johannes Tollat von Vochenberg*, prof. Viennenſis ſaeculo XV., cuius „Meiſterlich Büchlin „der Arzney und Krütter" *Schrickius* quidam 1497. f. l. forma quarta minore edidit. (*Panzers Annal. der deutſch. Liter. p.* 228.). Alphabetico ordine plantas latino pariter et vernaculo ſermone recenſet, nil niſi vires medicas, fabuloſas eas plerumque et abſonas, addens. Ortus fere eſt ſanitatis in compendium redactus. *Ambroſia* dicitur Hyrſwurz oder lange Garben oder wilde Salven. *Anthera* das gel Sämlin in den Roſen. *Berberis* eſt Pferſich (Perſica.) *Quititana*, Sunnenglanz, quae in Sicilia creſcat, ignota. *Ribes Ioannis* (rubrum) primo hic occurrit.

Huius aevi eſt Matth. *Platearius*, cuius commentaria in Nicolai Praepoſiti Antidotarium cum Meſue Venet. 1562. fol. impreſſa ſunt. Aevi in-

ſcitia ubique patet. Saliuncam arbitratur ſemen herbae eſſe, lignum aloës a Nilo deferri in Indiam. Matthaeum Sylvaticum et Simeonem Ianuenſem ubique citat. Saccharum ipſius aetate in Sicilia et Hiſpania colebatur (*f.* 374. c.).

Manfredus de Monte Imperiali librum ſcripſit de *ſimplicibus*, qui in bibl. Pariſina latet (*Fabric. bibl. med. et inf. lat. lib.* 12, 38.). Eum vidit Iacobus *de Manliis*, picturis ornatum. *Tunici* nomine primum auctor mentionem fecerat, *Dianthi* noſtri Caryophylli (*app. ad Brunfelſ. herb. p.* 167.). Qua aetate Manfredus vixerit, non patet.

Ipſe Ioann. Iacob. *de Manliis*, Alexandrinus (Italiae) ſaeculi XV. ſcriptor ſine dubio eſt, neque Anton. Guainerio, Ticinenſi (1440.) multo iunior. Edidit explanationes difficiliorum herbarum, quae in officinis exſtant, in appendice ad *Brunfelſium* (*ed. Argent.* 1532.) impreſſas. Idem ſine dubio *luminare maius*, Lugd. 1536. 4. Ticini omnino vixit, et ipſos Garyophyllos (Dianthum) in Lombardia ſponte creſcentes bene illuſtrat. Ridet iure ſuo herbarios officinarum, quos lumina apothecariorum male lucentia appellat. Spectat ſine dubio *Quirici de Auguſtis Torſonae* lumen apothecariorum, quod denuo prodiit Venet. 1549. fol. Scabioſam quoque delineat Succiſam (*p.* 173.) veteribus ignotam. Herbam Paralyſis minorem Margaritae vocat, quae Bellis eſt perennis (*p.* 171.). An-

gelicam etiam Archangelicam primus videtur obſervaſſe et Gratiolam officinalem, quam bene deſcribit. De filicum ſeminibus, quae ſagae inveſtigent, nil addit, niſi ingenue ſatis: „Deum melio„ra ſcire." *Filium ante Patrem* dicit *Inulam*, cuius rami inferiores floriferi altiores ſint, vel *dysentericam*, vel *ſalicinam*, vel etiam *britannicam*. Bonus homo oleum perdit et operam, dum Matthaeum Sylvaticum et Simonem Genuenſem (Pandectarios) cum veteribus conciliare ſtudet. Meruit tamen laudem Euricii Cordi (*botanol. p.* 18.).

LIBER IV.

REI HERBARIAE POST RENATAS LITERAS INSTAURATIO.

CAP. I.

VETERUM FONTIUM EXAMEN.

Duabus potiſſimum cauſſis tribuenda eſt nova vita, quae, poſt tot faeculorum altiſſimum ſomnum, omnem excitavit ſcientiarum ambitum fructusque tulit laetiſſimos; fontium nimirum, e quibus melior ſtudiorum ratio fluit, examen et novarum orbis terraquei regionum inventio. Barbara enim aetas, Arabum unice ſequax, nil unquam adfectavit, nil cupivit, niſi quae Arabes dixerint, in epitomen redigere, commentariis illuſtrare, quae vero nunquam res ipſas exponerent, ſed nomina tantummodo, absque ipſius linguae cognitione, interpretarentur. Acceſſit ad hanc inſcitiam egeſtas ipſa rei herbariae, ex Arabicis ſcriptoribus hauriendae. Ecquis enim negabit, quas ipſi haud cognorunt, etiam aliis patefacere eos non potuiſſe! Namque duplici

interpretatione, ſyriaca ac arabica, acceptis plantis, quae aliud agnoſcerent clima, fieri aliter non potuit, quam quod Arabum ſcriptores, a naturae ſtudio plane alieni, in ſumma ubique verſarentur caligine.

Labem totius rei herbariae, quae inde neceſſario ſequebatur, eo deſperatiorem invenimus, quo graviora ſaluti humanae damna contraheret. Exemplo ſit arſenici cum cinnamomo commutatio. Hoc enim ab Arabibus nomine *Dar-ſini* praedicatum, a *Nicolao Myrepſico* (*ſect.* 32. *c.* 21.) ἀρσένικον redditur, unde plerique ſeriores perniciofum venenum habent aroma pretioſum. Sic etiam Averrhoïs interpres *Harmel* Arabum, quae *Peganum* eſt, Cicutam reddiderat, noxio inſigniter errore.

Tot tamque periculoſi errores dilucidari non potuerunt priusquam ipſi antiqui fontes examini ſubiicerentur. E Theophraſto et Dioſcoride omnes ſeriores hauſerant, illorum textus, latentes vel corruptiſſimi, protinus inquirendi, reſtituendi erant, ut, quaenam verae ſint plantae antiquitatis, clare pateret. Quo facto demum erui poterat, quid adiiciendum ſit veterum cognitioni, quaeve partes ſcientiae inprimis excolendae.

Civitates Italiae, opibus et copiis affluentiſſimae, florentiſſimo commercio celebres, ſuorum civium opulentiſſimorum moderamine rectae, ſcientiarum

reviviſcentium nutrices primae fuerunt. Amabilem, quam *Guicciardinus* in hiſtoriae ſuae initio delineat, imaginem totius Italiae, proſperitatis, opulentiae, liberalitatis, libertatis, ſecuritatis publicae, legat, qui de felicitate illius aetatis dubitet. Florentiam inprimis, a Mediceis imperatam, confluxerunt ingenia omnia: liberalitas Coſmi et Laurentii Medicei adlexit ex ipſa Graecia eruditos homines, quos donis cumulabant, ut Graecarum literarum initia docerent. Emanuel Chryſoloras Italos plures inſtruxit, ut ab eo fere primordia reſtitutarum literarum proficiſci viderentur. Magna nomina et illuſtria, Demetrii Chalcondylae, Theodori Gazae, Ioannis Laſcaris, Ioannis Argyropyli, Marci Muſuri, Beſſarionis, Georgii Trapezuntii, a quorum ore pependerunt Italiae fere omnes eruditi. Ab his enim Graecis docti Leonardus Aretinus, Poggius Bracciolinus, Laurentius Valla, Franciſcus Philelphus, Nicolaus Perottus, Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, Marſilius Ficinus, Pomponius Laetus, Thomas Linacer, Nicolaus Leonicenus, Marcellus Vergilius, Guarinus Veronenſis, Ioannes Auriſpa, Nicolaus Nicolus, veterum codices ſtudioſiſſime collegerunt, textum reſtituere, interpretationes corrigere commentariisque novis illuſtrare ſategerunt. Franciſcus Philelphus inter eos, Emanuelis Chryſolorae gener, ex Oriente poſt longam peregrinationem redux, a

papa Eugenio, rege Alfonſo, Laurentio Mediceo et Franciſco Sforza liberaliſſime exceptus, ingentem librorum Graecorum copiam ſecum attulit. Nicolaus Nicolus octingentos codices collegit, e quibus bibliotheca Marciana orta eſt. Ioannem Laſcarim, naufragum munificentia ſingulari exceptum, Laurentius Mediceus ad conquirenda volumina Conſtantinopolin bis ad Bajazetum miſit, nec defuit honeſta petenti barbarus imperator. E ruinis denique Conſtantinopoleos libri ſervati ad eumdem Laurentium Mediceum transierunt, qui inde bibliothecam celeberrimam Mediceo-Laurentinam fundavit.

Et noſtrae ſcientiae incunabula eodem ſtudio collecta fuerunt, examinata et edita: quo potiſſimum nomine meruerunt *Theodorus Gaza* et *Georgius Valla*. Is, Theſſalonicae honeſto loco natus, cum Graecia in praecipiti eſſet, Italiam aufugit, ſecumque attulit et Ariſtotelem et Theophraſtum: utrumque latinitate donatum ita edidit, ut facundiam magis quam rerum cognitionem proderet. Plinium enim ſequutus eosdem fere errores commiſit, quod bene Leonicenus animadvertit. Nimio etiam ſtudio augendae latinae linguae deceptum fuiſſe queritur Euric. *Cordus* (*botanol. p.* 34.).

Georgius *Valla* Placentinus, Graece doctus, in epitomen redegit omnes fere Graecos auctores, qui de medicina et materia medica tractaverant (Venet. 1501. fol.), eo quidem aevo utile opus,

quod vero pariter mediocrem rerum cognitionem prodit ac Theodori Gazae interpretationes.

Nihilominus novi conatus non ſine uſu fuerunt. Horum enim virorum veſtigia preſſerunt alii, qui errores eorum detexerunt, emendarunt, veteresque puriori ſermone reſtituerunt.

Primus inter eos fere fuit *Hermolaus Barbarus*, e nobiliſſima Veneta ſtirpe, reipublicae patriae orator apud Imperatorem et papam, dein Patriarcha Aquilegienſis, invita patria, fuit († 1493.). Plinium is ſibi caſtigandum elegit, animadverſiones autem criticas edidit (*Caſtigationes Plinianae* 1492. fol.), parum maturum opus, quum viginti tantummodo menſibus id conſcripſiſſe fateatur; gloriatur tamen, ſe plus quam 5000 errores Plinii emendaſſe. Inficiari quidem nequimus, manifeſtas Plinii hallucinationes Hermolao ſuboluiſſe: manifeſtos herbariorum errores non paucos correxiſſe, ſedulo comparaſſe fontes, e quibus hauſerat Plinius: neque tamen herbarum cognitione adeo polluit, ut illuſtrare omnes tenebras, difficultates omnes removere potuerit.

Recte quidem vidit, Plinium confudiſſe Betonicam cum Britannica, πράσον (Porrum) cum πρασίῳ (Marrubio). Aeque tamen ac Plinius hallucinatur in Xanthio et Aparine, quas distinguere non audet; in Coronopo, ad quem herbam ſardoam (Ranunculi ſpeciem) refert; in Empetro ſ. Saxi-

fraga. Bene ceteroquin defcribit herbam Paralyfis (Primulam veris), Margaritum (Bellim perennem) et Rofam mofcheuton (Althaeam rofeam).

Minoris etiamnum momenti inftar habent Explicationes difficilium Plinii, quas *Robertus de Valle* Rothomagenfis 1500. 4. Parifiis edidit. Corruptae voces, ex herbariis potius fumtae, aut e Matthaeo Sylvatico, docent, Plinium, quem legit, non noftrum caftigatum effe, fed monachorum mala induftria contaminatum.

In Diofcoride primus operam collocavit *Marcellus Vergilius* Florentinus, reipublicae patriae ab epiftolis († 1521.). Is ope codicum antiquorum, quos Laurentius Medices collegerat, omnia capita Diofcoridis, innumeraque loca, quae antiqui mifcuerant et peffime reddiderant interpretes, emendare inque priftinam puritatem reftituere fategit. Commentaria ipfius in Diofcoridem Florentiae edita 1518. fol. taxantur quidem a *Manardo (epift. 8, 3.)* quod verborum potius contineant correctiones quam rerum illuftrationes. Marcellum enim noftrum Manardus dicit hominem, in poëtarum libris et oratorum magis verfatum quam in medicis. Merito etiam Marcello obiicitur, quod ubique Hermolaum reprehendat, et faepius iniuria *(Manard. epift. 10, 1.)*. Negari nequit, confundi a noftro nonnunquam vulgares Italiae plantas, ut Cunilae, Conyzae et Origani fpecies; ignorari Erodium ci-

cutarium, frequentiſſimam herbam; disſenſum veterum de Malva et Althaea haudquaquam componi; Lavandulam noſtram pro Nardo celtica haberi. Neque tamen eo minus Helleri iniurium eſt iudicium, Marcelli commentaria ſtirpibus minus cognitis exponendis non inſervire. Sedulo certe noſter plantas haud paucas ipſe examinavit et cum veterum deſcriptione comparavit. Quum Arum vulgare maculatum priores herbarii plerumque cum Dracunculo confudiſſent, hunc noſter primus verum vidit et egregie deſcripſit. Primus riſit fabulas de radice ἀνθρωπομόρφῳ Mandragorae. In violis veterum dilucidandis magnopere deſudavit. Vaga nomina et harum et narciſſorum eſſe bene cognovit: invenit duas Narciſſi ſpecies in Apennino, N. *biflorum* et *calathinum*. Xanthium, Agrimoniam Eupatoriam et Vineam, cum Chamaedaphne a maioribus commutatam, optime illuſtravit. Defenditur a *Fuchſio* in *epiſt. nuncupatoria ad hiſt. ſtirp.*

In horum virorum numero fulget praeprimis ac ſplendet eximium NICOLAI LEONICENI ingenium, viri et doctrinae copia et acumine ingenii et linguarum veterum uſu excellentis. Vicentinus is, Ferrariae per longam annorum ſeriem ſapientiam profeſſus, donec centeſimum fere annum agens e vivis ſeceſſit. Feliciſſimus ſenex, poſt aliorum certamina, adiit etiam veteres, Plinium-

que et Arabes, ut compilatores, quibus rerum defuerit cognitio, repraefentare ftuduit (*Opufcula.* Venet. 1530. fol.). Maxime Serapionem adgreffus eft, utpote cuius erroribus tot tamque infignia damna in falutem humanam manent: paffim tamen etiam Plinium adgreditur. Ariftolochiae rotundae radicem cum Cyclamine commutari, hoc enim ad pifces enecandos adhiberi. Fraga trifoliata male confundi cum Trifolio fragifero. Bene vidit errores Arabiftarum mifcentium Ifatida cum Indigofera et Dolicho Lablab. Carpefium Galeni alienum effe a Cubebis. Lolium tritico noxium eodem modo perperam Plinius dixerat, quo Cufcutam aliis plantis, circumligando nempe, quod nofter taxat: licet Hermolaus Plinium excufare conetur. Hederam et Ciftum male confundi a Plinio. Caffiam Fiftulam veteribus incognitam fuiffe, male pro ea haberi Siliquam dulcem (Ceratoniam.)

Saepiffime ceteroquin bonus fenex repetit, quae femel dixerat; taxat etiam Arabes, absque ulla linguae notitia. Sic Avicennae obiicit Chamaelaeum cum Chamaeleonte commutaffe; Serapioni, Turbith fuum (Sefeli) idem feciffe cum Tripolio Diofcoridis (Plumbagine.). Male faccharum Arabum Graecis iam fuiffe notum. Saliuncam et Nardum celticam, quam optime Plinius distinxerat, eamdem effe plantam.

His quidem audacibus eo aevo fententiis factum

eſt, ut multae acerrimaeque lites ſuscitarentur. Cum Hermolao quidem Barbaro amice actum eſt, confabulari uterque conſuerat in palatio Herculis Eſtenſis Ferrarienſis, liberaliſſimi principis, et ipſe fatetur Leonicenus, adeo ſe cum Hermolao ſentire, ut Barbarus vel leonizare vel Leonicenus barbarizare ſibi videatur. E vita etiam diſceſſit Hermolaus, priusquam Nicolaus opere ſuo perfunctus eſſet.

At *Pandolphus Collenutius*, Peſarenſis, orator eiusdem ducis Eſtenſis, occiſus a Storza 1504., indignus certe adverſarius, arma cepit contra Leonicenum, nec plantas ſatis nec hiſtoriam artis cognoſcens (*Plinii adverſus Leonicenum defenſio in append. Brunſelſ.*). Plinium a Dioſcoride non hauſiſſe temere audet praecipere, quod veritati ſatis contrarium eſt. Neque tamen reticendum eſt, pauculas notatu dignas animadverſiones ab ipſo proferri. „Qui de herbis dicturus eſt, eum ego non „tam librorum quam telluris, non tam literarum „quam agrorum ſtudioſum eſſe oportere cenſeo. „Nec ſatis eſſe ad herbariam perdiſcendam tradendamque, herbarios ſcriptores legere, plantarum videre picturas, graeca vocabula inſpicere, „magiſtri unius verbis addictum eſſe, ſed ruſticos montanosque homines interrogare oportet" (*p.* 111.). Saliuncam bene a Nardo celtica distinguit. Bene animadvertit in codice Pliniano, a

Guarino Veronensi castigato, Hypocistidem dici non ad Hederae sed ad Cisti radicem crescere. Saniculam pictam vidit in Herbario Veneto, sed male eam cum Pentaphyllo coniungit. De eo loquens *Amatus Lusitanus (in Dioscor. p.* 106.) relegandum putat ad suos iuris consultos.

His tempore fere aequalis fuit *Ioannes* Manardus, Ferrariensis, Pici Mirandulani principis, Ladislai Pannoniae regis et Lodovici archiater (*nat.* 1462. † 1536.), doctissimus certe vir, qui tum Mesues scripta suis commentariis illustravit, tum Marcelli Vergilii versionem Dioscoridis sigillatim correxit (*Epistolae medicinales*, Basil. 1540. fol.).

Acriter in Arabas invehitur, quorum res herbaria maxime egena et a Graecis mutuo accepta ne intelligi quidem ob linguae inscitiam possit. Liberaliter ceteroquin et humaniter Hermolai Barbari partes contra Marcellum Vergilium tuetur, ipse etiam plantas examinavit. Sic Halixon vidit in maritimis Umbriae (9, 3.) monstrante Ulysse Lanziano, rei herbariae perito. Centauream Rhaponticam et Rheum Rhaponticum ipse acceperat et probe distinguit (5, 5.). Panax tantum Heracleum vidit in horto monachorum et Iesuatorum Ferrariae (9, 3.). Lilium convallium bene describit, quod saepe commutatum sit cum Hemerocalli Dioscoridis: fallitur tamen, dum hanc cum Fraxinella

(Dictamno), Polygonato *(Convallaria)* et Secacul *(Paſtinaca)* iungit (9, 4.). Azarolum latere ſub Meſpilo antiquorum: ortum eſſe nomen ex Arabico زعرور *(Zarur)*: Hermodactylum credit eſſe Colchicum, quod frequens in Pannonia obſervaverat. Turbith Meſues quam longe differat a ſynonyma planta ceterorum Arabum, bene ſenſit.

Antherae iam vera ſignificatio apud eum occurrit (4, 3.). Inſidere capillis ſeu filamentis floris. In Mes Arabum (Phaſeolus Mungo) magnopere laboravit: alii id Erviliam eſſe, noſter Erviliam male cum Dolicho veterum iungit. Eſt autem ea potius ὄροβος (1, 3. 9, 3.). Miror, Manardum Paliurum non cognoviſſe, nec Lotum in Italia vidiſſe, commutaſſe etiam Acanthum veterum cum Acantha et Branca urſina *(Heracleo Sphondylio)*, Typham denique ignoraſſe.

Prima haec ſunt rudimenta liberioris et melioris ſtudii, in quo plerique et optimi ſcriptores ſaeculorum XVI. et XVII. perrexerunt, qui vero cum aliis potiſſimum nominibus inſignia acquiſiverint merita; ſequentibus redibunt capitibus.

CAP. II.

PATRIARUM HERBARUM EXAMEN.

Non paucas Germaniae et Italiae plantas herbarii barbarae aetatis, obiter licet et priſtinis nomini-

bus inſignitas prodiderunt. Quibus acceſſit ſtudium criticorum in veterum monumentis. Hoc enim eo valuit, ut diſcerent medici, haud omnem omnino ambitum rerum naturalium vel Arabum vel Graecorum etiam ſcriptis exhauriri, latuiſſe eos profecto vegetabilia climatum frigidiorum, quae novo examini ſubmittenda, pariter forte efficacia eſſe poſſint ac arabica remedia. Cautiſſime tamen, imo nimis caute egerunt ſervilia fere ingenia, dum nomina nova invenire non auderent, ſed priſtina, Graecorum, Romanorum Arabumque nomina traducerent ad plantas Germanicas Gallicasque, quibus parum ſaepe ſimiles eſſent novae.

Primus fere auſus eſt ad patriae divitias conſilia transferre Symphorianus Campegius, Lugdunenſis, ducis Lotharingiae medicus, paradoxus ſaltem homo, ni quandoque ineptus dici poſſit. In *campo elyſio Galliae*, Lugd. 1538. 8. *p.* 16. *Roſas* deſcribit *damaſcenas*, ubique reiicit exotica remedia et patria commendat. Lavandulam Nardo, Coluteam Sennae, Mercurialem Caſſiae, Agaricum Rheo, Aloë Ebulum ſubſtituit. Galenum prohibuiſſe Gallis venam ſecari, ob lacteum ſanguinem (γάλα) ſed μωρίαν eſſe *Montis pedentium*, μώρους (Mauros) ſequi. Ex his quidem facetiis ingenium Symphoriani divinaveris.

Multo maiora, imo nova plane molitus eſt *Otho* Brunfels Moguntinus, primum ludimagiſter

Argentorati, dein medicus Bernenſis † 1534. Patrias plantas bene delineavit figuris ligno inciſis, collegit iudicia maiorum, abstinuit tamen fere ab exoticis. Liber ipſius *Herbarum vivae eicones* tomis duobus 1532. fol. et tribus 1537. editus eſt.

Confuſionem totius rei herbariae, quae tunc temporis regnabat, his verbis exponit: „Multam „gratiam veteribus debemus, qui herbarum vires „et nomina primi nobis prodiderunt; multam etiam „ignominiam et perpetuam contumeliam iis, qui „poſterioribus ſaeculis mire et portentoſe omnia „depravarunt et confuderunt. Inprimis Pandecta„rio ſcriptori *(Matthaeo Sylvatico)* et Simoni „Ianuenſi, qui praeterquam quod omnia miſcue„runt, in hoc tantum ſudaſſe videntur, quomodo „ingentia volumina comportarent, non quomodo „utilem poſteris operam locarent vel rerum potius „cognitionem indagarent. Quodſi eorum opera „factum eſt, praeſtitiſſet nunquam adhibuiſſe ma„num. Quando non eſt cuiusvis, rerum vocabula „ſcribere, ſed hominis prorſus in linguis et literis „omnibus exercitatiſſimi. Si et illorum libri cor„rupti ſunt, quod mihi vero ſimile non eſt, cum ſint „recentiſſimi, perpetuis tenebris digni eſſent tam „perfidiſſimi corruptores. Inde etiam hoc malum „maximum, quod tam paucas herbas novimus. In„de tot myriades barbarorum, obſoletorum et in„eptiſſimorum nominum, dum et omnia illi vetera

„ corruperunt vel neglexerunt, et quaelibet hodie „anus nomina imponit, quilibet quoque indoctus „ ſeplaſiarius, et qui artis magiſtri haberi debebant, „ nihil magis poſtremum habent, quam in herbis „ et cognitione rerum philoſophari."

Plantas autem Brunfelſius ſine ordine tradit, ſaepiuscule etiam confundens, quae quamdam habent adfinitatem. Sic Ungulam caballinam (*Tuſſilaginem Petaſitem*) cum Arctio Lappa iungit: Helleborum nigrum delineat, et orientalem deſcribit. Sub Ariſtolochiae rotundae nomine habet Fumariam bulboſam et Halleri. Arum maculatum pingit, ubi A. italicum eſſe debebat. Ad Arum Dracunculum recenſet Chenopodium Bonum Henricum et Polygonum Bistortam. Conſolidam mediam dicit Teucrium Chamaedryn. Crus galli, ſeu Coronopoda habet Ranunculum bulboſum. Scrofularia maior eſt nodoſa, media Sedum Telephium, minor Ranunculus Ficaria.

Novae autem aut melius obſervatae haud paucae ſunt:

Veronica ſerpyllifolia (*Exfragia nobilis* 220.)... Salvia Verbenaca (2, 26.)... Iris Pſeudacorus (2, 47.).

Scabioſa Columbaria (2, 24.)... Aſperula odorata (2, 11.)... Alchemilla vulgaris (2, 53.).

Viola tricolor (*Herba Trinitatis* 2, 69.)... Viola odorata et paluſtris distinctae (1, 137.)...

Asclepias Vincetoxicum (*Hyrundinaria* 2, 36.). . . Sanicula europaea (*Diapensia* 1, 81.).

Narcissus Pseudonarcissus, Galanthus nivalis et Leucoium vernum (1, 129.). . . Convallaria maialis (1, 211.).

Polygonum Persicaria (*Pulicaria* 2, 14.). . . Dianthus Carthusianorum (2, 58.). . . Saxifraga granulata (1, 185.).

Potentilla recta (*Pentaphyllum maius* 2, 33.). . . Anemone Nemorosa (2, 80.). . . Anemone Pulsatilla (1, 217.).

Leonurus Cardiaca (1, 160.). . . Lamium laevigatem (*Urtica labeo foemina t.* 3. *p.* 12.). . . Mentha rubra *Smith* (76.). . . . Euphrasia officinalis (1, 169.). . . Antirrhinum Linaria (2, 39.). . . Draba verna (2, 34.). . . Cardamine pratensis (1, 218.). . . Malva alcea (2, 72.). . . Geranium Robertianum (2, 37.). . . Senecio vulgaris (*Verbena femina* 1, 120.). . . Anthemis Cotula (1, 255.).

Neottia spiralis (*Satyrium odoriferum* 1, 105.). . . Asplenium Ruta muraria 1, 219.).

Satis aequum *Fuchsii* de *Brunfelsio* iudicium (*in epist. nuncupator. ad hist. stirp.*) adiungam: „Quamvis multa in illius scriptis desiderentur, ut„pote quod descriptiones picturis passim non re„spondeant et quod paucas admodum et vulgares „tantum stirpes protulerit, quod saepe non suis et

„legitimis nominibus appellaverit herbas: nihilomi-
„nus tamen, ut hunc omnes certatim laudibus ef-
„ferant, vel unica hac de caufa meritus eft, quod
„ipfe primus omnium rectam pingendarum ftirpium
„rationem in Germaniam noftram invexerit, aliis-
„que hanc imitandi occafionem praebuerit. . Συγ-
„γνώμη τῷ πρωτοπείρῳ."

Viam a Brunfelfio munitam feliciter ingreffus eft amicus ipfius *Hieronymus* Tragus, Heydesbachi 1498 natus, ludimagifter primum Biponti, ubi etiam principis hortum plantis inftruxit, dein facer praeco Hornbaci et medicus in amoeniffima regione plantarumque feraciffima. Saraeponti aliquantum moratus apud comitem Naffovienfem, rediit tandem Hornbacum, ubi fexdecim annos tabe confectus 1554. diem obiit.

Vir, ad amplificandam ac reformandam rem herbariam natus, indefeffa induftria tantaque fuit, ut filicum femina indagaturus, duobus aut tribus comitibus ftipatus, integram noctem, igne accenfo, in fylvis degeret *(p 544.)*, ut hortum ipfe, plantis indigenis rarioribus fatis locupletem coleret, pictorem aleret bonum, Danielem Kandeliam Argentinenfem, veteresque auctores fimul diurna verfaret manu ac nocturna.

Librum *de ftirpium hiftoria* primum germanice editum Conr. *Gefnerus* dein auctum edidit Argentorati 1532. 4. Ordo plantarum haud alpha-

beticus, sed is, qui ex adfinitate quadam proficisci videretur. Agmen Urticae ducunt, quod sigillum Tragi urticae folia habebat. Componuntur labiatae, cruciferae pleraeque et compositae: at insigniter saepe aberrat, dum e. g. (*p.* 219.) cum Verbascis iungit Centauream montanam (*p.* 93. 99.): Ranunculos cum Apio (*p.* 166. 167.): Erigeron acre cum Plantagine Psyllio (*p.* 226.): Alisma cum Plantagine (*p.* 679.): Cyperum flavescentem cum Triglochine (*p.* 528.): Polytrichum cum Drosera.

Indigenarum plantarum studiosissimus neglexit fere exoticas, nisi quas a Conr. Gesnero acceperat. „Multi" (inquit *p.* 165.) „ex nostris scriptoribus „ingentia volumina de Balsamo, ligno Paradisi, „Amomo, Nardis aliisque peregrinis ac exteris ra„dicibus herbisque, quas vix unquam siccatas in „officinis videre, conscripserunt. Sed qui nobi„lissimarum stirpium, quae in Germania nostra fe„liciter proveniunt, quaeque ita passim obviae sunt, „ut pedibus illas conculcemus, illarum inquam hi„storiam qui describendam susciperet, nemo est; „scilicet officio suo probe se functos existimant mag„ni doctores, si in scholis et scriptis suis, quo no„mine quoque herba apud hunc et illum auctorem „ex veteribus, qui et ipsi nonnunquam dormita„runt, appellata sit, investigerunt. Hinc vero, „quam peregrinarum rerum, quarum nec notitiam

„nec copiam habemus, omnes ſtudioſi ſimus, liqui-
„do apparet. Qui fit, ut praeſtantiſſimas Dei op-
„timi maximi creaturas, quae affatim apud nos, e
„ſingulari Dei benevolentia luxuriant, tanquam ſu-
„perfluas et inutiles contemnamus."

Optimus vero Tragus, quum et ipſe in ſynonymis, ipſorum etiam Ebraeorum, colligendis ſtudium ſummum collocaret, plantas autem paucas, extra Germaniam provenientes, cognoſceret, alienus haudquaquam eſt ab erroribus gravioribus. Satius fuiſſet, abſtinere penitus a doctrina veterum, plantasque indigenas, ſua quamque appellatione deſcribere. At voluit aliter aetatis imperium. Hinc factum eſt, ut Rutam ſylveſtrem veterum (Peganum Harmalam) eamdem crederet cum R. montana *(p. 69.)*: ut Inulam Helenium arbitraretur eſſe Moly Homericum *(p. 171.)*: Ariſtolochiam Clematitida diceret longam *(p. 178.)*: Adonida vernalem Elleborum nigrum verum *(p. 406.)*: ut Herniariam glabram pro Empetro *(p. 527.)*: Gomphrenam globoſam pro Circaea *(p. 579.)*: Trifolium medium pro Cytiſo *(p. 601.)*: Geniſtam tinctoriam pro Ferula *(p. 604.)*: Polygonum Fagopyrum pro Ocimo *(p. 648.)*: Alyſſum ſativum pro Seſamo *(p. 655.)*: Brizam mediam pro Aegilope *(p. 670.)*: Eriophorum pro Gnaphalio *(p. 683.)*: Lilium Martagon pro Hyacintho poëtarum *(p. 787.)*: Cuſcutam pro Androſace *(p. 810.)*: Caſſiam Sen-

nam pro Colutea Theophrafti *(p. 964.)*: Crataegum Oxyacantham pro Cynosbato *(p. 984.)* haberet.

Perpaucas defcriptiones et icones a Brunfelfio amico mutuo acceptas habet.

Novae aut melius obfervatae funt fequentes:

Lycopus europaeus *(p. 9.)*. . . Salvia Sclarea *(Gallitricum p. 49.)*. . . Veronica Beccabunga *(Sion non odoratum p. 138.)*. . . Veronica Chamaedrys *(203.)*.

Briza media *(Aegilops 670.)*.

Galium fylvaticum *(Matrifylva fecunda.)*. . . Potamogeton crifpus *(Alga ranarum.)*.

Myosotis Lappula *(Elatine 196.)*. . . Anchufa anguftifolia *(Bugloffa minor 232.)*. . . Verbafcum phlomoides. . . Gentiana cruciata *(254.)*. . . Impatiens Noli tangere *(Efula fylveftris 295.)*. . . Chenopodium hybridum *(Solanum 4, 304.)*. . . Veratrum album *(409.)*. . . Aftrantia maior *(Ofteritium montanum 200.)*. . . Imperatoria Oftruthium *(Smyrnium 433.)*. . . Bupleurum perfoliatum *(482.)*. . . Bupleurum falcatum *(Herba vulneraria 500.)*. . . Caucalis grandiflora *(Lappa agreftis 311.)*. . . Selinum Carvifolia *(Cuminum equinum 300.)*. . . Laferpitium Siler *(Siler montanum 175.)*. . . Aethufa Cynapium *(Petrofelini vitium 100.)*. . . Aegopodium Podagraria *(Vitium Angelicae 111, 211.)*. . . Herniaria glabra

(*Empetrum* 527.). . . Gomphrena globosa (*Circaea* 579.). . . Solanum Dulcamara (816.). . . Sium Sisarum (912.). . . Sium Falcaria (*Critamus agrestis* 215.). . . Sambucus racemosa (*sylvestris* 406.). . . Myosurus minimus (*Coronopus sylvestris* 211.). . . Staphylaea pinnata (1098.).

Convallaria verticillata (*Sigillum Salomonis angustifolium* 400.). . . Scilla amoena (*Narcissus coeruleus* 756.). . . Iuncus effusus (*vulgaris alter* 800.). . . Colchicum autumnale (*Hermodactylus* 759.). . . Hyacinthus botryoides et comosus (772.). . . Rumex patientia (*Rhortensis* 530.). Triglochia palustre (*Calamagrostis* 2.). . . Paris quadrifolia (*Aster, non atticus* 303.).

Stellera Passerina (533.). . . Cardiospermum Halicacabum (*Vesicaria peregrina* 397.).

Dictamnus albus (26.). . . Lychnis flos Cuculi (403.). . . Dianthus superbus (*Superba* 575.). . . Pyrola rotundifolia (*Limonium sylvestre* 707.).

Potentilla alba (*Quinquefolium* 4, 501.).

Capparis spinosa (967.). . . Caltha palustris (142.). . . Aconitum Lycoctonum (*Luparia* 247, sed male pictum.). . . Anemone pratensis (*Herba Venti* 413.).

Teucrium Botrys (79.). . . Teucrium Chamaedrys (204.). . . Pedicularis sylvatica (250.). . .

Digitalis purpurea (*Campanula ſylveſtris* 889.). . . Digitalis ambigua (*ead. fl. luteo*).

Lepidium ruderale (*Thlaſpidium* 83.). . . Thlaſpi campeſtre (87.). . . Cardamina pratenſis (83.). . . Eryſimum Alliaria (86.). . . Eryſimum Barbarea (101.) . . Siſymbrium Sophia (*Seriphium germanicum* 338.).

Hibiſcus Trionum (*Alcea veneta* 921.).

Polygala vulgaris (531.). . . Vicia dumetorum (*Oſmunda latinorum* 176.).

Hypericum hirſutum et montanum (73.). . . Hypericum ?pulcrum (74.). . . Picris liceracioides (*Cichorea* 3.).

Pyrethrum corymboſum (*Buphthalmus* 152.). . . Inula germanica (*Solidago ſarracenica* 3.). . . Achillea Ptarmica (*Tanacetum album* 159.). . . Balſamita vulgaris (*Aliſma* 163.). . . Erigeron acre (166.). . . Centaurea montana (219.). . . Gnaphalium arenarium (*Amarantus* 330.). . . Gnaphalium montanum et germanicum (331.). . . Gnaphalium dioicum (*Lagopus* 332.). . . Chryſocoma Linoſyris (*Linariae tertium genus* 358.). . . Achillea Ageratum (*Eupatorium Meſues* 515.). . . Centaurea Cyanus (*Baptiſecula* 566.). . . Tagetes patula (*Garyophylli indi* 923.).

Epipactis Nidus avis (*Satyrion* 9, 785.).

Zea Mays (651.). . . Urtica balearia (3.)

Smilax aſpera (814.). . . Rhodiola roſea (913.).

Afplenium feptentrionale (*Filix arborea* 537.). . . Ofmunda regalis (*Filicis maioris alterum genus* 543.). . . Blechnum boreale (*Afplenon fylveftre* 550.). . . Afplenium Ceterach (*Scolopendra vera* 551.). . . Botrychium Lunaria (914.). . . Lycopodium clavatum (*Mufcus terreftris* 555.). . . Lycop. complanatum (*Saccina fylveftris* 556.). . . Marchantia polymorpha (*Iecoraria* f. *Hepatica fontana* 523.).

* * *

Quodfi Brunfelfius et Tragus veterum plantas in patria frigidiore inveniffe fibi viderentur, multo maior fuit temeritas Cornelii Petri, Leidenfis medici, cuius *adnotatiunculae* in Diofcoridem Antverp. 1533. 8. prodierunt. Arundinem enim arenariam pro Cypero Papyro, Ilicem aquifolium pro Myrto, Arctium Lappam pro Atractylide, Sambucum pro Arabi, Geranium rotundifolium (*Pes columbinus Dodon.*) pro Amomo habuit. Non omifit tamen plantas indigenas, quas veteres ipfi videbantur neglexiffe, ut Veronicam longifoliam et officinalem, Chenopodium olidum, Saniculam europaeam, Droferam, Ribes nigrum, Epilobium anguftifolium, hirfutum et tetragonum, Pyrolam rotundifoliam, Spergulam arvenfem, Ranunculum Thoram, Aiugam reptantem, Scutellariam galericulatam, Afplenium Ceterach.

Haud plane alienus ab aevi fui vitio fuit Euri-

cius Cordus, eximius alioquin auctor. E Simmesusia Hassiae natus, Brunfelsii et Tragi more, ludum literarium Erfordiae aperuit, dein semet ad medicam artem contulit. A Ferrariensi universitate adeptus summos honores, primum docuit Erfordiae, dein Marpurgi, denique artem Bremae exercuit, denatus 1535.

Edidit doctum opusculum, *botanologicon* Colon. 1534. 12., festivis refertum exercitationibus et ludicris, utilibus tamen, quum in horto suo pariter ac in campis et sylvis plantas sedulo observare consuesceret. Quantopere vero hallucinetur in plantis veterum definiendis, vel inde patet, quod Amomum veterum putet Anastaticam esse hierochunticam. In filicibus toties vexatis exponendis mirifice se torquet. Helichrysum Dioscoridis recte putat idem esse cum Gnaphalio Stoechade (fueritne suum arenarium?). Bene illustrat praeterea Antirrhinum Orontium et Linariam. Libanotida Dioscoridis bene distinguit, alteram Roremmarinum, alteram Cachryn, nusquam in Germania visam. Lavandulam Spicam nescit, quo nomine appellet Dioscorides: deest omnino in codicibus: magnopere autem falli, qui celticam nardum cum hac spica commutent. Aethusam Meum eamdem putat cum Damo cretico.

Qui Graece se doctum non esse ipse fatetur (*p.* 55.) hisce litibus componendis certe par non erat;

ubique praeceptores Nic. *Leonicenum* et Io. *Manardum* teſtatur, qui cum disſentiant, ipſe etiam ambigit. Hinc non mirum Liguſtrum cum Cypro (*Lawſonia*) Chamaeleonta nigrum cum Carduo arvenſi; Santolinam maritimam (γναφάλιον Dioſc.) cum Gnaphalio uliginoſo, Cuſcutam cum Androſace, Polytrichum cum Adianto et Aſplenio Trichomane commutare.

Suboluit tamen ipſi, tiliam in Dioſcoride non occurrere, ſed Phillyream, Acaciam non eſſe Prunum ſpinoſam, Ariſtolochiam rotundam alienam eſſe a Fumaria bulboſa. Imperatoriam ſylveſtrem (*Angelicam*) primum apud eum mihi obſervare videor, licet Smyrnii falſo nomine traditam: tum etiam Erodium moſchatum (*Acus moſchata.*).

Indicem exhibet plantarum, quas Arabes primi invenerint, mancum eum et fallacem.

Simili plane ratione rem herbariam tractavit *Hermannus*, Comes a *Novenaar*, dum ad Schottum daret epiſtolam de explicandis ſimplicibus, 1529 ſcriptam, antequam Leoniceni liber integer ad ipſum veniſſet. Addita haec eſt epiſtola Tomo 2. Brunfelſii. Eupatorium inter alias verum eſſe Agrimoniam, Cyclamen, Acetoſam aliasque herbas, nominibus germanicis praeditas, conciliare ſtudet.

Ambiguum eſt de *Io.* Ruellii Sueſſionenſis meritis iudicium. Medica is arte, quam primum

Parifiis exercuit, abdicata, facerdotium promeruit. Diofcoridem latine interpretatus eft (Argentor. 1529. fol.) quae quidem verfio fummo ftudio facto Marcelli omnino Vergilii praeferenda eft, quum illuftrationibus Hermolai Barbari et Leoniceni fedulo ufus fuerit.

Dein autem edidit opus integrum *de natura ftirpium* (Venet. 1538. Not. 1. 2. 8.) quod uberrimum et primum fere tractatum de nomenclatura botanica, de partium ufu et de colore, odore faporeque plantarum continet, plerumque compilatum e Theophrafto et Plinio. Fateatur licet, fe multum diuque per montium iuga et fylvas peregrinatum fuiffe, pauca tamen nova aut peculiaria occurrunt. In nominibus plantarum conciliandis totus eft, neque tamen fatis felix. Confundit enim Coluteam cum Senna, Cardamomum cum Capfico, Smyrnium cum Liguftico, Nardum cum Lavandula, Tanacetum cum Artemifia, Celtin cum Nymphaea, Cyperum ipfum cum Curcumae pigmento. Qui quidem errores amplam praebuerunt pofteris occafionem, eum reprehendendi.

Sequitur aequiffimus maiorum fuorum iudex, Leon. FUCHSIUS, vir linguarum ftudiofiffimus, ipfiusque plantarum naturae, quam et in horto fuo et in agris fylvisque indagaverat. Natus 1501 Wembdingae Rhaetiae, in patrio oppido primum ludi magifter, dein Ingolftadii medicinam docuit,

fuit etiam Ansbaci apud principem, revocatus Ingolſtadium, dein Tubingam abiit, ubi per triginta annos († 1565) ſumma laude medicinam profeſſus eſt.

Initio edidit 1532 adnotationes aliquot herbarum et ſimplicium, quae Brunfelſio adiectae, redeunt auctae in *Paradoxis medicinae* Baſil. 1535. fol. Vatiniano odio proſequutus Arabes, quos impias beſtias vocat, ad Graecos fontes ubique ablegat: acerrime reprehendit recentiores, qui, ſummo rei medicae damno, plantarum veterum nomina traduxerint ad Germanicas plantas. Populum arborem Arabes non cognoviſſe; Caſſiam Fiſtulam longe alienam eſſe a Siliqua dulci; ſaccharum Arabum a Graeco ſaccharo; Carpeſium Galeni a Cubebis; male herbarios Cicutam commutaſſe cum Harmel Arabum; Sanguinem Draconis male Arabes deſcripſiſſe, cuius arborem (Dracaenam) recens in Canariis inſulis inventam *Cadamuſtus* navigator, de quo deinde plura, illuſtraverit. Thlaſpi veterum penitus ignorari.

Adgreſſus eſt paullo poſt inſigne opus, *de hiſtoria ſtirpium* Baſil. 1542. fol., quod eo potiſſimum fine edidit, ut ad vulgatiſſimas Germaniae auſtralis plantas botanicorum ſtudia converteret, atque icones daret, non ſumtuoſas, ſed fidiſſimas, umbris partium ſolis expreſſis, in quo conſilio ita adiutus fuit a Rod. Specklin, Argentinenſi, at ip-

ſae etiam partes eſſentiales non negligerentur. Rariſſime hae icones erroneae ſunt, e. g. p. 611. ubi Thlaſpi Burſa folia habet omnia lyrata. Nomina ſunt quidem antiqua, deſcriptiones etiam ſaepius e maioribus excerptae, plura tamen nova, ipſique peculiaria, quae ut clarius fiant, libet meliora ordine ſyſtematico apponere.

Veronica Beccabunga (*Sium* 725.). . . Veronica agreſtis (*Alſine media* 22.).

Valeriana officinalis (*Phu germanicum* 857.). . . Holcus Songhum (771.).

Alchemilla vulgaris (*Pes leonis* 612.).

Anchuſa italica (*Cirſium italicum* 55.). . . Campanula Rapunculus (*Rapum ſylveſtre* 214.). . . Lyſimachia Nummularia (*Centummorbia* 401.). . . Datura Stramonium (690.). . . Capſicum annuum, baccatum et groſſum (*Siliquaſtrum* 732—734.). . . Primula veris et elatior (*Verbaſculum odoratum et non odoratum* 850. 851.).

Chenopodium album (*Atriplex ſylv.* 119.). . . Impatiens Balſamina (190.). . . Gentiana lutea (200.). . . Ammi maius (67.). . . Daucus Visnaga (*Seſeli maſſilienſe* 786.). . . Athamanta cretenſis (*Daucus creticus* 231.). . . Athamanta Libanotis (*Daucus* III. 233.). . . Selinum Cervaria (*Daucus* II, 232.). . . Sium anguſtifolium (*Apium paluſtre* 270.). . . Scandix Cerefolium (*Gingidium* 216.). . . Pimpinella nigra (*Siſer ſyl-*

veſtre 753.). . . Chaerophyllum ſylveſtre (*Myrrhis* 525.).

Lilium Martagon (*Aſphodelus femina* 115.). . . Ornithogalum luteum (*Bulbus ſylveſtris* 169.). . . Allium urſinum (739.). . . Allium vineale (737.). Scilla bifolia (*Hyacinthus coeruleus minor* 837.). . . Hyacinthus racemoſus (*coeruleus maior* 836.).

Calla paluſtris (*Hydrop. rubeum* 844.).

Paris quadrifolia (*Aconitum Pardalianches* 87.).

Agroſtemma Githago (*Lolium* 127.). . . Stellaria Holoſtea (*Gramen. Agroſtis* 136.). . . Dianthus Carthuſianorum (*Betonica ſylvatica* 1, 352.). . . Saxifraga granulata (747.). . . Saponaria officinalis (*Struthium* 780.).

Spiraea Filipendula (*Oenanthe* 562.).

Clematis Vitalba (*Vitis nigra* 97.). . . Ranunculus polyanthemos (*Chrysanthemum* 879.). . . Ranunculus auricomus (156. *Ranunc.* 1.). . . Ranunculus acris (*R. hortenſis* 157.). . . Ranunculus ſceleratus (*R.* II, 159.). . . Ranunculus bulboſus (*R.* III, 160.). . . Anemone Nemoroſa (*Ranunc.* III, 161.). . . Anemone Ranunculoides (*Ranunc.* IV, 162.). . . Delphinium Conſolida (*Chamaemelon Exanthemum* 27.).

Aiuga reptans (*Conſolida media* 391.). . . Melittis Meliſſophyllum (*Meliſſophyllum adulterinum* 499.). . . Teucrium Botrys (*Chamaedrys femina* 870.). . . Digitalis purpurea (893.). . . Digita-

lis lutea (894.). . . Scrofularia aquatica *(Galeopſis* 194.*)*.

Heſperis matronalis (314.). . . Lepidium latifolium (484.). . . Siſymbrium Löſelii *(Verbenaca recta* 592.). . . Siſymbrium tenuifolium *(Eruca ſativa* 262.*)*.

Erodium cicutarium *(Geranium* I, 204.*)*. . . Geranium molle *(Ger.* II, 205.*)*. . . Geranium Robertianum *(Ger.* III, 206.*)*. . . Geranium disſectum *(Ger.* IV, 207.*)*. . . Geranium pratenſe *(Ger.* V, 208.*)*. . . Geranium ſanguineum *(Ger.* VI, 209.*)*. . . Goſſypium herbaceum *(Xylon* 581.*)*.

Fumaria bulboſa *(Ariſtolochia Piſtolochia* 91.*)*. Spartium monoſpermum *(Spartus* 758.*)*. . . Vicia lathyroides *(Aphace* 110.*)*. . . Lathyrus tuberoſus *(Apios* 131.*)*. . . Trifolium ochroleucum (818.). . . Medicago lupulina (819.).

Apargia autumnalis *(Hieracium minus* 320.*)*. . . Tagetes patula (57.). . . Carlina vulgaris *(Atractylis mitior* 121.*)*. . . Inula dysenterica *(Calaminthae* III *genus* 436.*)*. . . Aſter Amellus *(A. atticus* 134.*)*. . . Chrysanthemum Leucanthemum *(Bellis maior* 148.*)*. . . Centaurea benedicta *(Atractylis hirſutior* 122.*)*.

Zea Mays (825.).

Mercurialis perennis *(Cynocrambe* 444.*)*.

Aſplenium Ruta muraria *(Saxifraga* 730.*)*. . . Parmelia pulmonacea *(Pulmonaria* 632.*)*.

* * *

Eccipiat hunc Antonius Musa Brasavolus, nobilis Venetianus, qui a Nic. Leoniceno et Manardo hausit doctrinam, magnifico et eximio literarum artiumque patrono, Principi Estensi Ferrariae inserviit, cum quo et Liguriae montes et Galliam et Illyriam peragravit; a quo et praedium dono accepit, ubi plantas exteras solertissime coluit; ipsi etiam duci Alphonso suasit, tum hortum amoenissimum, Pado circumdatum, plantarum copia ornare, tum quotannis Cretam mittere navigia, quae semina inde et plantas reportarent. Patrium solum optimus vir insigni sedulitate perquisivit, nec auctorum veterum studium neglexit, nec, raro exemplo, aegrotorum curationem, quorum quotannis sesquimillia ipsi semet tradere consuerunt (*Amat. Lusit. in Diosc.* 307.). Herbarium ipse collegit ditissimum; († 1555. Cf. *Tiraboschi letterat. Italian. tom.* 7. *vol.* 2. *p.* 57.).

In egregio libro: *Examen omnium simplicium medicamentorum*, Lugd. 1537. 8. pleraque tractat, ab aliis iam exposita aut illustrata, plura tamen nova: in nominibus gallicis, italicis et ipsis germanicis satis curiosus: corrigit textum Dioscoridis et castigat versionem. Libere iudicat, certo partem nondum centesimam in universo orbe exstantium a Dioscoride aut Plinio descriptam esse, sed indies augeri plantarum cognitarum copiam.

Veram Androsacen in Istria invenerat, mon-

ſtravit eam Amato (*in Dioſc.* 376.) Centauream Rhaponticam haud eſſe Rha ponticum veterum fuſiſſime demonſtrat. Convolvulum Imperati (Braſſicam marinam) bene illuſtrat. Valerianam Phu (non veram Dioſcoridis) ab officinali tamen aegre distinguit. Acorum Dioſcoridis credit Galangam eſſe. Lycium petiit e Bononiae montibus: Atropam Mandragoram in Gargano monte, in Apennino Thapſiam veram (Th. Aſclepium) invenit.

Modeſte et perhumaniter dubia movere ſtuduit Aloyſius Mundella, prof. Brixienſis, in praxi et botanica et medica parum inſtructus (*Amat. Luſit. in Dioſc.* 394.). Licet bene refutet Ruellium, Coluteum cum Senna commutantem, alienus tamen omnino eſt a plantarum ipſarum inſpectione. Cubebas idem credit eſſe ac Carpeſium Galeni: ſaccharum noſtrum veteribus iam fuiſſe notum: Rheum ponticum idem eſſe cum barbaro etc.

* * *

Amatus Lusitanus, ſeu, quod verum videtur nomen, Io. Rodericus Castelli albi, Beira-Luſitanus, Antverpiae, Ferrarae, Anconae, Theſſalonici demum vixit, anxie ambivit medici munus apud Raguſanos, quibus indigne in epiſtola nuncupatoria adulatur: paradoxus homo, cui nemo tempore aequalium favit. *Enarrationes* ſcripſit *in Dioſcoridem*, Argentor. 1554. 4., quas iam, ſub vero ſuo nomine, 1539. edidiſſe gloriatur;

non inutiles eas, cum Lusitanus, qui Antverpiae vixerat, non paucas merces indicas, quae in contentione erant, bene cognosceret et illustrare posset. Nardum et Costum, Radicem Chinae, Batatas et Colocasiam ipse examinavit. Anconae ipsi orator Imperatoris Romani apud Solimanum monstravit verum Rheum ponticum, quod in Ponto ipso evulserat (p. 258.). Prope Anconam Salsolam Tragum invenit (418.), Spartum copiose in Hispania (471.), ibidem Atriplicem Halimum (110.) Acacalida credit Ericam baccantem esse, Camarinham Lusitanorum (109.). Vidit etiam ipsum Aspalathum et lignum Rhodium, Genistae radices (38.). Ribes fruticem apud antiquos non occurrere, sed esse Ribes Arabum, in quo vehementer fallitur (115.).

Haud paucos tamen etiam errores commisit. Malabathrum esse Betel (23.), Helenium, Nepenthes Homeri (50.), Myrabolanos iam a Dioscoride describi (138.). Elaten Dioscoridis esse nucem indicam (140.) Persica mala cum Persea confundit. Benzuinum esse Asam dulcem (348.). Inimicitias sibi non paucas conscivit, dum acriter inveheretur in eos, qui eadem ante tractaverant, maxime in Fuchsium, aequissimum virum, et in Matthiolum, qui tum iam coeperat Dioscoridem illustrare.

Pauca huc pertinentia insunt Caroli Stephani, e celebri typographorum familia († 1564.)

libello de re hortenſi. Lugd. 1536. 8. Rhamnum habet pro Groſſularia, Leucanthemon pro Iaſmino, Hyacinthum pro Orchide conopſea, Baccar pro Aſaro. Roſas ceteroquin recenſet provincialem, gallicam damaſcenam et luteam: Momordicam etiam deſcribit Balſaminam.

Inutile opus ſusceperunt, cui pares non erant, Monachi Minoritae, *Bartholemaeus Urbevetanus* et *Angelus Palla Iuvenatienſis*, dum commentarios in Meſuen iuniorem ederent Venet. 1543. fol. Licet per Nurſiae montes plantas ſemet conquiſiviſſe fatentur, plantarum tamen vera cognitio ab iis aeque abfuit ac veterum auctorum. Fuchſium fere ubique ſequuntur, et ſi quae de ſuis adiiciunt, labuntur plerumque. Aethuſam Meum, quam in Nurſiae montibus invenerunt, verum habuerunt Meum antiquorum: Galangem crediderunt eſſe Iunci odorati radicem, Matricariam cum Artemiſia, Colchicum cum Hermodactylo, Cynosbaton cum Cynorrhodo, Carum cum Carota confuderunt. Quos cum amare ſatis, nec tamen iniuſte reprehendiſſet Matthiolus, defendere ſemet conati ſunt, de quo Vincentius *Cantonus* ad Matthiolum (*epiſt.* 1, 55.) ſcripſit. Reſpondit Matthiolus, ut ſolitus erat, acriter ſed docte (*ib. p.* 63 ſ.).

* * *

Inſignia ſunt merita, licet nil reliquerit, Lucae Ghinii, Imolenſis, prof. ſimplicium Patavini,

tum Bononienſis, demum Piſani († 1556.). Eximius is plantarum indagator, hortorum botanicorum Patavini pariter ac Piſani auctor, tanta liberalitate uſus eſt erga Matthiolum, ut, quas ipſe, ampliſſima collectione, deſcribere ſibi propoſuerat, plantas omnes Matthiolo donaret, doctiſſimum etiam atque aequiſſimum adiungeret commentarium. „Scio," inquit *Matthiolus* (*epiſt.* 1, 118.) „me „maximam accepiſſe iacturam, cum mihi e vi„vis ſublatus eſt Ghinius, in quo maximae et quam„plures fulgebant animi dotes, inter quas praeci„puum locum ſibi vendicabant integritas, ſinceri„tas, humanitas, fides. Nulla unquam in eo fuit „invidia. Cuius rei hoc maximum omnibus prae„bebit indicium, quod, quum decreviſſet volumi„na quaedam, quae de plantis conſcripſerat, una „cum imaginibus in lucem edere, viſis perlectisque „commentariis noſtris, non ſolum ad me gratulato„rias ſcripſit literas, quod ipſum praevenerim, ip„ſiusque ſublevaverim labores, ſed quamplurimas „miſit plantas, quas illi ſane refero acceptas, ubi „earum imaginibus noſtrum ornavimus Dioſcori„dem." Simili laude eum extollit digniſſimus eius diſcipulus Barthol. *Maranta* (*meth. cognoſc. ſimpl. p.* 3. 4.).

Unicus fere, qui Ghinium parvi facit, ſucceſſor eius Patavii eſt, Aloyſius Anguillara Romanus, eruditiſſimus vir, qui ad Caſſianum Baſ-

ſum, Cratevam et librum Kyranidum usque omnia legerat; exercitatiſſimus etiam in plantis indagandis. Corſicam viderat et Sardiniam, ceterasque Italiae partes; Sclavoniam multum diuque perquiſiverat, in Creta per aliquot annos moratus erat, ubi a Roberto Conſtantino, rhizotomo, multa didicerat, poſt Patavii doctrinam de ſimplicibus profeſſus eſt, horto praefuit, ſed pluribus exoſus, munere abdicato Ferraram tendit, ubi denatus eſt 1570.

Italico ſermone rariſſimum nunc librum *de ſimplici* Venet. 1561. 8. edidit, ubi ſine ordine plantas antiquorum, non ſolius Dioſcoridis, ſed ſeriorum etiam omnium, percurrit, cumque viderit plerasque terras, quarum plantas antiqui memorarunt, eximie plerumque, modeſte et pererudite iudicat. Innumeris locis ſupra, ad Dioſcoridem praeprimis et Plinium, citatus fuit: hinc repetenda non ſunt, quae copioſe de iuventis ab eo plantis praecepimus. Quem modeſte reprehenderat, Matthiolus acerrimus tamen ipſi adverſarius fuit, convitiis ſaepius et contumeliis obruens, quas eximius auctor non meretur. Non paucae plantae novae occurrunt, e. g.: Salicornia fruticoſa. . . Iaſminum grandiflorum. . . Salvia pomifera (*φασκομηλία, Sibthorp. ſlor. graec. t.* 15.). . . Globularia vulgaris (*Aphyllantes*). . . Plantago afra (*Pſyllium primum*). . . Camphoroſma monspeliaca (*Chamaepeuce*). . . Alchemilla alpina (*Pentaphyllo argen-*

teo). . . Ruppia maritima (*Fucus maritimus con foglie di ſinocchio).* . . Anchuſa tinctoria (*l'altra).* . . Solanum Lycoperſicon. . . Drypis ſpinoſa. . . Quercus Aegilops (*Cerrus).* . . Quercus Eſculus.

Andreae etiam Marini Veneti, qui commentaria in Meſuen 1562. fol. Venet. edidit, non exiguae ſunt partes in adornandis et exponendis plantis veterum. Multum adiutus a Petro Antonio *Michelio*, Patricio Veneto, qui hortum elegantiſſimum colebat, herbarium collegerat, et ſimplicia multa e remotis regionibus advehi curaverat, delineavit plantas plures rariſſimas: praeſertim (*f.* 52.) Caſſiam Fiſtulam, cuius triplicem cognovit varietatem, memphiticam, damiatenſem et americanam: tum (*f.* 75. b.) veram Hyperantheram Moringam, quam vero cum Behen Arabum confundit: Penaeam Sarcocollam (*f.* 79.) et Tamum communem (*f.* 85. b.). Variae tamen icones falſiſſimae ſunt, ut Rhei veri barbari e Marco Paulo (*f.* 50.) quam tamen alii ex eo ſumſerunt; Tamarindi (*f.* 52.), Sagapeni (*f.* 80.), Euphorbii (*f.* 80. b.). Auctori ſuo nimis addictus defendere eum continuo contra Manardum ſatagit.

* * *

Lumen novum exortum eſt ac concitatius ſtudium Petri Andreae Matthioli conatibus. Se-

nensis Romae in valle Anania prope Tridentum et Goritii vixit, demum Viennae curam Archiducis Austriae suscepit: vir laboriosus, studio, eruditione, plantarum cognitione superior fere plerisque sui temporis botanicis; ambitiosus tamen etiam *) et opinionum, quas semel imbiberat, satis pertinax. A multis adiutus fuit a liberalitate Principum Germaniae et Oratoris austriaci *Busbequii*, tum ab eius medico *Quakelbeen*, a Luca *Ghinio*, Franc. *Calceolario*, pharmacopoeo Veronensi, *Cortuso* patricio Patavino et celeberrimo Ulysse *Aldrovando*.

In Dioscoride explicando totam fere vitam consumsit, codices antiquos et Cantacuzenum et alium a Busbequio e Constantinopoli adlatos sedulo comparavit, versiones correxit, plantas et italicas et Austriae meridionalis summa industria examinavit, aliorum opiniones, acerrime quidem et nonnunquam rustice, plerumque tamen iuste refutavit, icones ligno incidi curavit adeo eximias fidasque, quales ante nunquam in lucem editae fuerant. Fictitias tamen aliquas excipio, e. g. Auriculae muris (470.), Rhei barbari (478.), Sideritidis 3. et 4. (712.), et eas, quas pictor Venetus amiserat, de-

*) Ambitiosissimum vocat, qui sibi ipsi nihil unquam acceptum ferre soleat Conr. *Gesnerus* (*epist. ad Wolf. f. 75. a.*).

inde vero memoriter delineaverat (*Matth. ep. p.* 169.).

Initio interpretatus italice Diofcoridem 1544. Venet. fol., dein commentaria ampliffima edidit 1554., quae dein plusquam vigefies edita, in plerasque linguas verfa celebritatem acquifiverunt fere incredibilem et auctoritatem. Exceptis paucis, quas non cognovit, ut Santalum et Afpalathum, Bunium et Pfeudo-bunium, continent plurimas alias novas ac prius inauditas, quas ampliffimo literarum commercio et ftudio indefeffo fibi comparaverat. Editionem, quam fequor, optimam habeo C. *Bauhini (Opera Matthioli,* Bafil. 1674. fol.).

Plantas autem, quas vel primus vel melius maioribus fuis delineavit et illuftravit, indicem adiungam fyftematicum:

Phillyrea latifolia, media et anguftifolia (155.). . . Salvia Horminum (640.). . . Lycopus europaeus (711. *Sideritis* 1.). . . Crypfis aculeata (*Gramen aculeatum* 709.). . . Syringa vulgaris (*Lilae* 854.). Pictam miferat Busbequius. . . Piper Betle (42.).

Valeriana celtica (33.) Saliuncam recte diverfam credit. . . Valeriana dioica (39. *Phu minimum.*).

Ilex Aquifolium (147. *ad Paliurum relatum.*). . . Elaeagnus anguftifolia (174.). . . Plantago

Wulffenii *mihi*, *fl. hal. p.* 54. (*Coronopus* ſ. *Serpentina* 383.). . . Hypecoum procumbens (*Cuminum ſylveſtre* II, 556.). . . Epimedium alpinum (700.). . . Globularia Alypum (880.).

Euonymus europaeus (169.). . . Onoſma echioides (*Anchuſa* 3. *p.* 704.). . . Lycopſis pulla (*Bugloſſum alterum flore nigro* 826.). . . Muſa paradiſiaca (189.). . . Zizyphus vulgaris et Lotus (211.). . . Cordia Sebeſtena (218.). . . Cordia Myxa (*Perſea* 237.). . . Datura Metel (225.). . . Convolvulus Soldanella et Imperati (368.). . . Gentiana Pneumonanthe (481.). . . Campanula Medium (699.). . . Salſola Tragus (751.). . . Hyoscyamus Scopolia (*Solanum ſomniferum* 755.). . . Atropa Belladonna (756.). . . Coris monspelienſis (*Symphytum petraeum* 682.). . . Verbaſcum Lychnitis (*Lychnite* 801.). . . Verbaſcum pulverulentum (*Verb.* II, 800.). . . Verbaſcum nigrum III, *ib.*). . . Verbaſcum ſinuatum (801.). . . Hottonia paluſtris (*Myriophyllum alterum* 812.). . . Cortuſa Matthioli (698.). . . Primula Auricula (685.). . . Lyſimachia Ephemerum (780.). . . Cynanchum erectum (*Apocynum* I, 774.). . . Periploca graeca (*Apocynum* II, *ib.*). . . Salſola Soda (*Kali maius cochleato ſemine* 364.). . . Creſſa cretica (*Chamaepitys altera* 670.). . . Paſtinaca Opopanax (*Pſeudocoſtus* 54. *Panax Heracleum* 544.). . . Echinophora ſpinoſa (381.). . . Athamanta Matthioli

(*Meum* 24.). . . Aethufa Meum (*Meum adulterinum* 24.). . . Phellandrium Mutellina (*Meum alpinum* 25.). . . Scandix auftralis (*Sc. italica* 403.). . . Caucalis nodofa (404.). . . Eryngium maritimum (505.). . . Thapfia Afclepium (*Panax Afclepium* 545.). . . Thapfia foetida (851.). . . Laferpitium Siler (*Ligufticum* I, 547.). . . Laferpitium Libanotis (*Sefeli aethiopicum* 550.). . . Daucus Vifnaga (*Sefeli maffilienfe* 550.). . . Bupleurum fruticofum (*Sefeli aethiopicum* II, 551.). Ligufticum peloponnefenfe (*Sef. peloponnef.* 551.). . . Lagoecia cuminoides (*Cuminum fylveftre* 556.). . . Sefeli Ammoides (*Ammi* 558.). . . Bubon macedonicum (*Petrofelinum macedon.* 563.). . . Smyrnium perfoliatum (*Smyrnium creticum* 566.). . . Cachrys Libanotis (*Libanotis* I, 575.). . . Ferula communis (578.). . . Oenanthe pimpinelloides (*Oenanthe* II, 627.). . . Oen. crocata (*Oenanthe* III, 628.). Oen. fiftulofa (IV, *ib.*). . . Aftrantia Epipactis (*Epipactis* 806.). . . Viburnum Opulus (*Samb. aquatica* 874.). . . Linum maritimum (334.). . . Lin. tenuifolium (*ib.*).

Oryza fativa (346.). . . Hyacinthus Mufcari (*Bulbus vomitorius* 452.). . . Pancratium illyricum (*Narciffus* III, *conftant.* 859.). . . Allium Victorialis (*anguinum* 422.). . . Allium fubhirfutum (*Moly* 544.). . . Uvularia amplexifolia (*Laurus alexandrina* I, 841.). . . Iuncus bufonius (*Ho-*

loſtium 687.). . . Leontice Leontopetalum (596.). . . Anthericum Liliaſtrum (*Phalangium* 607.).

Aeſculus Hippocaſtanum primum innotuit 1557 Matthiolo, cum Quakelbeen, medicus Busbequii, in literis ad Matthiolum datis (*lib.* 3. *p.* 101.) illius mentionem faceret.

Epilobium anguſtifolium (*Chamaedaphne* 842.). . . Daphne Cneorum (46.). . . Amyris Opobalſamum (54.).

Euphorbia Characias, myrſinites et Paralias (864.). . . Euphorbia Apios (876.).

Styrax officinale (89.). . . Diospyros Lotus (211.). . . Melia Azedarach (*Pſeudo-Sycomorus* 232.). . . Ledum paluſtre (*Rosmarinum ſylveſtre* 576.). . . Anagyris foetida (665.). . . Silene Saxifraga (694.). . . Sedum daſyphyllum (*Sempervivum minus femina* 785.). S. Cepaea (666.). . . Sempervivum arboreum (786.). . . Cotyledon Umbilicus et ſerrata (787.). . . Saxifraga Cotyledon (788.). . . Saponaria Ocimoides (*Cneorum Theophraſti* 872.).

Reſeda Luteola (*Pſeudo Struthium* 442.). . . Peganum Harmala (542.) Quakelbeen miſit.

Prunus luſitanica (197.). . . Prunus Chamaeceraſus (198.). . . Eugenia caryophyllea (435.) a Calceolario miſſa.

Ciſtus villoſus (*mas* 158.). . . Ciſtus ſalvifolius (*femina ib.*). . . C. Helianthemum (*Flos ſolis* 546.). . . Ciſtus Ledon (*Ledum* 160.). . . Ranun-

culus hirſutus *Ran.* II, 458.). . . Ran. polyanthemos (*Aconitum* III, 764.). . . Ran. Gouani (*Aconitum* V, 765.). . . Ran. Thora (*Pſeudo-aconitum* 766.). . . Anemone narciſſiflora (*Ran.* IV, 458.). . . Trollius europaeus (*Ran.* VI, 459.). . . Nigella ſativa, damaſcena et arvenſis (*Melanthium* 580.). . . Clematis Flammula (680.). . . Aconitum pyrenaicum (*Aconit.* IV, 764.). . . Aconitum Lycoctonum (*Aconit.* VI, 765.). . . Aconitum volubile (*Aconit.* VII, 765.). . . Aconitum Anthora (*Aconit.* IX, 769.). . . Aconitum Napellus (*Napellus* 768.). Cum eo experimenta famoſa in latronibus capitis damnatis inſtituit. . . Adonis vernalis (*Pſeudo-Elleborum* 846.).

Origanum heracleoticum et Onitis (522.). A Ghinio e Creta adlata. . . Origanum Dictamnus (522.). . . Maerubium Pſeudo-Dictamnus (522.). . . Thymus Tragoriganum (520.). . . Moluccella laevis (*Meliſſa conſtantinop.* 602.). . . Dracocephalum Moldavica (*Meliſſa moldavica* 603.). . . Teucrium montanum (*Polium alterum* 612.). . . Teucrium capitatum (*Polium* I, 612.). . . Stachys recta (*Sideritis* II, 711..). . . Phlomis fruticoſa (*Verbaſcum* IV, 800.). . . Satureia iuliana (*Saxifraga* I, 693.). . . Satureia montana (*Saxifr.* II, 693.). . . Satureia capitata (*Thymum* I, 531.). . . Sideritis ſyriaca (*Stachys* I, 605.). . . Orobanche elatior (409.). . . Digitalis Thapſi (*Bac-*

charis 538.) a Lacuna miſſa. . . Lathraea Squamaria (*Dentaria maior* 685.). . . Antirrhinum Elatine (716.). . . Antirrhinum ſpurium (*Veronica femina* 514.).

Cochlearia Draba (*Arabis* ſ. *Draba* 530.). . . Iberis umbellata (*Thlaſpi* IV, 428.). . . Thlaſpi ſaxatile (*Thlaſpi* III, 427.). . . Siſymbrium polyceraton (*Frio altera* 431.). . . Siſymbrium ſtrictiſſimum (*Draba lutea* 430.). . . Dentaria pentaphylla (684.).

Geranium tuberoſum (*Geran.* I, 621.). . . Geranium rotundifolium (*Geran.* II, 621.). . . Geranium reflexum (*Geran.* V, 623.). . . Erodium malacodes (*Geran.* VI, 624.).

Spartium ſpinoſum (*Acacia altera* 172.). . . Aſtragalus Cicer (*Cicer ſylveſtre* 335.). . . Glycyrrhiza echinata et glabra (486.). . . Aſtragalus Poterium (495.) Busbequius miſit. . . Pſoralea bituminoſa (*trifolium aſphaltites* 608.). . . Coronilla Securidaca (641.). . . Trigonella polycerata (*Securidaca minor* 641.). . . Hippocrepis unifiliquoſa (*Sferra cavallo* 648.). . . Cytiſus Laburnum (*Anagyris altera* 665.). . . Medicago arborea (*Cytiſus* 810.). A Barthol. Maranta acceperat. . . Galega officinalis (836.). . . Ornithopus ſcorpioides (895.).

Hypericum Androſaemum (668.). . . Hypericum Coris (669.).

Zacyntha verrucofa (389.). . . Apargia tuberofa (*Cichorium conftantinop.* 388.). . . Lactuca quercina (400.). . . Scorzonera glaftifolia (410.). . . Scorzonera hifpanica (*ep.* 5. 210.). . . Carthamus lanatus (*Atractylis* 593.). . . Santolina maritima (*Gnaphalium* 625.). . . Serratula alpina (*Cirfium* 817.). . . Cacalia alpina (823.). . . Gnaphalium Leóntopodium (828.). . . Inula crithmifolia (382.). . . Inula vifcofa f. Pulicaria (*Conyza maior* 629.). . . Inula odora (*Conyza minor* 629.). . . Tuffilago alpina (*Afarina* 370.). . . Xeranthemum annuum (*Ptarmica altera* 441.). . . Brotera corymbofa (*Chamaeleon niger Morantae* 491.). . . Artemifia Santonica (*Abfinth. Seriphium* 511.). . . Artemifia coerulefcens (*Abfinth. marinum α.* 509.). . . Artemifia pontica (*Ambrofia* II, 619.). . . Prima eft Coronopus. . . Anthemis Pyrethrum (*Pyretrum alterum* 574.). Alterum videtur effe Pimpinella. . . Chrysanthemum italicum (*Helichryfum* 753.). . . Doronicum plantagineum (*Alifma* 666.). Bauhinus vult Arnicam effe montanam, fed valde dubito. . . Doronicum fcorpioides (*Aconitum Pardalianches* 762.). . . Doronicum auftriacum (*alterum ib.*). . . Doronicum Pardalianches (763.). . . Achillea aegyptiaca (*Abfinthium feriphium aegyptiacum* 511.). . . Buphthalmum fpinofum (*After atticus alter* 818.).

Orchis mafcula (*Tefticulus* I, 635.). . . Or-

chis Morio (*Test.* III. —). . . Orchis conopsea (*Test.* IV, *maior fig.*). . . Orchis maculata (*Test.* IV, *minor fig.* 636.). (*Palma Christi maior* 637.). . . Orchis coriophora (*Test.* V, 636.). . . Orchis nigra (*Palma Christi minor* 637.). . . Ophrys myodes (*Test.* II, 635.). . . Ophrys ?anthropophora (*Test.* V, *mai. fig.* 636.). . . Epipactis ovata (846.).

Arum italicum (448.). . . Arum proboscideum (*Arum ib.*). . . Arum Arisarum (450.). . . Arum tenuifolium (*Arisarum alterum ib.*). . . Pinus Mughus, Cembra, halepensis et maritima (98.). . . Quercus Pseudosuber (181.).

Pistacia Terebinthus (108.). . . Iuniperus phoenicea et lycia (122.). . . Acacia vera (171.). . . Myristica Nux moschata (224.). . . Hydrocharis Morsus ranae (*Nymphaea parva* 644.). . . Smilax Sarsaparila (838.).

Marsilea quadrifolia (*Lens palustris altera* 783.) a Cortuso accepta. . . Aspidium Lonchitis (*Lonchitis aspera maior* 661.). . . Blechnum boreale (*Lonchitis aspera minor* 661.). . . Acrostichum Marantae (*Lonchitis Marantae ep. p.* 168.). Hoc missum a Luca Ghinio pro Lonchitide, cum Aspidio Lonchitide a Matthiolo commutatum erat (*Marant. meth. p.* 21.).

Interpretationem hispanicam commentariorum Matthioli edidit Andr. LACUNA, Salmant. 1560.

fol., quam auxit et illuſtravit *Suarez de Ribera.* Matr. 1752. fol. Lacuna tamen Ruellii et Matthioli interpretationem emendare ſtuduit, ex ipſo codice antiquo, non tamen neapolitano, quod docuit *Weigelius (Baldingers med. Journ. St.* 32. *p.* 10.*).*

Io. IAXAVA etiam compilavit ſimile opus: Hiſtoria de las Yervas y Plantas, ſacada da Dioſcorides y otros autores. Antverp. 1557. 8.

Iuvenis, quocum de his aliisque plantis amice disputavit Matthiolus (Barthol. MARANTA) Venuſinus, Piſis a Lucae Ghinii ore pependit, poſt Neapoli vixit in horto Pinelli, Apuliae et Calabriae montes, Garganum maxime, perquiſivit. Edidit autem *Methodum cognoſcendorum ſimplicium,* Venet. 1559. 4., librum, qui principatum fere ſui aevi habet. Eximia enim libertate a praeconceptis opinionibus, eruditione non mediocri, incredibili fere ingenii acumine conſpicuum continet regulas, iuxta quas plantae veterum eruendae ſint, multasque indicat plantas, quas ipſe primus invenerat: e. g. verum Cytiſum veterum *(p.* 36.*)*, Verbenacam in Apulia *(p.* 173.*)* et Thymelaeam ad Cajetam *(p.* 175.*)*, Piſtolochiam (23.) et Ammi (27.). In nominibus veterum plantarum et partium deſcriptionibus ſimilitudinibus etiam indicatis cautiſſime agendum eſſe. Maxime vero ridet homines imbecilli animo ac paene languenti, qui Dioſcoridi addere nihil audeant, quum omnes plantas ab eo

descriptas fuisse opinentur. Asphodeli, cuius unicam solummodo speciem cognoscat Diosc., se tria genera in Gargano monte invenisse: Ranunculi decem: Geranii undecim: Trifolii viginti. Multas esse apud Theophrastum, quas siluerit Diosc. multas exteras arbores vel male hunc descripsisse vel penitus ignorasse. Nonnullas etiam varia aetate exposuisse, ut ad iuventutem solam aut ad adultam aetatem quadret. Dictamnum cretensem omnino flores habere, quos negaverit Diosc. Demum de codicum mendis. Praeclare omnia, dilucide, optime exposita sunt.

Marantae aemulus fuit Laurentius Perez, seplasiarius Tolitanus, doctissimus vir, qui Graeciam et Asiam ipsam adierat. Optimas is plantarum veterum descriptiones dedit in libro hispanico *de la theriaca*, Toledo 1575. et synonymiam eruditissimam plantarum in libro: de medicamentorum delectu, quem 1590. Toleti Franc. Penia edidit (Cf. *Cavan. in anal. de cienc. nat. n.* 20. *p.* 110.).

Valerius Cordus, Euricii filius, si diutius vixisset, maturitatem quamdam ipsius opera consequuta fuissent, quae iis magnopere deest. Studiose enim perquisiverat Saxoniam, praesertim saltus Hercynicos, Halensem ditionem ad Stasfurthum usque, tum Misniam, Bohemiam, Austriam, Italiam borealem. Romae febre correptus, cumque annum nondum trigesimum attigisset, extinctus

(† 1544.) reliquit *Adnotationes in Dioſcoridem; Hiſtoriam plantarum* et *Sylvam obſervationum* in itinere per Germaniam inſtitutarum: quae omnia Conr. *Gesnerus* Argentinae 1561. fol. edidit, iconibusque adornavit. Librum quintum deſcriptionum e codice Gesneri edidit C. C. Schmiedel cum *Gesneri opp. Norib.* 1751. fol. Italicas is continet 25 ſtirpes, non admodum raras.

Minoris momenti ſunt adnotationes in Dioſcoridem, cuius ne textum quidem graecum legerat, cuius plantas iuvenis, media in Germania educatus, cognoſcere non poterat. Errorum inde caterva excuſanda. Aſphalathum eſſe caſſiam ligneam: lotum idem cum ſantalo; quercus ſpecies graecas omnes in Germania creſcere: Phillyream cum Liguſtro commutat, nec ſcit, quid de Tilia agendum.

Hiſtoria plantarum plures continet ad id usque tempus incognitas plantas: multas tamen etiam obſcuras, plurimas novis nominibus decoratas, quas haud facile aliquis enodare potuerit: e. g. Chamaepeuce *(f.* 111.*)* pro qua Gesnerus Lycopodium clavatum pingit. Falſa praeprimis occurrunt in quarto libro, ubi de exoticis agitur: Guaiacum enim et Scammonia *(f.* 210.*)* nec ipſa Gesneri fictitia icone clariora fiunt. Sunt autem, quas Valerius primus recenſet, aut melius maioribus ſuis, ſequentes:

Caucalis Anthriſcus (*Daucoides minus f.* 159.

b.). Cf. C. *Bauhin. prodr. p.* 80. . . Selinum Oreoſelinum (*Polychreſtum f.* 155. b.). Sed radicem tricubitalem (*ſphalma forte*) facit. . . Selinum paluſtre (*Olſenichium f.* 149. a.). Utrumque Gesnerus cognoviſſe non videtur. . . Menyanthes trifoliata (*Trifolium paluſtre f.* 96. b.). . . Droſera rotundifolia (*f.* 86. a.). . . Parnaſſia paluſtris (*Hepatica alba f.* 152. b.).

Phalangium ramoſum (*f.* 149. a.). . . Phalangium Liliago (*f.* 190. b.).

Adoxa Moſchatellina (*Moſchatella f.* 172. b.).

Vaccinium Oxycoccos (*f.* 140. b.). . . Saponaria Vaccaria (*Thamecnemum f.* 104. a.). . . Saxifraga Aizoon (*Aizoon ſerratum f.* 92. b.).

Euphorbia Peplus (*f.* 106. a.). . . Roſa arvenſis (*Cynorrhados tertia f.* 19. b.).

Comarum paluſtre (*Pentaphyllon paluſtre f.* 96. a.). . . Thalictrum minus (*f.* 97. b.). . . Ranunculus arvenſis (*f.* 120. a.). . . Ranunculus bulboſus (*f.* 121. a.). . . Ranunculus Flammula (*f.* 121. b.).

Lathraea Squamaria (*Anblatum f.* 89. b.).

Dentaria enneaphylla et bulbifera (*Coralloides f.* 151. a.).

Cytiſus ? auſtriacus (*f.* 187. b.). . . Cytiſus nigricans (*Pſeudocytiſus f.* 188. a.).

Lactuca ſaligna (*Ixopus f.* 104. a.).

Epipactis latifolia (*Aliſma f.* 150. b.).

Sagittaria ſagittaefolia (*f.* 87. a.). . . Hippophaë rhamnoides (*Oleaſter. german. f.* 186. b.).

* * *

Regiones Europae plantarum feraciſſimas docti viri plures curioſe perquiſiverunt: quorum opera utilior multo fuiſſet, ni ſolis nominibus Dioſcoridis, Plinii, Fuchſii et Tragi contenti, deſcriptiones nimis neglexiſſent.

Ut de *Helvetia*, plantarum alma matre, ordiar, ſummum hic quidem indagatorem rei herbariae, Conradum *Gesnerum*, ſilentio praeterire liceat, quippe qui infra, ubi de conatibus ſyſtema condendi praecipiam, meliorem obtinebit locum.

Amici autem Gesneri, Benedictus Aretius, prof. theologiae Bernenſis († 1578.) et Io. Fabricius, clericus Curienſis, hic nominandi ſunt, quorum ille montes Nieſen et Stockhorn in ditione Bernenſi peragravit, et quadraginta fere plantas alpinas, helveticis maxime nominibus inſignitas, invenit (*Ad Valer. Cord. opp. f.* 232 — 235.). Erutu eae perquam difficiles ſunt, quum nec ſynonyma nec deſcriptiones addantur. Orchidem tamen odoratiſſimam (*Brändlin*): Salicem myrtilloidem aut reticulatam (*Balmenſtritten*) Phellandrium Mutellinam (*Mutrina*): Primulam Auriculam, farinoſam, integrifoliam (*Flüeblumen*): Violam bifloram (*Gäle Violen*): Eryngium alpinum (*Edel-*

diſtel): Trollium europaeum *(Dönij)* certo intelligo.

Paucula ſunt et negligenter notata, quae *Fabricius* in monte Galandae, ditionis Rhaeticae, invenit *(Ad Valer. Cord. f.* 235.*)*. Inter ea Doronicum plantagineum, Veratrum album, Ranunculus montanus et glacialis etc.

Multo maiora ſunt *Veronenſium* botanicorum de montis *Baldi*, amoeniſſimi et ditiſſimi, gazis merita. Primus, qui eum multoties conſcendit. Franc. Calceolarius, pharmacopola Veronenſis fuit, quem comitati ſunt celebres viri, Ulyſſes Aldrovandus, Aloyſius Anguillara, Iulianus Fumanella et Io. Bapt. Olicea *(Iter in Baldum montem ad calc. Franc. Seguieri plant. Veron. vol.* 2. *p.* 445 f.*)*.

Baldus mons, lacui Beraco *(Lago di Garda)* ab oriente contiguus, inter Veronam et Tridentum extenditur. Altiſſimum cacumen, a Comite *Sternbergio* nuper menſuratum, 6860 pedes ſupra maris planum adſcendit. Plantarum varietas infinita fere, quum praeter alpinas et boreales omnes fere magis auſtrales ibi occurrant. A Buſſolengo inde vallem clauſam, pagum Caprini et ſacrarium Mariae Coronariae viſitavit. Rariores plantae, quas invenit, ſunt ſequentes:

Erythronium Dens Canis *(Mithridatica.)*. . . Hypecoum procumbens. . . Reſeda Phyteuma

(Refeda Plinii). Cf. *Sternbergii iter in rhaeticas alpes*, *p.* 50. . . Athamanta cretenfis *(Daucus).* . . Laferpitium Libanotis *(Sefeli aethiopicum).* . . Liguiticum peloponnefenfe. . . Tordylium officinale *(Sefeli creticum).* . . Campanula faxatilis. . . Valeriana celtica et montana. . . . Aconitum album. . . Arum Arifarum. . . Prunus Chamaecerafus. . . Anemone baldenfis. . . Arnica fcorpioides. . . Arnica cordata *Wulff. (Pfeudo-Doronicum).* . . Plantago Wulffenii *(Coronopus ferpentinus Matth.).* . . Ferula nodiflora f. rablenfis. . . Thapfia garganica. . . Saxifraga adfcendens *Vahl.* Cf. *Sternbergii iter nuperrimum p.* 50. Plures fpecies fub generico nomine comprehenfas non rite distinxit, nonnullas etiam fatis obfcuras nominat: e. g. Acacalidem Diofc., quam folus *Amatus* pro Erica baccante habuerat. Videtur tamen Calceolarius *Empetrum nigrum* voluiffe.

Veftigia Calceolarii preffit Io. Pona, pharmacopolus etiam Veronenfis, qui ad Car. Clufium primo, dein feorfim edidit: *Plantas*, f. *Simplicia, quae in Baldo monte reperiuntur*, Bafil. 1608. 4. iconibus ligno incifis decoratas. Ioachimo Iungermannio Noribergenfi et Nicolao Maronea comitibus totum montis ampliffimum tractum percucurrit, non neglectis Caefaris *Niclefolae* viridariis, quae Pontini erant, ac in quibus plantae graecae plurimae colebantur. Praeter has, alio loco recenfendas, Bal-

densibus ipsis Pona operam dedit, praecipue sequentibus:

Veronica saxatilis *p.* 74. . . Wulffeniae Buonarotae (*Veronica petraea sempervirens p.* 72.). Haec Linnaeo falso dicta Veronica Pomae. . . . Campanulae Cervicariae (*Trachelium maius petraeum p.* 62.). . . Phyteumati comoso (*Trachelium minus petraeum p.* 70.). . . Bupleuro graminifolio (*Sedum petraeum bupleuri folio, p.* 111.). . . Geo montano (*Caryophyllata p.* 91.). . . Saxifragae adscendenti (*S. alba petraea p.* 76.). . . Cherleriae Sedoidi s. Sileni acauli (*Ocimoides muscosum p.* 89.) . . Arenariae bavaricae (*Saxifraga bavarica p.* 60.). . . Cisto guttato (*p.* 8.) . . Atrageni alpinae (*Clematis cruciata p.* 68.). . . Ranunculo rutaefolio (*R. alpinus Coriandri folio p.* 87.). . . Bartsiae alpinae (*Clinopodium alpinum p.* 95.). . . Myagro saxatili (*Thlaspi petraeum myagrodes p.* 78.). . . Geranio argenteo (*p.* 91.). . . Trifolio alpino (*p.* 84.). . . Artemisiae Mutellinae (*Absinthium alpinum* 2.). . . Senecioni incano (*Absinthium* 3 *alpinum.*) . . Centaureae Rhaponticae (*Centaurium maius p.* 65.). . . Aspidio alpino (*Filix saxatilis crispa p.* 101.).

Columnae amicus et Clusii, Ferrandus Imperatus pharmacopoeus Neapolitanus, sedulo plantas italicas et praesertim marinas, collegit, et vel amicis largitus est vel ipse etiam in Historia natu-

rali, quae italice primum Neap. 1599. fol., dein latine Colon. 1695. 4. prodiit, publicavit. Mentionem maxime merentur:

Verbena nodiflora (p. 889.). . . Valeriana italica (*bulbofa p.* 869.). . . Crucianella monspeliaca (*Rubia fpicata p.* 880.). . . Telephium Imperati (872.). . . Convolvulus Imperati (*marinus* 886.) . . Thapfia garganica (884.). . . Phyteuma pinnatum (*Rapunculus creticus* 882.). . . Gypfophila Struthium (871.). . . Euphorbia mauritanica (*Tithymalus aphyllus* 876.). . . Argemone mexicana (*Papaver fpinofum* 873.). . . Ranunculus illyricus (888.). . . Cichorium fpinofum (881.). . . Cnicus Acarna (883.). . . Parmelia fuciformis (*Fucus capillaris* 850.). . . Parmelia Roccella (*Alga fucus* 851.). . . Fucus barbatus (*Abies marina* 849.), natans (*Acinaria* 844.), lumbricalis (*Furcellaria* 842.). . . Plocamium (*Palmula marina* 844.). . . Ulva inteftinalis (*Cava* 858.).

* * *

Boruffiae plantas recenfuit Ioannes *Wigandus*, Epifcopus Pomezanienfis (*Vera hiftoria de Succino pruffico et de herbis in Boruffia nafcentibus*, Ien. 1590. 8.). Nomina antiquorum male traducta ad boreales plantas, ut vix poffis dignofcere, quales velit. Stratiotem tamen aloidem, Melampyrum criftatum, Callam paluftrem, Glaucem mari-

timam, Gladiolum communem et paucas alias manifestas habet.

* * *

Hercyniae saltus, borealis Germaniae gazophylacium botanicum, Io. THALIUS, medicus Northusanus († 1587.), primus perquisivit (*Sylva Hercynia* Frcf. ad Moen. 1588. 4.). Laurentium *Hial*, rei herbariae in universitate Ienensi professorem, laudat praeceptorem. Insignem copiam et rariorum hodie plantarum multarum etiam varietatum, congessit, nonnullas, praecipue graminum, erutu difficillimas. Novae sunt, aut melius descriptae:

Veronica triphyllos (*Dactyliobotanon coeruleum* 39.). . . Eriophorum alpinum (*Gramen iunceum lanigerum* 55.).

Scabiosa Columbaria, ochroleuca et arvensis 108. 109. . . Potamogeton perfoliatus (*μαλακόφυλλον* 86.).

Myosotis palustris (*Echium palustre* 40.). . . Campanula thyrsoidea (*Cervicaria tenuifolia* 32. *t.* 4.). . . Campanula glomerata (*Rapunculus sylvestris umbellatus* 94. *t.* 6.). . . Thesium Linophyllum (*Linaria montana* 72.). . . Lithospermum purpureo-coeruleum 74. . . Cicuta virosa (33.). . . Caucalis daucoides (*Daucus ἐχινόκαρπος* 37.). . . Laserpitium pruthenicum (*Daucus λασιόκαρπος* 36.). . . Laserpitium latifolium (*Li-*

banotis Theophrasti 71.). . . Selinum Cervaria (*Libanotis alba minor* 71.). . . Sefeli annuum (*Libanotis ναρθηκοειδής* 71.). . . Chaerophyllum hirsutum (*Myrrhis Broccenbergensis* 77.). . . Linum catharticum (*λινοκάρπος* 72.).

Iuncus triglumis (*Lychnanthemus tenuis* 60.).

Vaccinium uliginosum (*Myrtus tenuifolia* 18.), *Vaccinium* Oxycoccos 82.

Triantalis europaea (*ἀλσινάνθεμον* 15.). . . . Gypsophila fastigiata (*Symphytum petraeum* 113.).

Saxifraga tridactylites (*Dactylio botanon albo flore* 39.). . . Lychnis Viscaria (*ἰξόκαυλος* 59.). . . Cucubalus Otites (*κραυρόφιλον* 68.). . . Euphorbia Cyparissias cum Aecidio Euphorbiae 126. . . Euphorbia amygdaloides 127. . . Rubus saxatilis 102. . . Ranunculus aconitifolius 101. . . Scutellaria galericulata (*Sideritis* 3, 104.). . . Euphrasia lutea (*Ericoides luteum* 39.). . . Euphrasia Odontites (*Ericoides purpureum* 40.).

Draba verna (*Pilosella siliquata* 84. *tab.* 7. *f.* E.). . . Lunaria rediviva 74. . . Arabis Thaliana (*Pilosella siliquata* 84. *f.* 7. *f.* D.).

Geranium lucidum (*Saxatile ὑγροσκόπελον* 44. . . Anthyllis Vulneraria (*Arthetica Saxonum* 10.). . . Orobus tuberosus (*Astragalus sylvaticus* 7. *t.* 1.). . . Orobus vernus 80. . . Lathyrus latifolius 74. . . Astragalus microphyllus (*Cicer sylvestre minus* 37.).

Scorzonera glaſtifolia ſ. humilis 117. . . ?Crepis tectorum (*Chondrillae alia ſpecies* 22.). . . Hypochoëris glabra (*Chondrilla altera* 22.). . . Hypochoeris maculata (*Piloſella maior Gallorum* 83.). . . Apargia hiſpida (*Chondrylla altera Dodonaei* 23.). . . Hieracium alpinum 57. . . Hieracium cymoſum (*Intybi ſpec.* 5, 64.). . . Hieracium ſabaudum (*Intybi ſpec.* 7, 65.). . . Hieracium praemorſum (*Intybus ἀφυλλόκαυλος* 9, 66.) . . Hieracium murorum (*Int. nigrifolius lanuginoſus* 11, 67.). . . Hieracium paludoſum (*Int. uliginibus familiaris* 13, 67.). . . Sonchus alpinus (*Int. πλατύφυλλος* 62.). . . Chondrilla iuncea (*Int. ſpecies* 3, 64.). . . Prenanthes purpurea (*Lact. ſylv. ἐρυθράνεμος* 75.). . . Serratula tinctoria (*Centauroides* 26.). . . Senecio paludoſus (*Conycia aquatilis maxima* 21.). . . Senecio ſarracenicus (*Conſolida ſarracenica* 27.). . . . Conyza ſquarroſa (*maior montana* 20.). . . Centaurea montana (*Cyanus integrifolius* 29.). . . Centaurea phrygia (*Cyanus κυνογκλωσσόφυλλος*). . . Centaurea paniculata (*Cyanus ſylveſtris tenuifolius*).

Orchis bifolia (*candida* 82.). . . Epipactis pallens (*Aliſma κυμβαλιάνθεμον* 13.). . . Cypripedium Calceolus (*Aliſma κοιλάνθεμον* 13.).

Betula pubeſcens (*pumila* 20.). . . Empetrum nigrum (*Erica baccifera* 41.).

Blechnum boreale (*Lonchitis aſpera* 72.). . .
Lycopodium Selago. (*Selago tertia* 116.).

* * *

Ipſe Paracelſi et adſeclarum ſtulta ignorantia, licet omnis eruditioni generis vehementer obfuerit, haud impedivit tamen rei herbariae patriae culturam. Plerique enim, qui in Paracelſi verba iurarunt, adeo adhaeſerunt patriis, i. e. germanicis medicamentis, ut ſummo ſtudio ea conquirere, ſumma diligentia deſcribere et illuſtrare ſuum ducerent.

Celeberrimus fere eſt Leon. Thurneisen, natus Baſileae 1530. Aurificis officinam, fraude captus viliſſima, deſeruit, ſtipendia meruit et in metalli fodinis laboravit, donec agyrta curationibus celebratus, Electori Brandeburgico commendatus, ab hoc archiater nominatus fuerit. Quo munere indigne abuſus, in exilium pulſus, vagabundus Coloniis 1595. obiit. „*Hiſtoriam plantarum omnium*," Berol. 1578. fol. edidit, in quo umbelliferas ſolas tractat, admiſtis nugis theoſophicis et aſtrologicis.

Non defuerunt inter hos, qui ad augendam rem herbariam nati viderentur: e. g. Io. *Fiſchartus*, obſcurus ceteroquin homo, cuius librum Michaël *Toxites*, Rhaeticus, poſt medicus Haganoenſis edidit. Titulus eſt: „Horn des Heyls moiſchlicher Blödigkeit: oder Kreutterbuch, darin die „Kreutter des teutſchen Landes, aus dem Liecht

„der Natur, nach rechter Art der himmlifchen „Einfliefsung befchrieben durch *Philomufum Ano-* „*nymum*, nachmals durch Doctorem *Toxiten*.“ Strasfb. 1606. fol. Aftrologicus liber continet tamen patriarum herbarum defcriptiones adeo exactas, adeo claras, ut optimae omnium iudicari posfint, quae ad id usque tempus prodierant. Loca etiam natalia egregie indicantur: icones adduntur eximiae, licet Dulcamarae falfiffima fit. Nomina ceteroquin erronea, ut Gratia Dei pro Erodio cicutario, Smyrnium pro Imperatoria, Salicaria pro Lyfimachia, Galeopfis Meliffa pro Leonuro Marrubiaftro ponantur.

* * *

Hifpanicae provinciae, Valenciae plantas hoc faeculo primus examinavit Iacob. Petr. Esteve, interpres theriacorum Nicandri. Licet *Hallerus* id herbarium Valentinum, velut typis excufum iam citet (*Bibl. bot.* 2, 671.) nunquam tamen prodiit, a folo *Efcolano* (*hift. de Valencia* 1, *col.* 681.) vifum. Cf. *Cavanill. in annal. hift. natur. hifpan. n.* 20. *p.* 116.

Alter peregrinator botanicus Hifpanus fuit Ioannes Fragosus Toletanus, chirurgus Philippi II., qui cum Franc. Hernandezio Hifpalenfem provinciam perquifivit. Edidit librum utilem „de fuccedaneis medicamentis. Matrit. 1575. 12. Cf. *Cavan. l. c. p.* 111.

Tertius Bernardus Cienfuegos Tarraconensis, ab Ignatio *Asso* primo, dein a *Cavanillesio* laudatus, professor Alcalensis, totam Hispaniam peragraverat. Reliquit septem tomos historiae plantarum, cum picturis egregiis et doctis adnotationibus, qui etiamnum scripti latent in bibl. regia Escurialensi. Cf. *Cavan. l. c. p.* 123.

CAP. III.

HORTORUM CULTURA.

Paucis exponi nequit, quot quantaque emolumenta in rem herbariam augendam et amplificandam ex hortorum botanicorum cultura redundent. Etenim, quae, per varia climata, solique et terrarum innumeras differentias dispersa, a nemine fere observari et examinari possint, ea omnia unicus hortus botanicus iungit, observatuque ita facilia reddit, ut instructioni iuventutis suppetant. Accedit, differentias plantarum, sive essentiales sint sive accidentales, nonnisi in cultis rite decerni posse, novas etiam plurimas species, quae a negligente aut non satis instructo observatore peregrinante haud definitae erant, in horto demum cultas optime determinari. Unde elucet, tum omnino plantarum cognitionem incrementa cepisse laetissima, cum horti coli coepissent. Fuit id autem praeprimis in Italia, medio saeculo decimo sexto.

Antiquiſſima hortorum botanicorum veſtigia, Theophraſti Ereſii, Mithridatis regis, Antonii Caſtoris, Caroli Magni, Matthaei Sylvatici, ſuis iam locis citavimus. Poſt reſtitutas autem literas Italia prima et illuſtria propoſuit exemplaria hortorum et privatorum et publicorum, in quibus plantae omnis generis, et a remotiſſimis regionibus adlatae, coelerentur.

Immortalis Torquati Taſſi patronus, literarum omnium patronus liberaliſſimus, Alfonſus Eſtenſis, dux Ferrariae, gloriam meruit ſempiternam eo etiam nomine, quod, Muſa maxime Braſſavolo monente, hortos plures botanicos inſtituerit ac coluerit: amoeniſſimum maxime, Pado circumdatum, quem Belvedere nominabat (*Braſavol. exam. p.* 288. 289. 299.). Tribus iis hortis praefuit per aliquod tempus Pancius, prof. Ferrarienſis (*Fantuzzi vita di Aldrovandi, p.* 237.). Hoc ducis exemplum ſequuti ſunt plures Ferrarienſes. Ioannes *Braſavolus*, patruus Muſae viridarium habuit (*Braſavol. exam. p.* 316.). In horto nobilis *Acciajuoli* Ferrarienſis rariores pleraeque plantae conſpiciebantur (*Amat. Luſit. in Dioſc. p.* 290. 375. 448.). Tantum omnino Ferrariae ſtudium plantarum exoticarum fuit, ut exteri botanophili eo potiſſimum confluerent, quod de Io. *Falconero* Anglo, narrat Amatus, qui herbarium inſigne, Ferrariae potiſſimum collectum, ſervabat (*in Dioſc. p.* 337.

357.). Quotannis enim Ferrarienſes in Graeciam Aſiamque navigia mittere conſuerant, quae ſemina plantasque rariores inde reportarent.

Simile fuit ſtudium Venetorum. Patricii Michelii et Cornarii laudantur a Braſavolo, Marino et Anguillara, quod ſimplicia ex Oriente advehi, plantasque rariores in ditiſſimis hortis coli iuſſerunt. Aegyptiacas etiam plantas, ut fabam Aegyptiam (*Arum Colocaſiam*) in pluribus venetis hortis coli vidit *Amatus* (*in Dioſcor. p.* 240.). Hieronymum Capellum, Senatorem Venetum et Cretae proconſulem, plantas innumeras graecas Patavium miſiſſe, ac Nicolum Contarenum Patricium, hortum ditiſſimum prope Campum Sancti Petri aluiſſe, teſtatur Profsp. *Alpinus* (*in praef. ad exot.*).

Patavii vixit botanices ſummus promotor, Gaſpar a Gabrichis, qui nullis ſumtibus pepercit, ut quascunque conquireret plantas (*Stephan. de re hort. p.* 45. *Gesner de hort. German. f.* 239. b.). Tres alios hortos patavinos, Priuli, Paſqualigi et Bernard. Traviſini laudat *Anguillara* (*di' ſempl. p.* 34. 80. 90.).

Primus omnino hortus academicus Piſis, iubente Coſmo mediceo, praefecto Luca Ghinio, inſtructus fuit. Anno enim 1544 ad Arnum flumen magnificus Princeps donavit fundum, qui tum a Ghinio tum a Caeſalpino ſucceſſore adeo ditatus fuit, ut Belonium 1555. admiratione impleverit. Qui poſt

Cosmum Etruriam imperio rexit, Ferdinandus Iosephum *Benincasam*, quem *Casabonam* vulgo appellant, in Orientem misit, ut plantas et semina colligeret, reducem horto praefecit (*Calvi comm. histor. Pisani vireti.* Pis. 1777. 4.). Is etiam Florentinum hortum primus instruxit.

Post Pisanum primus fuit Patavinus hortus, inauguratus 1545. a Patriciis Venetis et Patavinis, qui rei herbariae promovendae studerent. Primus index, satis pauper, Venetiis 1591. 8. prodiit plagulis tribus.

Coeperunt autem primam cathedram stabilire, ut simplicia omnia exponerentur, quam ex anno 1533. primus occupavit Franc. *Bonafides* (*Tiraboschi letterat. ital. vol. 7. p. 2. p. 50.*). Suadente praeprimis et indies magis urgente ipso Bonafide Daniel tandem Barbarus, patriarcha Aquilagiensis, viridarium exstrui iussit (*Belon. neglect. cult. plant. ad Clus. exot. p. 239.*). Id iam 1533. factum fuisse licet Hallerus arbitretur (*Bibl. bot.* 1, 266.). Tiraboschio tamen potius credendum, qui annum 1545. ex actis ipsis indicat. Aloysio Anguillarae, primo horti praefecto mox successit Melchior Guilandinus, ei autem Io. Ant. Cortusus et Prosp. Alpinus.

Sequuti sunt Bononienses, qui 1568., Ulysse Aldrovando hortante, hortum in patria academia stabiliverunt.

In agro Veronensi Caesar Niclelola habuit prae-

dium, plantis peregrenis dicatum, ubi in viridariis duobus amplissimis colebantur rarissimae quaecunque graecae plantae, quas *Pona* descripsit (*iter in Baldum*, *p.* 9.).

Neapoli erat hortus ditissimus Io. Vincent. *Pinelli*, quem multoties celebrat *Maranta:* Arimini Iul. *Moderatus*, Romae Scipio ad S. Apostolum hortos alebant, quos nominat C. Gesnerus.

In agro Lucensium hortum satis amplum ac locupletem habuit Vincentius a Monte Catino, ubi a longo inde tempore arbores peregrinae colebantur (*Belon. l. c.*). Florentiae Nic. Goddius hortum aluit praestantissimum, cui praefuit Benincasa.

* * *

Gallia pauciores eo aevo hortos botanicos exhibet. Celeberrimus fuit Renati Bellaii, episcopi Cenomanensis, omnium, ut *Stephanus* ait (*de re hort. p.* 31.) nobilissimus et ditissimus. Nominat id praedium Toutuoia, Cenomanorum urbi vicinum, *Belonius* (*neglect. cult. p.* 216.).

Cum idem Belonius anno 1558. etiamnum Parisinae universitatis antistites moneat, facili negotio posse hortum institui academicum (*l. c. p.* 240.), patet, eo demum tempore caruisse horto botanico Parisios.

Primum autem in Gallia conditi horti publici exemplum est Monspeliensis, quem a Rich. Bellevalio instructum, suadente duce Ventadour, uni-

versitati donavit Henricus magnus (*Histoire de Languedoc, tom. 5. p. 487. 503.*). Ibi gallicas, alpinas et pyrenaicas plantas, numero MCCC coli, testatur Olivarius de Serras (*théatr. d'agricult.* 1600. Paris. fol.).

* * *

In Germania qui horti eius saeculi fuerint, memoriae prodidit Conr. *Gesnerus* (*de hort. German. ad cult. Valer. Cordi.*). Ipse autem Euricius Cordus, Theod. Zwingerus Basileae, Matth. Curtius Lindaviae, Bened. Aretius Bernae, Israël Minkelius Argentinae, Petrus Condenbergius Antverpiae hortos aluerunt. Hieron. Tragi etiam, Leon. Fuchsii et Laur. Scholtzii Vratislaviensis horti eo aevo celebres fuerunt. Catalogum plantarum, primum plantarum, quae in Germaniae hortis proveniebant, edidit Conr. *Gesnerus*, dein horti sui Laur. *Scholtzius* (1594.).

Leidae hortus publicus academicus, suadente Ger. Bontio, 1577. conditus est, Theod. Augerio Clutio primo praefecto, cuius filius mox itineribus per Europam Australem et Africam susceptis insigniter novum hortum ditavit. Successit Clutio 1589. Petr. Paawius, partes autem provinciae demandatae sunt Car. Clusio et Bern. Paludano (*Boerhaav. hist. hort. in limine indic. alter. hort.* Lugd-bat. 1720. 4.).

CAP. IV.

PEREGRINATIONES ET ITINERA, QUAE REI HERBARIAE AMPLIFICANDAE INSERVIERUNT.

Quantopere profuerint itinera, vel alio fine ſuſcepta, rei herbariae per ipſa barbara ſaecula, ſupra praecepimus. Iam vero, quum lux liberiorum cognitionum alacritate nova ſtudia incitaret, in ipſum hunc finem inſtituta itinera meſſim ingentem plantarum novarum attulerunt.

Merus et ſimplicia orientalia triplici potiſſimum via Europam adferebantur. Prima borealis per Bactrianam caſpiumque mare tendebat Caſanum, unde Novogrodum et Wisbium (in inſula Gottlandia) ibatur (*Lopez de Gomara hiſt. de las Indias, p.* 99. in *Barcia hiſtoriador. primit. de las Ind. vol.* 2. — *Sartorii hiſt. civit. hanſeat. p.* 198 ſ.). Secunda via per pontum Euxinum ducta, Trapezunti in Tauride urbe emporia habebat (*Clavijo hiſt. del gran Tamorlan*, *p.* 113. *Lopez de Gomara l. c.*). Tertia demum via per ſinum perſicum et mare rubrum, Alexandriam aut Halepum agnoſcebat, velut celeberrima commercii emporia: licet, et ipſo fatente *Sanuto Torſella*, multo carioris pretii et vilioris indolis merces eſſent, quae hac via in Europam advehebantur. Varia etiam ſimplicia nunquam per Alexandriam, ſed ſemper

per Tauridem et Trapezuntum venerunt, velut Rheum, Cinnamomum, nuces moſchatae, caryophylli (*Clavijo p.* 113. 190.).

Interea a medio inde ſaeculo decimo quinto Luſitani, principe Henrico iubente, occidentalem oram Africae navigando perquiſiverunt Maderam primum, dein 1456. Capitis viridis inſulas, promontorium viride et rubrum appulerunt, cuius Ludovicus praeprimis *Moſtus*, Venator, qui *Cadamoſto* vulgo appellatur, narrationem reliquit (*Ramuſio coll.* I.). Impulit autem principem Henricum, ut huc potiſſimum navigia tendere iuberet, magnus mercimoniorum pretioſorum proventus in iis inſulis. *Dracaena* maxime *Draco*, quam ad portum ſanctum Maderae inventam deſcribit Moſtus (*Ramuſio* I, *f.* 106.) quaeque Sanguinem draconis, ab antiquo omnino diverſum, largiebatur, magni aeſtimatum. Saccharum etiam in Madera et aliis inſulis Canaribus colebant Luſitani. Laurus indicae lignum rubrum, eximiam materiem, menſis elegantiſſimis idoneam et Lichenem Roccellam, *Oricello* dictam, e Canariis inſulis apportarunt Luſitani. Ad fluvium Senegal invenit Moſtus arbuſculam, quae phaſeolos ferat coccineos cum hilo atro exiguos — *Abrum precatorium* (*Ramuſio* I. *f.* 113. a.). Ad promontorium viride arborem vaſtiſſimam, 17 ulnas diametro — *Adamſoniam digitatam* (*ib. f.* 118. b.).

Oram Africae occidentalis iugiter legentes Lusitani, 1460, Alphonso Sequeixa duce, litus invenerunt, quod a *Zingibere Malaguetia* (alias *Amomum Granum Paradisi*) nomen habet. Is olim fructus a Mauris, Mandingis, per desertum ingens Zaharam, Tunctum portabatur (*Barros decada, da Asia portugueza, f.* 33. d.).

Lusitani sequentibus annis lineam ultra aequinoctialem progressi, Alphonso Aveira duce, Beninum et Congum regionem invenerunt, ubi *Myrtus Vincenta (Rabo pola)* provenit, haud tanti aestimata ac piper orientale (*Barros l. c. f.* 40. *d.* 41. a.). Fallitur ergo amicus olim *Sprengelius (hist. geogr.* 376. 377.) dum Malaguettam et Pimentam confundit.

Paullo post (1486.) detectum a Bartholomaeo Diaz caput bonae spei, *Vasco da Gamma* viam monstravit, qua peti India orientalis posset. Earum regionum commercium lucrosissimum ex eo inde tempore Lusitani sortiti sunt, donec (1520.) Ferdinandus Magellanus, Lusitanus et ipse, a rege suo neglectus aut offensus, Hispanis suaderet, aliam sibi munire, et occidentalem quidem viam, qua sub America ipsa iretur ad Indiam orientalem. Invidiam continuam bellaque ipsa crudelissima commoverunt Caryophylli aromatici, quos e Moluccis, Santalum, quod e Timor, Camfora, quam e Borneo, et Aloë, quam e Succotra reportarunt Lusitani

(Barros 1, 114. 147. *Lopez de Gomara* in *Barcia historiad.* 2, 92. 93.*)*. Invidiam mercatorum Alexandrinorum primum tumultum Indorum contra Lusitanos sollicitasse, refert *Petrus Martyr (epist.* 10, 181.*)*.

Quum Ceylonam Lopo de Soarez 1519. detexisset, Cinnamometorum in ea insula frequentium etiam potiti sunt Lusitani: *Cocos maldivica (Lodoicea Commers.)* innotuit ut alexipharmacum, dum Io. Gomez 1525. insulas Maledivas occuparet *(Barros* 3, 70.*)*. Sumatra a Georgio Albuquerque Lusitanis subiecta largita est Camforam e Fansora, Santalum album, Aquilariam, Terminaliam Benzoin, Metroxylon *König.*, Nipam fruticantem et Elaten sylvestrem *(Barros* 3, 114. 128.).

Caryophylli aromatici maxime ex insulis Ternate, Tidor, Bocham, Mutel et Palo Caballo, quae ab occidente insula Gilolo vicinae sunt, proveniebant. Praefuit huic mercatui legatus Lusitanorum, Antonius Calvaõ, in insula Ternate residens *(Barros* 3, 127.*)*.

* * *

Novus interea orbis detectus novum etiam et immensum Florae imperium revelavit. Indiam quaesiverunt aromatibus et auro ditissimam, qui primi Americam adierunt, Indiam etiam appellarunt novas terras, Indiaeque plantas ibi observare sibi visi sunt. Quid quod Europaeos flores in Chi-

lensi regione describat poëta Alphonsus *Ercilla* (*Araucana*, *cant.* 17. *p.* 176.).

„El blanco lirio y encarnada rosa,
„junquillos, azahares y mosquetas,
„azucenas, jazmines y violetas."

Et ipse *Cortusius*, egregius alioquin botanicus, πυκνόκομον Diosc. (*Leonurum Marrubiastrum*) cum Papas Peruano (*Solano tuberoso*) commutavit (*I. Bauh. hist.* 3, 623.). Arachidnam Theophrasti idem credidit *Clusius*.

Protinus ut summa ingenii vis et fortitudo Christophori *Columbi* 1492. insulas Indiae occidentalis appulisset, novae plantae novique fructus semet ipsi obtulerunt. *Dioscorea sativa*, *Amyris balsamifera* (*Almastiga*, arbol, que en la hoja y en fruto es semejante al lentisco), *Zea Mays*, *Nicotiana Tabacum*, *Bombax Ceiba* primae plantae fuerunt, ad quas Hispanorum animi attendebant (*Barcia historiad.* 1, 24.).

Quum Columbus secunda navigatione detegeret Guadalupam, *Bromelia Ananas* primum innotuit. (Cierta fruta, que parecia piñas verdes, y llenas de una carne, que parecia Melon, muy olorosa y suave. *Barcia* 1, 45.). Huic fructui palmam prae omnibus tribuebat rex Ferdinandus (*Petr. Martyr rer. ocean. dec.* 2. *lib.* 39. b.). Cinnamomum invenerunt Hispani in Hispaniola (*Barcia* 1, 61.) quod *Laurus montana* esse videtur: Myrobalanos

in Veragua, qui e Terminalia latifolia venisse videntur (*ib.* 106.): Palmam novam, e cuius fructibus cerasa aemulantibus vinum parabatur, *Bactris maior* (*ib.* 112.): *Mammeam americanam*, fructum suavissimum: *Iatropham* denique *Manihot*, e qua panis conficiebatur (*ib.* 118.), quo vesci malebant Hispani, quam triticeo, quod sapidi sit gustus ac facilius stomacho concoquatur (*Petr. Martyr epist.* 8, 156.). Iuccam vocabant incolae, cuius succum aconito letaliorem esse aiebant, qui epotus ilico perimat, panem autem ex eius farina confectum sapidum esse et salubrem omnes confitebantur (*Petr. Martyr de reb. ocean. lib.* 1. *p.* 2. *Oviedo* in *Barc.* 1. *p.* 6. 7.).

Mexicanum regnum detectum 1519, Cordova, et occupatum 1520 Cortesio ducibus; Peruvianum imperium 1527—1530 a Francisco Pizarro subiugatum; Chilensis natio Hispanis post diuturna bella submissa a Valdivia 1548.; Florida occupata a Ferdinando de Soto eodem fere tempore; Brasilia longe antea (1500) a Petro Alvarez Cabral Lusitanorum imperio submissa; novae terrae, quas Ferdinandus Magellanus in America australi et oceano pacifico (1519) detexit, novarum plantarum innumeram copiam Europaeis tradiderunt, quae tum usui medico ac oeconomico idoneae tum ad rei herbariae doctrinam amplificandam commodissimae videbantur.

Primus, qui novi orbis plantas uberius defcripfit, Gonzalus Ferdinandus *Oviedus* de Valdes eft, fummus Hifpaniolae et Dariae praefectus; memoriter autem confcripfit hiftoriam 1525 poft reditum. (*Barcia hiftoriadores* 1. *Ramufio* 3. *Purchas Pilgrims* 2.). Quae maxime memorabiles ipfi videbantur, fequentes funt:

Mammea americana (*Mamey p.* 37. *Barcia.*). . . Annona muricata (*Guanabano ib.*). . . Pfidium pomiferum et pyriferum (*Guayaba ib.*). . . Cocos nucifera (*Cocos p.* 38.). . . Cocos fufiformis (*ib.*). . . Chamaedorea gracilis Willd. (*Ai unas palmitas, que tienen la hoja como la de los palmitos terreros del Andalucia, y eftas llevan por fruta unas cuentas pequeñas y redondas p.* 39.). . . Elais occidentalis (*Ai otras palmas altas y de buenos palmitos etc. ib.*). . . Thrinax parviflora (*Palmas muy efpinofas ib.*). . . Areca oleracea (*Palmitos muy excelentes para comer ib.*). . . Quercus falicifolia (*Encinas buenas de comer ib.*). . . Vitis indica (*Parras:* fed *uvas mas gruefas no tan agras ib.*). . . Carica cauliflora (*Higos del maftuerço p.* 40.). . . Chryfobalanus Icaco (*Membrillos ib.*). . . Laurus Perfea (*Perales ib.*). De eadem Petr. *Martyr ocean. f.* 41. . . . Crefcentia Cujete (*Higuero, que echan calabaças redondas ib.*). . . Spondias Mombin (*Hobos p.* 41.). De eadem *Lopez de Gomara p.* 60. Petr. *Martyr*

f. 39.)... Guaiacum officinale (*Palo ſanto*, *Guaiacan ib.*). Guaiacum Xagua ? *p.* 42. . . Hippomane Mancinella (*Mançanas de la Jerva p.* 42.)... Bambuſa Guadua *Humb.* (*Caña p.* 44.). . . Convolvulus Batatas (*p.* 45.). . . Ceropia peltata? (*Platanos p.* 46.). . . Cactus Tuna (*p.* 27.). . . Heliconia Bihai (*ib.*).

In eadem *Barciae* collectione Alvarus Nuñezius *Cabeça de Vaca* Floridae plantas deſcribit: Caſſiam Fiſtulam (cuius uberrimum invenerunt Hiſpani proventum): Limoniam acidiſſimam: Hedwigiam balſamiferam (non Myroxylon peruiferum ut vult *Bauhinus in pin.*), Canellam albam, Ingam fagifoliam Willd.

Mexicanas plantas *Lopezius de Gomara* paucas habet: Agaven americanam (*Maguey. Metl. Barcia tom.* 2. *p.* 211.) Tolviferam Balſamum: Cactum coccionelliferum (*Nuchtli p.* 79.): Theobroma Cacao (*p.* 82. 209.).

Peruvianas plantas primus deſcripſit *Çarate* (*Barcia* 3.) qui (*p.* 10. 477.) nomine Papas Solani tuberoſi meminit.

Paraguaienſes poëta Martinus *del Barco* in Argentina (*Barcia* 3.) ubi *p.* 9. Paſſiflora coerulea, Mimoſa pudica et Dorſtenia Contrayerva memorantur.

Adiit etiam Indiam occidentalem (1542—1556) Hieronymus *Benzoni*, Italus, cuius „no-

„va novi orbis hiſtoria" Genev. 1578. 8. plantarum quarumdam memorabilium deſcriptionem continet. Inter eas eminet *Petum*, ſ. Nicotiana Tabacum, cuius uſum is uberius obſervavit. Non multo poſt Benzoni reditum (1559) herba ea Lisbonae iam culta, velut remedium ulcera maligna ſanans, oratori gallico Ioanni *Nicotio* innotuit, qui, tum foliis tum aqua deſtillata tentatis, eximium eius uſum ſemet obſervaſſe Regi Galliae nunciavit. Quo quidem iure nomen ipſius plantae tributum fuit (*L'Agriculture et maiſon ruſtique, par Ch. Eſtienne et J. Liebaut, p.* 208. Rouen 1647. 4.). Fuit autem ea ſpecies N. *Tabacum*, quod e deſcriptione Nic. *Monardis (apud Cluſ. exot. p.* 307.) elucet. Mox vero et N. *fruticoſa (Petum femina* et N. *glutinoſa* et N. *ruſtica* fuerant, ut quatuor iam ſpecies Cluſio innotuerint. Optimus Conr. *Gesnerus*, qui experiri omnia conſueverat, folia eius herba et manducare et fumum ſugere auſus fuit, quo ebrietatis ſpeciem et vertiginem ſibi conſcivit (*epiſt. medic. f.* 79. b.). Eadem in cane experimenta repetiit Aegidius *Everardus*, qui inſignia commoda herbae praedicavit (*Comm. de herba Panacea, quam alii Petum, alii Nicotianam vocant*, Antverp. 1587. 12.). Monardis tractatum interpretatus eſt Iacob. *Gohory (Inſtruction ſur l'herbe Petum*, Rouen 1588. 8.).

Meminit etiam primus Benzonius arboris il-

lius mirabilis, quae perennes aquas e foliis fundat, *Nepentheos* fine dubio *deftillatoriae*, cuius vero patria (Zeilona) falfo habetur infula Ferro. Recurrit tamen haec arboris hiftoria in plerisque pofterioris aevi fcriptis, et ipfo C. *Bauhini pinace* (*p.* 512. 513.).

E primis memorat Benzonius *Coram* fruticem, quem adfiduo Peruanos in ore geftare adfirmat, ut nec fitim fentiant nec virium infirmitatem. Eft autem, ut Iof. *Juffieuus* obfervavit, *Erythroxyli* fpecies, cuius proventus in provincia Peruviae, Yungas dicta, tam copiofus eft, ut quotannis 7 — 800,000 numi, quos *Piaftros* dicunt, inde redeant (*Lam. encycl.* 2, 393.).

Brafiliae hiftoriam naturalem primus confcripfit monachus Carmelita, Andreas *Thevetius* (*Les fingularitez de la France antarctique*, Antverp. 1558. 8.). Licet rudiores plantarum icones addat, ac diu fe in Brafilia commoratum fuiffe adfeveret, fidei tamen parum meretur, quum non immerito de fama ipfius detraxerit Ioannes *Lerius*, Margella-Burgundus, candidus homo et ecclefiafticus, qui ad fidem Reformatorum propagandam, iubente fummo Colignio, cum aliis Brafiliam (1556.) adgreffus eft (*Hiftoire d'un voyage fait en Brefil.* 1576. 8.). Difertis is verbis fatetur, terram ipfam a Brafiliano potius ligno, quam hoc ab illa nomen accepiffe (*p.* 194.). Defcribit plantas fequentes:

Zamiam furfuraceam (202. *Ayri, palmam, ligno duriſſimo.*). . . Copaiferam officinalem (*ib. Copan.*). . . Amyridem balſamiferam (202. *Bois de ſenteur de roſes.*). . . Cerberam Ahovai (*ib.*). . . Anacardium occidentale (205. *Acaion.*). . . Muſam ſapientum (*Paco* 206.). . . Nicotianam Tabacum (*Petum* 212.). . . Caladium eſculentum *Venten* (*Caiou, eſpèce de Choux* 214.). . . Convolvulum platanifolium (*Hatich* 214.). . . Arachin hypogaeam (*Marobi* 215.).

Et in coſmographico opere (*La Coſmographie univerſelle*, 1. 2. Paris 1575. fol.) *Thevetius* plantarum deſcriptiones dedit parum fidas iconesque aeque incertas. Sic (*vol.* 1. *f.* 69. b.) oleraceam plantam, *Achanaca*, habet, quae contra morbum Yaws dictum, expediat. Fabuloſa pariter eſt hiſtoria Rhabarbari (*f.* 126.) et miſerrima figura, e *Marino* mutuo accepta. Smilacem Chinam paullo melius tractat (*f.* 415.). Qualis ſit arbor zeilanenſis *Gehuph* (*f.* 419. b.) plane ignoro. Convolvulum platanifolium male delineat (*vol.* 2. *f.* 921. a.) ut et Cerberam Ahovai (*f.* 922. a.): peſſime Nicotianam (*f.* 927. a.) et Iatropham Manihot (*f.* 948. b.).

Quae alii invenerunt, collegit Nicol. *Monardes* prof. Hiſpalenſis in libro, quem *Cluſius* in exoticis interpretatus eſt. Multa ipſe viderat, plura etiam, velut Carañam, quae etiamnum definire ne-

quimus: medicus tamen medico confilio omnià defcribit. Praecipuae plantae, fyftematice determinandae funt:

Hymenaea Courbaril (297. *Anime.*). . . Populus balfamifera (238. *Tacamahaca.*). . . Iatropha Curcas (299. *Oleum cicinum.*). . . Tolvifera Balfamum (304.). . . Guaiacum officinale (312.). . . Dorftenia Contrayerva (311.). . . Smilax China et Sarfaparila (315. 316.). . . Laurus Saffafras (320.). . . Canella alba (323.). . . Iatropha multifida (*Avellanae purgatrices* 334.). . . Convolvulus Mechoacanha (334.). . . Capficum annuum et frutefcens (*Piper* 340.). . . Paffiflora incarnata (*Granadilla* 347.). . . Helianthus annuus (*Herba Solis ib.*). . . Tropaeolum maius et minus (*Flos fanguineum et Nafturcium peruanum* 348.).

Monardis librum cum aliis fere excerpfit Ioan. *Fragofus*, quem fupra iam citavimus. „Discur„fos de las cofas aromaticas etc. de las Indias, „Madr. 1572. 8."

Neque Gaufridus *Linocierus* peculiaria multa habet, fed pleraque e Monarde, Lerio, Garcia et Acofta (*Hiftoire des plantes aromatiques, qui croiffent dans l'Inde tant occidentale, qu'orientale.* Paris 1584. 16.).

* * *

Orientis interea regiones, eximiarum plantarum feraciffimae et veterum monumenta maxime

illuſtrantes, eruditorum curioſitatem excitarunt: quorum ſtudio factum eſt, ut plantae, quas Dioſcorides et Arabes dixerunt, indies magis innoteſcerent et melius exponerentur.

Primus autem peregrinationem eiusmodi utiliſſimam ſuscepit Petrus Belonius, Cenomanus (nat. 151-., occiſus a latrone Romano 1563.). Peragratis ab ineunte adoleſcentia Gallice, Helvetiae, Italiae, Germaniaeque partibus, Cardinali Turnonio commendatus et ab eo ſustentatus, adiit Orientem (1546.) ac per tres annos Graeciam, Archipelagum, Aſiam minorem, Syriam et Aegyptum perquiſivit, in plantis potiſſimum ſtudioſus, neque tamen animalia aut ipſos hominum mores neglexit. Gallice conſcriptas obſervationes Cluſius latine interpretatus eſt et exoticis ſuis addidit.

Utilia multa et nova occurrunt, e. g.:

Platani orientalis vera deſcriptio et icon (*p.* 9.). . . Salvia pomifera. . . Ariſtolochia baetica ſ. altiſſima *Fontan.* (*p.* 9.). . . Brotera corymboſa (*Chamaeleon niger in inſula Lemno* p. 34.). . . Euphorbia Apios in monte Atho (*p.* 43.). . . Cotyledon Umbilicus (*p.* 56.). . . Acacia vera (*p.* 123.). . . Lawſonia inermis (*p.* 135.). . . Caucalis orientalis (*p.* 200.). . . Ephedra altiſſima (*p.* 206.). . . Prunus Lauroceraſus (*Ceraſus trapezuntina.*).

Secundus Orientem adiit Melchior Guilandinus Boruſſus, poſt reditum prof. Patavinus († 1589.) acerrimus homo, Matthiolo praeſertim adverſarius. In Aegypto et Syria fuit 1559 et 1560, ex captivitate piratarum redemtus Fallopii liberalitate. Edidit celeberrimum et eruditiſſimum „de Papyro" tractatum, Venet 1572. 4. odii praeterea plenum libellum „Theonis adv. Matthaeolum," Patav. 1558. 4. Tantopere ſaepius fallitur, ut Belladonnam cum Mandragora confundat (*Matthiol. ep.* 3. *p.* 134.).

Veſtigia Belonii preſſit, incredibili plantarum amore accenſus, optimus vir Leonardus Rauwolfius, Vindelicus († 1596.), qui per tres annos (1573—1576.) Aſiam minorem, Syriam et Perſiae partem viſitavit. Itinerarium ipſius (*Aigentliche Beſchreibung der Rayſs etc.*, Lauingen 1583. 4.) deſcriptiones plerumque exactas plantarum plurimarum continet, quas numero DXIII. ſiccatas ex Oriente reportaverat: ſervantur eae etiamnum in bibliotheca Leidenſi, iisque inveſtigatis Io. Fr. *Gronovius* „floram orientalem" LB. 1755. 8. elaboravit. Redierunt tamen plures iconibus elegantibus expreſſae in C. *Gesneri opp. ed. Schmiedel.* Itinerarii Rauwolfiani editio, quam ſupra citavi, quarto libro continet XLII. icones plantarum orientalium, in opere ipſo deſcriptarum, plerumque novarum, e. g.:

Plantago Lagopus (*Catananche n.* 6.) saepe repetita ab Imperato, C. Gesnero, C. Bauhino.

Convolvulus Imperati (*n.* 54. b.). . . Echium italicum var. β. (*n.* 120.). . . Solanum Melongena (*n.* 73.). . . Sol. sanctum (*n.* 73. b.). . . Anabasis aphylla (*Kali Arabum n.* 38.). . . Artedia squamata (*Gingidium Diosc. n.* 287.). . . Pastinaca Secacul *Russel.* (*n.* 74. b.). . . Statice sinuata (*Limonii species*, *n.* 314.).

Leontice Chrysogonum (*n.* 119.).

Michauxia campanuloides (*Medium* 248.) multo elegantius ea redit in *Gesneri opp. ed. Schmiedel tab. lign.* 4. *fig.* 36. . . Lawsonia inermis (*n.* 60.).

Rheum Ribes (*n.* 266.).

Reaumuria vermiculata (*Kali n.* 37.). . . Zygophyllum Fabago (*Morgsani n.* 113.).

Acanthus Dioscoridis (*n.* 285.).

Hibiscus Trionum (*n.* 193.).

Hedysarum Alhagi (*Agul. n.* 94. 173.). . . Astragalus christianus (*n.* 116.). . . Astrag. densifolius (*Tragium alterum n.* 29.). . . Astrag. coluteoides (*Tragacantha altera n.* 281.).

Scorzonera tuberosa (*Chondrilla altera n.* 17.). . . Artemisia iudaica (*Scheha n.* 456.). . . Gnaphalium sanguineum (*Baccharis n.* 285.). . . Baccharis Dioscoridis (*Conyza n.* 54.). . . Erigeron tuberosum (*Chondrilla altera, n.* 117. b.). . .

Centaurea Behen (*Behen album n.* 288.). . . Gundelia Tournefortii (*Silybum n.* 74.).

Ariſtolochia maurorum (*Rauſut et Rumigi n.* 121.).

Poterium ſpinoſum (*Bellan* 287.). . . ? Salix aegyptiaca (*Zarnab. n.* 112.)? Elaeagnus ſpinoſa. . . Sal. babylonica (*Garb n.* 160.).

In opere ipſo Coffeae potus (*p.* 98.) deſcribitur, rarioresque aliae plantae, ut Calla orientalis (*Arum Carſaami p.* 115.), Tragopogon lanatus (*p.* 219.) etc.

* * *

Mox etiam Indiam ſuam orientalem Luſitani medici curatius perveſtigarunt, ut medicamenta et aromata veterum exponerent. Arabum monumenta, licet linguam non ſatis callerent, adſiduo compararunt, neque facile plantarum botanicam dederunt deſcriptionem, utilem tamen omnino laborem.

Praeivit Garcias ab Orto, proregis indici medicus, qui Goae et Bombaiae diu commoratus erat, hortumque plantis medicis refertum poſteriori loco aluerat. „Aromatum hiſtoria" a Cluſio verſa huius exoticis inſerta, haud pauca nova aut memorabilia continet:

Nyctanthen Arborem triſtem (225.).

Strychnon Nucem vomicam (*Colubrini ligni tertium genus* 214.). . . Str. colubrinum (*alte-*

rum genus 214.). . . Ophioxylon ſerpentinum (*primum genus* 214.). . . Convolvulum Turpethum (206.) verum arabicum, quod longe differt a Turbith barbarorum, Seſeleos ſpecie. . . Cariſſam Carandas (227.). . . Iamboliferam pedunculatam (235.).

Terminaliam Benzoin (156.). . . Term. Chebulam (194.). . . Amyridem Kataf (*thuris arborem* 157.). . . Aeglen Marmelos *Correae* (*Cydonia indica* 233.).

Mangiferam indicam (228.). . . Garciniam Mangoſtanam (233.). . . Eugeniam Iambos (233.). Averrhoam Carambolam (234.). . . Annonam muricatam (*Iaca* 227.).

Viticem Negundinem (226.).

Phaſeolum Mungo (236.). . . Indigoferam Anil (239.).

Durionem zibethinum (231.). . . Arecam Catechu (187.). . . Excoecariam Agallocham (172.). . . Smilacem Chinam (208.). . . Mimoſam Catechu (163.).

Imitatus eſt Garciam et ſaepius plane exſcripſit Chriſtophorus Acosta, chirurgus Luſitanus, in Africa natus, literarum rudis, cuius „Aromatum hiſtoria" ab eodem *Cluſio* exoticis adiecta, eadem fere continet, quae Garcias docuerat. Ligni tamen colubrini deſcriptio differt. Habet etiam pauca peculiaria:

Pavettam indicam (*Pavate* 266.). . . Cerberam Manghas (*Mangas bravas* 284.). . . Hyperantheram Moringam (248.). . . Mimosam pudicam (290.).

Ioannes Hugenius Linschoten, Enchusa-Batavus, adiit Indiam orientalem et Chinam ab anno inde 1579. „Itinerarium“ ipsius (Amsteld. 1644. fol.) a D. Paludano commentariis dotatum, complectitur fructus et aromata Garciae et Acostae, praeterea Rhizophorae Mangles (*Arbor de rays p.* 82.), Daturae Tatulae (*Dutroa p.* 86.), Aquilariae ovatae (*Palo d'aguilla p.* 96.) descriptionem. Paludanus addidit primam mentionem Polianthis Tuberosae, quam 1594. Simon de Tovar Hispanus cum ipso communicaverat.

* * *

Summa solertia et indefesso studio Prosper Alpinus plantas Orientales examinavit, pluresque veterum, ante ignotas, clare exposuit. Marosticae natus 1553., cum Consule Veneto Eno 1580 Aegyptum adiit, Cairi triennium commoratus est. Graeciae insulas etiam, maxime Candiam perquisivit, post reditum Principis Doriae medicus, dein professor Patavinus fuit, denatus 1617.

Celeberrimum opusculum est „de plantis Aegypti“, cuius editionem Patav. 1640. 4. coram habeo. Plantae nondum quinquaginta describun-

tur dialogice, delineatae more faeculi illius: inter eas novae fere funt:

Cynosurus aegyptius (*Meiem el mfalib p.* 122.). . . Cyperus Papyrus (*p.* 111.). . . Plantago fquarrofa (*Kalli* 3. *p.* 127.). Vahlius habet Schoenum mucronatum, fed valde differt.

Zizyphus Spina Chrifti (*Nabea p.* 19.). . . Periploca Secamone (*p.* 124.). . . Cynanchum viminale (*Felfel tavil p.* 96.). . . Rhamnus divaricatus Forsk. (*Agiahalid p.* 39.). . . Afclepias procera (*Beidelfar p.* 86.). . . Caffia Abfus (*p.* 97.). . . Caff. Sophera (*p.* 84.). . . Lycium europaeum (*Uzeg p.* 43.).

Amyris Opobalfamum (*p.* 60.). . . Corchorus olitorius (*Melochia p.* 93.). . . Origanum aegyptiacum (*Zatarhendi p.* 95.). . . Sefamum orientale (*p.* 100.). . . Piftia Stratiotes (*p.* 108.). . . Adanfonia digitata (*Baobab p.* 67.).

Goffypium arboreum (*p.* 71.). . . Hibifcus ficulneus (*Bamiah p.* 91.). . . Abrus precatorius (*p.* 77.). . . Coronilla Sèsban (*p.* 82.). . . Trigonella hamofa (*Alchimelech p.* 124.). . . Acacia Senegal (*p.* 15.).

In libro, qui huic adnectitur, „de balfamo", Amyridis Opobalfami et gileadenfis hiftoriam naturalem uberrime exponit, veraene autem fint fpecies an varietates duntaxat, ambiguum mittit. Coluit tamen in horto fruticem.

Praeſtantiſſimum et novarum plantarum locupletiſſimum opus eſt poſthumum „de plantis exoticis“, quod Venetiis 1627. 4. prodiit. Amplectitur eas, quas a Capello, proconſule Veneto Cretae, a Palmerio Anconitano, Caïri reſidente et ab aliis amicis acceperat et in horto ditiſſimo Patavino coluerat. Inter eas praecipuae ſunt:

Syringa perſica laciniata (*Liguſtrum nigrum* 178.). . . Cenchrus fruteſcens (*Arundo graminea aculeata p.* 104.). . . Scabioſa limonifolia (*Sc. arborea p.* 34.).

Galium graecum (*p.* 166.). . . Lithoſpermum fruticoſum (*Anchuſa arborea p.* 68.). . . Onoſma ſimpliciſſima (*Echium creticum* 129.). . . Convolvulus paniculatus (*arabicus* 185.). . . Campanula Alpini (*pyramidalis minor* 340.). . . Ferula Aſa foetida (*Laſerpitium* 210.). . . Statice Echinus (56.). . . Linum arboreum (18.). . . Oenothera biennis (*Hyoscyamus virginianus* 324.).

Daphne oleoides (*Chamaedaphnoides cretica* 43.). . . Aur creticum (1).

Saponaria cretica (*Saxifraga altera* 291.). . . Dianthus iuniperinus (*Caryophyllus ſylv. arboreus* 38.). . . Euphorbia aleppica (*Tithymalus Cypariſſius* 64.).

Pyrus cretica (*Ceraſus idaea* 2.). . . Nymphaea Lotus (*p.* 213.—229.). Uberrima eius

plantae hiſtoria. . . Ciſtus creticus (*Ladanum creticum p.* 88.). . . Ranunculus muricatus (*p.* 262.).

Teucrium creticum (*Rosmarinum ſtoechadis facie p.* 102.). . . Satureia graeca (*Clinopodium creticum p.* 264.). . . Nepeta Scordotis (*p.* 283.). . . Origanum Maru (*p.* 288.). . . Scrofularia ſambucifolia (*Sideritis p.* 202.). . . Celſia Arcturus (*Verbaſculum ſylveſtre creticum p.* 122.). . . Bunias ſpinoſa (*Braſſica p.* 200.).

Alyſſum creticum (*Leucoium luteum, utricalato ſemine, p.* 118.). . . Cardamine Impatiens (*Sium minimum* 331.). . . Cleome pentaphylla (*Quinquefolium ſiliquoſum* 322.). . . Hibiſcus Abelmoſchus (*p.* 196.).

Geniſta luſitanica vel Spartium horridum (*Echinopoda p.* 14.). . . Anthyllis cretica (*Ebenus p.* 278.). . . Anth. Hermanniae (*Spartium ſpinoſum p.* 26.). . . Coronilla argentea (*Colutea ſcorpioides argentea p.* 16.). . . Coron. globoſa (*Hedyſarum argenteum p.* 314.). . . Aſtragalus echioides (*Tragacantha altera p.* 54.). . . Trifolium clypeatum (*p.* 306.) . . Trif. uniflorum (*Spica trifolia p.* 168.). . . Lotus edulis (*Trifolium corniculatum p.* 268.).

Catananche lutea (*Stoebe plantaginis folio p.* 286.). . . Acarna gummifera (*Carduus pinea p.* 124.). . . Ac. cancellata (*Carduus minimus p.* 254.). . . Staehelina arboreſcens (*Cyanus arbo-*

rescens altera p. 32.). . . Balsamita ageratifolia (*Bellis spinosa p.* 326.). . . Chrysanthemum trifurcatum *Fontan.* (*Buphthalmum peregrinum* 320.). . . Achillea cretica (*Stratiotes millefolia cretica p.* 83.). . . Centaurea spinosa (*Cyanus spinosus* 163.). . . Cent. babylonica (*Iacea maxima* 281.). . . Cent. eryngioides (*Carduus* 158.).

Datisca cannabina (*Canapis lutea* 295 — 301.). . . Ephedra fragilis (*Equisetum montanum creticum* 140.). . Pteris longifolia (*Phyllitis* 66.).

Plura etiam insunt huic operi nondum satis determinata.

Cum Prospero Alpino iungendus est Honorius Bellus Vicentinus, medicus Cydonia-Cretensis, qui Belonium et Alpinum imitans, plantas Graeciae studiose examinavit. Epistolae ipsius ad Clusium datae (*Clus. hist.* 2, *p.* 299 — 314.) versantur maxime in ventilandis Belonii et Alpini expositionibus: scriptae autem sunt ab anno inde 1594. Explicat Echinopoda, Baobab, Asclepiada proceram, Sopheram, Cytisum veterum, Stachyn spinosam (*Gaiderothymo*), Scandicem australem (*Zilimonida*), Scutellariam peregrinam (*Scordotin Plinii* 2.), Abrum etc.

Ex eiusdem Belli literis Pona expositiones non paucas montis Baldi historiae inseruit: e. g. de Stähelina Chamaepeuce (*Stoebe capitata*), de Cichorio spinoso, de Loto eduli (ἱεραζοῦνι), de Phyteu-

mate pinnato *(Petromarulo)*, de Verbaſco ſpinoſo *(Galaſtivida)*, de Satureia ſpinoſa, Teucrio brevifolio *(Polium erectum creticum)* etc.

CAP. V.

INSTAURATIO, COLLECTIO ET DISPOSITIO INVENTORUM.

Expoſitio veterum critica, hortorum cultura et itinera botanica theſaurum rei herbariae ſatis amplum aperuerunt. Inventa vero colligenda, comparanda cum cognitis et ventilanda erant: neceſſitas etiam urgebat tot varias res in ordinem quemdam diſponere, ac, ni ſyſtema conderetur, ſpeciem quamdam diſpoſitionis melioris introducere.

Id conſilium primus, ni fallor, Conradus Gesnerus cepit, vir omni literarum genere cumulatiſſimus, atque tum animi dotibus praeclaris tum incredibili plantarum amore inſignis. Humili loco Tiguri 1516. natus, patre pellione in bello civili occiſo, victum tenuiſſimum quaerere in puerorum inſtitutione debuit. Immaturo etiam matrimonio magis depreſſus, adiit tamen Galliam meridionalem, Argentoratum, Lauſannam et Baſileam, ubi demum ſummos in arte medica honores adeptus, patriae poſtea inſerviit, alpes Helvetiae, maxime montem Septimum et Pilati, et Vallem Tellinam,

Io. Bauhino comite, percucurrit, hortum proprium coluit, veterum monumenta diligentiſſime emendavit, plantarum vires experimentis in ſe ipſo, temere ſaepius, inſtitutis inveſtigavit, pictorem aluit, qui plusquam MD icones nitidiſſimas et exactiſſimas, ad opus inſigne, hiſtoriam plantarum, pararet, artem medicam ipſe exercuit, eamque laborioſam vitam ad annum 1565. usque produxit, ubi peſte ereptus eſt *).

E tantis tanti viri meritis, quae Hallerus civis ipſius et Schmidelius uberrime expoſuerunt, memoranda praecipue eſt ipſius perſpicacia, quae facile vidit, e ſeminibus, fructibus et floribus plantarum potius quam e foliis naturas ſtirpium et cognationes apparere. Unde monuit amicum Theod. Zwingerum (*epiſt. ed. Wolf. f.* 113. a.) ſemina et fructus plantarum delineari debere. His enim notis facile deprehendi, Staphidem agriam et Conſolidam regiam Aconito *συμφύλους εἶναι βοτάνας*. Ita etiam ad Ad. Occonem (*f.* 65. b.) ſcribit, cognationem plantarum e ſeminibus praeprimis derivandam eſſe. Eo etiam nomine icones Gesnerianae prioribus omnino multo praeſtantiores ſunt, quod partes eſſentiales exprimunt.

Novas complures ſpecies detexit, tum alpinas,

*) Uberrime de vita Gesneri commentatus eſt *C. C. Schmiedelius in praef. ad opp. Gesneri.*

quas ipſe vel invenerat vel amici, Aretius Bernenſis, Vollatus, Zwingerus et alii miſerant, tum exoticas, in horto ſuo cultas aut ab amicis exteris cum ipſo communicatas. Plerasque diligentiſſime pictas cum deſcriptione reliquit Caſp. Wolfio, qui ὑπόσχεσιν cum ſpecimine iconum, Simleri vitae Gesneri adiectam (Tigur. 1566. 4.) edidit. At promiſſis Wolfius morbis vexatus non ſtetit, vendidit theſauros Gesnerianos Ioach. Camerario (pretio 150 flor.), qui iis ad epitomen Matthioli edendam uſus eſt, ut, quaenam verae ſint Gesnerianae icones, haud facile determinari poſſit. Ceſſerunt aliae icones Trewio, a quo acceptas *C. C. Schmiedelius* titulo „Operum botanicorum" *tom.* 1. 2. Norib. 1754. 1771. fol. numero 72 vel aeri vel ligno inciſis partim etiam coloratis edidit.

Coram eſt „Hiſtoria plantarum C. Gesneri, Pariſ. 1541. 16." iuvenile opus, e veteribus conſcriptum, nil peculiare aut novum continens. Multo utilior eſt „Montis Fracti ſ. Pilati hiſtoria," quam *Scheuchzerus* in *hiſt. nat. Helvet.*, Tigur. 1716. recudi curavit. Ad Tragi etiam hiſtoriam et ad Valer. Cordi opuscula adnotationes et additamenta iunxit, praecipue celeberrimum tractatum „de hortis Germaniae," ubi plures novas plantas recenſet. Inſunt eae etiam epiſtolis, tum iis, quas Wolfius Tiguri 1577. 4., tum quas Bauhinus Baſil.

1591. 8. edidit, tum etiam libro quarto epiſtolarum, Wittebergae 1584. 4. impreſſo.

Ut pauca tantummodo e tot divitiis clariſſimi viri adducam, Cannam indicam (*epiſt. Wolf. f.* 52. b.) fere primus habet. Paſſim occurrunt praeterea:

Salvia ceratophylla (*tab. lign.* 12. *f.* 104.), calycina *Sibth. fl. graec.* 16. (*tab. lign.* 12. *f.* 105.).

Lappago racemoſa (*tab. lign.* 3. *f.* 20.).

Scabioſa prolifera (*tab. lign.* 4. *fig.* 56.). . . Potamogeton ſerratus (*Lapathi genus ſylveſtre minus, hort. Germ. f.* 263. b.).

Nicotiana Tabacum, cuius folia ipſe expertus erat (*epiſt. Wolf. f.* 79. b.). . . Androſace villoſa (*opp. tab. aer.* 9. *f.* 76.). . . Primula Auricula (*hort. f.* 274. a.). . . Pr. marginata (*opp. tab. aer.* 9. *f* 77.). . . Lyſimachia nemorum (*Nummularia ſylvatica hort. f.* 268. b.). . . Convolvulus Nil (*hort. f.* 255. a.). . . Lobelia Dortmanna (*tab. lign.* 13. *f.* 117.). Rediit primum in *Cluſ. cur. poſt.* 75. Gladioli lacuſtris nomine. . . Lonicera alpigena (*Chamaecerasus ad Val. Cord. f.* 213. b.). . . Solanum Pſeudocapſicum (*hort. f.* 282. a.). . . Rhamnus infectorius (*opp. t.* 19. *n.* 167.). . . Swertia perennis (*opp. prima picta*). . . Gentiana bavarica (*opp. t.* 22. *f.* 84.). . . Gent. aſclepiadea (*t.* 11. *f.* 99.). . . Gent. punctata (*t.* 28. *f.* 92.). . . Gent. purpurea (*ib.*). . . Eryngium

alpinum (*mont. fract.*). . . Ligusticum peloponnesense (*ib.*).

Tulipa Gesneriana (*ad Cord. f.* 213.) 1559 primum adlata Augustae Vindelicorum floruit.

Epilobium angustissimum (*ad Cord. f.* 215. b.).

Rhododendron ferrugineum (*tab. lign.* 21. *f.* 181.). . . Saxifraga autumnalis (*Sedi minoris genus, floribus luteis maculosis, mont. fract.*). . . Euphorbia dulcis (*Esula hort. f.* 280. b.) . . Dianthus barbatus (*Lychnis monachorum hort. f.* 266. a.).

Mespilus Chamaemespilus (*ad Cord. f.* 215.). . . Comarum fragarioides (*Fragaria sterilis hort. f.* 250. b.). . . Dryas octopetala (*opp. tab. aer.* 3. *f.* 22.).

Actaea spicata (*Christophoriana hort. f.* 253. a.). . . Cistus linearis *Cav.* (*tab.* 3. *aer. f.* 25.). . . Cist. halimifolius (*ib. f.* 26.). . . Cist. guttatus (*ib. f.* 27.).

Mentha cervina (*Pulegium angustifolium, ib. f.* 274. a.). . . Stachys palustris (*Betonica foetida, mont. fract.*). . . Pedicularis flammea (*Herba aspleno persimilis ib.*). . . Digitalis lutea (*ib.*).

Bunias Erucago (*tab. lign.* 13. *f.* 113.). . . Lepidium perfoliatum (*tab. lign.* 13. *f.* 110.).

Polygala Chamaebuxus (*ib.*). . . Astragalus Erianthus s. Eriocephalus *Willd.* (*Poterium Rauwolf. tab. lign.* 13. *f.* 119. *aer. inc.* 1. *f.* 1.). . .

Ulex nanus (*tab. aer.* 1. *f.* 2.). . . . Lathyrus Aphaca (*ib. f.* 5.). . . Lath. ſetifolius (*tab.* 2. *f.* 11. . . Lath. angulatus (*tab.* 2. *f.* 12.).

Artemiſia valleſiaca (*Abſinthium ſeriphium femina ib.*). . . Achillea moſchata (*Iva moſchata ib.*). . .

Coix Lacrima (*opp. tab. lign.* 2, 15.). . . Pteris cretica (*ib. f.* 12.). Doronicum ſcorpioides ſ. Arnica ſcorpioides, quam haud eſſe Aconitum veterum contra Matthiolum probare ſtuduit, experimentis in ſe ipſo inſtitutis fretus (*epiſt. Wolf. f.* 74. 78.). Ranunculum autem Thoram id potius eſſe perhibet (*f.* 9.).

Non reticenda eſt in hiſtoria rei herbariae ſummi viri modeſtia, candor, humanitas, probitas. Eae animi virtutes vel e qualibet epiſtolarum pagina elucent. Ut Moibani amici liberis auxilium ferret, ſuſcepit editionem euporiſtorum Dioſcoridis, e codice, quem Moibanus poſſederat: a Rihelio typographo accepit thalerum unicum pro quaternis philyris, quam pecuniam infantibus patre orbis partim donavit (*epiſt. f.* 25.). Cum Fuchſius, nimis ſuae gloriae cupidus, anxie rogaret, ne plantarum hiſtoriam ederet, candidus vir ita reſpondit, ut virum eximium decet (*ib. f.* 137.) Guilandinum, Matthiolo infeſtiſſimum, monuit, ut meritiſſimo viro parceret, neque *ματαίον* nominaret, ut adfectus iuveniles exuiſſe videretur (*ib. f.* 140.).

Gratiſſimus erga amicos primus conſilium cepit, nomina plantarum ab iis petere viris, qui experimenta de earum viribus inſtituerint. Vollatam, Aretiam, Occoniam, Calceolariam, Cortuſam optima cenſet nomina, ſi modo plantae veteribus plane incognitae fuerint: alioquin enim veterum appellationes delendas non eſſe (*epiſt. f.* 73. a. 120. b.).

Sequatur Gesnerum amicus eius, Gulielmus TURNERUS, Morpetha-Northumbrenſis, Cantabrigiae, exemplo Tragi et ipſius Gesneri, medicinae ſimul et theologiae operam dedit, cumque reformatorum partes nimio defendiſſet ardore, exilio multatus eſt. Id ſapienter toleravit rei herbariae ſtudioſus vir: moratus eſt Coloniae Agrippinae, Argentorati et Baſileae, ubi in familiaritatem Gesneri venit, Patavium denique ſe contulit, ubi medicae artis doctor renunciatus eſt. Redux Ducis Somerſeti archiater, decanus Wellenſis et canonicus Windſori creatus eſt. Hortos plures aluit, Kewi et Wellae, feminumque ipſi adſiduum fuit commercium cum Gesnero, Matthiolo, Ghinio et Guilandino († 1568.).

Edidit magnum opus alphabetico ordine: „A new herball P. 1. Lond. 1551. fol.", cuius nova editio, tribus tomis comprehenſa Coloniae 1568 fol. prodiit. Duo priores tomi complectuntur plantas veteribus cognitas, quas caute et docte ex-

ponit, ventilatis Fuchſii, Matthioli et Tragi commentariis: icones autem e Fuchſio ſumtae, additis circiter nonaginta. Tertius vero tomus novas habet et veteribus incognitas plantas, tum exoticas tum britannicas tum etiam rhenanas. Inter eas

Aſperula arvenſis *(Aliſſon)*. . . Sedum reflexum *(S. minus)*. . . Crambe maritima *(Braſſica ſylveſtris)*. . . Aſtragalus glycyphyllos *(Glaux)*. . . Medicago ſativa.

Rembertus Dodonaeus, Iankema-Friſo, archiater Caeſareus, dein prof. Leidenſis, nat. 1517. † 1586., innumeras contulit ſymbolas ad augendam rem herbariam. Typographi Antverpienſis amici ſuaſu ſuscepit primum opus belgicum, „Cruydeboek, Antverp. 1553. fol.“ quod a C. Cluſio gallice 1557. Antverp. et ab Henr. Lyte anglice Lond. 1578. verſum fuit. Praxi licet medica obrutus auctor, amicorum tamen divitias tanto ſtudio in ſuum convertit uſum, ut 1559. „de ſtirpium hiſtoria „commentarios“ voluminibus duobus edere potuerit. Icones praeter Fuchſianas adiecit 133 proprias nitidas. Auctum denique et emendatum opus, titulo „ſtirpium hiſtoriae pemptades VI. Ant„verpiae 1583. fol.“ prodiit, cuius poſthumam editionem 1616. parumper auctam poſſideo. Adiectae huic etiam Lobelianae et Cluſianae plantae ſunt, ut nonniſi e prioribus editionibus eluceat, quid ad amplificandam rem herbariam ipſe contu-

lerit Dodonaeus. Ordinem fere servat naturalem: plantas veterum docte et eximie exponit, adductis iconibus codicis Dioscoridei Vindobonensis. Sunt autem, quas primus observavit ac delineavit, plantae praecipuae hae:

Iasminum fruticans (*Trifolium fruticans* 570.). . . Veronica longifolia et maritima (*Pseudolysimachium coeruleum* 86.).

Iris graminea (*Chamaeiris* 247.). . . Aegilops triaristata *Willd.* 539.).

Heliotropium supinum (70.). . . Campanula Speculum (*arvensis minima* 168.). . . Celosia coccinea (*Amarantus purpureus* 185.). . . Atriplex portulacoides (*Portulaca marina* 771.). . . Cynanchum acutum (*Periploca prior* 408.). . . Hydrocotyle vulgaris (*Cotyledon palustris* 133.). . . Bupleurum rigidum (*B. alterum latifolium* 633.). . . Bupleur. iunceum et falcatum (*angustifolium ib.*). . . Selinum Oreoselinum (*Veelgutta* 696.). . . Ferula Ferulago (321.). . . ? Laserpitium Chironium (*Panaces peregrinum* 309.). . . Cicuta virosa (*Sium alterum* 589.). . . Sison Ammi (*Ammi alterum parvum* 301.).

Allium Ampeloprasum (690.). . . Fritillaria Imperialis (202.) 1576. Viennae innotuit. . . Fritill. persica (*Lilium persicum* 220.). . . Fritill. Meleagris (233.). . . Tulipa sylvestris (*minor narbonensis* 232.). . . Ornithogalum narbonense (222.).

. . Ornith. ſtachyoides *(Aſphodelus bulboſus Galeni* 209.). . . Lanaria plumoſa *(Bulbus eriophorus* 692.). . . Anthericum oſſifragum *(Aſphodelus luteus paluſtris* 208.). . . Hyacinthus non ſcriptus (215. 216.). . . Hemerocallis flava *(Lilium non bulboſum* 204.). . . . Hemeroc. fulva *(L. obſoleto colore rubens ib.)*. . . Rum. ſcutatus *(Oxalis rotundifolia* 649.). . . Rumex tuberoſus *(Oxalis tuberoſa* 649.).

Erica ?cinerea *(E. altera* 767.). . . Er. ?mediterranea *(E. tertia* 768.).

Chryſoſplenium oppoſitifolium *(Saxifraga aurea* 316.). . . Dianthus virgineus *(Armerius flos* III, 176.). . . Lychnis chalcedonica *(Flos conſtantinopolitanus* 178.). . . Ceraſtium viſcoſum *(Alſine ſpuria* IV, 31.). . . Ceraſt. vulgatum *(Alſine ſpuria* III, *ib.)*.

Capparis ovata (746.). . . Glaucium phoeniceum et violaceum *Smith.* (449.). . . Delphinium elatum *(Lycoctonum flore delphinii* 441.). . . Anemone trifolia (436.). . . Ranunculus Flammula (432.).

Teucrium Achaemenis *(Polium* I, 283.). . . Teucr. ſupinum *(Pol. tenuius ib.)*. . . Teucr. gnaphalodes *(Pol. repens ib.)*. . . Leonurus Galeobdolon *(Urtica iners* III, 153.). . . Phlomis Lychnitis *(Verbaſcum ſylveſtre* 145.). . . Thymus Maſtichina *(Marum vulgare* 271.). . . Mentha ro-

tundifolia (96.). . . Pedicularis fasciculata (*Filipendula montana* 56.). . . Linaria purpurea (183.). . . Anarrhinum bellidifolium (*Linaria odorata* 184.). . . Acanthus spinosus (*A. sylvestris* 719.).

Iberis umbellata (*Draba* s. *Arabis* aut *Thlaspi Candiae* 713.). . . Alyssum clypeatum (*A. Dioscoridis* 89.). . . Lunaria rediviva (*Viola latifolia* 161.). . . Dentaria pinnata (*Viola dentaria altera* 162.).

Ferraria pavonia (*Tigridis flos* 693.). . . Hibiscus palustris (*Althaea hortensis* s. *peregrina* 653.).

Ulex europaeus (*Genista spinosa* 759.). . . Anthyllis lotoides (*Coronopus e cod. caes.* 109.). Paludanus invenerat ad montem Libani. . . . Orobus niger (*Astragaloides* 551.). . . Vicia narbonensis (*Bona sylvestris* 516.). . . Scorpiurus sulcata (*Scorpioides* I, 71.). . . Hedysarum coronarium (*Onobrychis altera* 549.). . . Astragalus aristatus (*Tragacantha* 751.). . . Trifolium rubens (*Lagopus maior* II, 578.). . . Trif. agrarium (576.). . . Trigonella polycerata (*Foenugraecum sylv. alterum* 547.). . . Trig. corniculata (*Trifolium corniculatum* II, 573.).

Lactuca perennis (*Chondrilla prior* 637.). . . Crepis ? tectorum (*Dentis leonis* III, *spec.* 638.). . . Hypochoeris radicata (*Hieracium* III, 639.). . . Catananche coerulea (*Chondrilla* III, 638.). . .

Cnicus monspessulanus (*Cirsion* 737.). . . Onopordon Acanthium (721.). . . Cacalia Anteuphorbium 378.). . . Artemisia camforata (*Abrotanum odoratum humile* 22.). . . Artem. maritima (*Absinthium seriphium* 25.). . . Gnaphalium arvense (*Filago minor* 66.). . . Senecio viscosus (*Erigeron maius* 641.). . . Aster Tripolium (379.). . . Inula crithmifolia (*Crithmum chrysanthemum* 706.). . . Centaurea nigra (*Iacea nigra* 124.). . . Cent. muricata (*Cyanoides flos* 251.). . . Echinops spinosus (*Carduus sphaerocephalus acutus* 722.).

Orchis hircina (*Tragorchis* 257.). . . Cypripedium Calceolus (*Calceolus Marianus* 280.).

Thuia occidentalis (*Arbor vitae* 858.). Francisco I. Galliae rege e Canada advena. . . Momordica Balsamina (*Charantia* 670.). . . Cucumis flexuosus (*oblongus* 662.).

Salix fusca (*pumila prior* 843.). . . Stratiotes aloides (*Sedum aquatile* 589.). . . Myrica Gale (*Chamaeleagnus* 780.).

Asplenium lanceolatum *Smith.* (*Dryopteris candida* 456.).

Fucus nodosus (*maritimus* III, 480.) siliquosus (IV, *ib.*), loreus (II, 479.).

Dodonaei civis, Matthias Lobelius, Insulis Belgii 1538. natus, iconum praestantissimarum tantam copiam edidit, quantam nemo ante eum: qua-

rum licet ingentem numerum in operibus ab anno 1576 editis (*ſtirp. hiſtoria et icones*) e Cluſio mutuatus fuerit, parem tamen copiam (praecipue in adverſariis) tanquam ſibi peculiarium atque novarum repraeſentavit. Fuit enim Lobelius vir peregrinationibus, lectione, ingenio, doctorum hominum commercio et ampliſſima plantarum cognitione clarus, uno ſaltem Gesnero aut Cluſio ſecundus. Galliam auſtralem praeprimis ſtudio ſummo peragravit, Narbonae Petro *Pena* in amicitiam recepto, quocum poſtea opera ſua edidit. Helvetiam dein, Germaniam, Italiam borealem, patriasque provincias percucurrit: poſt vero artem Antverpiae et Delphis exercuit. Turneri amicitia Angliam adlectus, horti Hakneyenſis curam ſuscepit, ipſiusque regis Iacobi botanicus vocatus fuit. Ultimos vitae annos degit in Highgate prope Londinum, ubi 1616 obiit.

Primum opus ſiſtunt „ſtirpium nova adverſaria" Londin. 1570. fol. Elizabethae reginae dicata. Acceſſit deinde adverſariorum altera pars. Lond. 1605. fol. Antiquiſſimum autem et clariſſimum complectuntur exemplum methodi cuiusdam naturalis. Incipit a *graminibus*, quibus iungit *frumenta*, *arundines*: tranſit ad *Acoros*, ſub quibus militant Irides, Scitamineae; ſequuntur *Iunci* cum Cyperoideis; *Aſphodeli*, Hyacinthi, Narciſſi, Lilia; ipſaeque Orchides, ut facile videas, plerasque Monocotyledones iidem cohorti adnumerari. Eas

excipiunt *Siliquofae*, fine nomine generali, quibus tamen et Refedam et Senecionem adnumerat: tum *Cichoraceae*, Serides dictae; Braſſicae (quibus melior locus inter Siliquofas fuiſſet): Atriplices: Glaucia, cum Anemone: Lapatha, cum cohorte disparium plantarum: Leucoia, Tithymali, Perfoliata et iterum Bupleura: *Labiatae* pleraeque, ordine fatis iuſto: *Aſperifoliae* item: Nymphaeae: Cucurbitaceae: Rubiaceae: Filices: Leguminofae: Rofaceae et aliae Arbores, fine certo quodam ordine.

Haec prima familiarum naturalium rudimenta plures fcriptores Lobelio pofteriores imitati funt. Ipfe autem fingularum plantarum adiunxit icones aeri niditiſſime incifas, exiguas quidem fed novas plerasque, dum, quas Dodonaeus, quas Fuchfius aliique iam habeant, fide fumma indicaverit. Defcriptiones haud optimae, dictio etiam afpera ac impedita. Nova fere haec funt:

Schoenus mucronatus (*Iuncus maritimus* 44.). . . Poa dura (2, 461.), alpina (2, 463.). . . Aira canefcens (2, 466.). . . Melica uniflora (2, 466.), quam Villarfius ideo M. Lobelii vocat.

Scabiofa alpina (233.). . . Plantago maior, var. rofea (128.). . . Plant. albicans (*Holofteum monspelienfe* 18.). . . Alchemilla Aphanes (*Percepier Angl.* 324.).

Anchufa fempervirens (*Bugloffum* 247.). . .

Illecebrum capitatum *(Polygonum montanum niveum* 180.). . . Apocynum venetum *(Efula rara e Lio Venet.* 160.). . . Heracleum ? tauricum *(Laferpit. maffil.* 313.). . . Statice oleaefolia *(Limonium maritimum* 123.). . . Radiola Millegrana *Smith. (Herba Turca* 180.).

Aphyllanthes monspelienfis (190.). . . Frankenia laevis *(Polygonum alterum pufillum* 180.).

Daphne Tartonraira (160.).

Gypfophila Saxifraga *(Saxifraga antiquorum* 183.).

Cactus mammillaris *(Echinomelocactus* 373.). . . Pyrus Aria (435.).

Aiuga Iva *(Iva mofchata* 164.). . . Sideritis fcordioides (225.). . . Marrubium creticum (222.). . . Phlomis italica *(Verbafcum fylveftre* 241.). . . Moluccella fpinofa *(Molucca afperior* 221.).

Clypeola Ionthlafpi *(Thlafpi alterum minus clypeatum* 74.). . . Bifcutella coronopifolia *(Thlafpi parvum hieracifolium ib.).* . . Iberis pinnata *(Thlafpi minus umbellatum* 75.). . . Alyffum maritimum *(Thlafpi narbonenfe* 75.). . . Sifymbrium Iris 69.). . . Cheiranthus finuatus *(Leucoium maritimum maius* 141.).

Lavatera olbia *(Althaea* 294.).

Trifolium anguftifolium *(Lagopus* 384.). . . Lotus filiquofus (385.). . . Lot. hirfutus *(Oxytriphyllum alterum Scribonii* 381.). . . Dory-

cnium monspelienſe (389.). . . Medicago marina (383.). . . Medic. turbinata (*Medicae ſpec.* 11, *ib.*).

Hieracium bulboſum (*Chondrilla puſilla marina bulb.* 85.). . . Carduus acanthoides (371.). . . Cnicus tuberoſus (*Carduus bulboſus monspel. ib.*). Cnic. eriophorus (370.). . . Carthamus Carduncellus (374.). . . Stähelina dubia (*Stoechas citrina altera* 203.). . . Gnaphalium ſylvaticum (*tertium anglicum* 202.). . . Erigeron graveolens (*Conyza minor vera* 146.). . . Aſter acris (*minor narbonenſium* 147.). . . Cineraria maritima (*Iacobaea marina* 80.). . . Inula montaoa (*Aſter montanus hirſutus* 148.). . . Anacyclus aureus (*Herbariorum Anthemis chrysanthemos* 343.). . . Anthemis maritima (*Cotula* ſ. *Parthenium marinum minimum* 345.). . . Centaurea conifera (*Chamaeleon non aculeatus* 367.). . . Cent. pullata (*Iacea humilis ſerpens* 235.). . . Echinops Ritro (369.). . . Echin. ſtrigoſus (*Spina alba ib.*).

Typha minor (41.). . . Oſyris alba (*Caſia poëtica Monspelienſium* 185.).

Piſtacia reticulata (*Terebinthus maior piſtachiae folio* 411.). . . Coriaria myrtifolia (*Rhus Plinii myrtifolia* 412.). . . Fucus natans (256.).

Sequuta eſt „Plantarum ſ. ſtirpium hiſtoria, Antverp. 1576. fol." quae paucas novas plantarum deſcriptiones, ſed earum, quae in adverſariis ex-

ponuntur, icones et illuſtrationes continet, minoris pretii opus, icones etiam rudiores. Hae quidem, tum ex hoc libro tum ex adverſariis repetuntur in „Iconibus ſtirpium, Antverp. 1591. 4. oblong.“, additis figuris Dodonaei, Cluſii aliorumque, ut plusquam 2000 icones numerentur. *) Nulla deſcriptio, nomina ſola, qualia aetas amabat, indices autem copioſiſſimi ſeptem linguarum. Quodſi diſceſſeris ab iis, quae mutuo acceptae ab aliis ſunt, ſuperſunt Lobelio peculiares aut novae fere ſequentes:

Lemna triſulca (*Hederula aquatica* 2, 36.). . . Utricularia vulgaris (*Milleſolium aquaticum* 1, 791.). . . Salvia glutinoſa (*Colus Iovis* 1, 557.). . . Nardus ſtricta (*Spartum noſtras parvum* 1, 90.). . . Alopecurus geniculatus (*Gramen aquaticum ſpicatum* 1, 13.). . . Holcus bulboſus (*Gramen bulboſum nodoſum* 1, 23.). . . Poa aquatica (*Gramen maius aquaticum* 1, 4.). . . P. fluitans (*Gr. aquis innatans* 1, 12.). . . Avena nuda (1, 32.).

Aſperula taurinenſis (*Rubia laevis taurinenſium* 1, 800.). . . Plantago ſubulata (*Serpentina omnium minima* 1, 439.). . . Camforoſma acuta (*Anthyllis marina Narbonenſium* 1, 468.).

*) Halleri numerus 2191 nimius eſt, quum paginarum duplicatus ſit: haud tamen quaevis pagina duas continet icones.

Cynogloſſum omphalodes (*Symphytum pumilum repens* 1, 577.). . . Symphytum tuberoſum (1, 584.). . . Cyclamen hederaefolium (1, 605.). . . Verbaſcum virgatum With. (1, 564.). . . Samolus Valerandi (*Anagallis aquatica tertia* 1, 467.). . . Herniaria fruticoſa (*Polygonum herniariae foliis* 2, 85.). . . Tordylium ſyriacum (*Gingidium foliis bauciae* 1, 725.). . . Bunium aromaticum (*Ammi creticum* 1, 724.). . . Liguſticum auſtriacum (*alterum Belgarum* 1, 786.). . . Chaerophyllum aureum (*Myrrhis altera* 1, 735.). . . ? Seſeli montanum (*Meum alterum ſpurium* 1, 778.). . . Linum ſtrictum (*Paſſerina linariae folio* 1, 411.). . . Lin. campanulatum (*Campanula lutea linifolia* 1, 414.).

Tillandſia utriculata (*Peruviana alia, aloës facie* 2, 204.). . . Allium carinatum (*Ampeloprasum proliferum* 1, 156.). . . Tulipa ſuaveolens (*T. pumilio* 1, 127.). . . Scilla Liliohyacinthus (*Hyacinthus ſtellaris liliifolius* 1, 101.). . . Kernera oceanica Willd. (*Alga marina* 2, 248.). . . Iuncus conglomeratus (*laevis glomerato flore* 1, 84.). . . Iunc. glaucus (*acutus vulgatus* 1, 85.). . . Iunc. piloſus (*Gramen hirſutum nemoroſum* 1, 16.). . . Iunc. adſcendens (*Gr. aquaticum alterum* 1, 12.). . . Iunc. campeſtris (*Gr. exile hirſutum cyperoides* 1, 15.). . . Triglochin maritimum (*Gr. ſpicatum alterum* 1, 17.). . . Aliſma

Damasonium (*Plantago aquatica minor altera* 1, 301.). . . Al. ranunculoides (*Plant. aqu. humilis* 1, 300.).

Polygonum maritimum (1, 419.). P. lapathifolium (*Hydropiper* 1, 315.). . . Coccoloba uvifera (*Populus novi orbis* 2, 195.).

Rhododendron hirsutum (*Balsamum alpinum* 1, 367. . . Saxifraga Burseriana (*Sedum minimum tertium* 1, 376.). . . Dianthus prolifer (*Armeria prolifera* 1, 449.). . . Dianth. deltoides (*Caryophyllus minimus pulchellus* 1, 444.). . . Silene conoidea (*sylvestris altera* 1, 338.). . . Sil. maritima (*Lychnis marina anglica* 1, 337.).

Reseda alba (*maxima* 222.).

Cactus peruvianus (*Euphorbii arbor* 2, 25.).

Papaver Argemone (1, 276.). . . Aconitum variegatum (*Lycoctonum coeruleum parvum* 2, 678.). . . Ranunculus gramineus (1, 671.). . . Ranunc. falcatus (*Perpusillum Melampyrum* 1, 37.).

Phlomis Herba venti (1, 532.). . . Origanum syriacum (*Marum syriacum* 1, 499.). . . Melissa cretica (*Calamintha 2 incana* 1, 514.). . . Antirrhinum Asarina (1, 601.). . . Scrofularia canina (*Ruta canina* 1, 55.). . . Digitalis ferruginea (1, 573.). . . Vella Pseudocytisus (*Cytisi facie Alysson fruticans* 2, 49.).

Cochlearia danica (*Hederaceum Thlafpi* 1, 615.). . . Cochl. anglica (*britannica* 1, 294.). . . Alyffum fpinofum (*Thlafpi fruticofum fpinofum* 1, 217.). . . Al. campeftre (*Thl. fupinum luteum* 1, 220.). . . Eryfimum diffufum (*Eruca fylv. anguftifolia* 1, 205.).

Erodium gruinum (*Geranium creticum annuum* 1, 662.).

Genifta anglica (*Geniftella aculeata* 2, 93.). . . Ononis antiquorum (*Ononis Aegipyros* 2, 28.). . . On. rotundifolia (*Cicer fylv. verius* 2, 73.). . . Cytifus argenteus (*Lotus afperior fruticofa* 2, 41.). . . ? Coronilla Emerus (*Colutea fcorpioides* 2, 86.). . . Pforalea americana (*Trifolium* 2, 31.). . . Medicago radiata (*Lunaria radiata Italorum* 2, 38.).

Hypericum elodes (*tomentofum* 1, 400.). . . Hyp. ferpyllifolium (*fyriacum* et *alexandrinum* 2, 390.).

Apargia crifpa (*Hieracium flore et folio dentis leonis* 1, 238.). . . Helminthia echioides (*Bugloffum echioides luteum* 1, 577.). . . Cnicus disfectus (*Cirfium maius* 1, 582.). . . Cn. pratenfis (*Cirf. anglicum* 1, 583.). . . Cn. Cafabonae (*Acarna Theophrafti* 2, 16.). . . Staehelina fruticofa (*Cyanus repens* 1, 548.). . . Artemifia arborefcens (*Abfinthium* 1, 753.). . . Gnaphalium alpinum (*Leontopodium parvum* 1, 484.). . . Gn.

afterifciflorum *(Leontopodium ib.)*. . . Xeranthemum orientale *(Iacca pufilla incana* 1, 545.). . . Cineraria paluftris *(Conyza helenitis fol. laciniatis* 1, 547.). . . Cin. ? campeftris *(Conyza helenitis mellitā incana ib.)*.

. . Orchis variegata *(ftrateumatica minor* 1, 184.). . . Orch. militaris *(ftrateum. maior ib.)*. . . Ophrys Monorchis *(Orchis minor leodienfis* 1, 18 .). . . Ophr. apifera *(Melittias* 1, 180.). . . Ophr. aranifera *(Tefticulus vulpinus fecundus* 1, 179.).

Carex ovalis *(Gramen cyperoides parvum aquaticum* 1, 19.). . . Car. vulpina *(Gr. paluftre cyperoides ib.)*. . . Car. elongata *(Gr. paluftre maius* 1, 11.). . . Car. Pfeudocyperus (1, 76.). . . Ambrofia maritima *(fativa hortenfis* 1, 766.).

Afplenium marinum *(Chamaefilix marina anglica* 1, 814.). . . Fucus barbatus (2, 254.). F. acinarius (256.). Ulva Lactuca *(hift.* 647.). U. umbilicalis *(Lichen marinus ic.* 2, 246.).

Pofthumas „ftirpium illuftrationes" Gul. *Howe* Lond. 1655. 4. edidit, ubi variae rariores occurrunt, fine iconibus: e. g. Aquilegia canadenfis, Anamenia *Ventenati* etc.

* * *

Excipiat Lobelium vir omnino fummus et immortalis, *Carolus* Clusius, qui omnes facile fui aevi botanicos, cognitione fere immenfa plantarum, iudicii acumine, arte defcribendi, experientia et

doctrina ſuperavit. Cuius vita cum laborum et fortunae varietate, peregrinationibus maxime abundaverit, repetere eam hic libet. Atrebas fuit, natus 1525, in disciplina apud Lovanienſes et Marpurgenſes permanſit, donec Monspelium adiret, ubi 1559. ſummos in arte medica honores adeptus eſt. Redux Antverpiae, Lovanii et Auguſtae Vindelicorum commoratus eſt. Inter amicos Fuggerorum receptus, cum his Belgium et Germaniam borealem peragravit, dein oras Galliae occidentales, totam Hiſpaniam et Luſitaniam ipſam. Rediit 1565, quinquennium conſumſit in digerendis itineris fructibus: 1560. adiit Angliam: 1573. vocatus eſt Viennam, ut hortis Imperatoris praeeſſet. Quo munere functus eſt ita, ut totam ſimul Auſtriam et Hungariam perquireret. Angliam iterum 1580. tendit: 1587. Francofurti ad Moenum habitare coepit, ubi a Landgravio Haſſiae ſuſtentatus, Leidam denique 1593. vocatus fuit, ut rem herbariam publice doceret († 1609.). Valetudine adverſa et variis morbis luit immenſum ardorem in re herbaria. Brachium et alterum femur fractum, alterum luxatum cum fracto malleolo coëgerunt ſenem, ut baculis ſe continuo ſuſtineret: his acceſſit hernia cum aliis morbis, qui tamen animum ſummi viri nunquam deprimere neque minuere amorem plantarum potuerunt. Harum immenſam fere copiam ex itineribus retulit, in naturales quasdam familias

digeſſit, ſtudio ſummo discrevit novas a cognitis, illas duntaxat ut ſuas deſcripſit, iconibusque illuſtravit. Non iudicii ſolius acie excelluit, ſed eruditione etiam non mediocri, cum et veteres et recentiores plerasque linguas calleret. Quibus animi virtutes acceſſerunt non vulgares: pietas in Deum pariter ac in homines. Cum enim maior natu dominium ac feudum Watenefii hereditatis iure a patre accepiſſet, ceſſit eo ultro fratri natu minori, victum ſibi quaerens e diligentiae et doctrinae emolumentis (Cf. Ever. *Vorſtii orat. de vita Cluſ. ad calc. cur. poſter.*).

Tanti viri ſcripta monumenta aeterna ingenii ſunt ac doctrinae, quibus et tiro et qui ad maturitatem pervenit, etiamnum carere nequit. Edidit autem, praeter Garciam, Monardem, Acoſtam, Dodonaeum et Belonium, „Rariorum ſtirpium per „Hiſpanias obſervatarum hiſtoriam", Antv. 1576. 8. cum 229 iconibus, dein „Rariorum ſtirpium „per Pannoniam obſervatarum hiſtoriam", Antverp. 1583. 8. cum figuris 358. Utrumque librum contraxit, additis aliis, in „Rariorum planta„rum hiſtoriam" Antverp. 1601. fol. Quibus poſt obitum acceſſerunt „Curae poſteriores", Antverp. 1611. 4. Complectuntur autem haec opera tum eas plantas, quas ipſe detexerat, tum quas amici ipſi tradiderant, inter quos grate nominat Thom. *Pennaeum* Londinenſem, qui in plantas

helveticas inquifiverat et in thefauro Gesneriano fummum ftudium collocaverat; Iacobum *Plateau* Turnacenfem: Io. *Dortmannum* Groningenfem: Bernardum *Paludanum* Frifium, qui Orientem adierat.

Indicem exhibeo plantarum a Clufio inventarum ordine Linnaeano:

Veronica fpuria (*recta vulgaris hift.* 1, 347.). V. fpicata (*recta minima ib.*). V. alpina (*Teucrium* 6, 350.). V. aphylla (*Teucr. minimum ib.*). V. latifolia (*Teucr.* 4, 349.). V. dentata (*Teucr. quarti tertia fpec. ib.*). V. proftrata (*Teucr. quintum* 350.). . . Salvia fylveftris (*Hormini fylv.* 5. *fpec. prior hift.* 2, 31.). S. auftriaca (*Horm. fylv.* 4. *fpec. altera* 30.). S. verticillata (*Horm. fylv.* 3, 29.). S. glutinofa (*Horm. fylv.* 2, 29.). S. triloba (*cretica non pomifera hift.* 1, 343.). . . Pinguicula vulgaris et alpina (*hift.* 1, 310.). Purpureo enim et albo flore habet: primus autem nominaverat *C. Gesnerus in hift. montis fracti.*

Ixia Bulbocodium (*Crocus vernus anguftifolius hift.* 1, 208.). . . Iris variegata (*latifolia maior.* xv. *hift.* 1, 221.). I. fufiana (*latifolia maior* 217.). I. aphylla (*fpec.* xxv. 223.). I. Sifyrinchium (216.). I. iuncea (*mauritanica cur. poft.* 116. 47.). I. lutefcens (*Chamaeiris latifolia* vii. *hift.* 1, 227.). . . Lygeum Spartum (*Spartum* ii.

hist. 2, 220.). . . Panicum sanguinale (*Ischaemon Plinii hist.* 2, 217.). . . Pan. Dactylon (*Gramen legitimum ib.*). Arundo arenaria (*Spartum* III. *hist.* 2, 221.). . . Stipa pennata (*Spartum austriacum pennatum ib.*). St. tenacissima (*Spartum* I. *hist.* 2, 220.). . . Melica ciliata (*Gramen montanum avenae semine*, *hist.* 2, 219.). . . Poa megastachya *Schrad.* (*Gramen Amourettes*, *hist.* 2, 218.). . . Ortegia hispanica (*Iuncaria salmanticensis*, *hist.* 2, 174.).

Globularia cordifolia (*Scabiosa* X. *hist.* 2, 5.). . . Scabiosa sylvatica (*Sc.* III. *hist.* 2, 2.). Sc. stellata (*Sc.* I. *hist.* 2, 1.). Sc. atropurpurea (*Sc.* VI. 3.). . . Galium rubrum (*hist.* 2, 175.). . . Plantago Bellardi (*Holosteum salmantic. minus*, *hist.* 2, 111.). Pl. cretica (*Leontopodium creticum ib.*). . . Cornus suecica (*Chamaepericlymenum*, *hist.* 1, 60.). . . Fagara Avicennae (*exot.* 185.). . . Potamogeton densus (*Tribulus aquaticus minus alter hist.* 2, 252.).

Cynoglossum cheirifolium (*creticum* 1, *hist.* 2, 162.). C. pictum (II. *ib.*). . . Cerinthe aspera (*hist.* 2, 167.). C. minor (168.). . . Echium violaceum (*rubro flore*, *hist.* 2, 164.). E. creticum (*ib.*). . . Androsace Chamaeiasme (*Sedum minus*, X. *hist.* 2, 64.). A. lactea (*Sedum minus* XI. *hist.* 2, 63.). . . Primula integrifolia (*Auricu-*

la ursi IV., *hist.* 1, 304.). Pr. glutinosa (VII. *ib.*). Pr. minima (305.). Pr. farinosa (*Pr. veris rubro flore* 300.). . . Lysimachia thyrsiflora (*lutea* 3. *hist.* 2, 53.). Lys. punctata (*altera* 52.). . . Anagallis Monelli (*app. alt. exot.*). . . Azalea procumbens (*Chamaecistus* VII. *hist.* 15, 7.). . . Solanum tuberosum (*hist.* 2, 79.) 1588 tubera ipsi misit Phil. de Sivry. . . Convolvulus althaeoides (*hist.* 2, 49.). C. Cantabrica (*ib.*). . . Ipomoea Bona nox (*Buenas noches exot.* 44.). Ip. Quamoclit (*cur. post.* 8. 9.). . . Lonicera nigra (*Periclymenum rectum* II. *hist.* 1, 58.). . . Lycium afrum (*Rhamni* I. *spec.* II. *hist.* 1, 109.). . . Rhamnus lycioides (III, 110.). Rh. Alaternus (50.). . . Evonymus latifolius (*hist.* 1, 56.). Ev. verrucosus (57.). . . Viola grandiflora (*montana* III. *hist.* 1, 310.). V. pinnata (*laciniato folio* 309.). . . Cynanchum monspeliacum (*Apocynum* IV. *latifol. hist.* 1, 126.). . . Gentiana pannonica (*maior purpureo flore hist.* 1, 312.). G. verna (VI, 315.). G. nivalis (XI, 316.). . . Eryngium pusillum (*hist.* 2, 158.). . . Tordylium maximum (*Caucalis maior, hist.* 2, 201.). . . Caucalis pumila (*cur. post.* 71.). . . Laserpitium Archangelica (*hist.* 2, 195. *male*). . . Chaerophyllum bulbosum (*Cicutaria vulgaris hist.* 2, 200.). . . Seseli Hippomarathrum (*Saxifraga pannonica, hist.* 2, 196.). . . Peucedanum arenarium (*pannonicum ib.*). . .

Thapſia villoſa *(hiſt.* 2, 192.). . . Pimpinella peregrina *(Selinum montanum pumilum, hiſt.* 2, 200.). . . Caſſine capenſis *(Celaſtrus Theophr. cur. poſt.* 4.). . . Telephium Imperati *(hiſt.* 2, 67.). . . Linum hirſutum *(ſylv.* 1. *hiſt.* 1, 317.). L. tenuifolium (IV, 318.). L. alpinum (V, *ib.).*

Leucoium aeſtivum *(bulboſum maius, hiſt.* 1, 168.). L. autumnale *(bulboſum ſerot. tenuifolium* 170.). . . Narciſſus minor *(Pſeudonarciſſus minor hiſp. hiſt.* 1, 165.). N. triandrus *(iuncifolius albo flore reflexo, app. alt. auct. in exot.).* N. ſerotinus (162.). N. Tazetta *(latifolius* 155.). N. moſchatus *(Pſeudonarciſſus* III, 166.). N. calathinus (IX *anguſtif.* 158.). . . Pancratium maritimum *(Hemerocallis valentina, hiſt.* 1, 167.). . . Bulbocodium vernum *(Colchicum vernum app. alt. exot.).* . . Amaryllis lutea *(Narciſſus autumnalis maior, hiſt.* 1, 164.). . . Am. formoſiſſima *(Narciſſus latifolius flore rubro* 157.). . . Allium rotundum *(Moly* V. *hiſt.* 1, 195.). All. oleraceum *(Moly* III, 194.). All. vineale (II, *ib.).* All. paniculatum (IV, *ib.).* All. ſeneſcens *(narciſſinis foliis* 1, *ib.).* All. anguloſum (II, 196.). All. Cluſianum *(Moly minus* 192.). All. nigrum *(Moly Theophraſti* 191.). All. Moly *(app. alt.).* . . Lilium pomponium *(rubrum praecox, hiſt.* 1, 133.), Lil. chalcedonicum *(byzant. miniatum* 132.), Lil. pyrenaicum Gouan. *(montanum flavum hiſt.* 2,

256.)... Fritillaria pyrenaica (*hiſt.* 2, 257.)... Ornithogalum pyrenaicum (*app. alt. ad exot.).* O. comoſum (*pannon. albo flore hiſt.* 1, 187.). O. arabicum (186.). O. nutans (*neapolitanum app. alt. ad exot.*)... Scilla italica (*Hyacinthus ſtellatus cineracei coloris hiſt.* 1, 184.). Sc. peruviana (182.). Sc. verna (*Ornithogalum hiſp. minus* 188.). Sc. hyacinthoides (*Bulbus eriophorus* 172.). Sc. autumnalis (*Hyacinthus autumnalis minor* 185.)... Aſphodelus ramoſus (1, 196.). A. albus (II, 197.). A. fiſtuloſus (*minor ib.*)... Aſparagus acutifolius (*Corruda* I. *hiſt.* 2, 177.). A. aphyllus (II, 178.). A. albus (III, *ib.*)... Convallaria latifolia (*hiſt.* 1, 276.)... Polianthes Tuberoſa (*Hyacinthus indicus hiſt.* 1, 176.)... Hyacinthus cernuus (*hiſpanicus hiſt.* 1, 177.). H. romanus (*comoſus albo flore* 180.)... Lachenalia ſerotina (*Hyacinthus obſoleti coloris hiſt.* 1, 177.)... Yucca Draconis (*Tacori exot.* 48.)... Tofieldia paluſtris *Hudſ.* (*Pſeudo-aſphodelus* II. *hiſt.* 1, 198.). Sternbergia colchiciflora *Kitaib.* (*Colchicum pannonicum* 199.)... Colchicum montanum (*hiſt.* 1, 200. 201.)... Frankenia pulverulenta (*Anthyllis valentina hiſt.* 2, 186.).

Chlora perfoliata (*Centaurium parvum flavum hiſt.* 2, 180.)... Erica viridi-purpurea (*coris folio* 3. *hiſt.* 1, 42.). Er. arborea (*coris folio* 1, 41.). Er. mediterranea (II, 42.). Er. ſcoparia

(IV, *ib.*). Er. cinerea (V, 43.). Er. purpurascens (VII, *ib.*). Er. herbacea (VIII, 44.). Er. ciliaris (XII, 46.) . . Passerina hirsuta (*Sanamunda* III. *hist.* 1, 89.). . . Polygonum viviparum (*Bistorta minor hist.* 2, 69.).

Laurus Persea (*hist.* 1, 3.).

Ruta montana (*hist.* 2, 136.). . . Rhododendron Chamaecistus (VIII. *hist.* 1, 76.). . . Arbutus alpina (*Vitis idaea* II. *hist.* 1, 62.). A. Uva ursi (63.). . . Pyrola secunda (*hist.* 2, 117.). P. umbellata (III, *ib.*). P. uniflora (IV, 118.). . . Saxifraga caesia (*Sedum minus* IX. *hist.* 2, 61.). S. Hirculus (*cur. post.* II.). S. aizoides (*Sedum minus* VI. *hist.* 2, 60.). . . Dianthus alpinus (*Caryophyllus sylv.* III. *hist.* 1, 283.). . . Silene quinquevulnera (*Lychnis sylv.* VI. *hist.* 1, 290.). S. conica (*Lychnis sylv.* II. *hist.* 1, 288.). S. Muscipula (III, 289.). S. polyphylla (VIII, 290.). S. Armeria (I, 288.). S. alpestris (X, 291.). S. pumilis (*Caryophyllus sylv.* VII, 285.).

Sedum Anacampseros (*Telephium* VI. *hist.* 2, 67.). S. villosum (*Sedum minus* III, 59.). . . Cerastium dichotomum (*Alsine corniculata hist.* 2, 184.).

Reseda Clusii *mihi* in cent. (*Sesamoides parvum salmant. hist.* 1, 295.). . . Euphorbia serrata (*Tithymalus myrtites valent. hist.* 2, 189.). . . Euph.

hiberna (*Tith. platyphyllos* 190.). E. Characias (1, 188.).

Philadelphus coronarius (*Frutex coronarius hist.* 1, 55.). . . Pyrus Amelanchier (*Vitis idaea* II. *hist.* 1, 62.). . . Spiraea falicifolia (*hist.* 1, 84.). Rofa fpinofiffima (*campeftris odor. hist.* 1, 116.), R. fempervirens (*app. alt. auct.*). . . Rubus Chamaemorus (118.). . . Potentilla fupina (*Pentaphyllon fupinum hist.* 2, 107.). P. opaca (IV. *fpec.* 2, 106.). P. aurea (III, *ib.*). P. Clufiana (II, 105.).

Sarracenia purpurea (*Limonio congener hist.* 2, 82.). . . Bixa Orellana (*fructus echinatus exot.* 73.). . . Ciftus lavandulifolius (*hist.* 1, 72.). C. ocimoides (*fol. fampfuci ib.*). C. thymifolius (*ib.*). C. oelandicus (*Chamaeciftus* II, 73.). C. canus (*Chamaec.* III, 74.). C. pilofus (IV, *ib.*). C. Clufii (V, 75.). C. Fumana (VI, *ib.*). C. ledifolius (*annuus* 76.). C. laurifolius (*Ledon.* 1, 17.). C. populifolius (*latifolius* II, 78.). C. laxus (*Ledon.* IV, *ib.*). C. monspelienfis (V, 79.). C. Libanotis (VI, *ib.*). C. umbellatus (X, 81.). C. crifpus (*mas* V, 68.). C. incanus (*mas* II, *ib.*). C. albidus (*mas* I, 67.). . . Delphinium ambiguum (*elatius fimplici flore hist.* 2, 206.). D. intermedium (*Aconitum Lycoctonum flore Delphin.* 2, 94.). . . Aconitum tauricum (*hist.* 2, 96.). Ac. neomontanum (*neubergenfe* 97.). Ac. cer-

nuum (VIII, 97.). Ac. Cammarum (*iudenbergenſe ib.*). . . Rhizobolus butyroſus Gärtn. (*Caſtanea peruviana*, *hiſt.* 1, 8.). . . Anemone palmata (*hortenſis latifolia*, *hiſt.* 1, 248.). . . Clematis cirrhoſa (*altera baetica*, *hiſt.* 1, 123.). C. integrifolia (*coerulea pannonica ib.*). . . Ranunculus amplexicaulis (*pyrenaeus albo flore*, *append. alt. auctar. ad exot.*). R. bullatus (*grumoſa radice* I, *hiſt.* 1, 238.). R. creticus (239.). R. illyricus (*grumoſa radice* IV, 240.). R. alpeſtris (*montani ſpec.* I, 234.). . . Iſopyrum thalictroides (*Ranunc. praecox* II, *hiſt.* 1, 232.).

Teucrium fruticans (III, *hiſt.* 1, 348.). T. montanum (*Polium* VII, 363.). . . Nepeta tuberoſa (*Menthaſtrum* III, *hiſt.* 2, 33.). . . Lavandula dentata (*Stoechas criſpo folio*, *hiſt.* 1, 345.). L. multifida (*ib.*). . . Sideritis hirſuta (III, *hiſt.* 2, 40.). S. hyſſopifolia (VII, 41.). . . Lamium Orvala (*Galeopſis maxima pannonica*, *hiſt.* 2, 36.). . . Betonica Alopecuros (*albo flore*, *hiſt.* 2, 39.). . . Stachys hirta (*Ocimaſtrum valentinum*, *hiſt.* 2, 42.). . . Marrubium peregrinum (*alterum pannonicum*, *hiſt.* 2, 34.). . . Thymus pannonicus (*Serpyllum pannon.* III, *hiſt.* 1, 360.). Th. Zygis (358.). Th. alpinus (*Clinopodium auſtriacum* 353.). . . Dracocephalum auſtriacum (*Chamaepitys auſtr. hiſt.* 2, 185.). . . Prunella grandiflora (I, *hiſt.* 2, 43.). . . Pedicu-

laris foliosa (*Alectorolophus alpina, hist.* 2, 210.). P. rostrata (III, 221.). . . Antirrhinum triphyllum (*Linaria hispan.* I, *hist.* 1, 320.). A. supinum (*hisp.* V, 321.). A. simplex (IV, 323.). A. alpinum (III, 322.). A. genistaefolium (*pannonica* I, *ib.*). . . Scrofularia tanacetifolia *Willd. hort. berol. t.* 55. (*cretica* I, *hist.* 2, 209.).

Vella annua (*Nasturtium sylvestre valentinum*, *hist.* 2, 130.). . . Thlaspi montanum (II, 131.). T. alpestre (III, *ib.*). . . Iberis odorata (*Thlaspi* IV, 132.). . . Peltaria alliacea (*Thlaspi* I, 130.). . . Cardamine trifolia (*hist.* 2, 127.). . . Cheiranthus erysimoides (*Leucoium sylv.*, *hist.* 1, 299.). C. litoreus (*marinum minus* 298.). . . Arabis alpina (*Draba* II, *hist.* 2, 125.). A. bellidifolia (*Plantula Cardamines alterius aemula* 129.). A. Turrita (*maior Plateau* 126.). . . Brassica arvensis (*campestris* II, 127.).

Geranium phaeum (I, *hist.* 2, 99.). G. nodosum (101.). G. sylvaticum (II, 99.). . . Lavatera maritima (*Althaea frutex*, *hist.* 2, 24.). . . Althaea cannabina (*hist.* 2, 25.). . . Hibiscus Sabdariffa (*Alcea americana*, *hist.* 2, 26.).

Polygala maior (*hist.* 1, 324.). . . Erythrina Corallodendron (*Coral arbor*, *hist. app.* 253.). . . Spartium sphaerocarpon (II, *hist.* 1, 102.). Sp. Scorpius (*Aspalathus alter* III, 106.). . . Genista florida (*tinctoria hispan.*, *hist.* 1, 101.). G. sa-

gittalis (*Chamaegenista* II, 104.). G. canarienſis (*Cytiſus* I, 94.). . . Cytiſus divaricatus (II, *hiſt.* I, 94.). C. capitatus (V, 95.). C auſtriacus (V, *ſpec. alt.* 96.). C. ſupinus (VII, *ib.*). C. triflorus (III, 94.). . . Anthyllis cytiſoides (*Cytiſus* VI, 96.). A. Erinacea (107.). . . Vicia piſiformis (*Piſum ſylv.*, *hiſt.* 2, 229.). V. oroboides (*Orobus pannon.* IV, 231.). V. amphicarpa (*Theophraſti ἀϱάκῳ ὅμοιον exot.* 88.). V. ſordida (*ſylv. albo flore*, *hiſt.* 2, 235.). . . Coronilla valentina (*Polygala*, *hiſt.* 1, 98.). C. glauca (*Colutea ſcorpioides* I, 97.). C. coronata (II, 98.). . . Phaca baetica (*Aſtragalus*, *hiſt.* 2, 233.). Aſtragalus hamoſus (*monspeliacus*, *hiſt.* 2, 234.). A. Glaux (233.). . . Trifolium alpeſtre (*maius* III, 245.). T. montanum (*maius* I, *ib.*). T. fragiferum (*cur. poſt.* 73.). T. ſquarroſum (*Lagopus anguſtifolia hiſp.*, *hiſt.* 2, 247.). . . Lotus tetragonolobus (*ſiliquoſus rubello flore*, *hiſt.* 2, 244.).

Hypericum balearicum (*Myrto-ciſtus Pennaei*, *hiſt.* I, 68.). H. humifuſum (*ſupinum* III, *hiſt.* 2, 181.).

Scorzonera purpurea (*anguſtifolia* IV. *hiſt.* 2, 139.). Sc. humilis (*pannon.* II, 138.). Sc. roſea (*anguſtifolia* III, 138.). . . Apargia incana (*Hieracium* VI. *montanum hiſt.* 2, 141.). . . Hieracium villoſum (V, 141.). . . Lapſana puſilla (*Hie-*

racium IX. *minimum hiſt.* 2, 142.). . . Scolymus maculatus (*hiſt.* 2, 153.). Sc. hiſpanicus (*ib.*). . . Serratula discolor (*Carduus mollior* II. *hiſt.* 2, 151.). . . Carduus defloratus (*Cirſium* III. *hiſt.* 2, 149.). C. pannonicus (*Cirſium pannonicum* I, 148.). C. mollis (*mollior* I, 150.). . . Carlina racemoſa (*ſylv. minor hiſpanica hiſt.* 2, 157.). . . Carthamus coeruleus (*Cnicus alter hiſt.* 2, 152.). . . Cacalia Kleinia (*Arbor lavandulae folio exot.* 7.). C. alpina (*glabro folio hiſt.* 2, 115.). C. albifrons (*incano folio ib.*). . . Santolina ſquarroſa (*Abrotanum femina vulg. hiſt.* I, 341.). S. roſmarinifolia (IV, 342.). . . Tanacetum annuum (*Elichryſon hiſt.* I, 326.). . . Artemiſia ſcoparia (*Abſynthium tenuifolium hiſt.* I, 359.). . . Gnaphalium margaritaceum (*americanum hiſt.* I, 327.). . . Senecio carniolicus (*Chrysanthemum alpinum* I, *hiſt.* I, 333.). S. abrotanifolius (II, 334.). S. alpinus (*Iacobaea* III, *hiſt.* 2, 23.). S. Doronicum (*Doron. auſtr.* I, 17.). . . Inula Oculus (*Conyza* III. *auſtr. hiſt.* 2, 20.). In. Bubonium (*Aſter montanus* IV. *hiſt.* 2, 14.). In. enſifolia (*Aſter* VI, 15.). . . Arnica montana (*Doronicum* V. VI. *hiſt.* 2, 18.). A. Doronicum (II, 17.). A. glacialis (IV, *ib.*). . . Chrysanthemum coronarium (*creticum hiſt.* I, 335.). . . Pyrethrum alpinum (*Leucanthemum ib.*). . . Achillea Clavennae (*Abſinth. alpinum umbelliferum hiſt.* I,

340.). Nomen habet a Nicol. *Clavenna*, pharmacopola Bellunensi, cuius tr. de Absinthio umbellifero, Venet. 1610. 4. exstat. A. atrata (*Parthenium alpinum* 336.). A. tomentosa (*Stratiotes millefolia flavo flore* 330.). A. tanacetifolia (*Millefolium rubro colore* 331.). . . Buphthalmum maritimum (*After* II, *hist.* 2, 13.). B. salicifolium (*After* III, *ib.*). . . Centaurea erucaefolia (*Stoebe salmantica* II, *hist.* 2, 9.). C. splendens (III, 10.). C. Calcitrapa (7.). C. Verutum (*Iacea luteo flore* 8.). C. salmantica (*Stoebe salmantica* I, 9.). . . Micropus erectus (*Gnaphalium* III, *Plateau*, *hist.* I, 329.).

Orchis sambucina (*pannonica* VIII, *hist.* I, 269.). . . Cymbidium Corallorrhiza (*Dentaria coralloide radice*, *hist.* 2, 120.). . . Limodorum abortivum (*Pseudo-Leimodorum*, *hist.* I, 270.). . . Aristolochia baetica (*hist.* 2, 71.).

Myriophyllum verticillatum (*hist.* 2, 252.). . . Quercus humilis (*Robur* VII, *hist.* 1, 19.). Q. austriaca *Willd.* (*Cerrus* 1, 20.). . . Corylus Colurna (*Avellana pumila byzantina*, *hist.* 1, 11.). Hura crepitans (*Baruce ex Hura exot.* 42.). . . Manicaria saccifera (*Palma exot.* 4.). . . Pinus Pumilio (*Pinaster* IV, *hist.* I, 32.). . . Forstera muscifolia (*? Amomum ad Garc.* 199.). Poterat autem a Magellani et Drakii comitibus accepisse magellanicam plantam.

Empetrum album (*Erica coris folio* 10, *hist.* 1, 45.). . . Smilax nigra (*hist.* 1, 113.). Sm. Pseudochina (*exot.* 83.). . . . Dorstenia Drakena (*exot.* 83.). . . Mercurialis tomentosa (*Phyllum marificum*, *hist.* 2, 48.). . . Carica Papaya (*Mamoera Lusitanorum cur. post.* 78—81.). . . Schinus Molle (*cur. post.* 94.).

Polypodium calcareum *Smith.* (*Filix pumila saxatilis* 1, *hist.* 2, 212.). P. fragile (11, *ib.*). P. quercifolium (*indicum exot.* 89.). . . Botrychium rutaceum *Sw.* (*Lunaria minor ramosa* 3, 119.). . . Lycopodium denticulatum (*Muscus terrestris lusit. hisc.* 2, 249.). . . Fucus vesiculosus (*Quercus marina*, *hist.* 1, 21.). F. Plocamium (*Muscus marinus* 2, 250.).

In fungis etiam desudavit praestantissimus Clusius, esculentos generatim a noxiis discernens. Ceterum Peziza Auricula (*hist.* 2, 276.). . . Phallus impudicus (288.). . . Merulius lobatus (*Fungi alii E.* 294.). . . Morchella esculenta (264.). . . Clathrus ruber (*Fungus cancellatus in app. alter. auctar. ad exot.*) novi sunt.

* * *

Andreas Caesalpinus, quem primum Systematicum Orthodoxum praedicat Linnaeus, Aretinus fuit, natus 1519, Lucae Ghini discipulus, dein pontificis maximi archiater † 1603.

Quem primus instauraverat naturalem ordinem

Lobelius, Clusius autem auxerat et exornaverat; Caesalpinus legibus firmis ac stabilibus superstruere conatus est. Vir enim perspicacissimus facile intellexit, cum indies plantarum numerus augeretur, difficillimam fieri cognitionem et usum librorum fere nullum evadere, nisi principia quaedam statuantur ac leges, iuxta quas examinandae sint plantae, similitudines conferendae et genera stabilienda. Molitus id est in opere „De plantis" Florent. 1583. 4. quod omnino systema quoddam naturale complectitur, sed artificialibus fundatum characteribus.

Orditur autem praeclarissimus vir ab examine partium et loci illius, qui principatum animae habere videatur. Venis iis, quibus animalia, haud quidem instructas esse plantas; esse tamen ductus quosdam succo nutritio plenos, quos in lactescentibus manifesto observamus. Attrahi autem humores e terra vel aëre neque sensu quodam, quo omnino careant plantae, neque mere mechanico modo, ob fugam vacui vel ob magneticam vim, sed caloris ope vim altricem agere ita, ut humores intrent et surgant. Folia e cortice oriri, venas etiam et nervos eorum e libro. Medullam non tanti esse momenti in plantis, quam corticem: plures enim sine medulla vivere: emori etiam circumciso cortice, non perire medulla excavata. Transit ad gemmarum et seminum differentiam, quae et nos

etiamnum exercet: differre autem arbitratur ut foetum vivum ab ovo: femen enim tanquam ovum effe, in quo fit principium vitale, at vita nequaquam: fobolem vero vivere primo iuxta parentem, ut eius germen, poft vero per fe ipfam, fuis radicibus humorem attrahere. Quae quidem differentia tantum abeft, ut rem exhauriat ut potius qualitatem quamdam complectatur et feminibus et gemmis peculiarem. Maris et feminae distinctione plantas non egere, ob fimpliciorem ftructuram et pauciorem fpiritum.

Seminis effentialem particulam Caefalpinus iure quaerit in eo loco, unde cotyledones, quas folia duo pulpofa vocat, oriuntur; eam particulam *corculum* dicit, quo exefo ilico plantulam perire obfervavit. Flores nil effe nifi involucra fructuum, qui cum fpiritu potius quam humore abundent, effe verficolores, nec virides, ut folia. Ineffe floribus et ftamina et floccos: illa (piftilla) effe feminum proceffus: hos (ftamina nobis) arbitratur etiam feminum propagines effe. Calycem, feu exterius floris involucrum, nutriri e cortice, hinc non decidere cum flore, fed fructum plerumque veftire. In quibusdam firmiter flori adhaerere, ut interne flos, externe calyx nominari poffit, e. g. Ornithogalum. Fatetur, in quibusdam effe fexum distinctum, ut in Cannabi, Urtica, Mercuriali, Iunipero, Taxo etc.

Distributionem plantarum adgrediens, cum Gesnero fatetur, e modo fructificandi optime et commodissime peti generum characteres: in nullis enim aliis partibus tantam organorum varietatem molitam esse et distinxisse naturam, quam in iis, quae ad fructificationem pertineant (*lib.* 1. *c.* 13.). Quae lex ab ipso stabilita licet optima sit et rationi congrua, labitur tamen eximius vir, dum in singula exspatiatur. Etenim alias esse perhibet plantas, quae dum nullum ferant semen, e putredine oriantur, quorsum fungos pertinere autumat, alias vero imperfectum producere, quod aliarum plantarum velut aborsus sint aut morbi, ut multa in genere frumentorum, quibus spica inanis et fere iuncorum genera et orchidum, Orobanche et Hypocistis: namque in his pro semine mucum aut pulvisculum conceptaculis contineri. Quosdam aliquid ferre, quod proportione respondeat semini: *nam per id visas esse propagari:* esse autem lanuginem quamdam foliis insidentem, caule vero et flore et semine carere, velut filices omnes.

Partium fructificantium autem et numerum et situm et figuram in censum venire, dum constituendae sint classes plantarum. Seminum itaque situm; sive corculum exterius spectet sive interius; sedem supra aut infra calycem; conceptaculorum formam et numerum: ita etiam floris et calycis figuram situmque considerat, ut plantarum genera distri-

buat. Quaecunque autem neque ad totius plantae neque ad fructus conſtitutionem faciant, ut colores, odores, ſapores et alia huiusmodi, accidentia eſſe, ſaepiusque e cultu aut locorum coelique diverſitate variari.

Vulgarem ordinem ſequens, primum arbores tractat, dein herbas, utrasque habet vel ſimpliciores, quae ſub uno flore A. *unicum ſemen* ferunt, aut *unum ſeminis conceptaculum*; vel magis compoſitas, quae plura habent in uno calyce ſemina. Subdiviſiones autem petuntur e ſede ſeminis et corculi, quod vel exterius vergit, ut in plerisque arboribus, vel interius: aut, quod idem eſt, corculum ex apice vel e baſi ſeminis prodit. α. Glandiferae et nuciferae arbores omnes ad prius pertinent genus, quas primo loco tractat Caeſalpinus. Inter has Quercus Pſeudoſuber (*Subcrella Caeſalp.* 2, 2.) et Oſtrya vulgaris (2, 7.). Immiſcet tamen etiam alienas, ut Acera et Fraxinos et Platanos. . . β. Quae pericarpium ferunt, 1. ſeminis *corculo exterius vergente*, aliae quidem florem in ſummo fructu, aliae vero in baſi geſtant. Ad priorem claſſem refert Amygdalas, Perſicas, Prunos, Perſeam (quam cum Anacardio confundit), Laurum, Piper, Cubebas, aliasque plantas gummiferas, ut Benzoën, Styracem et alias, quarum ſemen haud examinaverat, ad famoſiſſimam usque Lotum. Dein perſequitur eas, quarum ſemina 2. *cor in inferiore parte* habent, qua ſci-

licet aut pedunculo aut conceptaculo nectuntur: magna ex parte plura hae ferunt femina, aut in communi conceptaculo aut in pluribus. Huc Ficum, Morum, Sambucum, Hederam, Liguftrum, Syringam ipfamque Rofam; dein Vitim, Arbutum, Guaiacum, *Ermellinam (Diospyros Lotus)*: leguminofas, ut Caffiam, Ceratoniam, Tamarindum, Cytifum, Geniftam, Emerum, refert. B. Sunt quibus feminis fedes *bipartita* eft, ut duo conceptacula videantur, quibus femina lanugine involuta funt, quorfum Periploca pertinet, Staphylodendron, Populus, Salix, Tamarix. C. *Tripartita* feminis fede pauca in genere arboreo occurrunt: novit autem Caefalpinus duntaxat Buxum et Myrtum, quarum flores fummis fructibus inhaerent. D. *Quadripartita* feminis fede habentur manifefte quidem Siler *(Evonymus)* obfcure autem ob fructus parvitatem Vitex. E. *Multiplici* feminis fede et indeterminatiori numero multa reperiuntur, horum autem α. quaedam fructum ferunt exterius communi cortice tectum, ut Malorum genera, β. alia eumdem habent tegente proprio fingulorum corpore, ut Conifera: haec enim veluti e fquamis compactilem fructum ferunt, fub fingulis fquamis femina continentur. Seminis autem cor omnibus eft in parte inferna: flos nullus, aut, fiquis eft, amentaceus.

Expofitis arborum differentiis transit ad fuffrutices et herbas, quarum differentias fimiles prae-

cipit. A. Prima claſſis ſolitaria fert ſemina ſub ſingulis floribus, aut ſolitarium ſeminis conceptaculum. α. Nuda ſunt ſemina in Valerianis ſolis, quarum tum flos tum ſeminis cor exterius ſita ſunt: inſident autem pappi his ſeminibus ſummis. β. Pericarpio cincta ſemina gerunt, quibus vel ſeminis cor exterius ſedet, flos interius: quorſum Thymelaea, Daphnoides et Iaſminum pertinet; vel flos in ſummo fructu et ſeminis cor pariter, ut in Caſſia lignea (Daphne Cneorum.). Aliis pro ſeminis tegmine datum eſt floris involucrum, ſeminibus ſolitariis exiſtentibus ſub ſingulis floribus, ut in Cannabi, Lupulo, Ambroſia, Chenopodio, Beta, Atriplice, Blito, Tribulo, Spinachia, Rumice, Oxalide, Polygono, Salſola et omnibus frumentis ac cyperoideis. γ. Conceptaculum ſimplex ac unicum ſub uno flore gerunt, quae florem habent, fructui pulpoſo eduli inſidentem, ut Cucurbitae et Cucumeres, Bryonia, Sambucus, Solanum, Smilaces, Ruſci, Dictamnus, Arum. Huc autem legumina omnia, inter quae recenſet etiam Caſſiam Sennam italicam (8, 36.), quae in agro Piſtorienſi frequens ſeritur: adnumerat his etiam Lychnides, Dianthos, Aſclepiades et alias. B. Secunda claſſis complectitur eas, quae bina ſemina nuda ſub ſingulis floribus gerunt, aut conceptacula ſeminum bipartita. Ad priorem ordinem pertinent umbelliferae omnes (inter eas Pancaſeolus ſ. Bunium Bul-

bocaſtamum 7, 29.) et Seſeli Ammoides (7, 15.) ad poſteriorem Rubiae, (*Crucianella maritima* 8, 12.), Agrimoniae, Mercurialis et Xanthium, Plantago etiam et Euphraſia, Orobanche, Cuſcuta, Tornaebona (*Nicotiana*), Hyoscyamus, Verbaſcum, Scrofularia. Huc etiam refert ſiliquoſas, quippe quae bipartitum habent conceptaculum. . . C. Tertia claſſis continet plantas, quae terna ſemina gerunt aut nuda, ut Thalictrum (quod cum Pegano Harmala confundit), aut in conceptaculis, ut Euphorbiae (inter quas Euphorbia Cajogala 11, 8.) et Croton (*Heliotropium*), Convolvuli etiam, Seſamum, Aſarum et Cardamomum, Cyclamen, Hypericum. Huc refert etiam bulboſas omnes, Allia, Scillam, Hyacinthum, Crocum, Narciſſum, Aloën, Orchideas omnes. . . D. Sequuntur, quae quaterna habent ſemina; eaque plerumque nuda, ut Aſperifoliae et Labiatae omnes. . . E. Quae multa ſemina gerunt, dividuntur α. in Compoſitas, ubi flos ſuperus eſt, et ſemina vel pappoſa vel nulla, receptaculum etiam vel foliaceum (*paleaceum*) vel nudum. His adnumerat Scabioſas, inter quas Sc. vel cretica vel limonifolia (13, 60.). β. in eas, quibus flos inferus eſt, qualis apparet in Ranunculis, Anemone, Geo, Butomo, Potentilla, Alchemilla, Geranio, Malvis. γ. in eas, quae in ſingulis conceptaculis plura geſtant ſemina, ut Oxalis, Goſſypium, Bamia (*Hibiſcus eſculen-*

tus), Papaver, Ruta, Helleborus, Aconitum, Paeonia, Aquilegia. Supereſt plantarum familia, quae nullum profert ſemen, quorſum Filices (inter has Polypodium ilvenſe, 16, 10.), Muſci frondoſi, Equiſeta, Lichenes, Algae et Fungi.

En primi ſyſtematis carpologici ſyllabum, quod licet imperfectum ſit, ingenii tamen ſummi monumentum et aliorum omnium ad Gärtnerum usque exemplar eſt.

* * *

Ni inter ſyſtematicos, inter collectores ſaltem inventorum numerandus eſt Ioachimus Camerarius, medicus Noribergenſis (nat. 1534. † 1598.), Gesneriani theſauri poſſeſſor et horti praeſtantiſſimi cultor. Uſus eſt iconibus Gesneri ad edendam „De plantis epitomen utiliſſimam Petr. Andr. Matthioli" Frcf. ad Moen. 1586. 4. Egregium opus, ob mutatas et emendatas plerasque Matthioli icones, relictis paucis deterioribus, ut Auricula muris (408.), Rhabarbaro (414.), Chamaeleonte nigro (429.). Reliquae ſunt elegantiſſimae, nitidiſſimae, quales nec maiores ipſius nec poſteri unquam ligno inciderunt; pleraeque habent partes eſſentiales, ut faciliime et genus et ſpeciem definire poſſis. Ordo ceteroquin nullus, niſi is, qui in Dioſcoride Matthioli obſervatur. Adiutus fuerat a nepote Ioach. Iungermannio, Lipſienſi, poſt Guilandini ſucceſſore nominato, qui Orientem ad-

greſſurus, obiit Corinthi 1591. Praeſtantiſſimas et novas prorſus icones, inter plusquam M, quae hic occurrunt, exiſtimo ſequentes:

Echium italicum (*flore albo* 738.). . . Celoſia caſtrenſis (*Amarantus criſtatus* 792.). . . Seſeli tortuoſum (*maſſilienſe nonnullorum* 511.). . . . Agave americana (*Aloë* 451.) multo melius redit in *horto t.* 5. . . Ballota alba (572.). . . Cardamine hirſuta (*Siſymbrium aquaticum alterum* 270.). . . Siſymbrium ſtrictiſſimum (*Arabis quibusdam* 342.). . . Tragopogon orientalis (*Barbula hirci* 312.). . . Sonchus coeruleus *Sm.* (281.). . . Artemiſia gallica (*Abſinthium ſeriphium vulgo dictum* 458.). . . Tuſſilago alba (*Petaſites fl. albo* 593.). . . Ulva plicata Roth. (*Muſcus marinus alter Plin.* 872.).

Mox ſequutus eſt „Hortus medicus et philoſophicus" Frcf. ad Moen. 1588. 4., primum et ſplendidum quidem exemplum deſcriptionis plantarum, quae in horto ditiſſimo colebantur; icones adiectae ſunt nitidiſſimae, aliae propriae, aliae e Gesneri theſauro. Novae ſunt fere:

Montia fontana (*Portulaca exigua p.* 131.).

Sherardia arvenſis (*Rubeola arvenſis* 149.).

Phyſalis angulata (*Halicacabum t.* 17.). . . Gentiana bavarica (*t.* 15.). . . Gent. imbricata (*ib.* 11.). . . Eryngium amethyſtinum (*totum coeruleum p.* 58.). . . Bupleurum longifolium (*Perfo-*

liata montana t. 38.). . . Tordylium peregrinum (*Caucalis hiſpanica t.* 11.).

Silene fruticoſa (*Ocimoides fruticoſum t.* 33.). . . Sil. noctiflora (*Oc. noctiflorum t.* 34.). . . Euphorbia Gerardiana (*Tithymalus linifolius* 170.).

Scrofularia peregrina (*t.* 43.).

Bunias ſyriaca (*Roſa hierochuntica alia t.* 42.). . . Cheiranthus tricuſpidatus (*Leucoion marinum t.* 24.).

Sida indica (*Abutilon t.* 1.). . . Hibiſcus ſyriacus (*Alcea arboreſcens t.* 4.).

Anthyllis tetraphylla (*Trifolium halicacabum t.* 47.). . . Trifolium italicum (*Melilotus italica t.* 29.). . . Lotus ornithopodioides (*t.* 25.). . . Medicago maculata (*t.* 27.).

Hieracium dubium (*Lactucella ſylveſtris repens p.* 82.). . . Cnicus ſyriacus (*Carduus lacteus ſyriacus t.* 10.

Neottia repens (*Orchis radice repente t.* 35.). . . Phoenicis dactyliferae germinatio (*t.* 36.).

* * *

Inventa colligere ac in meliorem diſponere ordinem ſategit etiam Iacobus Dalechamp, medicus Lugdunenſis (nat. 1513. † 1588.), ſed, licet adiutus a Ioanne *Bauhino* et Io. *Molinaeo*, inconditum tamen opus reliquit, quo aegerrime utimur, cum eaedem plantae diverſis nominibus occurrant. „Hiſtoria generalis plantarum.“ vol. 1. 2. Lugd.

1587. fol. Rouillius bibliopola iusto iactantius praefatur. Ordo singularis: 1. de arboribus sylvestribus; 2. fruticibus; 3. arboribus fructiferis; 4. segetibus et leguminibus; 5. oleribus et herbis; 6. plantis umbelliferis; 7. flore placentibus; 8. odoratis; 9. palustribus; 10. de plantis in asperis locis et saxosis; 11. de plantis in udis locis et pinguibus; 12. de plantis maritimis et marinis; 13. de parasitis; 14. de Carduis et spinosis; 15. de bulbosis; 16. de catharticis; 17. de venenatis; 18. de peregrinis. Plantarum descriptiones pleraeque e Matthiolo, Fuchsio, Lobelio, Dodonaeo et Clusio: icones indidem mutuatae, paullo inferiores illis, sed appositis interdum, more Gesneri, partibus essentialibus.

Quae propria sunt Dalechampio aut melius ab eo exposita, sequentia videntur:

Veronica urticaefolia *(maxima* 1165.).

Anthoxanthum odoratum (426.). . . Saccharum cylindricum *(Gramen tomentosum* 430.). . . Elymus arenarius *(Oxyagrostis maritima* 432.). . . Knappia agrostidea *Sm.* *(Gramen minimum* 424.). . . Dactylis glomerata *(Gr. spicatum* 427.). . . Polycarpon tetraphyllum *(Paronychia altera* 1213.).

Globularia nudicaulis *(Aphyllanthes* III. 864.). . . Plantago alpina *(Holosteum quorumdam* 1183.). . . Camforosma glabra *(Chamaepeuce Plinii* 1179.).

Convolvulus saxatilis (*Lychnidis sylvestris species Myconi* 817.). . . Verbascum Myconi (*Auricula ursi* 837.). . . Eryngium Bourgati (*Spina alba* 1462.). . . Bupleurum Odontites (*Odontites lutea* 1063.). . . Sison verticillatum (*Daucus pratensis* 718.). . . Oenanthe peucedanifolia (*Bulbocastanum femina* 778.). . . Aethusa Bunius (774.). . . Chaerophyllum hirsutum (*Cicutaria alba* 789.). . . Seseli elatum (*Petroselinum* 702.).

Ornithogalum latifolium (*magnum Myconi* 1583.).

Möhringia muscosa (*Alsine muscosa* 1235.). . . Acer monspessulanum (95.).

Scleranthus polycarpos (444.). . . Saxifraga Aizoon (*Phyllon thelygonon* 1195.). . . Gypsophila rigida (*Tunica minima* 1191.).

Sedum dasyphyllum (*Aizoon dasyphyllum* 1133.).

Euphorbia verrucosa (*Tithymalus* 1650.).

Sarracenia flava (*Turis limpidi folium* 1754.). . . Cistus Tuberaria (*maior Myconi* 1099.). . . Anemone apiifolia (*Pulsatilla* III. 851.). . . Ranunculus hederaceus (1031.). R. platanifolius (*montanus albus ib.*).

Lamium incisum (*Ballote crispa maior* 1253.). . . Erinus alpinus (*Ageratum purpureum* 1184.).

Cakile maritima (*Eruca maritima* 1394.). . . Lepidium alpinum (*Thlaspi montanum minimum*

(1180.). . . Iberis fempervirens (*Thlafpi montanum candidum* 1180.).

Althaea hirfuta (*Alcea villofa* 594.).

Polygala monspeliaca (*Onobrychis* III. 491.). . . Ononis pinguis (*lutea non fpinofa* 449.). . . Coronilla minima (*Lotus enneaphyllos* 510.). . . Ornithopus compreffus (*Scorpioides leguminofa* 493.). O. perpufillus (*Ornithopodium tuberofum* 486.). . . Aftragalus montanus (1347.). . . Medicago minima (*Tribulus minor rectus* 513.).

Arnopogon Dalechampii (*Hieracium magnum* 569. *male.*). . . Sonchus picroides (*Crepis* 562.). . . Prenanthes muralis (*Sonchus dendroides* 573.). . . Andryala integrifolia (*Sonch. lanatus* 1116.). . . Cnicus Erifithales (1094.). . . Conyza fordida (*Ageratum aliud quorumdam* 778.). . . Erigeron glutinofum (*Conyza montana* 1201.). . . Anthemis maritima (*Chamaemelum* 1394.). . . Chryfanthemum Myconi (873.).

Orchis globofa (*rotundus* 1556.).

Polypodium ilvenfe (1221. 1230.). Marfilea quadrifolia (*Lemma* 1014. 1015.).

Haec quidem certiora funt. Plurima dubia aut variis nominibus, licet eadem, infignita, de quibus Iacobus *Pons* egit in „animadverfionibus in hifto-„riam plantarum generalem." Lugd. 1600. 8. Edidit etiam *C. Bauhinus* animadverfiones in hiftoriam plantarum Lugduni editam; catalogum plan-

tarum 400 eo in opere bis terve pofitarum. Frcf. 1601. 4.

* * *

Iacobus Theodorus TABERNAEMONTANUS, Alfatus, medicus Epifcopi Spirenfis et principis Palatinatus, Tragi autem discipulus, praeceptoris opera continuare moliens, impenfas ab Epifcopo Spirenfi accipere fperavit, fed intermortuo hoc, Baffaeus, typographus Francofurtanus magni herbarii tomum primum 1588. edidit. Defuncto 1590. auctore ipfo, Nicol. Braunius reliquos tomos 1592. curavit: novam autem editionem *C. Bauhinus:* „Neuw vollkommentlich Kreuterbuch" Tom. I. 2. Frcf. ad Moen. 1613. fol. quam coram habeo. Continet, ordine quodam arbitrario, plusquam 5800 fpecies plantarum, quarum 2480 iconibus expreffae funt, rudioribus iis, quam quae Camerarius curaverat, plerisque mutuo acceptis a Clufio, Lobelio aliisque, nonnullis peffimis, aliis tamen melioribus, imo novis et peculiaribus. Nimius autem in viribus medicis, multus in nomenclatura omnium fere linguarum. Propriae ipfi aut melius defcriptae funt fequentes:

Veronica triphyllos (*Alfine recta* 2, 410.). . . Ver. hederaefolia (*Alf. hederacea* 2, 411.). . . Ver. arvenfis (*Alf. fol. veronicae ib.*). . . Ver. agreftis (*Alf. fol. triffaginis ib.*). . . Salvia hifpanica (*Sclarea* 2, 97.).

Valeriana dioica (*Phu minus* 1, 469.). . . Iris pallida (*dilute coerulea* 2, 359.). . . Scirpus Tabernaemontani *Gmel. ſl. bad. n.* 69. (*Iuncus ſylvaticus* 1, 554.). . . Phalaris arundinacea (*Gramen harundin. maius* 1, 53.). . . Panicum verticillatum (*Gr. geniculatum* III. 1, 532.). . . Andropogon Iſchaemum (1, 553.). . . Stipa capillata (*Aegilops* IV. 1, 564.). . . Polycnemum arvenſe (*Camforata* II. 1, 57.).

Dipſacus laciniatus (II. 2, 393.). . . Aſperula tinctoria (*Gallium album* III. 1, 445.).

Campanula patula (*Rapunculus ſylv. minor* 2, 125.). . . Chenopodium murale (II. 2, 142.). . . Chaerophyllum temulum (*Cerefolium ſylveſtre* 1, 288.). . . Pimpinella nigra (*Tragoſelinum minus* 1, 258.). . . Linum auſtriacum (*ſylveſtre* III. 2, 526.).

Iuncus ſylvaticus (*Gramen iunceum* I. 1, 553.).

Epilobium tetragonum (*Lyſimachia* III. 2, 554.). . . Epil. paluſtre (*Lyſ.* VII. 2, 555.). . . Polygonum aviculare (II. 2, 533.).

Scleranthus annuus et perennis (*Polygon.* IV. V. 2, 534.). . . Stellaria uliginoſa (*Alſine fontana* 2, 411.). . . Ceraſtium aquaticum (*Alſine paluſtris* 2, 412.).

Erodium pimpinellifolium (*Geranium arvenſe* 1, 124.). . . Althaea ficifolia (*Malva roſea ſimplex* 2, 469.).

Spartium multiflorum (*Genista alba* 3, 824.). . . Vicia dumetorum (*Cracca maior* 2, 220.).

Hieracium paludosum (xiv. 1, 509.). H. sylvaticum (*Pulmonaria gallica tenuifolia* 1, 500.). . . Crepis Dioscoridis (*Hierac.* i. 1, 506.). . . Cr. nemausensis (*Hier.* vi. 1, 507.). . . Cr. virens (*Hier.* ii. 1, 506.). . . Helianthus indicus (*Corona solis* i. 2, 466.). . . Hel. multiflorus (*Cor. solis* iv. 2, 467.).

* * *

Immortalem meretur gloriam splendidum ingenium indefessaque industria *Fabii* COLUMNAE, Neapolitani. E nobilissima gente circa annum 1567. natus, ab infantia inde diro morbo comitiali vexatus, licet iuris scientiam sibi elegisset, veteres tamen medicos adsiduo legere coepit, ut remedium aliquod expeditissimum inveniret, quo morbum suum fugare posset. Incidit in Phu Dioscoridis, quod Valerianam officinalem significare credidit (*phytobas.* 97.) eaque a morbo per aliquod tempus liberatus fuit. De ea planta postea contentio orta est inter Columnam et Evangelistam Quatramium (*ecphras.* 1, 210.), ubi noster defendit suam sententiam, licet a veritate alienam. Haec tamen studia adeo iuvenem delectarunt, ut in iis etiam aetatem consumeret ac consenesceret. Edidit enim primum, quum annum XXV ageret, „Phytobasanum" quem Iani Planci castigatione Mediolani 1744. 4.

editum coram habeo. Pingendi arte ipſe Columna peritus, aeri incidi icones primus curavit, quae quidem artis initia ſatis ſpecioſa palmam tamen ligneis iconibus Camerarii haudquaquam praeripiunt. Quum poſtea Aequicolorum iudex et proprinceps nominatus eſſet, otium omne in Campoclarenſium montibus et Apuliae campis plantarum feraciſſimis conſumſit; multo curatius, Gesneri et Caeſalpini exemplo accenſus, ad partes eſſentiales conſilium transferre didicit; immenſam rariorum vegetabilium copiam collegit, quarum praecipuas et novas in „Ecphraſi ſtirpium" tom. 1. 2. Rom. 1616. 4. deſcripſit ac delineavit. Eodem fere tempore Io. Bapt. Portae ſucceſſor, ſeu prof. Neapolitanus vocatus fuit, fractus autem paene viribus ac animum deſpondens vitam protraxit ad annum usque 1640. ubi vivere deſiit.

Quum de veterum plantis agerem, ſaepius iam Columnam citavi, unde patet, eum operam praeprimis dediſſe, ut Dioſcoridem et Theophraſtum explicaret, haud ſatis felix initio: namque in phytobaſano pluries labitur, ſibique ipſe contradicit. Multo maturius ac vere eximium opus eſt ecphraſis, quae climatis florae perquam faventis plantas innumeras fere continet, quae nec antea nec etiam poſt ſtudioſius obſervatae fuerunt. Indicem adiungo plantarum novarum aut Columnae peculiarium:

Circaea alpina (*minima ecphr.* 2, 80.). . *

Veronica montana (*Alyſſum montanum* ecphr. 1, 288.).

Fedia echinata (*Valerianella* ecphr. 1, 206.). F. coronata (*ſemine ſcabioſae ib.* 209.). F. dentata (*altera ib.*).

Scabioſa palaeſtina (*Phyteuma minus phytob. t.* 22.). . . Sherardia muralis (*Aſperula ecphr.* 1, 300.). . . Aſperula cynanchica (*Galium τετράφυλλον* 1, 297.). . . Valantia muralis (*Cruciata ib.*). Plantago Serraria (*piloſa laciniata apula*, *ecphr.* 1, 259.).

Lithoſpermum apulum (*Echioides lutea minima*, *ecphr.* 1, 185.). . . Cynogloſſum apenninum (*ecphr.* 1, 170.). C. Columnae *mihi* (*ib.* 178.). . . Aretia Vitaliana (*Sedum alpinum* I. *ecphr.* 2, 65.). . . Androſace carnea (*Sed. alpin.* II. *ib.*). . . Campanula graminifolia (*Trachelium montanum phytob. t.* 34.). . . Phyteuma orbiculare (*Rapuntium corniculatum*, *ecphr.* 1, 224.). . . Chironia maritima (*Centaureum luteum novum*, *ecphr.* 2, 77.). . . Gentiana ciliata (*Gentianella coerulea ſimbriata*, *ecphr.* 1, 221). G. utriculoſa (*altera coer. cordata*, *ib.*). . . Bupleurum tenuiſſimum (*minimum*, *ecphr.* 1, 247.). . . Echinophora tenuifolia (*Paſtinaca echinophora*, *ecphr.* 1, 101.). . . Tordylium apulum (*ib.* 124.). . . Caucalis latifolia (*Echinophora* IV. *ecphr.* 1, 97.). C. platycarpos (*Echinophora πλατύκαρπος*, *ib.* 94.). . . Dau-

eos muricatus (*Echin.* *πυκνόκαρπος*, *ib.*). . . Laserpitium hirsutum (*Panax Asclepium apulum*, *ecphr.* 1, 86.).

Allium pallens (*Gethyoides sylvestre*, *ecphr.* 2, 7.). . . A. Chamaemoly (1, 326.). . . Rumex bucephalophorus (*Acetosa*, *ecphr.* 1, 150.).

Saxifraga bryoides (*Sedum alpinum* IV. *ecphr.* 2, 67.). S. androsacea (III. *ib.*). S. bulbifera (*ecphr.* 1, 317.). . . Saponaria bellidifolia (*Globularia lutea montana*, *ecphr.* 1, 153.). . . Sedum stellatum (*Sempervirum* III. *phytob.* *t.* 11.). . . Cerastium repens (*Ocimoides Lychnitis phytob.* *t.* 31.).

Agrimonia Agrimonoides (*ecphr.* 1, 144.). . . Reseda Phyteuma (*Erucago apula*, *ecphr.* 1, 269.). . . Euphorbia Epithymoides (*Tithymalus*, *ecphr.* 2, 51.). E. sylvatica (*lunato flore*, *ib.* 57.). . . Sempervivum arachnoideum (*ecphr.* 1, 291.).

Ranunculus chaerophyllus (*montanus leptophyllus*, *ecphr.* 1, 311.). R. parvulus (*minimus apulus* 316.).

Teucrium Pseudhyssopus (*Hyssopus apulus*, *ecphr.* 1, 67.). . . Sideritis montana (*ecphr.* 1, 196.). . . Scutellaria Columnae (*Cassida*, *ecphr.* 1, 189.). . . Rhinanthus Elephas (*ecphr.* 1, 188.). R. Trixago (*ib.* 197.). . . Euphrasia latifolia (*ecphr.* 1, 202.). . . Tozzia alpina (*Anonyma S. Gregorii*, *ecphr.* 2, 50.).

Lepidium petraeum (*Cardamine pusilla saxatilis*, *ecphr.* 1, 273.)... Draba muralis (*ib.* 272.). .. Thlaspi perfoliatum (*ib.* 276.). T. saxatile (*Ionthlaspi montanum* 277.). .. Alyssum deltoideum (*Litoreo-leucoium supinum*, *ecphr.* 1, 284.). .. Biscutella auriculata (*Leucoium montanum flore pedato*, *ecphr.* 2, 61.). B. apula (*Iondraba apula*, *ecphr.* 1, 285.). B. laevigata (*Leucoium alyssoides*, *ib.*). .. Sisymbrium Irio (*ecphr.* 1, 265.). S. Columnae (*Rapistrum sylvestre*, *ib.* 268.).

Erodium ciconium (*Geranium apulum ecphr.* 1, 235.).

Spartium radiatum (*ecphr.* 1, 290.). Ononis Columnae (*ecphr.* 1, 301.)... Orobus vernus (*Astragalus phytob. t.* 14.)... Hippocrepis comosa (*Ferrum equinum capitatum*, *ecphr.* 1, 301.)... Astragalus sesameus (*Vicia sesamea apula*, *ib.*).

Hypericum hirsutum (*Androsaemum*, *ecphr.* 1, 74.). H. montanum (*ib.*).

Geropogon hirsutus (*Tragopogon*, *ecphr.* 1, 231.)... Tragopogon crocifolius (*ib.* 230.)... Scorzonera hirsuta (*Tragopogon apulum*, *ib.* 233.)... Prenanthes viminea (*Chondrilla viscosa*, *ecphr.* 1, 240.). P. hieracifolia (*Hieracium leptomacrocaulon* 1, 249.)... Thrincia hirta (*Hieracium montanum saxatile*, *ecphr.* 1, 243.)... Hieracium cymosum (*Pilosella macrocaulos*, *ec-*

phr. 1, 249.). H. aurantiacum (*germanicum* 1, *ecphr.* 2, 30.). . . Crepis fcariofa (*Cichorium pratenfe veficarium*, *ecphr.* 1, 237.). Tolpis barbata (*Hieracium calyce barbato*, *ecphr.* 2, 27.). . . Lapfana foetida (*Hieracium* III, *ecphr.* 2, 31.). . . Carlina lanata (*Acanthoides*, *ecphr.* 1, 27.). C. corymbofa (*Acarna apula umbellata*, *ib.*). . . Artemifia coerulefcens (*Abfinthium latifolium*, *ecphr.* 2, 76.). . . Carpefium cernuum (*After*, *ecphr.* 1, 252.). . . Anthemis montana (*Abfinthium montanum phytob. t.* 33.). . . Helianthus tuberofus (*Flos folis Farnefianus*, *ecphr.* 2, 13.). . . Centaurea Crupina (*Senecio-Carduus apulus*, *ecphr.* 1, 34.). C. folftitialis (*Spina folftitialis mitior*, *ecphr.* 1, 31.). C. centauroides (*Iacea laevis maxima*, *ecphr.* 1, 35.).

Orchis anthropophora (*ecphr.* 1, 320.). O. tephrosanthes (*cercopithecophora*, *ib.*). . . Serapias Lingua (*Orchis macrophylla*, *ecphr.* 1, 322.).

* * *

Syftematicum transire nequeo, qui naturalem Lobelii methodum ulterius elaborare ftuduit, Adamum Zaluzanium a Zaluzaniis, Bohemum, cuius „Methodus herbaria libr. 3.“ Frcf. 1604. 4. coram eft. De fexu plantarum c. 24. longe aliam ac priores profert fententiam: plurimas enim hermaphroditas effe et androgynas, nonnullas vero fexum feparatum habere. *Ligulam* ap-

pellat filamentum, *apicem* antheram: *ſtamen* autem piſtillum. Familias naturales ordine ſatis congruo percurrit, ab imperfectis ordiens: Fungos, Muſcos, Lichenes, Gramina, Scitamina, Lilia, Hyacinthos, poſt eos Orchides tractat, quas memorabili elencho complectitur: Orchides enim ſunt:

1. Satyria legitima, nobis minus nota, Monorchides, quorſum Erythronium et Hyacinthus orientalis.
2. Cynosorchides, polydactylae.
   a. Oreades, folio laevi et maculoſo (*Orchis maculata.*).
   b. Nereides, paluſtres.
      α. folio acuto, laeves et maculoſae.
      β. folio lato et laciniofo.
3. Serapiades, rotundis teſtibus.
   a. Duobus (*Orchis variegata, militaris: Ophrys myodes etc.*).
   b. Tribus aut quatuor.
4. Mediae, Dactylides.

Sequuntur Leguminoſae, quibus et Rutam et Seſamum adnumerat; Ferulaceae, inter quas Umbelliferae, Filices, Artemiſia, Filipendula: Compoſitae: tum congeries quaedam, ubi Sempervivum cum Plantagine, Rheum cum Oxalide coniungit. Ranaceae plantae dicuntur Aroideae, et Caltha et Ranunculus Thora etc.

* * *

Claudant agmen „fratrum Bauhinorum ſydera lucida", quorum tot tantaque ſunt in promovenda et perficienda re herbaria merita, ut ab uno fere Linnaeo ſuperentur. Baſileae, patre Ioanne medico, natus uterque, alter natu maior Ioannes anno 1541, minor alter Caſparus 1550. Ioannes a Fuchſio primum, dein a Conr. Gesnero hauſit disciplinam, huius comes indefeſſus in itineribus helveticis. Poſt Galliam Narbonenſem, Italiam ipſam, Alſatiam totam et ſylvam Martiam peragravit, Ebroduni per aliquod tempus commoratus eſt, donec Baſileam 1566 vocaretur; quatuor vero poſt annos princeps Montisbeligardenſis medicum ſibi eum elegit, Montebeligardi etiam denatus eſt 1613.

Edidit is primum „hiſtoriam admirabilis fontis et balnei Bollenſis", Montebelig. 1598. 4. cuius liber quartus, ſeorſim editus, ſtirpes plerasque in viciniis montibus et ſylvis provenientes tractat. Inter eas paucae quidem novae, ut Peplis Portula *(Alſine minima p.* 194.), Alnus incana p. 144. etc., quae redeunt in hiſtoria plantarum. Molitus enim erat ab ineunte aetate vir doctiſſimus et ſtudioſiſſimus ingens opus, Gesneriani aemulum, in quo colligere ex omnibus auctoribus, quaecunque innotuerant, melius deſcribere, icones repetere et ſynonyma diiudicare ſategit. Prodromum eius operis, in quo a Io. Henr. *Cherlero* genero adiutus fuerat, poſthumum editum habemus Ebrodun. 1619. 4., ubi claſſes na-

turales fere eaedem, quas Lobelius delineaverat, repetuntur. Tandem ipſum opus, quadraginta fere poſt obitum auctoris annos, a Dominico *Chabraeo* Ebroduni tribus voluminibus 1650. 1651. fol. titulo: „Hiſtoria plantarum univerſalis" editum fuit. Laudes ſummas meretur ſtudium auctoris in colligendis et deſcribendis plantis, in diiudicandis ſynonymis, in indigitandis locis natalibus: quae taxari poſſunt, verſantur fere in iconibus multo minoris momenti, quam ea aetate, poſt Gesneri et Camerarii ſplendidiſſima exempla, exſpectari poterant. Nonnullae etiam, ut Pulſatilla 3, 410. peſſimo loco poſitae. Sic 3, 290. loco Chamaedryos Salvia picta eſt, Centaurea 3, 754. loco Trichomanis aut Polypodii, Gramen 2, 927. loco Thlaſpeos, Hypericum 3, 344. loco Lychnidis, Coronilla Securidaca 2, 459. loco Graminis. Ordo potiſſimum naturalis: Arbores primum pomiferae, nuciferae, exoticae, bacciferae, glandiferae, coniferae, ſylveſtres, leguminoſae: tum Ciſti, Roſaceae, ſcandentes, cucurbitaceae, herbae leguminoſae, frumenta, gramina, cyperoideae, bulboſae et tuberoſae, rapunculi et campanulae, ſiliquoſae et ſiliculoſae, oleraceae; denique cichoraceae, capitatae, echinocephalae, corymbiferae, umbelliferae, labiatae, coronariae: peculiaris etiam claſſis nervifoliarum, ut plantaginum, gentianarum,

polygonatorum: rotundifoliae et cognatae, ut Afarum, Viola etc. afperifoliae: venenatae, craffifoliae, ftellatae, filices, aquaticae, marinae, corallina et fungi.

Quae ab amicis Felice Platero, Cherlero, Nic. Agerio prof. Argentinenfi et aliis acceperat aut ipfe nova invenerat, funt fere quae fequuntur:

Veronica auftriaca (*Chamaedrys tenuiffime laciniata* 3, 287.).

Phleum Michelii (*Gramen cum cauda muris purpurafcens* 2, 473.). . . Crypfis aculeata (*Gramen fupinum aculeatum* 2, 461.). . . Alopecurus utriculatus *Schrad.* (*Gramen tenue duriusculum* 2, 463. *excluf. fynon.*).

Galium rotundifolium (*Rubia quadrifolia* 3, 718.).

Anagallis tenella (*Nummularia rubra* 3, 371.). . . Campanula fpicata (*Trachelium altiffimum foliis anguftis* 2, 801.). C. linifolia (2, 797.). C. rhomboidea (*alpina glabra* 2, 806.). C. bononienfis (2, 804.). C. hederacea (2, 797.). . . Phyteuma pauciflorum (*Rapunculus alpinus parvus* 2, 811.). . . Herniaria hirfuta (3, 379.). . . Ammi glaucifolium (*Daucus petraeus glaucifolius* 3, 58.). . . Peucedanum alfaticum (*Umbellifera alfatica magna* 3, 106.). . . Ferula glauca (3, 45.). . . Laferpitium anguftiffimum (*Lafer-*

pitio Lobelii ſimilis anguſtifolia 3, 137.). . . Seſeli glaucum (*Daucus glauco folio* 3, 16.).

Scilla unifolia (*Bulbus monophyllus flore albo* 2, 622.). . . Calamus Zalacca (*Baly inſulae fructus* 1, 401.). . . Iuncus acutus (*pungens* 2, 520.). I. maximus (*Gramen Luzulae maximum* 2, 493.). I. capitatus (*foliatus minimus* 2, 523.). . . Rumex pulcher (*Lapathum pulcrum bononienſe* 2, 988.). R. Lunaria (994.).

Andromeda polifolia (*Viti idaeae adſinis polifolia* 1, 527.). . . Saxifraga ſtellaris et cuneifolia (*Cotyledon altera* 3, 684.). S. moſchata *Wulf.* (*Tridactylites alpina* 3, 762.). S. aſpera (*Sedum alpinum hiſpidum* 3, 695.). . . Arenaria trinervia (*Alſine plantaginis folio* 3, 364.). A. tenuifolia (*Alſine, ib.*). A. ſtriata (*Auricula muris pulcro flore* 3, 360.). . . Sedum ſaxatile (*luteum minimum non acre* 3, 695.).

Lythrum Thymifolia (*Hyſſopifolia minor* 3, 792.).

Prunus ſemperflorens (*Ceraſus racemoſa* 1, 223.). . . Pyrus Pollveria (1, 59. A patria Pollwiler Alſatiae dicta.) P. dioica (*Malus non florida* 1, 21.). . . Roſa tomentoſa *Smith.* (2, 44.).

Ciſtus nummularius (2, 20.). C. ſampſucifolius (*ib.*). ?C. glutinoſus (*thymi folio incano* 2, 19.). . . Ranunculus plantagineus (*anguſtifolius bulboſus* 3, 866.). R. pyrenaeus (*pumilus gra-*

mineis foliis, ib.). R. glacialis (3, 861.). R. montanus (*minimus alpinus luteus ib.*).

Teucrium Marum (3, 243.). . . Nepeta nuda (*Mentha Cataria hiſpanica* 3, 226.). . . Sideritis romana (*Sideritis genus ſpinoſis verticillis* 3, 428.). . . Ocimum monachorum (3, 260.). . . Scutellaria albida (*teucrii facie* 3, 291.). . . Antirrhinum Peliſſerianum (*Linaria coerulea calcaribus longis* 3, 461.).

Thlaſpi peregrinum (2, 927.). T. alliaceum (*folio alliariae* 2, 932.). . . Siſymbrium obtusangulum (*Eruca inodora* 2, 862.). . . Cheiranthus maritimus (*Leucoium* 2, 877.).

Spartium purgans (1, 404.). . . Geniſta ſylveſtris (*Geniſtella montis ventoſi ſpinoſa* 1, 400.). . . Ononis Cherleri (2, 394.). . . Orobus caneſcens (*Araci vel Apios leguminoſae ſpecies* 2, 326.). . . Lathyrus ſylveſtris (*maior narbonenſis* 2, 304.). L. hirſutus (2, 305.). L. Niſſolia (*Catananche leguminoſa* 2, 309.). . . Vicia platycarpos (*Aracus fabaceus* 2, 286.). . . Cytiſus biflorus (*glaber, ſiliqua anguſta* 1, 373.). Coronilla iuncea (*Colutea caule geniſtae fungoſo* 1, 383.). Aſtragalus monspeſſulanus (2, 338.). Trifolium tomentoſum (2, 379.). T. reſupinatum (*folliculaceum ib.*). Lotus anguſtiſſimus (2, 356.). . . Medicago coronata (2, 386.). M. tuberculata (*magna turbinata* 2, 385.). M. turbinata (*ſcu-*

tellata 2, 384.). M. rigidula (*hirſuta, echinis rigidioribus* 2, 385.).

Lactuca auguſtana (*longo et anguſto folio* 2, 999.). Hieracium ſtaticaefolium (*Chondrilla folio non diſſecto* 2, 1041.). . . Crepis Sprengeriana (*Hieracium pulcrum ramoſum* 2, 1026.). Rhagadiolus edulis (*Hierac. ſtellatum* 2, 1014.). Carduus criſpus (3, 59.). C. tenuiflorus *Sm.* (*acanthoides* 3, 56.). Cnicus canus (*Cirſium tomentoſum* 3, 44.). C. ferox (*Carduus lanceolatus ferocior* 3, 58.). Conyza ſicula (*foliis virgaureae* 2, 1049.). Inula ſpiraeaefolia (*Conyzae mediae monspel. adfinis* 2, 1049.). Senecio nemorenſis (*Virgaurea latifolia* 2, 1063.). S. aquaticus (*Iacobaea latifolia* 2, 1057.). Cotula aurea (*Chamaemelum aureum* 3, 119.). Anthemis repanda (*Chrysanthemum latifolium* 3, 105.). Achillea herba rota (3, 144.). A. nana (*Millefolium alpinum* 3, 138.). Centaurea galactites (*Carduus* 3, 54.). C. nigreſcens (3, 28.).

Epipactis cordata (*Bifolium minimum* 3, 534.). Caulinia fragilis et Naias monoſperma *Willd.* (*Fluvialis piſana* 3, 779.).

Salix Amaniana *Willd.* (*latifolia non hirſuta* 1, 216.). S. arbutifolia (*pumila folio utrinque glabro* 1, 217.). S. reticulata (*pumila folio rotundo ib.*).

Afplenium Trichomanes ramofum (3, 755.). Pteris crifpa *(Adiantum album tenuifolium* 3, 743.). . . Afpidium fpinulofum *Sm.* *(Filix tenuiffime fecta* 3, 739.).

Fucus falicifolius *Gmel.* *(Salix marina* 3, 805.). Fuc. Erica marina (3, 799.). Ulva Linza (3, 789.).

Eius operis compendium edidit Domin. *Chabraeus* „fciagraphiae" titulo Genev. 1677. fol. ubi p. 389. Selinum Chabraei nomine Carvifoliae primum occurrit.

Fratre multo fuperior et divitiis herbariis et amicorum liberalitate et egregii pictoris arte fuit natu minor Cafparus Bauhinus. Is Italiae montes, agros et hortos multo diligentius perfcrutatus erat, adierat Monspelium et Galliam narbonenfem; Helvetiae alpes et Germaniae feraciffimas regiones bene cognovit; redux iuvenis disciplinae graecae et anatomiae, denique botanicae etiam provinciam in academia Bafileenfi fuscepit († 1624.).

Commercium aluit adfiduum et fumme proficuum cum fratre, cum Nic. Agerio, prof. Argentinenfi, Ferr. Imperato Neapolitano, Honor. Bello Cretenfi, Franc. Pona Veronenfi, cum Ioach. Burfero Camentia-Lufato, qui per totam fere Europam peregrinatus erat, *) cum Io. Fleiffero Vra-

*) Burferus, dein in Academia Sorana ftationem obtinuit, reliquit autem vigintiquinque volumina plantarum ficca-

tislaviensi, Iac. Albino Hamburgensi, Iacobo Cargillo Scoto, Fabio Columna, Basil. Beslero Noribergensi, Vespasiano Robino Parisino, multisque aliis. Notandum vero, patriam plantarum non rite indigitari. E Brasilia enim et Topinambutiorum regione derivat, quae ex America boreali sunt.

Immensum opus et immortale moliebatur, omnium, quotquot innotuerant, plantarum collationem et in certos quosdam ordines digestionem: hactenus diversum a fratris opere, ut multo curatius ne ullum quidem omittere scriptorem vellet. Eius operis prodromum exhibuit in „phytopinace, s. enumeratione plantarum ab herbariis nostro saeculo descriptarum", Basil. 1596. 4. cum figuris 8 et descriptionibus 160 plantarum novarum, quae redeunt in „prodromo theatri botanici", Frcf. 1620. 4. et in editione Matthioli, quam citavimus, et in „theatri botanici parte prima," quam posthumam filius Io. Caspar, Basil. 1658. fol. edidit. Prodromus ducentas fere et quinquaginta novas continet plantas cum iconibus ligno incisis iisque praestantissimis: theatrum erat initium magni operis et absolutissimi, quod ad ordines naturales plantas omnes complecti

tarum, quae, e dono Coijet ad academiam Upsaliensem transierunt, ubi tria volumina magno incendio 1702. perierunt. In cineres reductae etiam sunt tabulae, quas ex thesauro paraverant Rudbekii. Linnaeus tandem rariores stirpes huius herbarii determinavit (*Amoen. acad.* 1, 144. f.).

debebat. Sed praematura morte interceptum fuit: pars haec prima nil continet nisi gramina, cyperoideas et liliaceas. Tandem edidit „Pinacem thea„tri botanici", Basil. 1623. 4. indicem locupletissimum synonymorum fere omnium, quae apud maiores ipsius occurrunt. Non negandum, multa praestitisse doctissimum virum, neque tamen exhausit omnes literaturae botanicae fontes, neque, quos novit, ubique bene exposuit, cum characterum vera sedes nondum innotesceret. Summo autem botanicorum commodo is liber inserviit: namque ex eo inde tempore multo facilius fuit, plantas determinare, synonymis collatis et recensitis. Primus etiam „catalogum plantarum circa Basileam nascen„tium", Basil. 1671. 8. ditissimum dedit.

Ut autem innotescant plantae, quas Caspar detexit ac descripsit, ordine systematico eas tractemus:

Blitum capitatum *(Atriplex sylv. lappulas habens, ad Matth.* 365.). . . Syringa persica *(Ligustrum* II, *prodr.* 158.). . . Veronica bellidioides *(prodr.* 116.). V. scutellata *(Anagallis aquatica, ib.* 119.). . . Salvia syriaca *(Horminum prodr.* 114.). S. grandiflora (I, *prodr.* 113.).

Valeriana Tripteris *(alpina prima, prodr.* 86.). V. montana *(alpina profulariae folio, ib.* 87.). . . Fedia Cornucopiae *(Valeriana peregrina phytop. p.* 293. *t.* I. *prodr.* 87.). . . Cladium germanicum *Schrad. (Cyperus longus inodorus theatr.*

221.). Schoenus mucronatus (*Gramen cyperoides maritimum, theatr.* 91.). . . Scirpus caespitofus (*Gramen iunceum, foliis et fpica iunci minus, theatr.* 79.). Sc. acicularis (*Iuncus inutilis, ib.* 183.). Sc. lacuftris (*Iuncus maximus, ib.* 178.). Sc. Holofchoenus (*Iuncus acutus maritimus, ib.* 174.). Sc. triqueter (*Iunc. acut. marit. caule triangulo, ib.* 175. *prodr.* 22.). Sc. fluitans (*Iuncellus* 27. *prodr.* 23.). . . Eriophorum caefpitofum *Hoft.* (*Iuncus alpinus capitulo lanuginofo, theatr.* 188. *prodr.* 23.). E. latifolium (*Gramen tomentofum pratenfe panicula fparfa, ib.* 61.). . . Alopecurus agreftis (*Gramen typhoides fpica anguftiore, theatr.* 53.). . . Phleum pratenfe (*Gramen typhoides maximum, theatr.* 49.). . . Aira caryophyllea (*Caryophyllus* XI, *prodr.* 105.). . . Andropogon diftachyos (*Feftuca iunceo folio, prodr.* 19.). A. Gryllus (*Feftuca dumetorum, theatr.* 149.). A. Ravennae (*Gramen plumofum album, prodr.* 14.). . . Holcus lanatus (*Gramen pratenfe paniculatum, theatr.* 27.). . . Arundo epigeios (*Gramen arundinaceum fpicatum, theatr.* 94.). . . Polypogon monspelienfis (*Gramen alopecuroides, theatr.* 58.). . . Lagurus ovatus (*Gramen alopecuros fpica rotundiore, ib.* 56.). . . Sefsleria coerulea (*Gramen fpica varia, theatr.* 158.). S. echinata (*Gramen fpica fubrotunda echinata, prodr.* 16.). . . Poa compreffa

(Gramen v, *prodr.* 2.). P. bulbosa *(Gramen arvense panicula crispa, prodr.* 6.). . . Cynosurus cristatus *(Gramen pratense, prodr.* 8.). C. echinatus *(Gramen alopecuroides, spica aspera, theatr.* 59.). . . Briza maxima *(prodr.* 5.). . . Bromus velutinus *Schrad. (Festuca graminea glumis hirsutis, theatr.* 143.). . . Triticum rigidum *Schrad. (Gramen angustifolium spica tritici muticae simili, prodr.* 17.). T. pinnatum *mihi (Gramen spica brizae maius, ib.* 18.).

Globularia spinosa *(Bellis spinosa coerulea, prodr.* 121.). . . Scabiosa graminifolia *(argentea angusto fol. phytopin.* 328. *t.* 4. *prodr.* 127.). . . Asperula pyrenaica *(Rubia* VIII, *prodr.* 146.). A. laevigata *(Rubia* III, *ib.* 145.). . . Galium pusillum *(Rubeola* VI, *prodr.* 145.). G. glaucum *(Rubia* I, *ib.).* G. boreale *(Rubia* II, *ib.).* . . Valantia glabra *(Galium latifolium glabrum, prodr.* 146.). . . Crucianella spicata *(Rubia* IV, *prodr.* 145.). . . Cornus canadensis *(Pyrola alsines folio brasiliana, prodr.* 101.). . . Alchemilla pentaphylla *(prodr.* 138.). . . Potamogeton pectinatus (II, *prodr.* 101.). P. setaceus (I, *ib.).* P. pusillus (III, *ib.).* . . Ruppia maritima *(Gramen maritimum fluitans cornutum, theatr.* 41.).

Pulmonaria suffruticosa *(Lithospermum angustifolium umbellatum, pin.* 521.). . . Lysimachia Linum stellatum *(Linum* III, *prodr.* 107.). . .

Anagallis tenella (*Nummularia purpuraſcente flore*, *prodr.* 136.)... Convolvulus copticus (III, *prodr.* 134.). C. tricolor (II, *ib.*)... Campanula ſtyloſa *Lam.* (*foliis ſubrotundis*, *prodr.* 35.). C. caeſpitoſa *Scop.* (V, *ib.* 34.). C. barbata (*foliis echii floribus villoſis*, *prodr.* 36.)... Lobelia urens (*Draba* II, *prodr.* 53.... Mirabilis dichotoma (*Solanum* IV, *prodr.* 91.)... Chironia ſpicata (*Centaurium minus ſpicatum*, *prodr.* 130.)... Rhamnus alpinus (*Frangula altera*, *prodr.* 160.)... Ribes alpinum (*montana*, *ib.*)... Herniaria lenticulata (*Polygonum* IV, *prodr.* 131.)... Chenopodium ambroſioides (*Botrys ambroſioides mexicana pin.* 520.)... Velezia rigida (*Lychnis* II, *prodr.* 103.)... Aſtrantia minor (*Helleborus niger ſaniculae folio*, *prodr.* 97.)... Bupleurum ſtellatum (*Perfoliata* III, *prodr.* 129.). B. petraeum (*Perf.* IV, *ib.*). B. anguloſum (II, *ib.*). B. ranunculoides (V, *ib.*)... Caucalis nodoſa (*prodr.* 80.)... Cachrys ſicula (*Hippomarathrum creticum*, *prodr.* 76.)... Laſerpitium aquilegifolium (*Libanotis* I, *prodr.* 83.)... Heracleum anguſtifolium (*Sphondylium* I, *ib.*). H. auſtriacum (II, *ib.*). H. alpinum (III, *ib.*)... Seſeli pyrenaeum (*Carvi alpinum*, *prodr.* 84.)... Rhus typhinum (*virginianum pin.* 517.). Rhus glabrum (*Sumach anguſtifolium*, *prodr.* 158.)... Corrigiola litoralis (*Polygonum* III, *prodr.* 131.).

. . Statice cordata (*Limonium* I, *prodr.* 99.). St. minuta (II, *ib.*). . . Linum viſcoſum (VI, *pin.* 214.). L. narbonenſe (II, *prodr.* 107.). . . Craſſula rubens (*Sedum* VI, *prodr.* 132.). . . Sibbaldia procumbens (*Fragariae adfinis*, *prodr.* 139.).

Tradeſcantia virginica (*Allium ſ. Moly virgin. pin.* 516.). . . Uvularia perfoliata (*Polygonatum* II, *prodr.* 136.). . . Iuncus glaucus (*acumine reflexo maior*, *theatr.* 183.). I. trifidus (*acumine reflexo trifidus*, *ib.* 184.). I. albidus (*Gramen* XLVII, *prodr.* 16.). I. triglumis (II, *prodr.* 22.). . . Frankenia hirſuta (*Polygonum* II, *prodr.* 131.). . . Rumex veſicarius (*Acetoſa*, I, *prodr.* 54.). R. tingitanus (*Lapathum maritimum*, *prodr.* 56.). R. digynus (*Acetoſa* II, *prodr.* 55.). R. ſpinoſus (*Beta cretica* 57.). R. aculeatus (*Acetoſa* IV, *prodr.* 55.). . . Scheuchzera paluſtris (*Iuncus* IX, *prodr.* 23.). . . Trillium erectum (*Solanum* III, *prodr.* 91.).

Epilobium anguſtiſſimum (*Lyſimachia* III. *pr.* 116.). E. parviflorum (*Lyſimachia* I. *ib.*). . . Daphne Thymelaea (*Sanamunda viridis pr.* 160.). . . Elatine Alſinaſtrum (*Equiſetum* I. *pr.* 24.).

Monotropa Hypopitys (*Orobanche* III. *pr.* 31.). . . Saxifraga Cotyledon (*Cotyledon minor. pr.* 133.) S. oppoſitifolia (*Sedum* III. *pr.* 132.). S. petraea Vahl. (I. I. *pr.* 131.). S. caeſpitoſa (II. *ib.*). . . Dianthus ſylveſtris (*Caryophyllus* III. *pr.* 104.).

D. arborefcens (I. *ib.*). . . Silene rupeftris (*Caryophyllus* VII. *ib.*). . . Arenaria tetraquetra (*Caryophyllus* XII. *ib.* 105.). A. juniperina (*Alfine* IV. *ib.* 118.). . . Sedum atratum (VII. *ib.* 132.). . . Ceraftium latifolium (*Caryophyllus* IV. *ib.* 104.). C. tomentofum (*Caryophyllus* IX. *ib.*). . . Spergula nodofa (*Alfine* VIII. *ib.* 118.).

Euphorbia rubra (*Tithymalus* III. *ib.* 133.).

Spiraea hypericifolia (*Pruno fylv. fimilis pin.* 517.). . . Potentilla intermedia (*Quinquefolium* III. *pr.* 139.). P. caulefcens (I. *ib.*).

Papaver alpinum (*Argemone alpina pr.* 93.). P. cambricum (*erraticum pyrenaicum ib.* 92.). . . Delphinium peregrinum (*Confolida regalis latifolia pr.* 74.). . . Aquilegia vifcofa (II. *ib.* 75.). A. alpina (I. *ib.*). . . Nigella hifpanica (I. *ib.*). N. orientalis (II. *ib.*). . . Anemone patens (*Pulfatilla* V. *pr.* 94.). A. vernalis (II. *ib.*). A. baldenfis (II, *ib.*). . . Clematis maritima (*pr.* 135.). . . Thalictrum anguftifolium (*pr.* 146.). T. foetidum (*ib.* 147.). . . Ranunculus lanuginofus (VII. pr. 96.). . . Ifopyrum aquilegioides (*Aquilegia* II. *pr.* 75.).

Teucrium fpinofum (*Chamaedrys fpinofa pr.* 117.). . . Stachys cretica (*Pfeudoftachys* I. *pr.* 113.). St. arvenfis (*Sideritis* II. *pr.* 111.). . . Scutellaria alpina (*Teucrium alpinum inodorum pr.* 116.). . . Melampyrum ciliatum (*luteum pr.*

112.). . . Antirrhinum monspeſſulanum (IV. *pr.* 106.). A. arvenſe (V. 107.). A. origanifolium (*Antirrhinum ſaxatile* 106.). A. dalmaticum (I. *ib.*). A. linifolium (II. *ib.*). . . Scrofularia vernalis (I. *pr.* 112.). . . Linnaea borealis (*Campanula ſerpyllifolia pr.* 35.).

Myagrum perenne (*Rapiſtrum monoſpermum pr.* 37.). M. perfoliatum (IV. 52.). M. paniculatum (III. ib.). . . Bunices Erucago (*Eruca* VII. *pr.* 41. . . Draba ſtellata (*Burſa paſtoris* III. *pr.* 51.). . . Thlaſpi hirtum (III. *pr.* 47.). . . Alyſſum montanum (*Thlaſpi* VII. *pr.* 49.). . . Cardamine reſedaefolia (*Naſturtium* IV. *pr.* 45.). C. parviflora (II. 44.). . . Siſymbrium terreſtre (*Raphanus aquaticus fol. laciniat. pr.* 38.). S. amphibium (*alter ib.*). S. arenoſum (*Eruca* V. 40.). S. aſperum (*Sinapi parvum ſiliqua aſpera* 41.) . . Eryſimum hieracifolium (*Leucoium* III. *pr.* 102.). . . Cheiranthus trilobus (*Leucoium* VI. *pr.* 103.). . . Heſperis verna (*Rapiſtrum* I. *pr.* 37.). . . Arabis Halleri (*Naſturtium* VII. *pr.* 46.). . . Turritis hirſuta (*Eryſimo ſimilis hirſuta pr.* 42.).

Lavatera trimeſtris (*Malva* II. *pr.* 132.).

Geniſta hiſpanica (*Geniſtella monspeliaca ſpinoſa pr.* 157.). . . Orobus luteus (*alpinus latifolius* 149.). . . Lathyrus ſetifolius (*pr.* 148.). . . Vicia onobrychioides (*pr.* 149.). . . Hedyſarum Caput galli (*Onobrychis* II. *ib.*). . . Oxytropis pi-

lofa Decand. *(Cicer* II. 148.). . . Aftragalus incanus *(Onobrychis* III. 149.). A. exfcapus *(Cicer* I. 147.). . . Trifolium creticum XIV. *pr.* 142.). T. Cherleri (XVIII. 143.). T. faxatile (VII. 140.). T. fcabrum (VIII. *ib.).* T. fpumofum (IV. *ib.).* T. lappaceum *(phytopin. t.* 5.). T. fpadiceum (III. *pr.* 140.). . . Lotus diffufus *(Trifolium* XXI. *pr.* 144.). . . Medicago orbicularis *(Trifolium* IX. *pr.* 140.).

Hypericum Afcyrum *(pr.* 130.). H. nummularium *(ib.).*

Arnopogon picroides *(Sonchus* I. *pr.* 60.). . . Sonchus maritimus (IV. *pr.* 61.). S. tenerrimus (III. *ib.).* . . Lactuca faligna *(Chondrilla* II. *pr.* 68.). . . Hieracium florentinum (XXII. *pr.* 67.). H. chondrilloides (XII. 64.).). H. grandiflorum (XVI. 65.). H. glutinofum (IV. 63.). . . Crepis foetida *(Chondrilla* III. *pr.* 68.). . . Andryala cheiranthifolia *(Sonchus* VI. *pr.* 61.). . . Hyoferis radiata *(Dens leonis* III. *pr.* 62.). . . Hypochoeris helvetica *(Dens leonis* I. *ib.).* . . Carduus Perfonata (I. *pr.* 155.). . . Artemifia glacialis *(Abfinthium* III. *pr.* 71.). . . Gnaphalium orientale *(Helichryfon pr.* 123. . . Conyza faxatilis *(Helichryfo fylv. fimilis ib.).* . . Erigeron alpinum *(Conyza* I. *pr.* 124.). . . Senecio linifolius *(Linariae aureae adfinis pr.* 107.). . . After alpinus *(pr.* 124. *ad Matthiol.* 818.). . . Solidago mexicana

(pin. 517.). . . Cineraria cordifolia *(Iacobaea alpina pr.* 69. . . Inula britannica *(Conyza* III. *pr.* 124.). I. provincialis *(Iacobaea* II. *pr.* 69.). . . Chrysanthemum atratum *(Bellis* I. *pr.* 120.). . . Pyrethrum Halleri *(Bellis* II. *ib.)*. . . Anthemis mixta *(Bellis* V. 121.). A. altiſſima *(Chamaemelum* I. 70.). . . Achillea magna *(Milleſolium* I. 72.). A. tanacetifolia (II. *ib.)*. A. macrophylla *(Dracunculus alpinus pr.* 39.). . . Rudbekia laciniata *(Doronicum americanum pin.* 516.). . . Centaurea alpina *(pr.* 56.). C. pectinata *(Iacea* V. *pr.* 128.). C. Cineraria *(Iacea* VII. *ib.)*. C. fonchifolia (IV. *ib.)*. C. axillaris (II. 127.). . . Filago pygmaea *(Gnaphalium roſeum* 122.).

Orchis viridis (VIII. *ib.)*. . . Ophrys alpina *(Chamaeorchis* IV. *pr.* 29.).

Zannichellia paluſtris *(Potamogeton* IV. *pr.* 101.). . . Chara hiſpida *(Equiſetum foetidum ſub aqua repens pr.* 25.). Carex baldenſis *(Gramen* XXXVI. *pr.* 13.). C. digitata (XXIII. 9.). C. ornithopoda (XXII. *ib.)*. C. ampullacea *(Gramen cyperoides* IV. *theatr.* 84.). . . Myriophyllum ſpicatum *(Milleſolium* IV. *pr.* 73.). . . Thelygonum Cynocrambe *(pr.* 59.). . . Bryonia cretica *(pr.* 135.).

Salix herbacea (VII. 159.). S. retuſa (V. *ib.)*.

Aſpidium aculeatum *(Filix* II. 151.). . . Adian-

tum pedatum (*fruticofum brafilianum* 150.). . Salvinia natans (*Lenticula paluftris phytopin. t.* 7. *multo melius pr.* 153.). . . Neckera pennata (*Mufcus* 1. 151.). Trichoftomum ericoides (*Mufcus* VII, *ib.*). Mnium rofeum (VIII. *ib.*). . . Fuci a Cargillo Scoto accepti, inter quos F. bulbofus Turn. (II. 154.). F. faccharinus (IV. *ib.*). F. palmatus (VI. 155.). F. Filum (VIII. *ib.*). Ulva pavonia (*Fucus* VII. *ib.*).

COMPILATORES.

Tandem, ne omififfe aliquid videamur, enumerandi funt fcriptores, qui faeculo decimo fexto aliorum labores in fuos converterunt ufus, neque proprii aliquid addiderunt.

Eorum primus fere eft Iul. Caef. *Scaliger*, Veronenfis, natus 1484. Stipendia multa iuvenis habuit, quibus confectis ad bonarum artium disciplinam et ipfius artis medicae fe contulit, quam dein Agenae exercuit, † 1558. Quum Hieron. *Cardanus* in libr. 21. de fubtilitate, plantas novi orbis, ex Oviedo, Monarde et aliis defcripferit, nofter, pariter alienus ab ipfa naturae cognitione, illum refutare conatus eft in libro XV. „exercitationum „exotericarum de fubtilitate" Frcf. 1582. 8. Ceteri libri non prodierunt, neque quidquam, licet celebris admodum fit, ad augendam rem herba-

riam hic contulit. In erroribus enim verſatur, quoties de plantis veterum disceptat. Epithymum credit flores Thymi, Nardum indicam Crocum eſſe: in quo refutatur a Io. *Fabro* diſp. de Nardo et Epithymo. Rom. 1607. 4. Commentarii Scaligeri in Theophraſtum de cauſſis plantarum grammatici ſolummodo nequaquam rem herbariam ipſam complectuntur.

Adamus Lonicer, poliater Francofurtanus, ſocero Egenolfio obtemperavit, quum antiquum herbarium, ab Euchar. Rhodione emendatum (*p.* 297.), et a Dorſtenio commentariis auctum, iterum recuderet ac variis nuperiorum obſervationibus illuſtraret. Sic prodiit „Kräuterbuch" Frcf. 1573. fol., quod et 1737. fol. iterum a Balth. Io. *Ehrharto* editum eſt; inutile opus et erroribus plurimis refertum.

Io. Costaeus, Laudi-Mediolanenſis, Auguſtae Taurinorum medicinam docuit, † 1503. Adnotationes edidit in Meſuen, Venet. 1602. fol., parum utiles, quum neque arabice doctus eſſet, neque plantas ipſas omnes cognoſceret. „De univer„ſali ſtirpium natura Aug. Taurin. 1578. 4." opus e Theophraſto potiſſimum hauſtum, peripatetice cauſſas plantarum, absque naturae cognitione enucleat.

Caſtor Durantes, Gualdo-Italus, pontificis maximi medicus, † 1599. hiſtoriam plantarum

e turbidis fontibus, antiquis herbariis, Matthiolo tamen etiam, hauſtam edidit. „Herbario nuovo.“ Venet. 1636. 4. Ordo alphabeticus, icones fere peſſimae eius aevi, meliores e Matthiolo, plurimae ex herbariis, aliae fictae; deſcriptiones mancae, fuſiſſimae virtutum enumerationes. Fumaria minore p. 194. eſt Umbellifera, Phalaride p. 366. eſt Iris, repetita p. 507. ſub Xiride, Phillirea ib. Oxyacantha, Zaccon d'Hierico p. 510. planta forte fictitia, Cortuſa p. 148. quam potuiſſet e Matthiolo omnino cognoſcere, eſt Umbellifera, Amomo p. 24. eſt forte Chenopodium, Ammi ib. Crucianella etc.

Io. Bapt. Porta Neapolitanus, nat. 1545. † 1615., in patria urbe phyſicam docuit, miraculorum ſtudioſus et myſticarum comparationum, cuius documentum praeprimis eſt „Phytognomonica.“ Neapol. 1588. fol. A Paracelſi ψευδοσοφίᾳ haud longe abeſt, dum ſimilitudines ubique plantarum cum animalibus earumque partibus quaerit, ac inde earum vires deducit. Noſtri omnino aevi eſt, has nugas ſapere, ſummamque putare ſapientiam.

Marcus Urzedowa polonicum herbarium „Herbarz Polski“ Cracov. 1595. fol. conſcripſit e veteribus. Icones pleraeque e Matthiolo: nomina corrupta. Sic p. 25. Antipater eſt Dianthus Caryophyllus: p. 41. Aſter atticus — Ranunculus bulboſus: p. 114. Cuminum idem ac Carum Carvi: p. 124. Filix femina loco Dryopteridis: p. 136.

Epaticus flos eſt Alchemilla vulgaris: p. 138. Faba aegyptia eſt Zygophyllum Fabago: p. 238. Parietaria eſt Melampyrum nemoroſum: p. 293. Staphis agria eſt Bryonia. Fictitia plura, ut Leviſticum p. 186. Lanaria herba p. 180. Paliurus p. 231. Sinapis p. 286. . . Rariſſimum librum in Göttingenſi bibliotheca vidi.

Ioann. Gerardus, Nantvicha-Anglus, nat. 1545. † 1607. Chirurgus fuit Londini, ſed praefuit etiam Burleighiano horto, ipſeque Holborni hortum aluit. Edidit plantarum hiſtoriam titulo: „the herball or general hiſtorie of plantes. Lond. 1597." fol., quam Thom. *Johnſonius* dein novis additamentis inſigniter auxit Lond. 1633. fol. Manifeſto e Dodonaeo hauſta, neque ipſa interpretatio Gerardum habet auctorem, ſed *Prieſtium*, quo defuncto noſter ſuam fecit (*Lobel. illuſtr. p.* 100.). Ipſe Lobelius plures correxit errores, vel invito Gerardo, literarum rudi homine: icones ipſae e Tabernaemontano, qui iterum e Dodonaeo mutuo eas acceperat. Neque tamen plane alienus a peculiaribus obſervationibus: utile praeprimis id opus reddidit Johnſonius, primum ſeplaſiarius, tum miles, denique medicus Oxonienſis, qui Bauhinorum ipſiusque Besleri labores adhibuit, ut perfectius redderet Gerardi opus.

Quae peculiares aut novae Gerardo emendato ſunt, ſequuntur:

Rynchofpora alba Vahl. (*Gramen iunceum leucanth.* 30.). . . Panicum verticillatum (15, *f.* 1.). P. viride (17.). . . Feftuca Myurus (29.). . . Arundo arenaria (*Spartum anglicanum* 42.). . . Hordeum fecalinum (29.).

Campanula latifolia (448.). C. hybrida (*Speculum veneris minus* 439.). . . Chenopodium polyfpermum (325.). . . Afclepias variegata (*Vincetoxicum indicum* 100.). . . Bunium flexuofum *With.* (*Bulbocaftanum minus* 1064.). . . Sifon fegetum (*Selinum fii folio* 1018.). . . Drofera longifolia (1556.).

Polygonum minus (*Perficaria pufilla repens* 446.). . . Arenaria peploides (*Anthyllis lentifolia* 622.). . . Rofa rubiginofa (1269.).

Mentha gracilis (680.). . . Stachys fylvatica (*Galeopfis vera* 84.). St. paluftris (*Panax Coloni* 1005.). . . Scutellaria minor (*Gratiola latifolia* 581.). . . Iberis nudicaulis (*Burfa paftoria minima* 276.). . . Trifolium maritimum (*ftellatum glabrum* 1208.). T. filiforme (1186.).

Cnicus eriophorus (1152.). . . Gnaphalium minimum (*Filago minor* 641.). . . Salix aurita et acuminata (1390.).

INDEX I.

VOCES HEBRAEAE.

INDEX II.

VOCES ARABICAE, UT ENUNCIANTUR.

INDEX III.

VOCES GRAECAE.

INDEX IV.

NOMINA PLANTARUM SYSTEMATICA.

INDEX V.

SYNONYMA.

INDEX VI.

AUCTORES.

SPHALMATA.

P. L.

223. 12. infer. loco auderunt l. auderent.
306. 4. loco Helleri l. Halleri.
306. 17. — Vineam l. Vincam.
307. 8. infer. loco Chamaeleum l. Chamaelaum.
308. 11. loco Storza l. Sforza.
309. 9. infer. loco Halikon l. Halimon.
313. 7. — — Exfragia l. Eufragia.
315. 6. — — Kandeliam l. Kandelium.
316. 2. — — investigerunt l. investigarunt.
319. 11. loco hotryoides l. botryoides.
319. 13. — Triglochia l. Triglochin.
320. 4. — Cardamina l. Cardamine.
320. 12. — liceracioides l. hieracioides.
320. 2. infer. loco balearia l. balearica.
321. 7. loco Saccina l. Savina.
322. 3. infer. loco Damo l. Dauco.
323. 10. — — Novenaar l. Nevenaar.
324. 8. loco Not. l. vol.
325. ult. infer. loco at l. ut.
326. 11. loco Songhum l. Sorghum.
327. 5. infer. loco Exanthenum l. Eranthemum.
329. 1. loco Eccipiat l. Excipiat.
337. 14. — Plantas l. Plantarum.
341. 17. — Macrubium l. Marrubium.
342. 8. — Frio l. Irio.
345. Tit. et 6. loco Iaxava l. Iarava.
350. 14. loco Olicea l. Oliva.
350. 17. — Beraco l. Benaco.
352. 3. — Veronica saxatilis l. Veronicae saxatili.
354. 7. — Hial l. Hiel.
357. 3. — Ipse l. Ipsa.
357. 3. infer. loco moischlicher l. menschlicher.
361. 12. — — Gabrichis l. Gabrielis.
364. 8. loco cult. l. calc.
365. 11. — Merus l. Merces.

P. L.
366. 9. loco Venator l. Venetus.
367. 2. — Sequeixa l. Sequeira.
367. 10. — Vincenta l. Pimenta.
369. 7. infer. loco Venas l. llenas.
369. 14. — — eh l. el.
374. 7. loco Coram l. Cocam.
384. 7. infer. loco Aur l. Acer.
401. 6. — — Iris l. Irio.
415. 8. — — pumilis l. Pumilio.
441. 11. loco Sempervirum l. Sempervivum.
443. 12. infer. loco Orchis l. Ophrys.
443. 12. loco O. l. Orchis.

AUCTORIS SCRIPTA HUCUSQUE EDITA.

1. Beyträge zur Geſchichte des Pulſes. Halle 1787. 8.
2. Apologie des Hippokrates und ſeiner Grundſätze. Leipzig 1789. 1791. Tom 1. 2.
3. Verſuch einer pragmatiſchen Geſchichte der Arzneykunde. Zweyte Auflage. Halle 1800 — 1803. Tom. 1 — 5.
4. Handbuch der Pathologie. Dritte Auflage. Leipzig 1798 — 1806. Tom. 1 — 3.
5. Beyträge zur Geſchichte der Medicin. Halle 1794. 1796. Tom. 1 — 3.
6. Handbuch der Semiotik. Halle 1800.
7. Kritiſche Ueberſicht des Zuſtandes der Arzneykunde in dem letzten Jahrzehend. Halle 1801.
8. Geſchichte der Medicin im Auszuge. Halle 180. Tom. 1.
9. Geſchichte der wichtigſten chirurgiſchen Operationen. Halle 1805.
10. Anleitung zur Kenntniſs der Gewächſe. Halle 1802 — 1804. Tom. 1 — 3.
11. Antiquitatum botanicarum ſpecimen primum. Lipſiae 1798.
12. Der botaniſche Garten der Univerſität zu Halle. 1800.
13. Florae halenſis tentamen novum. Halae 1806.
14. Gartenzeitung. Halle 1803 — 1807. Tom. 1 — 4.
15. Mantiſſa florae halenſis, addita novarum plantarum centuria. Halae 1807.

INTERPRETATIONES.

1. Galens Fieberlehre. Breslau 1788. (E graeco idiomate.).
2. Sendschreiben über den thierischen Magnetismus. Halle 1788. (E suecico.).
3. Buchan's Hausarzneykunde. Altenburg 1791. (Ex anglico.).
4. Perenotti di Cigliano von der Lustseuche. Leipzig 1791. (Ex italico.).
5. Kinsbergchen's Beschreibung des Archipelagus. Rostock 1791. (E batavo.).
6. Thunberg's Reise in Africa und Asien. Berlin 1791. (E suecico.).
7. Bergius von Leckereyen. Halle 1792. 1793. Tom. 1. 2. (E suecico.).
8. Jackson über die Fieber in Iamaica. Leipzig 1796. (Ex anglico.).
9. Roscoe's Leben Lorenz von Medici. Berlin 1797. (Ex anglico.).
10. Sellii liber de curandis hominum morbis. Berolini 1798. (E germanico.).
11. Barthez neue Mechanik der willkührlichen Bewegungen der Menschen und Thiere. Halle 1800. (E gallico.).
12. Swediaur von der Lustseuche. Th. 1. 2. Berlin 1801. (E gallico.).

